

Autoritatea Electorală Permanentă

de

REVISTA ROMÂNĂ STUDII ELECTORALE

Vol. VII, nr. 1 – 2, 2019

Autoritatea Electorală Permanentă

de

REVISTA ROMÂNĂ

STUDII ELECTORALE

Vol. VII, nr. 1 – 2, 2019

Revista Română de Studii Electorale

Publicație bianuală editată de Autoritatea Electorală Permanentă
(*continuă revista Expert Electoral*)

ISSN (print): 2601-8454

ISSN (L): 2601-8454

Consiliul științific:

Rafael López-Pintor – Universitatea Autonomă din Madrid

Paul DeGregorio – Asociația Mondială a Organismelor Electorale

Pierre Garrone – Comisia de la Veneția

Robert Krimmer – Ragnar Nurkse School of Innovation and Governance, Tallinn University of Technology

Toby James – School of Politics, Philosophy, Language and Communication Studies, University of East Anglia

Ștefan Deaconu – Universitatea din București

Sergiu Mișcoiu – Facultatea de Studii Europene, Universitatea Babeș-Bolyai

Daniel Barbu – Universitatea din București

Constantin-Florin Mitulețu-Buică – Autoritatea Electorală Permanentă

Marian Muhuleț – Autoritatea Electorală Permanentă

Zsombor Vajda – Autoritatea Electorală Permanentă

Consiliul redacțional:

Alexandru Radu

Daniel Duță

Andrada-Maria Mateescu

Bogdan Fartușnic

Octavian Mircea Chesaru

Camelia Runceanu

Realizat la

MONITORUL OFICIAL
Editură și Tipografie

Autoritatea Electorală Permanentă
Str. Stavropoleos nr. 6, sector 3, București
revista@roaep.ro
www.roaep.ro

CUPRINS

Alexandru RADU, Daniel BUTI – <i>Electoral Design in Central and Eastern Europe</i>	5
<i>Séminaire international sur la participation électorale et l'éducation à la démocratie et la 7e Assemblée générale du Réseau des compétences électorales francophones (Sinaia, du 5 au 7 juin 2019)</i>	25
<i>Déclaration du RECEF à Sinaia</i>	30
Constantin-Florin MITULEȚU-BUICĂ – <i>Discurs de bun venit al președintelui Autorității Electorale Permanente</i>	32
Siaka SANGARÉ – <i>Discours d'ouverture du président du Réseau des compétences électorales francophones</i>	33
Catherine LAGACÉ – <i>La participation électorale et l'éducation à la démocratie, moteurs d'une citoyenneté engagée</i>	36
Tanor Thiendella FALL – <i>Les modalités d'accès au vote et l'information aux électeurs lors de l'élection présidentielle du 24 février 2019</i>	39
Marlène LEBREUX, Monica ROSALES – <i>L'éducation à la démocratie : perspectives d'avenir</i>	42
Dániel LISTÁR – <i>Shape Your Future! Vote! A Youth Education Case Study from Hungary</i>	47
Octavian CHESARU – <i>Misinformation of the Electorate – A Factor in Declining Participation in the Vote</i>	50
Camelia RUNCEANU – <i>Quelques hypothèses concernant la participation électorale dans les pays d'Europe de l'Est</i>	59
Constantin RADA – <i>Finanțarea partidelor politice: tendințe și orientări naționale și europene</i>	86
Luiza NEDELCU – <i>Programul electoral pentru observarea alegerilor prezidențiale din data de 10 noiembrie 2019</i>	91
<i>Alegerile din 1919. Câteva repere bibliografice</i>	95
<i>Raport privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European și a referendumului național din data de 26.05. 2019 (prima parte)</i>	101
<i>English Summary</i>	174

Electoral Design in Central and Eastern Europe

Alexandru RADU, Daniel BUTI

Introduction

Our paper is a comparative analysis of the ways in which the national parliaments are elected in 11 European Union states of Central and Eastern Europe. The research question focuses on the existence of a pattern of electoral practice in these countries, starting from the general idea of the uniformity of the post-communist transitory processes.

Our first aim is to see whether the sample countries have developed similar electoral practices, which may indicate the existence of a functional model specific to the region. In order to reach this objective, we first take into consideration the systematization and classification of the electoral systems in our sample countries. In this respect, the approach is based on the theoretical models established by literature, especially the classification used by Norris¹.

At the same time, we propose to question the performances of electoral systems in those countries, namely what degree of electoral justice is to be found in each of them. To achieve this, we will employ as independent variables three factors of disproportionality. These are the methods for translating votes into mandates, the district magnitude, and the electoral threshold. As dependent variables, we will utilize wasted votes (political unrepresented votes), electoral premium (the bonus awarded to the winning party) and the Gallagher Index.

We mention that, at this first level of research, our aim is to highlight the relatively unitary electoral practice in the region and to find out whether the institutional homogeneity can also be found in the effects of electoral systems, namely the proportionality. Our analytical approach is an important step for a complex comparative analysis, acting as an open window to this region. It is useful for research in the field, providing a basis for new research questions and well-grounded explanatory approaches.

The comparative analysis concerns a number of 11 post-communist states, located in Central Europe and Eastern Europe, selected due to their membership in the European Union at the time of our research. In this category we find Bulgaria, the Czech Republic, Croatia, Estonia, Latvia, Lithuania, Poland, Romania, Slovakia, Slovenia and Hungary.

The reference period of our study surpasses a period of two decades beginning with the first multi-party parliamentary ballot in each country. In four countries from our sample, those for which the state existence was prior to 1989 – Bulgaria, Poland, Romania and Hungary –, the first multi-party elections were held in 1990². In the other seven, the first multi-party elections followed the moment the state independence was declared: in 1992 in Croatia, Estonia, Lithuania and Slovenia, in 1993 in Latvia, in 1994 in Slovakia and in 1996 in the Czech Republic³. The two decades of

¹ P. Norris, *Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behaviour*, Cambridge University Press, 2004.

² In Poland, the first parliamentary ballot took place in June 1989, based upon the “April Agreement” (“Round Table”), but it had a limited competitive feature, 65% of the 460 mandates of the First Chamber being reserved to the Communist Party.

³ In the cases of the Czech Republic and Slovakia, we will consider also the 1992 ballot, the last one from the Czechoslovakia’s existence.

electoral experience of those countries – between seven and nine parliamentary electoral cycles were organized⁴ – is sufficiently large to assure the relevance of the findings.

We mention that for most of the analysed period, the countries in the sample are considered to be free (democratic) countries. According to the Freedom House data (2016), eight of our sample countries (Bulgaria, the Czech Republic, Estonia, Latvia, Lithuania, Poland, Slovenia and Hungary) are certified as having been uninterruptedly *free* since 1995, namely with almost a decade before their formal integration in the EU structures in 2004. They are joined by Romania, certified as *free* beginning with 1996, but also Slovakia, *free* since 1995, but with an interruption of two years – 1996 and 1997. Lastly, in the case of Croatia, which joined the EU in 2016, we find a certified democratic experience which had existed prior to this moment for more than a decade and a half, namely since 2000.

For all these countries we take into consideration the electoral systems employed for the election of the national representations, with the following observations. The countries of our sample are divided in two unequal categories, split by their parliamentary institution type. Thus, most of them (seven) have unicameral parliaments, according to their reduced demographic dimensions and their unitary form of state: Bulgaria (the National Assembly – 240 mandates); Croatia (the Croatian Parliament – 151 mandates)⁵; Estonia (the Estonian Parliament – 101 mandates); Hungary (the National Assembly – 199 mandates)⁶; Latvia (the Parliament – 100 mandates); Lithuania (the Parliament – 141 mandates); Slovakia (the National Council – 150 mandates). The other four countries, unitary but different with regard to the demographic dimension, have bicameral parliaments. The Bicameralism is asymmetrical, the First Chamber being the most important, in Czech Republic (the Chamber of Deputies – 200 mandates, the Senate – 81 mandates), Poland (the Sejm – 460 mandates, the Senate – 100 mandates) and Slovenia (the National Assembly – 90 mandates, the National Council – 40 mandates) while Romania (the Chamber of Deputies – 329 mandates, the Senate – 136 mandates) has a symmetrical bicameral Parliament. A special mention should be made in connection with Slovenia, where the Second Chamber is indirectly elected. Therefore, our analysis aims at the parliaments from the seven countries with one Chamber, plus the only Chamber directly elected in Slovenia, and in the case of the other three countries with bicameral Parliament, we will use the electoral data from the First Chamber, including the case of the symmetrical bicameralism in Romania⁷.

Electoral Systems. Regional Classification

Generically, the electoral systems are defined as the assembly of the means and methods through which the citizens designate their representatives in the institutions of the political power. Particularly, “the electoral systems determine how votes are translated into seats”. Two rules or principles govern this process such that “the major divide among electoral systems is between

⁴ The Parliament was elected seven times in the Czech Republic, Estonia, Lithuania, Slovenia and Hungary, eight times in Latvia, Poland, Romania and Slovakia, and in Bulgaria and Croatia nine times each.

⁵ In the first decade of its existence as independent state, Croatia had a bicameral Parliament composed of the Chamber of Deputies and the Chamber of Counties, according to the Constitution adopted in 1990. The Chamber of Counties was removed following the constitutional revision in 2001.

⁶ Prior to the 2012 constitutional reform, the unicameral Parliament of Hungary had 386 mandates, being one of the most oversized in the world.

⁷ This rule applies accordingly to Croatia.

proportional and majoritarian representation”.⁸ The first in the historical order, majority electoral systems are based upon a simple, and, at the same time, natural rule when it comes to the election of a representative or a delegate. It is natural that this is the candidate who obtains the most votes. On the other hand, the proportional electoral systems, developed in the second half of the 19th century⁹, ensure the transformation of the votes in mandates by applying the mathematical relation of proportionality. More complicated in technical terms than the former, proportional representation (PR) systems ensure, on the other hand, an increased correspondence between the share of votes given to competitors and the share of mandates thus obtained. Moreover, the PR was conceived precisely to respond to this objective, in accordance with the progressive increase of the electoral body and with the extension of the party phenomenon, but also with the change of the political representation paradigm, which constitute fundamental components of the process of modernizing the political life, specific to the 19th century.

Seen in terms of the proportion between the advantages and disadvantages, the dichotomy of the majoritarian electoral systems versus proportional electoral systems goes beyond the frame of a simple classification. In fact, it gives consistency to the confrontation between the two different concepts with regard to the finality and the role of the ballots. On the one hand, it is the majoritarian conception that emphasizes the political effects of the electoral systems. Particularly, majoritarians insist upon the quality of the majority representation systems for managing to create a functional parliamentary majority and to ensure stable monochrome governments. This way, it is aimed at minimizing electoral injustice specific to these systems. On the other hand, proportionalists tend to limit the political role of the electoral system, emphasizing the increase in electoral justice intrinsic to the proportional procedures.

However, the dichotomy of the majoritarian electoral systems versus proportional electoral systems is insufficiently adapted to the comparative analysis, as is the case with our study. This is because the electoral practice of democratic countries is much more diverse, due to the various combinations between the factors that contribute to the modelling of the electoral systems.

In Lijphart’s interpretation, there are no less than seven dimensions of an electoral system, but the electoral formula, namely the way in which votes are transformed into mandates is the most important dimension of an electoral system.¹⁰ According to its specificity, we identify several categories of electoral systems.

The first category is that of the majority formulas, appreciated for their simplicity but especially for the efficiency with which they manage to produce functional parliamentary majorities and to provide stable one-party governments. The majoritarian formula does not intend to reflect the distribution of the popular vote at the Parliament’s level, but to provide the legislative power to a single party.

In practice, the majority formula knows different variants which can be grouped in three categories, although two are the most often used. The first category includes the plurality electoral systems, those organised in a single ballot round, where the winner needs to achieve a plurality

⁸ G. Sartori, *Comparative Constitutional Engineering. An Inquiry into Structures, Incentives and Outcomes*, Macmillan, Basingstoke, 1994, p. 3.

⁹ Belgium was the first European country to adopt a proportional representation system for the election of the deputies in 1898.

¹⁰ A. Lijphart, *Patterns of Democracy. Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*, 2nd edition, Yale University Press, New Haven & London, pp. 131 – 132.

of votes¹¹. The classical example of the plurality system is Great Britain, but it is encountered also in the former British colonies which have become independent states, beginning with the USA and ending with India. The second category is that of the majority systems *per se*, organised in two ballot rounds, where the winner needs to get an absolute majority of votes (50%+1)¹², as it happens in the parliamentary elections in France and, in general, in all presidential elections. Finally, a much more restrictive usage has the majority formula of the alternative vote (ATV)¹³, which, in essence, ensures a majority winning of a competitor without requiring a second ballot round, but uses a more laborious distribution rule and demands a high level of discernment for the voter.

Based upon a totally different philosophy from the majoritarian system, the proportional representation systems are associated with an increase in the democratisation of the political system, being appreciated primarily for their equity or justice. PR aims to allocate the parliamentary mandates by reflecting as accurately as possible the proportion of votes received by each party. In principle, no part of the society that participates in the elections and benefits from some electoral support does not remain without representation¹⁴. Obviously, a perfect proportionality between votes and mandates is an objective which cannot be fully achieved, but the PR systems tend towards such a proportionality.

The electoral practice has several models of this system, the main variations being given by the use of open or closed lists of candidates, the methods of turning votes into seats, the level of the electoral threshold and the district magnitude.

In closed list systems, the voter doesn't vote for individual candidates but for a list of candidates. He has to choose between lists of candidates proposed by each party, obligatory for candidates on the entire list. The voter cannot change the order of candidates on the list. This system is used in Israel or Portugal in their parliamentary elections. In open list systems, votes are cast for each mandate and voters can decide the order of the candidates, essentially compiling their own list (*panachage*). This system is used in countries such as Finland or Belgium.

In general, the methods for converting votes into mandates are of two types: the quota (Hare, Droop, Imperiali etc.), and the highest averages method – the best-known of which are the d'Hondt (or Jefferson) and Saint-Laguë (or Webster) methods. The different proportional methods can be used only at the geographic tier of the distribution or at multiple tiers, case in which we are talking about complex proportional systems, in Martin's expression.

¹¹ The oldest Plurality Electoral System is Single Member Plurality (SMP) also known as *first past the post*. In this case, the country is divided into single-member constituencies, and each voter has one vote. The candidate who is placed first in each constituency is declared elected, regardless of the number of votes he has received. All he needs is a simple plurality. Practically, although he is not preferred by the majority of the voters, a candidate wins the mandate because he receives more votes, even one more, than his contenders.

¹² The best-known majority formula of this type is the Second Ballot System. The rule is as follows: if neither candidate obtains the absolute majority of the votes in the first round, a second round is organized, generally between the first two candidates, round in which the simple plurality is sufficient to establish the winner. It remains decisive, thus, the access in the second round. This system stimulates the alliances between parties and offers a greater legitimacy to the winner but, like SMP, it affects the representation of the minor parties.

¹³ It is used in Australia in the elections for the House of Representatives (the federal deputy chamber), but also in Ireland, in the case of the presidential elections.

¹⁴ The relation between the political representation and the electoral disproportionality is questioned by studies such as that of Powell and Vanberg (2000) who claim that "what matters for representation is not vote-seat proportionality, but whether the elected majority is representative of what the majority of citizens want".

In order to avoid fragmentation of the political spectrum, PR systems undertake a deviation from proportionality using electoral thresholds. Their role is that of restraining access to the Parliament and thus limiting the atomisation of the legislative forum. It has a political rationale, but also a functional one, yet its effects can be important and can affect the representativeness of the Assembly¹⁵. Established as a percentage of votes cast, and used as a criterion for the participation in seat distribution (the conversion of votes into seats), the threshold can be local, regional or national. It can vary a great deal, reaching values of 3% in Greece, 3.25% in Israel, 4% in Italy, 5% in Germany or 8% in Lichtenstein.

The dimension of the electoral constituency, i.e. its magnitude, has a similar effect, so it is viewed as an implicit barrier against minor parties.¹⁶

Although less common, another version of the PR is the single transferable vote system (STV)¹⁷, which can be considered the proportional form of the alternative vote.¹⁸

Finally, there are also electoral systems which combine, in different proportions, the distribution of the mandates by proportional and majoritarian methods. These are generically called mixed or combined electoral systems¹⁹. However, real mixed systems are only those where the electoral body to be elected comes, more often in equal proportions, from a uninominal majoritarian vote and from a proportional list vote. Such was the case of Italy between 1993 and 2005, but not of the post-war Germany, which is sometimes quoted in this category. In fact, the German electoral system, which has the formal aspect of a mixed system, is a proportional-mixed system²⁰ or a compensatory proportional system²¹. The authors take into account the determined role of the proportional procedure in the final distribution of the parliamentary mandates. From Norris' theoretical perspective, such electoral systems fall into the *combined-dependent* systems sub-category, where two electoral formulas are connected to one another.²²

According to the specific weight given to each of the constituting elements of electoral systems, several typological models were proposed. Thus, Lijphart distinguishes the following: the plurality formula, the majority-plurality mixed formula and the alternative vote, which belong to the majoritarian and pluralistic systems, the list proportional representation, the mixed proportional

¹⁵ P. Martin, *Les systèmes électoraux et les modes de scrutin*, 2e édition, Montchrestien, Paris; A. Karpov, "Measurement of disproportionality in proportional representation systems", in *Mathematical and Computer Modelling*, 48(9-10), 2008, pp. 1421 - 1438.

¹⁶ S.C. Bischoff, *Measuring the Electoral Barrier: Problems and Solutions to Estimation of the Threshold(s) at the National Level*, European University Institute, Florence, 2004.

¹⁷ A. Lijphart, *op. cit.*, p. 150.

¹⁸ P. Martin, *op. cit.*

¹⁹ J. Woldendorp, H. Keman and I. Budge, *Party Government in 48 Democracies (1945-1998). Composition, Duration, Personnel*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 2000; M.S. Shugart, M.P. Wattenberg (eds.), *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*, Oxford University Press, New York, 2001; P. Norris, *op. cit.*

²⁰ A. Lijphart, *op. cit.*; M.S. Shugart and M.P. Wattenberg, *op. cit.*

²¹ P. Martin, *op. cit.*; E.K. Cox and L.J. Schoppa, "Interaction Effects in Mixed Member Electoral Systems: Theory and Evidence from Germany, Japan, and Italy", *Comparative Political Studies*, 35 (9), 2002, pp. 1027 - 1053.

²² As Moser remarks (G.R. Moser, "Electoral Systems and the Number of Parties in Post-communist States", in *World Politics*, 51(3), 1999, pp. 365 - 368), "the greatest problem" of a mixed electoral system is "cross-contamination" between the two halves of the system. He says that no matter how independently the two halves operate, they "will surely affect one another to some extent". That is why "mixed systems are not simple combinations of their component parts" [S.E. Herron and M. Nishikawa, "Contamination Effects and the Number of Parties in Mixed-Superposition Electoral Systems", *Electoral Studies*, 20(1), 2001, pp. 63 - 86].

formula and the single transferable vote as systems of proportional representation and semi-proportional systems (the limited vote, the single non-transferable vote and the parallel plurality PR vote).

In turn, Sartori considers that the majoritarian representation systems include the plurality formula (relative majority), the absolute majority formula and the alternative vote (ATV). He also speaks about the majority premium, a majoritarian arrangement which assumes proportional voting and whose purpose is to ensure a majority encouraging the aggregative processes. With regard to PR systems, Sartori mentions the single transferable vote (STV), the method of “largest remainder”, the d’Hondt method (“highest average”) and the Sainte-Laguë formula. He also operates with the concept of “mixed electoral systems” which he defines as those that elect the same chamber by combining proportional and plurality formulas.

On the other hand, Golder considers that the dichotomy between the majoritarian and the proportional formulas is simple and incomprehensive, given that many countries have developed complex electoral systems over time, “that employ multiple tiers and/or a combination of electoral formulas”.²³ He classifies electoral systems into four large categories: majoritarian (that include plurality rule, absolute majority rule, qualified majority rule, the limited vote, the alternative vote, the single non-transferable vote and the modified Borda count), proportional (that include the single transferable vote, quota systems and the highest average systems), multi-tiered (that can be distinguished into those in which the electoral tiers are connected and those in which they are not) and mixed (that can be divided into independent and dependent, separated in their turn into various subtypes).

Last but not least, for Martin the majority systems are divided following the criterion of the vote’s structure, into the uninominal vote sub-type (with one or two rounds) and the plurinominal sub-type (again with one or two rounds), and between them he places the alternative vote sub-type (uninominal or plurinominal). As for the proportional systems, these include, besides the pre-proportional sub-type (cumulative, limited and single vote), the quota methods, and the highest averages methods (divisor methods) on one hand, and the complex proportional systems on the other. Finally, the less homogenous category of mixed systems comprises the geographically mixed systems, the geographically homogeneous mixed systems and the systems with majority finality.

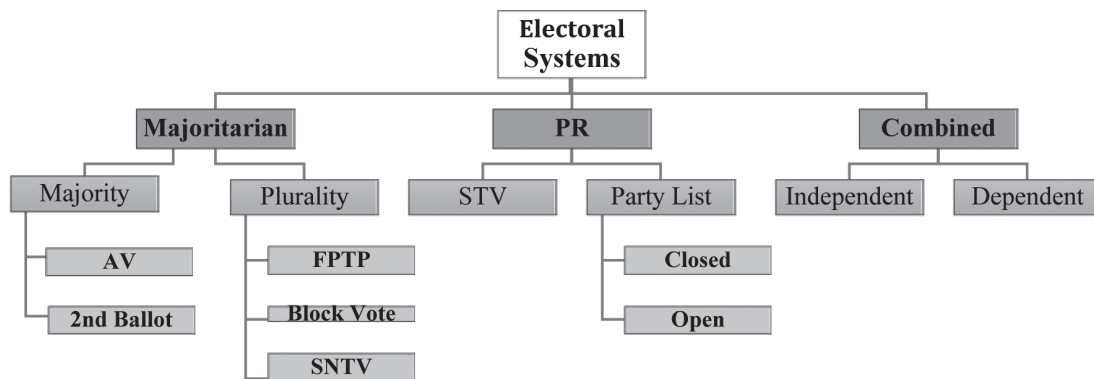
For our part, we will use the theoretical model proposed by Norris, which is both detailed enough to reflect subtle differences between systems and sufficiently parsimonious and clear to distinguish the major types. Thus, the electoral systems are classified as follows: the *majoritarian formula* (including first-past-the-post, second ballot, the block vote, single non-transferable vote, and alternative voting systems), the *proportional formula* (exemplified by the party lists systems – that may vary depending on the use of open or closed lists of candidates, the level of the electoral threshold, the size of the district magnitude and the formula for translating votes into seats²⁴ – and the single transferable vote) and the *combined systems* (that employs both majoritarian and proportional formula in the same contest and that can be divided into combined-dependent systems and combined-independent systems).²⁵

²³ M. Golder, “Democratic electoral systems around the world, 1946–2000”, *Electoral Studies*, 24(1), 2005, p. 108.

²⁴ In this latter case, Norris distinguishes between the highest averages (d’Hondt formula, Sainte-Laguë method, modified Sainte-Laguë method) and the largest remainder methods (which uses a minimum quota like Hare quota or Droop quota).

²⁵ P. Norris, *op. cit.*, pp. 40 – 42.

Fig. 1. Norris classification

The process of collapsing of the communist regimes in the Central and Eastern European countries has included, as a fundamental element of the transition to democracy, the reform of the electoral arrangements in the election of the national representatives in these countries. Prior to 1989, the communist parliaments were constituted based upon the electoral procedures of the majority voting type, procedures which, in the conditions of the formal feature of the elections, favoured and, at the same time, justified the hegemony of the leading communist parties. The majority electoral systems were abolished in all these states with their post-communist constitutional reconstruction²⁶. For the first multi-party elections, seven of the analysed countries – the Czech Republic, Estonia, Latvia, Poland, Romania, Slovakia, Slovenia – have opted for PR systems, and for the other four – Bulgaria, Croatia, Lithuania, Hungary – the PR was combined, in quasi equal proportions, with the majority procedure.

After a quarter of a century of multi-party electoral experience, the electoral map of the region suffered some changes, but none in the sense of the return to the election of the parliamentarians by the majority vote. In fact, the changes led to the amendment of the proportion between the PR countries and those with the combined system in favour of the former. Lithuania and Hungary remained the only followers of the mix between the PR and the majority voting for the election of the legislative body, each with its specificity.

Lithuania is a classic example for the mixed voting, which combines the proportional electoral formula with the majority one in equal proportions. Concretely, out of the 141 parliamentarians, 70 are elected in a national plurinominal constituency, and the other 71 come from as many uninominal constituencies. The condition of the absolute majority of the votes is not required, but there is a requirement for 40% of the registered voters to go to vote. If this condition is not met, a second ballot shall be held between the first two candidates in the previous round. Thus, this is the case of a majoritarian formula of a special nature. It should be noted, however, that there is no direct correlation between the two electoral formulas, so that the Lithuanian electoral system is one of the combined-independent type.

²⁶ For a discussion on the evolution of the electoral systems in some of the former communist countries (Poland, the Baltic States, Hungary, and Russia), see B. Moraski and G. Loewenberg, "The Effect of Legal Thresholds on the Revival of Former Communist Parties in East-Central Europe", *The Journal of Politics*, 61(1), 1999, pp. 151 – 170.

Things are different in Hungary. For the largest part of the analysed period, Hungary has elected the Parliament using a complex electoral system which combined the uninominal majority vote for about 45% of the mandates with the party-list proportional representation system for the rest of the mandates. We mention that the distribution of the proportional mandates was done on two geographical tiers – regional, directly, and national, indirectly, where the second tier acted as compensatory. The 2012 electoral reform simplified the system without changing its category of combined system. Thus, 106 out of the 199 members of Parliament (representing 53% of the total) are elected through a majority vote from as many uninominal constituencies, and the rest of 93 parliamentarians (47%) come from a national plurinominal constituency. In terms of Norris' classification, the Hungarian electoral system is placed in the sub-category of the combined-dependent ones.

The other two former combined states, Bulgaria and Croatia, have given up the majoritarian part of the electoral system, but under different circumstances. Bulgaria switched to the PR immediately after the first multi-party ballot, repeating, however, the experience of the combined vote in the 2009 elections, even if in a unique formula. According to the electoral design of that moment, 209 out of the 240 MPs (87%) were elected through the proportional vote, and the rest of 39 MPs (13%) were elected in uninominal constituencies following the application of the plurality rule. Therefore, although technically speaking it belonged to the category of combined electoral systems, the vote used in Bulgaria in 2009 should be considered as a quasi-proportional one. The parliamentary elections became fully proportional in 2013.

Croatia practiced the combined vote for the first two editions of its parliamentary elections. In 1992, it used the classic combined system, 60 MPs of the First Chamber being elected by majority and as many proportionally from a single plurinominal constituency. In 1995, the combined electoral system was maintained, but the ratio between the proportional part and the majoritarian part was changed in favour of the former, such that only 32 MPs of the First Chamber were elected in uninominal constituencies by the plurality method, while the rest of 80 originated from the party lists based on the proportional representation. As of the 2000 elections, all the mandates of the Parliament, which became unicameral, were elected by a PR vote.

Bulgaria and Croatia thus joined the other seven PR countries of the region: the Czech Republic, Estonia, Latvia, Poland, Romania, Slovakia and Slovenia. We mention that the latter constantly maintained their membership in this typological category even though some of them have been subject to a number of changes in the conditions for the election of national MPs.

Confirming the general complementarity between the proportional representation and the party list vote, respectively between the PR and the plurinominal constituencies, all these nine countries elect their legislators by the vote given by the citizens to the lists of candidates submitted by the participating political parties. However, there was an exception in the case of the parliamentary elections in Romania in 2008 and 2012, when the MPs were elected within uninominal colleges in which the local plurinominal electoral constituencies were divided into. Criticized especially for the expansion effect of the Parliament²⁷, the uninominal vote was replaced by the plurinominal one by a law adopted in 2015, Romania thus returning to the electoral practice prior to 2008. We add that in eight of these countries, elections are organized in local plurinominal constituencies, with only the case of Slovakia, where the whole national territory is a single plurinominal constituency, being the exception.

²⁷ In 2012, 118 MPs were elected in addition to the 470 resulting from the application of the representation norm, a fact which represented an increase with approximately a quarter of the number of parliamentary mandates.

The plurinominal voting version used primarily is that of the open party list. There are six countries in this situation: Bulgaria, the Czech Republic, Estonia, Latvia, Slovakia and Slovenia. Concretely, voters in Bulgaria, Estonia, Latvia and Slovenia have the right to rank candidates on the voted list, and those in the Czech Republic and Slovenia can express four preferences within the same party list. In the other three states of the group, namely in Croatia, Poland and Romania, the closed party lists are used. None of these countries has adopted the panachage. Therefore, the formula of the preferential vote dominates the practice of the party list vote.

In a schematic form, using Norris's classification, the situation of the 11 countries is as follows:

Table 1

Electoral systems		Country
Majority systems		-
Proportional systems	open lists	The Czech Republic, Estonia, Latvia, Slovakia, Slovenia
	closed lists	Bulgaria*, Croatia, Poland, Romania
Combined systems	combined-independent	Lithuania
	combined-dependent	Hungary

*Semi-open lists from 2013.

The principal conclusion that results from the classification of electoral systems in post-communist countries from our sample concerns the asymmetry of electoral systems employed in this region, for parliamentary elections. This is a result of the restriction of majoritarian procedures specific to the communist period only to components of combined systems and only in two out of 11 analysed countries, or less than a fifth. Therefore, we are seeing a predominantly proportional electoral practice in post-communist EU countries.

Electoral Performances. Electoral Disproportionality

Now that the electoral systems of the 11 states have been classified, we propose to investigate their performance, respectively the extent to which each of them achieves electoral proportionality. The purpose of the investigation is to see to what extent the preponderant option of these states for the electoral procedures specific to the proportional representation leads to a uniform practice in the achievement of electoral justice.

As is well known, all electoral systems, regardless of their type, affect the proportionality of the election results. In other words, they deviate from the ideal of the mathematical correspondence between the share of votes and that of the mandates received by the participating parties. This is because the translation of votes into mandates is mediated by a number of factors responsible for producing the electoral disproportionality. Some of these, with more prominent effects, are correlated with the electoral systems.²⁸ This category includes the electoral formulas themselves,

²⁸ W.D. Rae, *The Political Consequences of Electoral Laws*, Yale University Press, New Haven, 1967; A. Lijphart, "The Political Consequences of Electoral Laws", 1945-85, *American Political Science Review*, 84(2), 1990, pp. 481 - 496.

the district magnitude and the electoral thresholds. Others are external to the electoral systems, such as the size of the electoral body to be elected, or the electoral links between parties, and their influence is generally lower.²⁹ With this as a stepping stone, we propose to refine the classification of the 11 electoral systems, respectively the nine PR systems, having as additional criteria the factors responsible for the electoral disproportionality from the above-mentioned category.

The most visible factor of electoral disproportionality is the legal electoral threshold, so called because it is established by national electoral laws. Essentially, “legal thresholds are strongly and significantly related to the level of disproportionality of an election as a whole (...). As thresholds increase, so does disproportionality”.³⁰ Specific to proportional representation³¹, the electoral threshold is used for political reasons, namely to limit the political fragmentation of the parliaments, acting as a barrier to minor parties with low electoral support. The opposite is the non-use of votes allocated to the minor parties placed below this threshold, with an effect on the achievement of the optimal electoral proportionality.

Generally, in post-communist countries, the emergence of the multi-party system involved a rapid development of political parties, sometimes with more than 200 units, as was the case with Poland or Romania. The measure adopted by the legislators in these countries to stop political fragmentation was the use of legal thresholds with relatively high values. A good example of this strategy is Romania: if the first multi-party elections in 1990 did not have a legal electoral threshold, it was introduced at the next electoral edition in 1992, the threshold being set at 3% of the valid votes. Subsequently, starting with the 2000 parliamentary elections, the value of the electoral threshold was raised to 5%.

This level is also the current rule of the legal electoral threshold in the sample countries, being common to nine of these countries, seven of the PR systems and two of the combined system for the proportional part of the system. Bulgaria and Slovenia are the exceptions, both of them having a lower value of the legal threshold by one percentage point but insufficient to substantially decrease the region's average: 4.82%³².

The legal or explicit electoral threshold is not the only one to act upon electoral proportionality. Even in the electoral systems without legal (explicit) thresholds, parties have to pass a certain electoral barrier due to the size of the electoral constituencies. Thus, we speak about the implicit (or effective) electoral threshold, which we calculate by the formula $P_i = 75\% / M + 1$ (where P_i is the default threshold and M is the average magnitude).³³ Often considered the “decisive factor” of electoral disproportionality, the magnitude of the electoral constituency or, in other words, the number of mandates to be elected in the respective electoral unit, has effects both in the majority and PR systems, although in different ways. If for the former the rise in magnitude leads to the increase of electoral disproportionality and to the benefit of major parties, for the other it generates an increase of the proportionality and better conditions for the minor parties. In

²⁹ S.C. Bischoff, *op. cit.*

³⁰ B. Moraski and G. Loewenberg, *op. cit.*, p. 163.

³¹ However, the legal electoral threshold may also be used in other types of electoral systems, a notorious example being the French parliamentary elections, where the access to the second round is subject to a 12.5% threshold.

³² For a calculation of the percentage of “wasted votes” in Eastern Europe democratic countries, see Tavits and Annus (2006).

³³ A. Lijphart, *op. cit.*, 2012.

addition, as in the PR systems the magnitude variation is wider, the impact of this factor on the electoral proportionality is stronger in the different systems of this type³⁴.

With a high level of uniformity with respect to the legal electoral threshold, as we have seen, the countries in the sample differ significantly in terms of the value of the second factor of electoral disproportionality. First, let's reiterate that the PR countries of the sample use, with one exception, local plurinominal constituencies. As a general rule, these are based on territorial criteria, but in three of these nine countries there are special constituencies regarding the citizens residing outside the national borders – Croatia (three-seat constituency) and Romania (four-seat constituency) – or the representatives of national minorities – Croatia (eight-seat constituency) and Slovenia (two-seat constituency). Latvia is the country with the least plurinominal local constituencies – five, followed in ascending order by Croatia, Estonia and Slovenia, with 12 constituencies, the Czech Republic – 14 constituencies, Bulgaria – 31 constituencies, Poland – 41 constituencies and Romania – 43 constituencies. The exception to the local constituency is Slovakia, where the 150 MPs are elected in a single national constituency. The single electoral constituencies are specific to Lithuania and Hungary, in the case of the latter for the proportional part of the combined vote. In the sample as a whole, Slovakia is the country with the highest magnitude ($M=150$), and as such, with the lowest effective electoral threshold (EET), ten times lower than the legal one. It is followed by Latvia ($M=20$), the Czech Republic ($M=14.29$) and Croatia ($M=12.58$), in the first two the value of the effective electoral threshold being below the legal threshold and in Croatia slightly above its level. All other PR countries have average magnitude values below ten units and have the effective electoral threshold values higher than those of the legal threshold, between 8.82% (Slovenia) and 6.14% (Poland). Of course, none of these can reach the implicit threshold levels of the countries with a combined electoral system: 19.28% Lithuania and 19.16% Hungary³⁵. These countries raise the region's average to 8.46%, compared to 6.07%, the average for PR countries.

Last but not least, let's take a look at the analysed countries from the perspective of the particular methods for translating votes into mandates. Thus, the most common method of distributing the parliamentary mandates is the d'Hondt method, which easily benefits the major parties, used by six of the nine PR countries – Bulgaria (until 2013)³⁶, the Czech Republic, Croatia, Estonia, Romania and Slovenia –, as well as in Hungary for the proportional part of the combined vote. In three of the six PR countries, respectively in Estonia, Romania and Slovenia, the d'Hondt method is complementary to the simple electoral coefficient (Q), ensuring the national distribution of the unassigned mandates at the level of the local plurinominal constituencies. The combination of the two (geographical) tiers of distribution of the seats with the specific methods makes the electoral systems in these countries eligible to be considered part of the subcategory of geographically complex proportional systems or compensatory proportional system, in Martin's expression, so called because they tend to moderate the specific effect of the d'Hondt method. The double

³⁴ Not only the district magnitude, but also their number has an impact on proportionality, since the territorial homogeneity, i.e. the distribution of party voters at the administrative-territorial level, is "strongly influenced by the number of territorial units that are taken into account". (D. Bochsler, "Measuring Party Nationalisation: A New Gini-Based Indicator that Corrects for the Number of Units", *Electoral Studies*, 29(1), 2010, pp. 155 – 168.)

³⁵ However, if we consider only the proportional part of the combined vote in these countries, the values are as follows: Lithuania (single plurinominal constituency) – $M=70$, $EET=1.06\%$; Hungary (single plurinominal constituency) – $M=93$, $EET=0.81\%$.

³⁶ Under the new electoral law adopted in 2011, the system went back to mandates allocated according to the Hare-Niemeyer method, and for the first time, the law provided for semi-open party lists.

allocation of the proportionally elected mandates in Hungary acts similarly. Poland was a part of this category until 2001, when it gave up not only the allocation of mandates on two geographical tiers but also the d'Hondt method in favour of the modified Sainte-Laguë method. In its original, unmodified version, advantageous rather to minor parties, the Sainte-Laguë method is used only in Latvia. Finally, the only PR country with a plurinominal national constituency, Slovakia, ensures the translation of votes into mandates by a combination of the Hagenbach-Bischoff electoral coefficient and the largest remainder method, having similar effects to the Sainte-Laguë method, a combination that is also specific to Lithuania for the PR part of the system. Therefore, five PR countries plus a combined one prefer the highest averages methods, while only two, one in each category, opt for the quota methods, but in three cases both categories of the proportional methods are mixed. Finally, for the majority part of the vote, Lithuania uses the absolute majority rule, unlike Hungary where the plurality rule is used.

Schematically, the situation of the 11 analysed countries is as follows:

Table 2

	Legal threshold %	Average magnitude	Effective threshold %	Electoral formula
Bulgaria	4	7.74	8.58	d'Hondt
Czech Republic	5	14.29	4.91	d'Hondt
Croatia	5	12.58	5.52	d'Hondt
Estonia	5	8.42	7.96	Q+d'Hondt
Latvia	5	20	3.57	Sainte-Laguë
Lithuania	5*	70	19.28*	Hagenbach-Bischoff+MMR/ majority
Poland	5	11.22	6,14	Sainte-Laguë
Romania	5	7.65	8,67	Q+d'Hondt
Slovakia	5	150	0.50	Hagenbach-Bischoff + LRM
Slovenia	4	7.5	8.82	Q+d'Hondt
Hungary	5*	93	19.16*	d'Hondt/plurality

* For the PR part of the vote (for the system as a whole the values of effective threshold are 1.06%, respective 0.81%).

In order to measure the general disproportionality of the elections and thus quantify the cumulative influence of the various factors of electoral disproportionality, a series of calculation tools such as Rae Index (1967), Loosemore-Hanby Index (1971), Lijphart (1984), Cox and Shugart

(1991) or Gallagher Index (1991) have been proposed.³⁷ As for us, we are going to use the last one mentioned, which has the advantage of moderating the specific deviations both for Rae Index (which tends to overestimate the proportionality of PR systems) and Loosemore-Hanby Index (which, on the contrary, tends to underestimate the proportionality of PR systems).³⁸ At the same time, we will preface the calculation of the G Index, using two partial indicators of disproportionality – wasted votes and the premium awarded to the winning party. The first one, measuring the total votes for the parties which don't receive parliamentary mandates, is a unidirectional indicator, generally connected to the legal level of the electoral threshold³⁹. The second one, which is the difference between the votes allocated to the first party and its assigned mandates, is a more complex indicator, being connected both to the electoral threshold and to the other major factors of electoral disproportionality – the district magnitude and the methods for translating votes into mandates⁴⁰. Therefore, it is natural to expect this second partial indicator to produce results closer to those of the G Index.

In order to assess their number and weight, we specify that parliamentary organizations were considered electoral entities regardless of whether they represented only a party or a party alliance. Independents and representatives of national minorities were considered to be single-party members. In the assessment of countries having a combined electoral system, we considered the political vote, namely the electoral scores registered in the plurinominal constituencies, to which we reported the sum of the mandates obtained by electoral actors. Finally, we used four rounded decimals in all of the calculations. Electoral data were collected from www.ipu.org, www.parties-and-elections.eu, www.nsd.uib.no, in correlation with the official websites of the analysed countries.

Analysed from the perspective of the number of wasted votes (see Appendix no. 1), the countries in our sample oscillate between a minimum level of the indicator of 6.71% of the votes cast and a maximum of 15.90%, the average of the region being almost 11%. The best performing countries are Lithuania and Hungary, the two with combined electoral systems, both having a legal electoral threshold of 5% for the proportional part of the ballot. They are joined by four other countries of PR type, placed below the region's average, one of which having a legal threshold of 4% – Slovenia (10.20%), and the other three – Estonia (8.05%), Croatia (9.78%), Romania (10.67%) – having a legal electoral threshold of 5%. At the opposite side there is Slovakia (15.90%) and the Czech Republic (13.14%), both PR countries with a legal threshold of 5%. These countries are overtaken by Bulgaria (12.51%), the second country with a legal threshold reduced to 4%, but also by two other PR countries with a 5% legal threshold – Poland (12.47%) and Latvia (10.85%). The position of Bulgaria among the least performing countries from this perspective, at a relatively large distance from the other country with a 4% legal threshold, may seem contradictory, just as the general picture of the differences between the values of the indicator for the PR countries with legal electoral threshold of 5%. The data obtained leads us to the partial conclusion that the 11

³⁷ For a detailed discussion of the different indices of deviation from proportional representation recorded by the literature, see R. Taagepera and B. Grofman, "Mapping the Indices of Seats-Votes Disproportionality and Inter-Election Volatility", in *Party Politics*, 9(6), 2003, pp. 659 – 677, or A. Karpov, *op. cit.*

³⁸ A. Lijphart, *op. cit.*, 2012, p. 145.

³⁹ However, it should be emphasized that, although usually correlated with the legal electoral threshold, the quantum of the wasted votes falls under the incidence of other factors too, generally exterior to the electoral systems, such as the size and the structure of the multi-party or the tier of the electoral competition.

⁴⁰ In fact, the electoral premium for the first parliamentary party can be considered a simplified form of the disproportionality indicator proposed by Lijphart in 1984.

analysed countries are relatively homogeneous regarding the proportion of wasted votes. Let us also note that countries are divided in two distinct categories, according to the type of the ballot.

Limited to PR countries, the analysis of this indicator favours the observation of the relative uniformity of the subsample. In this case, the average of wasted votes is 11.51%, and the nine states that are part of this category have deviations of up to -3.46% (Estonia), respectively +4.39% (Slovakia), leaving between 8.05% and 15.90% of the votes without parliamentary representation. However, we can see there is a relatively balanced layout of the states in relation to the average of the subsample. We can also notice that, with the exception of Slovakia, which has the highest percentage of wasted votes, all the other PR states are quite compact.

Regarding the electoral premium given to the first party, namely the difference between the weight of votes and the weight of its parliamentary seats, we will remark from the beginning that individual variations are more consistent than in the previous indicator's case (see Appendix no. 2). This is a natural thing if we consider that the differences in the level of the effective electoral threshold and the average district magnitude are more pronounced compared to the value of the legal electoral threshold in the 11 countries.

Thus, the best performing countries, namely those with the lowest level of the electoral premium given to the first parliamentary party, are Slovenia (2.33%) and Latvia (2.50%). They are followed by two other PR countries with values of the indicator of about 4% – Romania (4.18%), Estonia (4.28%), and a third one – the Czech Republic (5.39%), which concludes the group of countries placed under the region's average. Above this average, we first find three countries with 6 – 7%. Of these, Lithuania (6.20%) is of a combined type, while the others are of PR type: Slovakia (6.25%) and Bulgaria (6.92%). The fourth is a PR country – Poland (7.96%). Finally, there is the last PR country of the sample, placed at an appreciable distance from the latter – Croatia (10.06%), and especially Hungary (11.80%), the other country with combined vote.

Overall, the hierarchy of the 11 countries, including the ex-centric positioning of Croatia⁴¹ and Hungary⁴², is explained by the combination of the electoral disproportionality factors specific for each of them (electoral thresholds, average magnitude, and also electoral formulas). However, if we remove the last two countries, the discrepancies within the sample fade significantly: the difference between the first and the last country is reduced to only 4.36% (compared to almost 9.5%), and the value of the electoral premium for the latter is about three times lower than the first former's (compared to five times lower). From this perspective, we can speak again about a relative homogeneity of the electoral performances of the 11 analysed countries.

The observation is also valid for the subsample of the nine countries with a PR system, for which the average of the electoral premium given to the first parliamentary party is 5.54%. In this case, the difference between the best performing system (Slovenia) and the one with the maximum value of the electoral premium (Croatia) is reduced, but the heterogeneity within the whole PR group is maintained. The difference between the first and the last country is 7.73% and the deviations from the average of the subsample vary from -3.21% to +4.52%.

In summary, the electoral systems in the 11 states of our sample are uniform when we refer to the value of the legal electoral threshold. At the same time, a relatively high level of uniformity is also highlighted by the preference for the methods used to translate votes into mandates.

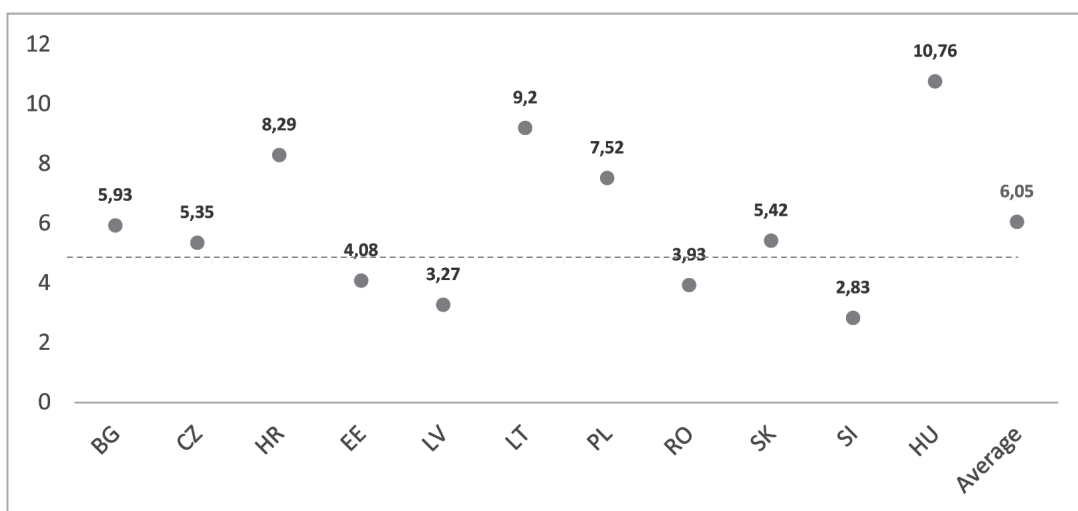
⁴¹ Although classified as a PR system, with a reasonable level of the average magnitude and hence of the effective threshold, Croatia owes its position to the period during which the elections were based on a combined ballot.

⁴² The position of the least performing country of the sample, held by Hungary, is the proof that the system in this country produces the most powerful majoritarian effects.

However, the electoral systems analysed are diverse in terms of the average magnitude of the electoral constituencies and of the effective electoral threshold. At the same time, the partial indicators of the disproportionality that we have considered have outlined a similar picture. The values recorded by the proportion of wasted votes highlight the relative uniformity of our sample, while the electoral premium for the first party shows even more significant variations. Therefore, a rather heterogeneous general picture of the electoral performance of the countries in our sample results.

The decisive argument will be provided by the calculation of the G Index, the results of which are shown in the figure below (see also Appendix no. 3).

Fig. 2. Gallagher Index

With an electoral disproportionality of about 11% ($G=10.76\%$), Hungary proves to be the least performing electoral system of the sample. This is followed by Lithuania ($G=9.20\%$), the second country with a combined electoral system in the region. The position of these two countries is the expected one if we consider that in both of them about half of the MPs are elected by majority vote. Higher values of the electoral disproportionality, over the average of the region ($G_{avg.}=6.05\%$), also exist in two of the PR countries, Croatia ($G=8.29\%$) and Poland ($G=7.52\%$). On the other hand, the best performing electoral system is found in Slovenia, whose level of disproportionality is only 2.83%. We recall that Slovenia is the only PR country with a legal threshold of 4%, which contributes to the lowest electoral premium for the first party (2.33%). Finally, the other six states of the sample are below the average level of the disproportionality, with relatively close values of electoral disproportionality: Latvia ($G=3.27\%$), Romania ($G=3.93\%$), Estonia ($G=4.08\%$), the Czech Republic ($G=5.35\%$), Slovakia ($G=5.42\%$) and Bulgaria ($G=5.93\%$).

The first observation we make is that this general picture confirms the theoretical superiority of PR systems in terms of electoral justice. Indeed, the highest values of the G Index belong to Hungary and Lithuania, the representatives of the combined electoral system, while all nine PR countries have lower indicator values than the first two. Hence, from this perspective, the 11 analysed countries are grouped into two distinct categories, each of them being homogeneous from the perspective of belonging to a certain type of electoral system.

At the same time, the chart highlights a relatively large dispersion of G-values for the nine PR electoral systems. Thus, the values of electoral disproportionality for these countries are set on a scale whose limits range from a minimum of 2.83% to a maximum of 8.29%, which means that the ratio of the least disproportionate country of the category to the most disproportionate one is about three to one.

It is worth noting, however, that the dispersion of the G-values for these countries is mainly due to the ex-centric positioning of Croatia and Poland, the only PR countries that are above the average of the region ($G_{avg.} = 6.05\%$), alongside those with a combined electoral system. Thus, the other seven countries in the PR category are relatively compact, the values for the G Index varying between a maximum of 5.93% (Bulgaria) and a minimum of 2.83% (Slovenia), corresponding to a ratio of two to one.

Under these circumstances, we must note that, although the PR countries of our sample have lower disproportionality indices than those with a combined system, their electoral performance has a low degree of uniformity. However, the dispersion in the achievement of the electoral justice is significantly weakened in the case of the seven PR countries below the region's average, countries with a higher degree of convergence.

As such, the analysis of the electoral performances, namely the electoral disproportionality, allows us to be able to argue only in favour of a limited uniformity in the performances of the analysed electoral systems which is consistent with the predominant PR electoral practice.

Discussion and Conclusion

The electoral reality of the countries of Central and Eastern Europe, which are members of the European Union, highlights a unique situation from the perspective of the typology of electoral systems. Thus, none of the 11 analysed countries fall into the category of majority-pluralist systems. Most of them (nine) are PR countries and the remaining two use combined systems to elect their parliaments.

Such an asymmetry of typology of the eastern electoral systems has a particular explanation, beyond the theoretical one. The majority vote, specific to these countries during the communist era, was denied by the new Eastern democracies as a sign of their breakaway from communism. Therefore, the first parliamentary elections were held either through purely PR procedures in seven of these countries, or by the use of the proportional representation within combined electoral systems in the other four countries. The preference for the proportional electoral procedures has remained unaltered after a quarter of a century of post-communist electoral practice. During this time, no country of the sample has adopted an electoral reform leading to the introduction of a majority vote for the parliamentary elections. Instead, two of the countries that originally adopted combined electoral systems abandoned them in favour of the proportional one. A special case is that of Bulgaria, a country which in 2009, after almost two decades of PR practice, reintroduced a majoritarian component in the parliamentary election procedure to return to the PR elections in the next electoral year. We also recall that Romania used the uninominal vote in 2008 and in 2012, without abandoning the proportional formula. Finally, we add that there have been many changes in the electoral legislation in these countries, but with the exceptions already mentioned, their aim was to correct the electoral systems.

So, the first conclusion of our study captures the asymmetry of the types of electoral systems used in this region for the election of parliaments, consistent with an extensive predominantly PR electoral practice.

This being the case, we expected some uniformity in the performance of the electoral systems in these countries, specifically in terms of electoral justice. The analysis of the main factors of electoral disproportionality – the electoral formulas (the methods for translating votes into mandates), the district magnitudes and the electoral thresholds –, as well as two partial indicators of disproportionality – wasted votes (politically unrepresented votes) and the premium given to the winning party – only partially confirmed our hypothesis. Thus, the factors of disproportionality reveal, on the one hand, a strong uniformity in the legal electoral thresholds and, on the other hand, an increased heterogeneity in the average magnitudes. We also find a limited uniformity in terms of electoral formulas. In their turn, the relative indicators provide a non-unitary picture of the countries in the sample, given that, by the values they record, the wasted votes support the thesis of relative uniformity, while the electoral premium has significant variations from one country to another.

For a complete and conclusive picture, we used the calculation of the electoral disproportionality index proposed by Gallagher. As expected, it confirms the superior electoral performance of PR systems when compared to the combined ones, but at the same time it highlights the differences between the PR countries in achieving electoral justice. We have found a relatively large dispersion of G Index values, which leads us to the conclusion that the predominantly proportional electoral practice in the region finds its correspondent in the uniformity of the electoral performance of PR systems only to a limited extent.

Beyond these findings, the amount and the complexity of the data we have collected and processed in this paper opens the opportunity for more in-depth analysis that might appeal to the factors and indicators we have used, or might call into question new variables related to the political and social conditions specific to the countries in the region.

Appendix

1. Proportion of wasted votes

Country	UV -%-
Lithuania	6.71
Hungary	7.33
Estonia	8.05
Croatia	9.78
Slovenia	10.20
Romania	10.67
<i>Average</i>	<i>10.69</i>
Latvia	10.85
Poland	12.47
Bulgaria	12.51
Czech Republic	13.14
Slovakia	15.90

2. Electoral premium for the first party

Country	Premium -%-
Slovenia	2.33
Latvia	2.50
Romania	4.19
Estonia	4.28
Czech Republic	5.39
<i>Average</i>	<i>6.17</i>
Lithuania	6.20
Slovakia	6.25
Bulgaria	6.92
Poland	7.96
Croatia	10.06
Hungary	11.80

3. Electoral disproportionality

Country	G -%-
Slovenia	2.83
Latvia	3.27
Romania	3.93
Estonia	4.08
<i>PR Average</i>	<i>5.18</i>
Czech Republic	5.35
Slovakia	5.42
Bulgaria	5.93
<i>Average</i>	<i>6.05</i>
Poland	7.52
Croatia	8.29
Lithuania	9.20
Hungary	10.76

References:

- Bischoff, S. C., 2004, *Measuring the Electoral Barrier: Problems and Solutions to Estimation of the Threshold(s) at the National Level*, Florence, European University Institute.
- Bochsler, D., 2010, "Measuring Party Nationalisation: A New Gini-Based Indicator that Corrects for the Number of Units", *Electoral Studies*, 29(1), pp. 155 - 168.
- Cox, W. G. and Shugart, M. S., 1991, "Comment on Gallagher's Proportionality, Disproportionality and Electoral Systems", *Electoral Studies*, 10(4), pp. 348 - 352.
- Cox, E. K. and Schoppa, L. J., 2002, "Interaction Effects in Mixed-Member Electoral Systems: Theory and Evidence from Germany, Japan, and Italy", *Comparative Political Studies*, 35(9), pp. 1027-1053.
- Freedom House, *Freedom in the World 2016. Anxious Dictators, Wavering Democracies: Global Freedom under Pressure*, 2016. Available from: www.freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2016. [19 July 2019].
- Gallagher, M., 1991, "Proportionality, Disproportionality and Electoral Systems", *Electoral Studies*, 10(1), pp. 33 - 51.
- Golder, M., 2005, "Democratic electoral systems around the world, 1946-2000", *Electoral Studies*, 24(1), p. 108.
- Herron, S. E. and Nishikawa, M., 2001, "Contamination Effects and the Number of Parties in Mixed-Superposition Electoral Systems", *Electoral Studies*, 20(1), pp. 63 - 86.
- Karpov, A., 2008, "Measurement of disproportionality in proportional representation systems", *Mathematical and Computer Modelling*, 48(9-10), pp. 1421 - 1438.
- Lijphart, A., 1984, *Democracies: Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-one Countries*, New Haven, Yale University Press.
- Lijphart, A., 1990, "The Political Consequences of Electoral Laws, 1945-85", in *American Political Science Review*, 84(2), pp. 481 - 496.
- Lijphart, A., 1994, *Electoral Systems and Party Systems: A Study of Twenty-seven Democracies, 1945-1990*, New York, Oxford University Press.
- Lijphart, A., 2012, *Patterns of Democracy. Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*, 2nd edition, New Haven & London, Yale University Press.
- Loosemore, J. and Hanby, V. J., 1971, "The Theoretical Limits of Maximum Distortion: Some Analytic Expressions for Electoral Systems", *British Journal of Political Science*, 1(4), pp. 467 - 477.
- Martin, P., 1997, *Les systèmes électoraux et les modes de scrutin*, 2e édition, Paris, Montchrestien.
- Moraski, B. and Loewenberg, G., 1999, "The Effect of Legal Thresholds on the Revival of Former Communist Parties in East-Central Europe", *The Journal of Politics*, 61(1), pp. 151 - 170.
- Moser, G. R., 1999, "Electoral Systems and the Number of Parties in Postcommunist States", *World Politics*, 51(3), pp. 359 - 384.
- Norris, P., 2004, *Electoral Engineering: Voting Rules and Political Behavior*, Cambridge University Press.
- Powell Jr, G. B. and Vanberg, G. S., 2000, "Election Laws, Disproportionality and Median Correspondence: Implications for Two Visions of Democracy", *British Journal of Political Science*, 30(3), pp. 383 - 411.
- Rae, W. D., 1967, *The Political Consequences of Electoral Laws*, New Haven, Yale University Press.
- Sartori, G., 1994, *Comparative Constitutional Engineering. An Inquiry into Structures, Incentives and Outcomes*, Basingstoke, Macmillan.

- Shugart, M. S. and Wattenberg, M. P. (eds.), 2001, *Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?*, New York, Oxford University Press.
- Taagepera, R. and Grofman, B., 2003, "Mapping the Indices of Seats–Votes Disproportionality and Inter-Election Volatility", *Party Politics*, 9(6), pp. 659 – 677.
- Tavits, M. and Annus, T., 2006, "Learning to Make Votes Count: The Role of Democratic Experience", *Electoral Studies*, 25(1), pp. 72 – 90.
- Woldendorp, J., Keman, H. and Budge, I., 2000, *Party Government in 48 Democracies (1945–1998). Composition, Duration, Personnel*, Dordrecht, Kluwer Academic Publishers.

**Séminaire international sur *la participation électorale et l'éducation à la démocratie* et la 7e Assemblée générale du Réseau des compétences électorales francophones
(Sinaia, du 5 au 7 juin 2019)**

**Seminarul internațional despre *participarea electorală și educația pentru democrație* și cea de-a 7-a Adunare generală a Rețelei de Competențe Electorale Francofone
(Sinaia, 5 – 7 iunie 2019)**

Două evenimente organizate de Rețeaua de Competențe Electorale Francofone [Réseau des compétences électorales francophones] și Autoritatea Electorală Permanentă (AEP), împreună cu Organizația Internațională a Francofoniei [Organisation internationale de la Francophonie], au avut loc la Sinaia, la începutul lunii iunie 2019: **Seminarul internațional despre participarea electorală și educația pentru democrație și cea de-a 7-a Adunare generală a Rețelei de Competențe Electorale Francofone.**

Rețeaua de Competențe Electorale Francofone (RECEF) reunește organisme de administrare a alegerilor din spațiul francofon. RECEF și-a propus să contribuie la aprofundarea reflecției în materie de legislație și practici electorale în spațiul francofon. RECEF susține organizarea de alegeri la termen – libere, fiabile și transparente – prin crearea unui cadru care să permită organismelor de administrare a alegerilor să împărtășească expertiza și experiențele lor pozitive în domeniul electoral și consolidarea vieții democratice în țările francofone. Ideea creării acestei asociații a statelor și a guvernelor francofone a apărut către sfârșitul anilor '90, în perioada în care multe state din Africa și Europa de Est experimentau primele alegeri democratice. A fost lansată în august 2011, la inițiativa Organizației internaționale a Francofoniei (OiF), a Secretarului general al acestei organizații, Abdou Diouf, și a Directorului general pentru alegeri din Québec, Marcel Blanchet. OiF, la conducerea căreia se află în prezent Louise Mushikiwaba, pune la dispoziția RECEF expertiza și resursele OiF, susținând astfel activitățile RECEF. Având sediul în Québec, Canada, RECEF reunește în prezent organisme electorale din 32 de țări. AEP a devenit cel de-al 27-lea membru al RECEF în mai 2016, cu ocazia celei de-a 4-a Adunări generale anuale. Din 2016, AEP participă constant la evenimentele RECEF. În perioada septembrie – octombrie 2016, AEP a fost prezentă la Atelierul tehnic dedicat alegerilor în Africa. RECEF, cu sprijinul acordat de OiF, a derulat o misiune în România cu ocazia alegerilor legislative din decembrie 2016. În noiembrie 2017, AEP a participat la Atelierul despre utilizarea noilor tehnologii în procesele electorale, iar în mai 2018, la Seminarul dedicat procesului electoral incluziv care favorizează participarea femeilor și minorităților.

În cele două zile – 5 și 6 iunie 2019 – în care s-a desfășurat **Seminarul internațional despre participarea electorală și educația pentru democrație**, prezentările și discuțiile au vizat schimbul de idei și practici între reprezentanții organismelor de gestionare electorală, membre ale RECEF, și reprezentanți ai altor instituții partenere ale RECEF și/sau ale AEP, organisme electorale sau organizații internaționale interesate de observarea și studiul proceselor electorale din lumea întreagă, centre de cercetare sau fundații:

- Élections Québec;
- Élections Canada;
- Élections Mali;

- Comisia Electorală Națională Independentă, Burkina Faso;
- Comisia Electorală Națională Independentă, Madagascar;
- Comisia Electorală Națională Autonomă, Senegal;
- Ministerul de Interne, Senegal;
- Comisia Electorală Națională Autonomă din Benin;
- Comisia Națională pentru Alegeri, Capul Verde;
- Comisia Comunității Economice a Statelor din Africa de Vest (CEDEAO);
- European Centre for Electoral Support (ECES);
- US International Center for Electoral Support (USICES);
- International Foundation for Electoral Support (IFES);
- International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA);
- Centrul de Cercetare în Știință Politică, Universitatea Catolică din Louvain, Belgia;
- Comisia Electorală Națională Autonomă, Togo;
- Comisia Electorală Națională Independentă, Burundi;
- Élections Cameroun;
- Comisia Electorală Independentă, Coasta de Fildeș;
- Comisia Electorală Națională Independentă, Guineea;
- Comisia Națională pentru Alegeri, Guineea-Bissau;
- Consiliul Electoral Provizoriu, Haiti;
- Comisia Electorală Națională Independentă, Niger;
- Comisia Electorală Națională, Rwanda;
- Comisia Electorală Națională, Sao Tome și Principe;
- Comisia Electorală Națională Independentă, Comore;
- Comisia Electorală Centrală, Moldova;
- Biroul Electoral Național, Ungaria;
- Comisia Electorală Centrală, Bulgaria;
- Administrația Electorală, Georgia;
- Comisia Electorală Centrală, Republica Kârgâză;
- Comisia Electorală Centrală, Federația Rusă;
- Comisia Electorală Centrală, Republica Azerbaidjan;
- Comisia Electorală Centrală, Lituania;
- Comisia Electorală Independentă, Iordania;
- Comisia Electorală, India;
- Association of World Elections Bodies (A-WEB).

Participarea electorală și educația pentru democrație, cele două teme conexe abordate în cadrul Seminarului, sunt principalii factori care contribuie, în viziunea organizatorilor, la implicarea civică și, pe cale de consecință, la consolidarea unei democrații. Inițiatorii au susținut că democrația are nevoie în prezent de o „cetățenie angajată”, care are la bază, în principal, educația pentru democrație, dar și că buna funcționare a democrației presupune exercitarea dreptului de a vota, iar neparticiparea la vot sau o slabă participare electorală pot submina democrația și legitimitatea celor aleși.

Au fost discutate fenomene în strictă legătură cu participarea electorală, alte tipuri de implicare civică, specifice democrațiilor moderne, precum exprimarea opiniilor, semnarea petițiilor, apartenența sau susținerea unor organizații neguvernamentale. Participarea electorală a fost astfel abordată într-un sens mai larg și în contextul recent, marcat de alte forme de expresie cetățenească, de diverse mișcări de contestare a politicului și a principalilor actori politici – precum Primăvara

arabă, mișcarea internațională Occupy sau cea a vestelor galbene, în Franța – și de noile forme ale globalizării, în condițiile create de apariția și difuzarea mesajelor politice prin intermediul noilor tehnologii de comunicare. Un context deopotrivă caracterizat, în ciuda extinderii sistemelor politice democratice, ulterioare căderii regimurilor autoritare din Europa Centrală și de Est, de o slabă participare electorală. În pofida extinderii numărului țărilor care au adoptat sisteme democratice, care organizează alegeri libere, și a numărului cetățenilor cu drept de vot, începând cu anii '90, slaba participare electorală a devenit o preocupare pentru cele mai multe societăți democratice.

Educația pentru democrație și socializarea politică fac ca cetățenii să fie informați și să se implice. Cultura democratică, care are la bază educația pentru democrație, poate impulsiona cetățenii să aprecieze votul ca pe o extindere a cetățeniei și o datorie democratică. Încurajarea interesului pentru politică și informarea corectă și competentă despre problemele politice contribuie, împreună cu insuflarea valorilor democratice (schimbul de idei, dezbateră în spiritul respectului pentru ideile sau opiniile și opțiunile celuilalt), la întărirea democrației.

Fiecăreia dintre cele două teme i-au fost dedicate ateliere (în total cinci) în care a fost discutat rolul organismelor de gestionare electorală pentru încurajarea participării la vot și pentru construirea unei culturi democratice. Discuțiile au vizat practici și modalități de acțiune adoptate de organismele de gestionare electorală. Au fost propuse și discutate acțiuni viitoare, dar și prezentate campaniile de informare și formarea pentru o cultură democratică organizate de organismele de gestionare electorală.

Lucrările seminarului au fost deschise de președintele AEP, Constantin-Florin Mitulețu-Buică, de directoarea Biroului regional pentru Europa Centrală și de Est al OiF, Rennie Yotova, și de președintele RECEF și delegatul general pentru Élections Mali, Siaka Sangaré. Iar secretara generală a Élections Québec și a RECEF, Catherine Lagacé, a prezentat tematica Seminarului despre „participarea electorală și educația pentru democrație, motoare ale cetățeniei angajate”.

În primul atelier a fost dezbătută dinamica participării electorale la nivel global, dar și la nivelul țărilor membre ale RECEF, în Africa de Vest și în Europa Centrală și de Est. Prezentările au vizat și elementele care pot influența participarea electorală, a căror pondere poate varia de la un stat la altul, de la un spațiu la altul: factori instituționali și politici, factori sociali și demografici, factori care țin de cultura politică (interesul pentru politică sau percepția indivizilor despre capacitatea lor de a influența luarea deciziilor) și alți factori care contribuie la mobilizarea unei societăți.

Therese Pearce-Laanela, responsabilă de programe în cadrul International IDEA, Divizia procese electorale, a oferit mai multe date cu privire la participarea electorală (la alegerile parlamentare, pentru camera inferioară) la nivel global și în regiuni sau spații diferite. Evoluția participării în țări din întreaga lume (între 1971 și 2010) ne arată că numărul statelor în privința cărora există asemenea date este în creștere, astfel: între 1971 și 1980 datele provin din 94 de țări, între 1981 și 1990 din 114, între 1991 și 2000 din 176, iar între 2001 și 2010 din 194. Un alt tablou – cel al prezenței la vot pe regiuni, între 1945 și 2019, cuprinzând date despre 1976 de scrutine legislative – arată o diminuare a participării la nivel global. Urmând aceeași curbă descendentă, spațiul european e reprezentat cu o scădere importantă a participării electorale, începând cu anii 1980, continuând în anii 1990 și mai departe. Țările postcomuniste apar cu un nivel al participării electorale încă și mai slab și în declin continuu. Participarea electorală a fost măsurată și la nivelul țărilor membre RECEF în raport cu cea înregistrată la nivel global. Măsurătorile privind exprimarea votului în unele țări în perioada recentă au avut în vedere și unele diferențieri în funcție de vârstă și sex. Problema legitimității democratice la baza căreia se află și procesul electoral a fost abordată cu referire la serii de factori care determină rata participării electorale.

Dinamicile participării electorale în Africa de Vest au fost descrise de Francis Gabriel Oke, șeful diviziei Asistență electorală din cadrul CEDEAO. Camelia Runceanu (AEP) a prezentat evoluția participării electorale în țări din Europa Centrală și de Est, acele țări din spațiul ex-comunist care au devenit membre ale Uniunii Europene, și a schițat unele ipoteze cu privire la elementele de analiză a participării electorale în aceste țări și, separat, în fiecare dintre ele. Octavian Chesaru, șeful Serviciului Politici publice din cadrul AEP, a discutat despre dezinformarea electoratului care afectează democrația, contribuind la fragilizarea instituțiilor vieții democratice prin diminuarea încrederii în mecanismele democratice, inclusiv în procesele electorale. Influențând percepția cetățenilor asupra importanței votului sau problemelor politice, dezinformarea publicului este un element determinant în stabilirea nivelului participării electorale și, mai larg, a implicării politice a cetățenilor.

În cadrul unui alt atelier, participanții, organizați în grupuri de lucru, au fost invitați să imagineze și să propună acțiuni, inspirate din practici cunoscute sau din observațiile lor despre practicile altor organisme sau instituții, pentru favorizarea participării electorale și dezvoltarea unei culturi democratice. Atelierul a fost organizat de Simon Melançon, consilier pentru cooperare internațională în cadrul RECEF și Élections Québec, și Monica Rosales, responsabilă a Serviciului educație pentru democrație în cadrul Élections Québec.

Un atelier a fost consacrat exemplificării și explorării rolului organismelor de administrare a alegerilor și limitelor lor în stimularea participării electorale. Dacă factorii care pot influența participarea electorală, de la contextul social și economic până la percepția asupra politicului, nu pot constitui obiectul activității organismelor de gestionare electorală, acestea din urmă pot, în măsura permisă de cadrul legal, facilita accesul la vot prin informarea alegătorilor în legătură cu procesele electorale, prin alte măsuri care încurajează exercitarea votului sau chiar printr-o informare axată pe importanța votului.

Cazul votului anticipat în Canada a fost prezentat de Stéphane Roberge (Élections Canada). Acțiunile întreprinse în Burkina Faso pentru favorizarea participării electorale au fost detaliate de președintele Comisiei Electorale Naționale Independente, Ahmed Newton Barry. Modalitățile de acces la vot și de informare a alegătorilor din Senegal, la cele mai recente alegeri prezidențiale, au fost discutate de Tanor Thiendella Sidy Fall, directorul general al Élections Senegal, și de Issa Sall.

Participarea politică, considerată în sens larg, cu toate formele pe care le poate lua aceasta, a fost discutată în raport cu educația pentru democrație în cel de-al patrulea atelier organizat în cadrul Seminarului. Ce legături există între participarea electorală și educația pentru democrație? Cum pot acestea două contribui la o cetățenie angajată?

Gio Kobakhidze, director adjunct în cadrul IFES, în Ucraina, a discutat despre educația civică și evoluția democrației în era digitală la nivel global. Eva Palmans, directoare de programe în cadrul ECES, a vorbit despre educația civică în Africa drept mijloc pentru încurajarea participării electorale. Ellen Claes (Universitatea Catolică din Louvain) a susținut o comunicare despre „învățarea cetățeniei” la școală, pentru o societate democratică, prin prezentarea unei anchete desfășurate în țări din Europa (16), Asia (3) și America Latină (5), în rândul adolescenților și cadrelor didactice.

Atunci când organismele de gestionare electorală au un rol în stimularea participării electorale, ele pot desfășura activități și iniția acțiuni împreună cu alte instituții, fie ale statului sau ale societății civile, fie instituții europene. O altă sesiune a fost dedicată rolului pe care îl pot juca organismele de administrare a alegerilor, dar și partenerii acestora, separat sau împreună, în construirea unei culturi democratice. Astfel, au fost prezentate programe educative și acțiuni de informare și de conștientizare a importanței votului derulate în instituții de învățământ și adresate tinerelor generații.

Maria do Rosario Lopes Pereira Gonaçalves, președinta Comisiei Naționale pentru Alegeri din Capul Verde, a prezentat cursurile organizate de acest organism, în parteneriat cu mai multe universități, în școli și diverse instituții de învățământ superior pentru formarea unei culturi civice, pentru cunoașterea sistemelor democratice și pentru înțelegerea materiilor electorale. Dániel Listár, șeful Departamentului de comunicare și afaceri externe, Biroul Electoral Național din Ungaria, a expus demersurile întreprinse în vederea cunoașterii înclinației tinerelor generații (adulți și adolescenți), viitorilor alegători, de a se implica în probleme care preocupă categorii mai largi de populație, dar și acțiuni desfășurate cu participarea altor instituții – europene sau ale societății civile –, pentru încurajarea participării electorale a tinerilor și educarea lor pentru democrație. Plecând de la explicațiile oferite de studiile care analizează slaba participare electorală în rândul tinerilor, Monica Rosales, șefa Serviciului pentru educație în cadrul Élections Québec, a prezentat programele derulate de Élections Québec care au vizat familiarizarea copiilor și adolescenților cu procesele electorale și cele care s-au adresat, în cadrul școlilor, adolescenților și tinerilor, fiind ghidate de ideea importanței educației sociale și socializării politice de la cele mai fragede vârste și a experiențelor practice pentru cunoașterea mecanismelor democratice vizând creșterea participării la viața democratică a tinerilor (viitori) alegători.

Delegații tuturor instituțiilor implicate în acest eveniment, organisme de administrare a alegerilor și organizații internaționale, s-au regăsit într-un ultim atelier pentru a prezenta materiale de informare a cetățenilor, destinate încurajării participării electorale, și, de asemenea, activitățile lor, menite să contribuie la o educație pentru o implicare cetățenească în dezvoltarea democrației. Acest atelier a fost coordonat de reprezentanți ai instituțiilor organizatoare ale Seminarului: din partea RECEF și Élections Québec, Simon Melançon și Marie-Christine Ross, iar din partea AEP, Delciza Cristina Mareș.

Pe lângă cele două evenimente, la inițiativa AEP, a fost organizat un seminar dedicat alegerilor pentru Parlamentul European din mai 2019: „Alegerile europene – participare electorală și perspective”.

Adunarea generală a RECEF a avut loc la 7 iunie. Alături de reprezentanții OiF și ai CEDEAO, s-au reunit membrii a 21 de organisme de administrare a alegerilor din țări francofone, statele și guvernele reprezentate fiind: Benin, Burkina Faso, Camerun, Canada, Capul Verde, Coasta de Fildeș, Comore, Guineea, Guineea-Bissau, Haiti, Madagascar, Mali, Niger, Québec, România, Rwanda, São Tomé și Príncipe, Senegal, Togo.

La finalul Seminarului, delegații au adoptat o Declarație, inițiată de membrii RECEF, ce rezumă preocupările, reflecțiile și propunerile exprimate de participanți în cele două zile ale Seminarului.

În acest număr al *RRSE*, prezentăm **Declarația RECEF de la Sinaia**, alocuțiunile responsabililor instituțiilor organizatoare, dar și câteva dintre comunicările unor participanți la Seminarul internațional¹.

¹ Exceptând discursurile pronunțate în deschidere, textele publicate aici nu urmează neapărat ordinea prezentării lor și, în unele cazuri, prezintă unele modificări față de comunicările susținute în cadrul Seminarului. Textele comunicărilor sau materialele care au constituit baza prezentărilor în cadrul Seminarului se găsesc pe pagina web a RECEF (<http://recef.org/2019/seminaire-international-dechanges-la-participation-electorale-et-leducation-a-la-democratie/>), dar și pe cea a AEP (<https://www.roaep.ro/prezentare/eveniment/la-participation-electorale-et-leducation-a-la-democratie-sinaia-5-7-juin-2019/>).

Déclaration du RECEF à Sinaia

Nous, membres représentants des organismes de gestion des élections (OGE) du Réseau des compétences électorales francophones (RECEF), réunis à Sinaia, les 5 et 6 juin 2019, dans le cadre du séminaire international d'échanges ayant pour thème *la participation électorale et l'éducation à la démocratie*, en présence de l'Organisation internationale de la Francophonie et d'autres partenaires internationaux ;

Réitérant notre attachement à la Déclaration de Bamako adoptée le 3 novembre 2000 dans le cadre du *Symposium sur le bilan des pratiques de la démocratie, des droits et des libertés dans l'espace francophone* et à la Déclaration universelle des droits de l'homme adoptée le 10 décembre 1948 ;

En nous appuyant sur les travaux du Séminaire qui ont contribué à la réflexion sur les enjeux de la participation électorale et de l'éducation à la démocratie ;

Considérant les échanges de bonnes pratiques qui ont permis d'approfondir les connaissances en relation avec la participation électorale et l'éducation à la démocratie, notamment à travers cinq ateliers de travail, à savoir :

- La participation électorale : un enjeu contemporain et mondial ;
- La participation électorale et la consolidation d'une culture démocratique ;
- Stimuler la participation électorale : pouvoirs et limites des OGE ;
- L'éducation à la démocratie : les bases pour une citoyenneté engagée ;
- Construire une culture démocratique citoyenne : rôle des OGE et développement de partenariats ;

Considérant les travaux réalisés lors d'un atelier participatif pendant lequel les participants ont échangé sur les actions les plus porteuses pour favoriser la participation électorale et la consolidation d'une culture démocratique où il a notamment été proposé de développer une stratégie nationale d'éducation à la démocratie pérenne, qui comprend la mise en place de cours d'éducation à la démocratie dans les programmes scolaires et l'instauration d'un cadre légal garantissant les droits électoraux des citoyens ;

Recommandons aux OGE, aux acteurs des processus électoraux, aux organisations internationales, en conformité avec le contexte historique et socioéconomique des pays membres et en considérant la culture électorale et la politique nationale, de :

- documenter et d'analyser, pour chaque pays, les facteurs qui ont un effet sur le comportement des électrices et des électeurs pour agir sur les déterminants de la participation et favoriser un processus électoral inclusif ;
- mobiliser les électrices et les électeurs par des campagnes d'information, de formation et de sensibilisation adaptées et des mesures visant un plus grand accès au vote ;

- poursuivre la réflexion et l'échange de bonnes pratiques relativement aux mesures incitatives favorisant le vote massif et les moyens pour contrer les attitudes de désengagement et de démotivation ;
- explorer les pistes de solution pour contrer la désinformation ;
- considérer l'éducation à la démocratie comme un investissement dans l'avenir des sociétés et multiplier les efforts et les partenariats en ce sens ;
- poursuivre les efforts pour transmettre les connaissances sur les processus électoraux, développer la socialisation politique et favoriser le développement d'une culture démocratique dès le plus jeune âge ;
- encourager les gouvernements à mettre en place les conditions favorables au développement et à l'enracinement d'une culture démocratique.

Exprimons nos sincères remerciements au peuple roumain et à son gouvernement, à l'Autorité électorale permanente de Roumanie et à l'Organisation internationale de la Francophonie pour leur appui respectif à l'organisation de cet événement qui a permis aux participantes et aux participants d'échanger et d'enrichir leur connaissance sur la participation électorale et l'éducation à la démocratie.

Faite à Sinaia, Roumanie

Le 6 juin 2019

Les personnes participantes

Les membres du Bureau du RECEF

Le Président de l'AEP

Discurs de bun venit

Constantin-Florin MITULEȚU-BUICĂ
președintele Autorității Electorale Permanente

Stimate domnule președinte al RECEF, stimată doamnă secretar general, stimați invitați,

Am deosebita plăcere să vă întâmpin cu o sinceră și călduroasă urare de bun venit în România – Mes dames et messsieurs, soyez les bienvenus en Roumanie!

În numele Autorității Electorale Permanente, vă mulțumesc pentru prezența dumneavoastră impresionantă la acest eveniment internațional organizat în parteneriat cu Rețeaua de competențe electorale francofone.

Ne-am reunit pentru a dezbate o temă de mare actualitate – participarea electorală și, direct legată de aceasta, educația pentru democrație. Trebuie să recunoaștem reala îngrijorare care ne-a determinat să alegem această temă, și anume faptul că sunt tot mai numeroși cetățenii planetei care au drept de vot, dar tot mai puțini cei care și-l exercită. Una dintre provocările acestei conferințe este să aflăm de ce sunt atât de numeroși cei care nu votează. Nu vor? Nu pot? Nu știu? Dacă nu vor, să-i motivăm. Dacă nu pot, să-i ajutăm. Dacă nu știu, să-i informăm. Într-un cuvânt, să-i educăm. Să le creăm certitudinea că votul lor e un câștig net, sigur și neimpozabil și că, așa cum spunea Abraham Lincoln, un buletin de vot e mai puternic decât un glonț. Parafrazând un alt om de stat american, James Freeman Clarke, politicienii se gândesc la următoarele alegeri, noi trebuie să ne gândim la următoarele generații, al căror viitor depinde de alegerile înaintașilor.

Sper ca aerul curat al Carpaților și peisajul minunat care ne înconjoară să ne inspire în a găsi cele mai bune soluții care să facă din fiecare cetățean cu drept de vot un decident informat și implicat. Vă doresc mult succes! Au travail, donc, mes amis!

Discours d'ouverture

Siaka SANGARÉ

président du Réseau des compétences électorales francophones

Bună ziua, Monsieur le président de l'Autorité électorale permanente de la Roumanie, madame et monsieur les représentants de la secrétaire générale de l'Organisation internationale de la Francophonie, mesdames et messieurs les présidents et les représentants des institutions électorales de tous les pays présents, honorables invités, à vos rangs, titres et qualités observés.

C'est pour moi un grand plaisir et un privilège en ma qualité de président du Réseau des compétences électorales francophones (RECEF) de prononcer ces quelques mots en cette cérémonie d'ouverture de ce séminaire international d'échanges.

Le RECEF est très heureux de tenir cet événement dans ce beau pays qu'est la Roumanie, qui est membre de la Francophonie depuis 1993. Le peuple roumain est un peuple francophile dont la langue, d'origine latine, est une langue cousine du français.

Permettez-moi tout d'abord de remercier les autorités et le peuple de la Roumanie pour l'accueil chaleureux qui nous a été réservé, accueil à la hauteur de l'hospitalité légendaire qui a marqué l'histoire de ce beau pays de l'Europe de l'Est.

Je voudrais plus particulièrement remercier le Président de l'Autorité électorale permanente de la Roumanie et souligner l'excellente collaboration des membres de son équipe tout au long des préparatifs nécessaires à l'organisation de ce séminaire, nous permettant ainsi de le tenir dans d'excellentes conditions dans cette magnifique région touristique pleine d'histoire.

Qu'il trouve ici l'expression de notre profonde gratitude.

Cette belle rencontre **du donner et du recevoir** est le fruit d'une collaboration féconde entre le RECEF, l'Autorité électorale permanente de la Roumanie et l'Organisation internationale de la Francophonie qui soutient de façon constante et multiforme notre Réseau. Qu'elle en soit vivement remerciée.

Enfin je voudrais, au nom de l'ensemble des membres du RECEF, souhaiter la bienvenue aux représentants des institutions partenaires et de ceux des pays amis de la Roumanie qui contribueront sans nul doute à enrichir grandement les échanges de ce séminaire.

Qu'ils trouvent ici l'expression de notre reconnaissance et de notre entière disponibilité à renforcer nos relations fructueuses de collaboration dans le présent et dans le futur.

Chers Participants, honorables invités, depuis sa création en 2011 à Québec, le RECEF a vu le nombre de ses membres tripler en seulement quelques années, attestant ainsi de sa vitalité. Notre Réseau a pour objectif principal de favoriser la tenue d'élections libres, transparentes et crédibles à travers des échanges d'expériences et de pratiques positives. Nous sommes fiers et honorés de pouvoir tenir notre séminaire annuel en Europe de l'Est, une région riche en histoire et qui partage les mêmes valeurs démocratiques et les mêmes défis que les autres pays de l'espace francophone. C'est une occasion unique pour le RECEF de pouvoir rayonner dans cette région du monde et d'agrandir sa famille au contact d'autres pays membres et pays observateurs de l'Organisation internationale de la Francophonie.

Ces dernières années, nous avons échangé sur plusieurs thèmes aussi pertinents les uns que les autres et celui de cette année qui porte sur « **La participation électorale et l'éducation à la**

démocratie » est d'une importance capitale pour nos démocraties. En effet, selon l'article 21 de la Déclaration Universelle des Droits de l'Homme, l'autorité des pouvoirs publics repose sur la volonté populaire librement exprimée à l'occasion des élections honnêtes, libres et régulières.

C'est là toute la pertinence de ce thème qui s'inscrit dans les préoccupations des organismes de gestion des élections (OGE) de tous les pays du monde, que l'on soit à Ouagadougou, à Port-au-Prince, à Bucarest ou à Kinshasa.

Honorables invités, chers séminaristes, depuis le début des années 1990, le monde a connu un vaste mouvement de démocratisation passant de 70 à 120 pays démocratiques ou en voie de démocratisation en quelques années. Durant cette même période, la croissance démographique a été exceptionnelle, en Afrique notamment, et plusieurs pays ont ainsi vu leur population doubler. Avec un âge médian de moins de 18 ans dans la plupart des pays de l'Afrique, le nombre d'électeurs connaît régulièrement une croissance rapide d'une élection à l'autre.

Malheureusement, cette jeunesse, fruit de cette croissance démographique, ne se transpose pas toujours dans les urnes et bien souvent les jeunes votent moins que les personnes plus âgées. Ainsi, au cours des 20 dernières années, le taux de participation enregistré est généralement à la baisse dans les pays de l'espace francophone.

Cependant, dans certains pays membres du RECEF, il a été observé des taux de participation très élevés, situés souvent au-delà de 75%, tels qu'au Rwanda, à l'île Maurice, en Belgique ou au Sénégal, par exemple.

Par contre, d'autres pays, plus nombreux que les premiers, ont des taux de participation en deçà de 50%, notamment en Suisse, à Haïti et dans mon pays, le Mali.

Qu'est-ce qui peut expliquer cette désaffection des bureaux de vote par les citoyens, synonyme de désintérêt pour les élections, un des piliers de la démocratie ? Comment se fait-il que l'on vote généralement moins qu'auparavant ?

Et surtout, comment faire pour renverser la tendance étant donné que le taux de participation demeure un indicateur du baromètre de la légitimité des élus et aussi de la vitalité de la démocratie ?

Ce sont là les questions auxquelles nous devons apporter des réponses lors de cet important séminaire car l'instauration et la consolidation de nos démocraties jeunes ou anciennes en dépendent largement.

Chers séminaristes, mesdames, messieurs les experts, je suis persuadé que ces deux jours d'échange d'expériences et de bonnes pratiques permettront d'apporter des solutions appropriées aux enjeux électoraux que nous vivons au sein de nos sociétés.

À cet effet les différents ateliers doivent permettre à la fois de dresser l'état des lieux de la participation électorale, de faire des constats sur les facteurs poussant les électeurs à voter ou à s'abstenir, d'échanger sur des solutions possibles et sur les moyens de développer et de consolider les riches cultures démocratiques de nos pays respectifs.

L'éducation de nos jeunes, forces vives de nos nations, qui incarnent le futur de nos démocraties, sera au cœur de nos travaux, car, comme le disait si bien Nelson Mandela : « L'éducation est notre arme la plus puissante pour changer le monde. »

Honorables invités, chers collègues des OGE, l'année 2018 et le début de 2019 ont été marqués par la tenue de plusieurs élections présidentielles et législatives dans l'espace francophone notamment au Québec, au Cameroun, en République démocratique du Congo, au Madagascar, au Sénégal, au Bénin, pour ne citer que ceux-ci et dont les évaluations sommaires permettent de

nourrir de grands espoirs de voir la démocratie se consolider dans notre espace conformément aux objectifs de notre réseau.

Cependant, il importe de souligner que certains défis demeurent d'actualité, notamment l'instauration et la consolidation de la confiance entre les acteurs politiques et de tous les acteurs dans le système électoral afin que les résultats soient moins contestés quand ils sont sincères. Aussi l'intégrité et l'indépendance des OGE méritent d'être renforcées.

Enfin, chers collègues, au nom de tous les administrateurs du RECEF je voudrais vous remercier tous d'avoir répondu massivement à notre invitation. Votre présence en si grand nombre nous reconforte et témoigne de tout l'intérêt et de toute la confiance que vous avez placés dans notre Réseau.

Mes derniers mots de remerciement s'adressent à la secrétaire générale du RECEF Mme Catherine Lagacé et à travers elle à tout le personnel de soutien du Secrétariat dont l'infatigable et le tout dévoué Simon Melançon.

En souhaitant plein succès à notre séminaire international d'échanges, je déclare ouverts ses travaux.

Vive l'Organisation internationale de la Francophonie plurielle !

Vive le Réseau des compétences électORAles francophones !

Muļumesc.

La participation électorale et l'éducation à la démocratie, moteurs d'une citoyenneté engagée

Catherine LAGACÉ

*secrétaire générale du Réseau des compétences électorales
francophones et secrétaire générale d'Élections Québec*

Il me fait un grand plaisir d'être avec vous aujourd'hui et de constater, vu l'ampleur de l'auditoire devant moi, l'engouement que suscite cet événement. Je me réjouis de l'appui généreux et l'excellente collaboration de l'Autorité électorale permanente de la Roumanie durant les derniers mois, sans quoi une telle rencontre dans ce lieu si charmant n'aurait pas été possible.

L'organisation que je représente, Élections Québec, située dans la ville de Québec, au Canada, agit comme secrétariat général du Réseau des compétences électorales francophones (RECEF) depuis la création du réseau en 2011. Le RECEF réunit 32 membres, tous des organismes de gestion des élections de l'espace francophone, appuyé par l'Organisation internationale de la Francophonie. Le RECEF cherche notamment à soutenir les membres, à contribuer à leur professionnalisation et à leur développement et à les accompagner dans la mise en place d'institutions électorales pérennes, neutres, autonomes et indépendantes.

Les séminaires électoraux font partie des principales activités que nous réalisons annuellement dont les thématiques varient en fonction des priorités exprimées par les membres du réseau.

Nous en sommes à notre 7e édition. Cette année, les membres ont choisi d'aborder les thématiques de la participation électorale et de l'éducation à la démocratie, deux sujets vastes avec lesquels nous nous familiariserons dans les deux prochains jours.

La baisse de la participation électorale est un enjeu pour la plupart des sociétés démocratiques, tout particulièrement depuis le début des années 1990. Ce déclin mondial s'observe malgré l'augmentation du nombre de pays qui réalisent des élections et de la population qui a le droit de vote. Mais, au-delà de l'acte de voter, le spectre de la participation électorale inclut d'autres types d'implication citoyenne comme le fait de se présenter en politique, de manifester pour faire valoir sa voix, de signer une pétition, de s'impliquer dans un organisme de la société civile, etc. En parallèle au déclin du vote, nous assistons ainsi, globalement, à l'émergence d'autres formes d'expression citoyenne : les manifestations anti-gouvernementales, comme le Printemps arabe, le mouvement international Occupy, celui des « gilets jaunes » en France, ou encore, l'utilisation accrue des médias sociaux pour exprimer son opinion sur des enjeux de société. Le vote n'est donc plus perçu comme le seul moyen légitime d'influencer la prise de décision. Cependant, malgré l'importance de toutes les autres formes d'engagement politique et social, le fait de ne pas exercer son droit de vote pourrait, selon plusieurs, miner la démocratie et la légitimité des élus. Pour valoriser la participation électorale, il est ainsi nécessaire d'aborder le contexte plus large de participation citoyenne.

En ce sens, les connaissances démocratiques et la socialisation politique permettent aux citoyens d'être informés, engagés et de considérer le vote comme une extension de la citoyenneté et du devoir démocratique. L'éducation à la démocratie, plus que jamais un investissement dans l'avenir de nos sociétés, permet de travailler sur les déterminants de la participation électorale, et vise, dès un jeune âge, à développer des valeurs démocratiques. La participation électorale

et l'éducation à la démocratie deviennent alors des vases communicants ayant pour objectif la consolidation et la santé démocratique.

Ce séminaire propose d'explorer ces phénomènes et vise à susciter des échanges entre les participants sur les pistes d'action à explorer pour les organismes de gestion des élections. Nous savons qu'une administration électorale ne possède pas tous les leviers pour intervenir sur plusieurs facteurs de la participation électorale ou pour mettre sur pied des initiatives d'éducation à la démocratie. Cependant, lorsque son cadre légal le lui permet, l'organisme de gestion des élections (OGE) peut agir sur la participation électorale en facilitant l'accès au vote lors d'une élection, en informant efficacement les électeurs et en mettant en place diverses modalités visant à « rapprocher l'urne des électeurs ». Ou encore, il peut chercher à développer des partenariats pour concevoir des programmes d'éducation à la démocratie.

Nous verrons dans le cadre de cette conférence que la participation électorale et l'éducation à la démocratie interagissent dans un cercle vertueux qui alimente une citoyenneté engagée. En effet, l'éducation à la démocratie a le potentiel d'agir sur les déterminants de la participation électorale. En retour, la participation électorale devient un acte citoyen essentiel qui se conjugue avec d'autres formes de participation citoyenne et les complète.

À la source des attitudes de désengagement et de cynisme face à la politique auxquelles font face plusieurs de nos sociétés se trouve un manque de connaissance et d'information jumelé à un sentiment de ne pas avoir les compétences civiques nécessaires pour comprendre les enjeux et faire un choix éclairé lorsqu'il est temps de se rendre aux urnes. L'éducation à la démocratie a le potentiel de contribuer à la diminution du cynisme dans la population et favorise une participation citoyenne plus significative, entre deux élections. En effet, des citoyens informés et familiers avec leur système électoral peuvent jouer un rôle constructif dans son évolution.

Par ailleurs, le fait de mieux comprendre ces phénomènes et le contexte propre à chaque pays permet d'adapter les actions pour stimuler la participation électorale et développer des programmes d'éducation près de la réalité des citoyens et des citoyennes. La recherche fait partie des moyens visant à mieux saisir les comportements des votants et des non-votants. Les OGE peuvent développer des projets de recherche, comme institution ou encore en partenariat avec le milieu universitaire, par exemple. Des recherches qui peuvent nourrir nos stratégies et nos actions. Que ce soit en colligeant des données sur le taux de participation à une élection pour dresser un portrait par tranche d'âge ou par sexe dans l'objectif de mieux comprendre le comportement des électeurs, ou encore, en réalisant des sondages ou des études qui permettent d'identifier des déterminants du vote ou de l'abstention, le travail des OGE s'en voit enrichi. Avec données à l'appui, les campagnes publicitaires, le message transmis à la population ou les programmes d'éducation à la démocratie se trouvent mieux adaptés aux milieux où ils sont déployés et, nous l'espérons, sont ultimement plus efficaces.

Ces liens entre la participation électorale et l'éducation à la démocratie ainsi que le rôle des administrateurs d'élections dans ce vaste univers seront donc explorés dans les deux prochains jours. Les présentations et les échanges que nous aurons avec des conférenciers de tous horizons, des représentants d'organismes de gestion des élections ou d'organisations internationales du domaine électoral, nous permettront d'explorer différentes perspectives et expériences.

Nous aborderons d'abord aujourd'hui différents concepts et déterminants de la participation électorale, pour ensuite réfléchir et échanger sur le rôle des OGE dans ce domaine. Parmi les nouveautés de cette année, nous vous proposons cet après-midi un atelier participatif et dynamique qui permettra à tous de contribuer activement pour enrichir nos réflexions.

La journée de demain sera consacrée au thème de l'éducation à la démocratie et abordera les grands chantiers du domaine, puis une exploration du rôle des OGE en la matière, de même que le développement de partenariats en matière d'éducation à la démocratie.

Il est de coutume pour le RECEF de clore ses séminaires avec une déclaration sur les grands constats de nos travaux. Demain, à la lumière de nos échanges, nous travaillerons tous ensemble à la déclaration du RECEF à Sinaia.

Enfin, pour clore le séminaire, nous vous inviterons à une séance spéciale. Nous avons en effet organisé une visite animée du matériel d'éducation à la démocratie utilisé dans différents pays afin non seulement d'en connaître davantage, mais aussi de nous inspirer des idées des uns et des autres.

Pour terminer, j'aimerais remercier de nouveau tous les conférenciers et les participants pour leur contribution à ce séminaire, de même que les interprètes dont le travail essentiel nous permet de nous comprendre, peu importe notre langue d'origine.

Je vous remercie et je vous souhaite un excellent séminaire.

Les modalités d'accès au vote et l'information aux électeurs lors de l'élection présidentielle du 24 février 2019

Tanor Thiendella FALL

directeur général des élections du Sénégal

Aussi loin que l'on remonte dans l'histoire politique moderne, on se rend compte que l'accès au vote des citoyens a toujours été au cœur des préoccupations des démocraties. La participation des citoyens aux scrutins demeure la finalité de l'organisation d'une élection. Toutefois, les modalités pour y accéder varient en fonction de la conception que les pays se font du citoyen/électeur.

Au Sénégal, pour participer au vote, le citoyen doit d'abord remplir certaines conditions pour devenir électeur.

Dès lors, l'information destinée à ce citoyen pour acquérir le statut d'électeur devient fondamentale dans notre système démocratique.

Mais une fois électeur, comment l'intéresser à la participation au vote ?

Cette double problématique trouve ses réponses dans notre approche de communication permettant aux citoyens sénégalais de participer massivement aux scrutins qui se succèdent dans le calendrier républicain.

I. L'INSCRIPTION ET LA DÉTENTION DE LA CARTE D'ÉLECTEUR : DEUX MODALITÉS PRÉALABLES À L'ACCÈS AU VOTE AU SÉNÉGAL

A. Élaboration et mise en œuvre d'une information appropriée pour une inscription massive

Objectif : Inscrire le maximum de sénégalais en âge de voter et jouissant de leur droits civils et politiques ; ces derniers gravitent aujourd'hui autour de sept (7) millions de sénégalais.

Au Sénégal, l'inscription sur les listes électorales est volontaire. C'est le citoyen qui remplit les conditions fixées par l'article 27 du Code électoral, relatives à l'âge et aux incapacités, qui peut s'inscrire sur les listes électorales. Cette inscription se fait par le biais des commissions administratives instituées au niveau de chaque commune et dans chaque pays éligible pour ce qui concerne la diaspora.

Ces commissions fonctionnent pendant les périodes de révision des listes électorales. La révision ordinaire est annuelle et dure six mois (entre le 2 février et le 30 juillet). La révision exceptionnelle des listes électorales a lieu à l'occasion d'une élection nationale.

Pour permettre aux concernés de s'inscrire, toute une panoplie de stratégies est mise en œuvre pour l'information des citoyens.

La communication a consisté :

- à indiquer au citoyen le lieu d'emplacement des commissions ;
- en l'utilisation des radios, des télévisions, des radios communautaires ;
- à transmettre des messages spécifiques en direction des jeunes qui viennent d'avoir l'âge électoral ;
- en l'usage des spots, des sketches, d'une communication locale en fonction de la spécificité de chaque zone ;

- en l'utilisation de plaquettes, de dépliants et autres capsules dans les journaux ;
- au lancement des caravanes de sensibilisation.

Ces différents moyens, pour inciter à l'enrôlement, ont eu un impact important sur l'inscription. En effet, près de 300.000 inscrits ont été notés.

Globalement sur **7.000.000 de citoyens** ayant l'âge électoral, les différentes campagnes d'inscription ont permis de réaliser **6.683.043 inscrits** soit un taux de **95,47%**.

B. Une information efficace de facilitation de l'obtention de la carte d'électeur

Objectif : Distribuer sinon l'intégralité des cartes d'électeurs, du moins atteindre un taux très élevé de retrait de cartes.

La délivrance de la carte d'électeur n'est pas concomitante à l'inscription. La distribution des cartes est faite par le biais des commissions administratives et par l'administration en dehors des périodes de révision.

Pour faciliter la distribution des cartes, la Direction générale des Élections fait instituer le maximum de commissions capables de rendre la carte disponible chez l'électeur. Là aussi, on fait usage simultanément des moyens classiques et des moyens modernes.

En plus de la communication via les radios, les télévisions et les autres canaux cités plus haut, il a été mis en place un numéro vert qui permet de donner des renseignements sur la localisation de la carte.

Dans le cas où il y a modification de la carte électorale, un système d'envoi d'information directe à l'électeur par messagerie téléphonique a été mis en place.

Les canaux de communication utilisés ont permis d'atteindre des objectifs record avec **97,13%** taux de retrait correspondant à **6.282.244** cartes effectivement restituées sur **6.467.647** inscrits.

II. LES MODALITÉS D'ACCÈS AU SCRUTIN PAR UNE COMMUNICATION ADAPTÉE

Nous avons souligné plus haut que l'accès au vote commence par donner au citoyen la qualité d'électeur et sa carte d'électeur.

Une fois ce préalable rempli, une stratégie bien adaptée a été mise en place pour intéresser l'électeur au vote. La stratégie a consisté à la mise en place d'une communication de masse et d'une communication ciblée pour une catégorie d'électeur.

A. La mise en place d'une communication de masse

Objectif : Amener si non l'intégralité de ceux qui ont retiré leurs cartes à voter le jour du scrutin du moins atteindre un taux honorable de participation au vote le jour du scrutin.

La stratégie de communication utilisée par la Direction Générale des Élections (DGE) pour atteindre ces résultats est hybride ; elle allie les nouvelles techniques d'information et de communication de dernière génération aux instruments de diffusion de masse modernes et traditionnels.

Cette stratégie a commencé par le recrutement d'un cabinet spécialisé dans l'information et la communication.

Les messages importants liés à l'appel pour un vote massif ont fait, à chaque fois, l'objet de communiqués de presse, d'insertions dans les journaux, de spots audio ou télévisés ou de capsules pour en informer les citoyens, les membres de la société civile et les autres acteurs du processus électoral.

Nous avons lancé des caravanes qui ont sillonné le pays pour informer les électeurs. Nous avons aussi informé les électeurs par des spots radio diffusés ainsi qu'une « Newsletter » qui informe les partenaires électoraux des avancées du processus à travers un centre d'appel gratuit 800 00 2017 qui a pu orienter les électeurs pour retrouver leurs bureaux de vote et ce y compris le jour du scrutin.

La DGE a communiqué aussi à travers son site internet (www.dge.sn), un lien de consultation du fichier électoral (www.elections.sec.gouv.sn), les radios communautaires et les réseaux sociaux (facebook-<https://www.facebook.com/Direction-Générale-des-Elections-Senegal-119045925347671/> et Twitter: <https://twitter.com/DgeSenegal>), mis à contribution pour une information correcte et vérifiée des citoyens.

Dans les coins reculés, l'adaptation des méthodes de communication est allée jusqu'à recourir à des « crieurs publics ».

B. Une communication ciblée pour une catégorie d'électeur

L'allure générale d'une communication de masse à travers les journaux, les radios et les télévisions n'a pas occulté la nécessité d'une approche catégorielle visant à prendre en compte les particularités des différents segments de la société. Ainsi, les jeunes plutôt attirés par les réseaux sociaux ont été amplement informés par le biais d'une communication digitale à travers Facebook et Twitter.

À ces vecteurs de communication il s'est ajouté l'apport de jeunes musiciens rappers appelant d'abord à s'inscrire sur les listes électorales et ensuite à voter le jour du scrutin. Cette stratégie de communication a un impact certain chez la population juvénile de notre pays.

Dans le cadre de la mise à jour de la carte électorale, 29 départements sur les 45 que compte notre pays ont connu des modifications dans la structure de distribution des lieux et des bureaux de vote. Cela a entraîné une réédition de 53.362 cartes d'électeurs pour 159 lieux de vote et pour 204 bureaux de vote.

À ce niveau, l'enjeu communicationnel était énorme et nécessitait des procédures hardies et innovantes de saisine : les électeurs n'étaient pas forcément informés de leurs nouvelles situations.

Il a fallu procéder directement à des appels téléphoniques et à l'envoi de messages, les invitant à aller dans leur nouveau bureau de vote. Quant aux personnes à mobilité réduite, elles bénéficiaient d'une assistance de la part des personnes qu'elles-mêmes auront choisies pour effectuer les actes de vote. Des facilités leur sont accordées pour ne pas faire la queue devant le bureau de vote ; ces mêmes facilités sont accordées aux femmes en état de grossesse et aux personnes âgées. Les militaires et les paramilitaires en tenue votent en priorité depuis qu'il a été décidé que nuls autres ne votent le même jour que les civils.

Dans les localités éloignées où les nouvelles technologies de l'information et de la communication (NTIC) ne sont pas pratiquées par la population, une communication ciblée a été adaptée. Il s'est agi d'utiliser des moyens traditionnels tels que les « crieurs publics », de la communication dans la langue locale.

Résultats

Taux de participation : **66,23%** correspondant à **4.428.680** votants – un des meilleurs taux de participation que le Sénégal ait connu. Ce taux est aussi un des meilleurs de la sous-région, c'est-à-dire de l'espace de la Communauté économique des États de l'Afrique de l'Ouest (CEDEAO), composée de 15 pays.

L'éducation à la démocratie : perspectives d'avenir

Marlène LEBREUX

conseillère en éducation à la démocratie, Élections Québec

Monica ROSALES

chefe du Service de l'éducation à la démocratie d'Élections Québec

Selon plusieurs spécialistes, l'intérêt pour la démocratie est le fruit d'une démarche d'apprentissage qui commence tôt dans la vie. Cet intérêt dépendrait non seulement de la connaissance des valeurs démocratiques, mais également de la façon dont on acquiert ces connaissances et dont on les expérimente.

Cette vision confirme les observations faites par Élections Québec dans le cadre des différentes initiatives qu'elle effectue, depuis plus de 25 ans, afin d'initier les jeunes au fonctionnement des institutions politiques et à l'exercice du droit de vote. En effet, en plus d'appliquer la loi électorale, d'organiser des élections et de veiller à la protection des droits électoraux et au respect des règles sur le financement politique, Élections Québec accorde une grande importance à l'éducation à la démocratie.

L'exercice du droit de vote : un enjeu actuel

Se présenter aux urnes pour exercer son droit de vote est un signe d'engagement à la vie démocratique. Ainsi, même si la démocratie ne se résume pas qu'aux élections, la participation électorale constitue un enjeu pour toutes les sociétés démocratiques.

Au Québec, la participation électorale est en baisse constante, depuis quelques années, et la situation est encore plus critique chez les jeunes et dans les milieux ruraux. C'est l'un des constats qui ressort des études menées par la Chaire de recherche sur la démocratie et les institutions parlementaires de l'Université Laval qui, depuis 1985, documente les taux de participation aux élections en contexte québécois.

Le Québec n'est pas le seul territoire aux prises avec ce problème. En fait, la baisse de la participation électorale est une tendance qui s'observe dans plusieurs sociétés démocratiques. Même si les moins de 25 ans représentent plus de la moitié de la population dans de nombreux pays en développement, les jeunes participent moins que les citoyens plus âgés dans la plupart des processus politiques officiels, y compris les élections. La baisse du taux de participation s'explique donc, en grande partie, par le fait que les jeunes électrices et électeurs votent moins.

Des hypothèses issues de la recherche

Le vote des jeunes générations intéresse plusieurs spécialistes en quête d'explications pour mieux comprendre le phénomène. Ils soulèvent divers facteurs pour expliquer la faible présence aux urnes des jeunes :

- l'évolution de la situation sociodémographique, des valeurs et des attitudes des jeunes qui ont une influence sur leur motivation à aller voter ;
- la méconnaissance du processus électoral et de l'accès au vote ;
- le fait que les jeunes ne conçoivent pas le vote comme un devoir ;

- le désintérêt envers la politique et le manque d'information sur les enjeux ;
- des discours politiques qui ne reflèteraient pas les préoccupations des jeunes ;
- la sous-représentation des jeunes dans les instances politiques elles-mêmes.

Dans son rapport *Participation électorale des millénariaux*, publié en mars 2018, l'Institut du Nouveau Monde, un organisme non partisan, situé à Montréal, au Québec, qui fait de la participation citoyenne l'un de ses champs d'expertise, stipule que « les études et les acteurs intéressés par l'enjeu sont généralement d'avis que la stratégie la plus efficace pour contrer le phénomène consiste à mener des démarches d'éducation auprès des jeunes, avant même qu'ils n'atteignent l'âge de voter. Ces démarches d'éducation à la citoyenneté contribuent globalement à combattre le cynisme politique et favorisent la participation civique¹ ».

Les démarches d'éducation à la démocratie ne doivent pas seulement permettre d'acquérir des connaissances sur la politique ou sur le système démocratique. Pour avoir davantage d'effets positifs, elles doivent également permettre aux jeunes d'apprendre dans l'action. C'est la conclusion de plusieurs études, qui dévoilent que les cours d'éducation civique intégrant l'expérience pratique ont une incidence plus importante sur l'intention de voter que ceux basés uniquement sur un enseignement traditionnel.

En plus d'apprendre des notions liées à la démocratie, les jeunes doivent donc avoir l'occasion de participer à des activités où ils peuvent, par exemple, s'impliquer, délibérer, développer leur jugement critique et exercer un certain pouvoir qui leur permet de prendre des décisions en fonction du groupe, et non pour leur profit personnel.

D'autres recherches apportent un éclairage intéressant sur l'importance du premier vote. Elles démontrent que l'habitude de voter représenterait un comportement en soi. Ainsi, les jeunes qui exercent leur droit de vote dès leurs premières occasions auraient davantage tendance à conserver cette bonne habitude tout au long de leur vie.

La socialisation politique dès le plus jeune âge

Les initiatives visant le développement politique et social de l'enfant constituent des avenues porteuses pour former les futures générations d'électrices et d'électeurs. Évidemment, les parents sont au cœur de l'éducation sociale de leurs enfants. Cependant, d'autres formes d'influence entrent en jeu dès que l'enfant fait ses premiers pas dans le milieu scolaire. En plus de ses habiletés cognitives, il y développe ses aptitudes à communiquer, à vivre en harmonie avec les autres et à mieux comprendre la société dans laquelle il vit. En ce sens, l'école est appelée à jouer un rôle de premier plan pour initier les jeunes, dès leur plus jeune âge, aux valeurs démocratiques.

Valérie-Anne Mahéo, chercheuse au Département de science politique de l'Université de Montréal, a réalisé, en partenariat avec Élections Québec, le projet de recherche *L'éducation à la citoyenneté au primaire : de l'école à la maison*. Ce projet comprenait notamment la réalisation d'une étude d'impact visant à évaluer, lors des élections générales municipales de 2017, les retombées directes et indirectes sur les enfants et sur leurs parents d'une activité d'éducation à la citoyenneté offerte à l'école au troisième cycle du primaire (5e et 6e année).

¹ Institut du Nouveau Monde, *Participation électorale des millénariaux*, mars 2018, 32 p. [http://inm.qc.ca/docs/rapport_millenariaux_INM_2018.pdf?utm_source=direct&utm_medium=lickstats&utm_campaign=rapport-millenariaux&utm_term=&utm_content=5af1be77e1c84c1a15750db4].

Lors de cette activité, les enfants étaient amenés à s'initier, entre autres, au fonctionnement d'une société démocratique, aux droits des citoyens, à l'importance de s'informer lors des élections ainsi qu'aux différentes formes de participation citoyenne.

Les résultats de cette étude d'impact confirment, comme plusieurs autres études, les effets positifs des expériences de socialisation politique, et ce, non seulement sur le parcours des enfants, mais également sur l'engagement politique de leur famille. Les données recueillies ont notamment révélé que la fréquence des discussions familiales sur la démocratie avait été plus élevée lorsque les enfants avaient participé à l'activité d'éducation à la citoyenneté. Dans certains cas, les enfants ont même encouragé leurs parents à aller voter.

En d'autres mots, les enfants sont eux aussi des acteurs de socialisation politique. Ils ne sont pas seulement soumis à l'influence de leurs enseignantes et enseignants et de leurs parents ; lorsqu'ils sont exposés à de nouvelles connaissances et expériences, les enfants peuvent à leur tour les communiquer, les transmettre et entraîner des changements dans les connaissances, les attitudes et les comportements de leur entourage. C'est ce qu'on appelle la socialisation inversée.

Cette étude prouve, une fois de plus, que la démocratie peut être enseignée aux enfants. Ceux-ci peuvent avoir l'intérêt et la capacité d'apprendre la politique. De plus, l'étude permet de constater que la socialisation est un processus en continu, qui évolue tout au long de la vie d'une personne ; les attitudes et les comportements peuvent donc encore changer au cours de la vie adulte.

Pour une approche éducative de la démocratie

Les travaux de recherche permettent de tirer bon nombre de constats sur lesquels s'appuie Élections Québec pour élaborer son approche en matière d'éducation à la démocratie.

- Nous avons avantage à susciter l'intérêt des jeunes envers la démocratie avant qu'ils aient l'âge de voter.
- Nous devons préparer les futurs électeurs, électrices, candidats et candidates pendant tout le cycle électoral : avant, pendant et après les élections.
- L'éducation à la démocratie favorise non seulement une meilleure participation, mais aussi une meilleure qualité de participation.
- L'école est l'agent principal dans la socialisation politique des enfants. L'éducation citoyenne en classe est un moyen fondamental afin que les jeunes acquièrent les connaissances et les compétences nécessaires pour participer à la démocratie de façon éclairée et engagée.
- Les expériences pratiques favorisent une meilleure connaissance des mécanismes démocratiques.

Les conseils d'élèves : une instance démocratique au cœur de la vie scolaire

Grâce au programme *Vox populi : Ta démocratie à l'école !*, offert conjointement avec l'Assemblée nationale du Québec et la Fondation Jean-Charles-Bonenfant, Élections Québec soutient les écoles primaires et secondaires dans la mise en place de leur conseils d'élèves.

Au Québec, les conseils d'élèves permettent aux jeunes de devenir des acteurs au sein de leur école. Dès le début de l'année scolaire, les élèves sont appelés aux urnes pour élire leurs représentantes et représentants de classe. Ils ont ainsi la possibilité de vivre le processus électoral et de mettre en pratique des valeurs démocratiques.

En 1998, la réforme du système scolaire québécois a marqué un tournant dans l'histoire des conseils d'élèves. À partir de ce moment, la loi sur l'instruction publique a imposé la création d'un conseil d'élèves dans toutes les écoles secondaires du Québec offrant l'enseignement de deuxième cycle, dont les élèves ont entre 14 et 17 ans.

Les écoles, membres du programme *Vox populi*, reçoivent sans frais une trousse d'accompagnement, un soutien pédagogique personnalisé et des séances de formation destinées aux membres des conseils d'élèves et aux personnes qui en sont responsables. Offert depuis plus de quatre ans, le programme a permis à des milliers d'élèves de participer, par l'entremise de leur conseil d'élèves, aux décisions touchant la vie de leur école et à la réalisation de projets qui ont fait une différence dans leur milieu scolaire.

Expériences pratiques pour s'initier à la participation électorale

Électeurs en herbe est un autre programme mis en œuvre par Élections Québec afin de favoriser le développement de la culture démocratique chez les jeunes. Il comprend un volet consacré aux écoles et aux organismes jeunesse et un autre intitulé *Petits bureaux de vote*.

Simulation de vote dans les écoles et les organismes jeunesse

Le volet consacré aux écoles et aux organismes jeunesse propose aux jeunes, lors d'élections générales, de vivre une simulation en votant pour les vraies personnes candidates dans leur circonscription. Ce volet est offert gratuitement, partout au Québec, tant en français qu'en anglais (sous l'appellation *Voters in Training*). Il s'adresse au personnel du milieu scolaire et des organismes qui inscrivent préalablement leur classe ou leur établissement à ce programme.

Les enseignantes et enseignants qui participent à ce programme reçoivent des activités pédagogiques répondant aux objectifs de plusieurs matières enseignées, telles que l'histoire, l'éthique et la culture religieuse ainsi que le français. Ces activités préparent les élèves à vivre leur simulation électorale. Ainsi, deux ou trois semaines avant le vote, les apprentis électeurs et électrices apprennent à distinguer les différents paliers de gouvernement (fédéral, provincial, municipal et scolaire), à se questionner sur des enjeux de leur société et à découvrir différentes façons de s'engager dans leur milieu.

Élections Québec envoie les bulletins de vote comportant le nom des personnes candidates dans les établissements participants après la date de fin de mise en candidature. Les simulations électorales se déroulent la semaine précédant la véritable élection. L'établissement peut déterminer le moment exact auquel a lieu cette simulation. Il transmet ensuite le résultat du vote à Élections Québec à l'aide d'un code d'accès électronique. Les jeunes peuvent même comparer leur voix à celle des véritables électrices et électeurs, puisque Élections Québec diffuse les résultats des simulations sur son site Web après les élections.

Les petits bureaux de vote

Élections Québec a déployé ses petits bureaux pour la première fois dans toutes les circonscriptions du Québec lors des élections générales provinciales du 1er octobre 2018. Ce programme offre la possibilité aux enfants qui accompagnent leurs parents au bureau de vote de se familiariser avec les différentes étapes du vote (l'accueil au bureau de vote, le recours à l'isoloir, le dépôt du bulletin de vote dans l'urne, etc.).

Les petits bureaux de vote s'adressent tout particulièrement aux enfants de 3 à 12 ans, mais ils sont ouverts à tous les jeunes de moins de 18 ans qui veulent s'initier au processus électoral.

La procédure est simple : après avoir observé leurs parents, les enfants peuvent, à leur tour, accomplir un geste concret de démocratie, ils remplissent leur bulletin de vote et le déposent dans l'urne prévue spécialement pour eux. Ils ne votent pas pour les personnes candidates, mais répondent à une question liée aux valeurs démocratiques, comme « Pourquoi penses-tu qu'il est important de voter ? ».

Les résultats du vote sont diffusés sur le site Web d'Élections Québec le lendemain du jour du scrutin. Ainsi, les enfants peuvent comparer leur vote avec celui des autres petits électeurs et électrices en herbe qui ont voté dans un petit bureau de vote.

Des actions concertées avec les acteurs du milieu

En pratique, une seule organisation ne peut activer tous les leviers pour susciter l'intérêt pour la démocratie. La collaboration avec différents partenaires est d'ailleurs l'un des principes directeurs d'Élections Québec quand elle met en œuvre des programmes comme *Vox populi* ou *Électeurs en herbe*, ou encore des initiatives favorisant le goût de l'engagement puisque la démocratie, c'est aussi ce qui se passe entre deux élections.

Nous encourageons donc les organisations électorales qui placent l'éducation à la démocratie au cœur de leur mandat à ouvrir le dialogue avec les acteurs de leur milieu. De concert avec eux, elles enrichiront leurs pistes de réflexion et elles tisseront des liens pour développer des projets stimulants qui aviveront l'intérêt pour la vie démocratique chez les futures électrices et futurs électeurs.

Shape Your Future! Vote!

A Youth Education Case Study from Hungary

Dániel LISTÁR

Head of department
Department of Communication and International Relations
National Election Office of Hungary

According to the Fundamental Law (Constitution) of Hungary, every adult Hungarian citizen shall have the right to vote and to be elected as member of the National Assembly, as mayor or member of local assemblies, and as member of the European Parliament. These organs of popular representation gain their legitimacy through democratic elections, as more voters go the polling booths, more legitimacy will they gain.

If we take a look at the major elections since 1990, we can say that voter turnout fluctuates between 28.92% (2014 European parliamentary elections) and 73.51% (2nd round of the 2002 parliamentary elections) without a significant tendency.

Our office, the National Election Office of Hungary is an autonomous government agency, subject only to the law, its main function is to fulfill central tasks related to preparing and conducting elections. Our office provides impartial information to voters, candidates and nominating organizations, aids the activity of the National Election Commission, provides the material and technical conditions for the implementation of elections and conducts the operation of election offices on territorial and local level.

Along with its corporate social responsibility, the National Election Office of Hungary is in charge of the democratic education of the young generation, the future voters of the country.

Our default statement was that the voter turnout of the young generation is low, they are not interested in politics as much as it would be desirable. We do not have precise data of the turnout of the youth, as the voter turnout data is aggregated in general because of the secrecy of voting.

The default statement is observed by personal impressions and also by some opinion polls conducted among the youth. A survey done in October 2018 among 500 respondents (aged 16 – 29 years) showed clear evidence of our personal experience.¹ Here I would like to focus on three questions and answers.

- Would you vote in national elections?
 - o 67% responded: yes, I have already voted.
 - o 16% responded: not yet, but I plan to do so.
 - o 18% responded: no, and I do not plan either.
- Would you sign an on-line petition?
 - o 13% responded: yes, I have already signed one.
 - o 10% responded: not yet, but I plan to do so.
 - o 76% responded: no, and I do not plan either.

¹ <https://www.politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/Youth%2C%20Politics%2C%20Democracy%20-%20Public%20Opinion%20Research%20in%20Hungary%20Poland%20and%20Slovakia.pdf>

- Would you express your political ideas publicly?
 - o 6% responded: yes, I have already expressed them.
 - o 9% responded: not yet, but I plan to do it.
 - o 84% responded: no, and I do not plan either.

Although a massive majority of the youth is interested in voting, the survey gives clear evidence that something needs to be done to increase the democratic attitude of young people.

Democratic education of the youth has an advantageous impact on the whole society. If we turn to schools and offer them partnership in the democratic education, the teachers will teach their students, and, later on, these students will bring this knowledge to their family and friends, so in this way more and more people in the society will be familiar with democratic skills, and it will have an impact on schools. It will go further and further, thus we can call this phenomenon a “divine circle”.

In our competition we focus on secondary grammar students, aged 14-18 years, the future voters of the country.

Our first commitment to improve knowledge on politics of the young generation was in 2014. In that year, we started a thread of Facebook posts tailor-made for the youth. We shared practical, tailor-made information. Then we created quiz questions, and those giving the best answers became eligible to win valuable electronic devices.

After assessing, we can say that this campaign was successful in quantitative measures, because the data we received from Facebook showed that our message was received by 90,000 young users. On the other hand, we realized qualitative disadvantage, as this Facebook campaign was too simple and not so educative.

So, one year later, in 2015, we set new goals to improve both encyclopedic knowledge and democratic skills (like perform a presentation and arguing). We found new partners: the European Parliament Liaison Office in Hungary, a civil association and local election offices. Furthermore, we created a new method: groups of four students must be formed instead of individuals. The title of this new competition became “Shape Your Future! Vote!”.

We wrote a handbook which is available on the Internet. The main chapters of this handbook are:

- Fundamentals of democracy;
- Human rights;
- Citizenship;
- Right to vote, electoral systems;
- International organizations.

The handbook is 50 pages long, written in an easy-to-understand language and illustrated with many colorful pictures and infographics.

Our competition consists of three rounds:

- in the school (on-line);
- regional competition all over the country;
- final competition in Budapest.

All the students enter the first, on-line stage. We set the timeframe for completing the tests. They do this at their own school with the supervision of a teacher.

The best 50-60 teams gain the right to step forward to the next, regional competition. The final stage is organized among 12 teams. In these two final stages there are written, oral and creative

exercises as well. The written exercises are mainly simple tests, find-the-match tests, crosswords, picture identifying, text amendment etc. The oral exercises can be a presentation of a local issue, making posters or short films, faction arguing or to find out the terminology. A creative exercise is to make a poster or short movie to promote elections among the youth.

As we notice, it is very important to offer strong incentive drives for the winners. The more we offer them, the more students will apply. As of now, the best two teams win a travel to the European Parliament and we also distribute valuable electronic devices for them.

To sum up, our competition began with 215 teams (that is 860 students), with ups and downs last year we received 86 teams (that is 344 students).

The National Election Office of Hungary is committed to further organize this competition in the future and hence to improve the democratic commitment of the next generation.

Misinformation of the Electorate – A Factor in Declining Participation in the Vote

Octavian CHESARU

Definitions and Concepts

A broad definition of the treated phenomenon is provided by a communication of the European Commission from 2018 which defines the misinformation as “a series of information whose false or misleading character can be verified, which are created, presented and disseminated to achieve an economic gain or deliberately mislead the public and can cause public injury”¹.

Although no tools are available to quantify this *public injury*², it is notoriously that misinformation influences voters’ choices and diminishes confidence in electoral processes³.

The creation of electoral processes is synonymous with the acceptance and recognition of election results, being considered a vital component for the legitimacy of political regimes.

Researchers in the field appreciate that confidence in electoral processes is determined by citizens’ perception of voting equality, the degree of autonomy of electoral bodies and the degree of freedom of the press⁴.

Or, the dissemination of false information on electoral competitors can create undue advantages for some of them, and the dissemination of false information on technical aspects of the electoral process can diminish confidence in authorities and in the integrity of elections.

The specialized literature also identifies other practices that can be assimilated to false news, such as journalistic errors, the propagation of unsubstantiated rumors with clarity, the propagation of conspiracy theory, political satire, unfounded or false claims expressed by politicians and electoral competitors, or journalistic content that is not false, but is accomplished in a manner that confuses the electorate⁵.

The propagation of these practices is boosted by technological development and the new technical means used in electoral campaigns. It is appreciated that politicians in many states consider these new means as instruments that reinforce participatory democracy. Not all exchanges of information are naturally generated and disseminated, but can be artificially propagated by some users⁶.

¹ European Commission, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, “Tackling online disinformation: a European approach”, COM(2018) 236 final, Bruxelles, 24 April 2018.

² Christopher J. Anderson, André Blais, Shaun Bowler, Todd Donovan and Ola Listhaug, *Losers’ Consent: Elections and Democratic Legitimacy*, Oxford University Press, Oxford, 2005.

³ Pippa Norris, *Why electoral integrity matters*, Cambridge University Press, Cambridge, 2014.

⁴ Nicholas Kerr, Anna Lührmann, *Public Trust in Elections: The Role of Election Administration Autonomy and Media Freedom*, V-Dem Institute, Gothenburg, 2016, pp. 5-8.

⁵ Hunt Allcott, Matthew Gentzkow, “Social Media and Fake News in the 2016 Election”, *Journal of Economic Perspectives*, Volume 31(2), 2017, pp. 211-236.

⁶ Magdalena Musiał-Karg, “The Election Silence in contemporary democracies. Questions about the sense of election silence in the Age of Internet”, *Przegląd Politologiczny*, 3, 2013, p. 100.

The literature defines the concepts of *astroturf* and *political astroturf*: *astroturf* consists in the practice of individuals and organizations to use multiple centrally controlled accounts to create the appearance of massive support for an idea; *political astroturf* refers to the development of political campaigns disguised as spontaneous behavior, which in reality are made by a single person or organization⁷.

Alongside *political astroturf*, misinformation can also be propagated by false media sources. It is found that fake news is generated by users who play the role of real media sources, but, in reality, they use fake or misleading user accounts designed to misinform the public⁸.

These practices have created, in recent years, the framework in which misinformation campaigns have experienced rapid dissemination. There is not enough data on user behavior around the world; however, a recent study revealed that about 70% of Facebook users read only the title of the news before commenting or distributing them⁹. Thus, these users do not allocate enough time to analyze the truthfulness of the news and maintain a possible propagation of misinformation.

Alongside the image damage created by electoral competitors or election bodies and electoral process, these practices can lead to a decrease in voter turnout and, by irritation of voters, to the generation of *voter fatigue*, in particular where the *electoral silence* is violated.

Electoral silence is the range in which electoral law prohibits the conduct of political propaganda immediately before a vote, starting, usually, shortly before the election day and concluding at the end of the vote; thus, voters have time to reflect on electoral events before exercising their votes¹⁰.

The development of electoral campaigns on the Internet should have brought about the design of material campaign rules and the virtual environment, but in reality, *electoral silence* is frequently violated in the virtual environment, despite the campaign bans in certain time intervals¹¹, which may lead to the generation of *voter fatigue* and a decrease in voter turnout.

A study issued in 2015 revealed that not only the large number of elections held in a short period of time leads to *voter fatigue* and a decline in voter turnout, but also the excess decisions to be taken on elections¹², the campaigns in excessive virtual environment or in violation of *electoral silence* leading to such excesses.

⁷ J. Ratkiewicz, M.D. Conover, M. Meiss, B. Gonçalves, A. Flammini, F. Menczer, "Detecting and Tracking Political Abuse in Social Media", *Proceedings of the Fifth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media*, Volume 11, 2011, pp. 297 – 304.

⁸ Darrell M. West, "How to combat fake news and disinformation", The Brookings Institution, 18 December 2017. Accessible on the Internet at the following address: <https://www.brookings.edu/research/how-to-combat-fake-news-and-disinformation/>.

⁹ "70% of Facebook users only read the headline of science stories before commenting", *The Science Post*, 5 March 2018. Accessible on the Internet at the following address: <http://thesciencepost.com/study-70-of-facebook-commenters-only-read-the-headline/>.

¹⁰ Davor Glavaš, "Political advertising and media campaign during the pre-election period: A Comparative Study", commissioned by the OSCE Mission to Montenegro, May/July 2017. Accessible on the Internet at the following address: <https://www.osce.org/mission-to-montenegro/346631?download=true>.

¹¹ Magdalena Musiał-Karg, "The Election Silence in contemporary democracies. Questions about the sense of election silence in the Age of Internet", *Przegląd Politologiczny*, 3, 2013, p. 102.

¹² Sebastian Garmann, "Voter Fatigue and Turnout", University of Dortmund, 10 October 2015, p. 6. Accessible on the Internet at the following address: https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=RESConf2016&paper_id=1009.

Practical Examples

Citizens' perception of electoral processes is a concern of EU-level authorities. *Special Eurobarometer 477* issued by the European Commission in 2018, with the main role of analyzing the views and concerns of citizens of the European Union Member States on electoral processes, provides a number of relevant information on the disinformation of the electorate¹³. As a result of surveys involving Internet users in the EU area, the following conclusions were drawn:

- 73% of respondents showed concern over online disinformation or misleading campaigns;
- 67% of respondents showed concern at the possibility that personal data collected through online means would be used to filter out the political content available online, undermining the equal opportunities of electoral competitors;
- 55% of respondents showed concern about censoring political debates on online social media;
- 76% of respondents believe that the rules applicable to traditional media sources must also be applied in the online environment;
- 81% of respondents believe that social media platforms or other online platforms must indicate the sources of funding for the online campaigns of electoral competitors and ensure equal opportunities for electoral competitors to be in attention of voters.

We note, therefore, that the influence of the electoral misinformation or misleading campaigns of the electorate is acknowledged at EU level, with the need for legislative solutions for the integrity and transparency of political propaganda in the virtual environment.

On the occasion of the last presidential election in the United States, it is appreciated that online social media have played a defining role in the outcome of the elections and the false news played a central role, both qualitative and quantitative.

It is estimated that, at this vote, the 20 most notorious fake news generated 8.7 million actions, reactions and comments on online social media, compared to only 7.4 million reactions and comments generated by the 20 most popular real news on the sites of the most important journalistic sources¹⁴.

Mark Zuckerberg publicly stated that about 126 million Americans viewed false political news on the social platform of the presidential elections that took place in 2016 in the United States of America. We have no data on the percentage of people who have accessed the news or who have been influenced by them, but the situation can raise a series of hypothetical discussions on handling the intention of voting, affecting voters' confidence in elections¹⁵.

False news and information can distort electoral campaigns, affect public perception or influence human emotion, and these effects are speculated by people who generate virtual robots that can even engage in more complex types of interactions, commenting on people's posts and answering their questions, thus manipulating real users to affect their perception of reality¹⁶. These robots' reaction is intended for the user they interact with, depending on the data collected in a malicious way.

¹³ EU, Special Eurobarometer 477. "Democracy and Elections", Kantar Public Brussels, September 2018.

¹⁴ Craig Silverman, "This Analysis Shows How Viral Fake Election News Stories Outperformed Real News on Facebook" BuzzFeedNews, 16 November 2016. Accessible on the Internet at the following address: <https://www.buzzfeednews.com/article/craigsilverman/viral-fake-election-news-outperformed-real-news-on-facebook>.

¹⁵ Carol E. Lee, Jo Ling Kent, "Facebook Says Russian-Backed Election Content Reached 126 Million Americans", NBC News, 31 October 2017. Accessible on the Internet at the following address: <https://www.nbcnews.com/news/us-news/russian-backed-election-content-reached-126-million-americans-facebook-says-n815791>.

¹⁶ Emilio Ferrara, Onur Varol, Clayton Davis, Filippo Menczer, Alessandro Flammini, "The Rise of Social Bots", *Communications of the ACM*, vol. 59, no. 7, 2016, pp. 96 – 104.

The most resounding incident related to disinformation campaigns and the illicit collection of user data started from the work undertaken by Cambridge Analytica, a British political advisory firm that combined the collection and interpretation data on users with strategic communication during electoral campaigns.

It is estimated that the personal data of 87 million Facebook platform utilizers was collected following their interactions with only 270 thousand users of an internal Facebook application¹⁷. Virtual robots have collected data about app users and users in their friends' network. Cambridge Analytica used the data collected to perform "*psychological analyses*" for a "*deeper knowledge*" of users, thus delivering online content considered credible by them, influencing their political choices¹⁸. Cambridge Analytica provided such services during the campaigns for presidential support of Ted Cruz and Donald Trump, as well as for supporting the referendum approval of the UK's exit from the European Union.

It is particularly difficult to identify the instrument to quantify the impact of these actions. However, in 2017 a study was conducted based on a sample of 1600 people who voted for Barack Obama at the presidential vote in 2012¹⁹. The study sought to validate the hypothesis that some false news that circulated on online social media in the electoral campaign of the presidential poll during 2016 reduced the support for Hillary Clinton, the candidate of the same political formation, publicly supported by B. Obama.

The study research tools consisted mainly of a poll with 281 questions that included the interpretation of the reaction to three false items of news that circulated during the electoral campaign, with two of them having a negative impact on candidate Clinton's image and one having a positive impact on the Trump candidate's image. The three items of news have disseminated false information that Hillary Clinton has serious health problems (1) and has approved, as Secretary of State of the Obama administration, the marketing of weapons to Islamic jihadists, including the Islamic state (2), as well as the information that Pope Francis manifested his support for the election of Donald Trump as President (3).

Analyzing the responses received, it was noted that the first information is considered to be truthful by 25% of the respondents, the second by 35%, and the third by 10%. Finally, the study showed that 89% of those who did not consider veridical none of the news voted in 2016 for Clinton, while 83% of those who considered true two or three of the false items of news voted for Donald Trump. Another conclusion of the study was that only 77% of the people who voted in 2012 for Obama voted in 2016 for Clinton, and 8% of them did not exercise their right to vote.

Research does not benefit from the instrumentation and methodology necessary to conclude unequivocally that false news influenced the voting intent of the democratic electorate or discouraged participation in the vote, but justifies assumptions in this regard.

¹⁷ Cecilia Kang, Sheera Frenkel, "Facebook Says Cambridge Analytica Harvested Data of Up to 87 Million Users", *The New York Times*, 4 April 2018. Accessible on the Internet at the following address: <https://www.nytimes.com/2018/04/04/technology/mark-zuckerberg-testify-congress.html>.

¹⁸ Frances Stead Sellers, "Cruz campaign paid \$750,000 to 'psychographic profiling' company", *The Washington Post*, 19 October 2015.

¹⁹ Richard Gunther, Paul A. Beck, Erik C. Nisbet, "Fake News Piece for 'The Conversation' with Methodological Appendix", 15 February 2018. Accessible on the Internet at the following address: <https://cpb-us-west-2-juc1ugur1qwqqo4.stackpathdns.com/u.osu.edu/dist/d/12059/files/2015/03/Fake-News-Piece-for-The-Conversation-with-methodological-appendix-11d0ni9.pdf>.

Not only false news and misinformation bring disadvantages to an electoral competitor and to the integrity of elections, but also false information about the technical aspects of the exercise of voting rights, some of them directly affecting participation.

Also, on the occasion of the presidential elections in the United States in 2016, false information was disseminated on the possibility of exercising the vote by correspondence, promoting legally unsubstantiated voting means, not validated by the authorities.

The dissemination of false information can also be generated accidentally. An example of the situation when political satire or the poor documentation of some journalists generates false news was found at the presidential elections that took place in France in 2017.

The BBC published an online article in which it presented a series of malicious practices in the presidential electoral campaign, including the situation in which a news agency in Algeria took over information from a political satire site, disseminating the false information according to which Le Pen intends to build a wall around France with funding from Algeria²⁰.

From satire or malicious intent, there are known situations in which online content diminishes the confidence of voters in the authorities with competence in organizing and conducting elections or in the integrity of electoral processes.

Before the second round of presidential elections held in 2018 in Brazil, a counterfeit video presenting a voting machine that automatically generates ballots used to support one of the candidates has become viral. Although both candidates immediately confirmed that the video was not authentic, the incident generated the electorate's distrust in the integrity of elections, the activity of media sources and social media platforms proving this fact²¹.

Actions to Combat Disinformation

In September 2018, the European Commission adopted the *Code of Practice on Disinformation*, with the main objective of implementing a broad ensemble of commitments²²:

- Discontinue advertising revenue for accounts and sites that distort information;
- Provide advertisers with a set of appropriate safety tools and information on websites that misinform;
- Identification of political advertising and the submission of efforts to catalogue advertising based on specific problems;
- The adoption of a clear and transparent policy on virtual identities and virtual robots, taking measures to close false accounts;
- To distinguish information and tools to help people make informed decisions and to facilitate access to various points of view and opinions related to topics of public interest, while at the same time giving importance to the sources of trust;
- Providing access to confidential data for researchers, with the aim of identifying and analyzing the dissemination of misinformation.

²⁰ Hugh Schofield, "Holograms, mistrust and 'fake news' in France's election", BBC News, Paris, 2017. Accessible on the Internet at the following address: <https://www.bbc.com/news/world-europe-39067409>.

²¹ Daniel Funke, "In Brazil's presidential election, hoaxes about voter fraud run rampant", Poynter, 12 October 2018. Accessible on the Internet at the following address: <https://www.poynter.org/fact-checking/2018/in-brazils-presidential-election-hoaxes-about-voter-fraud-run-rampant/>.

²² European Commission, *Code of Practice on Disinformation*, Bruxelles, 26 September 2018. Accessible on the Internet at the following address: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/code-practice-disinformation>.

The appendix of the *Code* presents a number of best practices implemented to combat disinformation, such as:

- Tracking the online propaganda funding routing to interrupt receipts for actors;
- Informing consumers about the source of online platforms and the purpose of distributing the advertising they view;
- Restrict spam delivery actions;
- Disbanding of false accounts;
- Recalibration of search engines to prioritize the display of information issued by authorities or trusted sources;
- Implementation of malicious content reporting tools;
- The work of scientific research in the field;
- Dissociating online advertising campaigns with certain types of content;
- Implementation of “white” or “black” lists of users.

In April 2019, the European Commission issued a statement presenting the state of play for implementation of the “Code of good practice against disinformation”, showing appreciation for the efforts made by Facebook, Google and Twitter to increase transparency before the European elections and to adopt additional measures to fulfil its commitments under the Code, such as the labelling of political advertisements on their platforms and operationalizing libraries virtual advertising policy accessible to the public²³.

The official news show that additional technical improvements are needed, as well as the exchange of methodologies and datasets for fake accounts, indicating also weaknesses in the Code, Google and Twitter, failing to make progress on transparency of advertising based on topics, which can lead to problems that are important sources of debate during elections.

The actions of some states indicate a number of measures that can be taken against the disinformation of the electorate.

In the Philippines, a senator proposed the adoption of preventive measures, initiating an excessively harsh bill that established a prison sentence of up to five years for those who publish or distribute, “false news that causes panic, division, chaos, and hatred, or those that present a propaganda to go mad or discredit someone’s reputation”²⁴.

Another measure was adopted in Germany by a law of 2017 that drives online social media to eliminate discrimination and disinformation, forcing them to erase racist, libelous or misinformed content, otherwise the fine can be up to 57 million dollars²⁵.

The Chinese state has sought to strengthen liability for online activity by means of measures to promote the use of real name in the virtual environment, which facilitates the empowerment of people for what they broadcast and prevents spreading false or libelous assertions²⁶.

²³ European Commission, “Code of practice against disinformation: Commission welcomes the commitment of online platforms ahead of the European elections”, Statement, Brussels, 23 April 2019.

²⁴ Mong Palatino, “Philippine Senator Moves to Criminalize ‘Fake News’ – Could This Lead to Censorship?”, *Global Voices*, 7 July 2017. Accessible on the Internet at the following address: <https://globalvoices.org/2017/07/07/philippine-senator-moves-to-criminalize-distributing-fake-news-could-this-lead-to-censorship/>.

²⁵ Melissa Eddy, Mark Scott, “Delete Hate Speech or Pay Up, Germany Tells Social Media Companies”, *New York Times*, 30 June 2017. Accessible on the Internet at the following address: <https://www.nytimes.com/2017/06/30/business/germany-facebook-google-twitter.html>.

²⁶ Zhixiong Liao, “An Economic Analysis on Internet Regulation in China and Proposals to Policy and Law Makers”, *International Journal of Technology Policy and Law*, vol. 2, no. 2/3/4, 2016.

Another type of measure adopted is the creation of blacklists of sites and users that disseminate disinformation.

Melissa Zimdars, communication and media teacher, has created a list of 140 sites that “use distorted titles and decontextualized or dubious information”, which can help users avoid false news sources; and the French daily *Le Monde* has created and updates a database of more than 600 news sites that have been identified and labelled as “satire”, “real” or “fake”²⁷.

In Ukraine, an organization known as Stop Fake recruited researchers who evaluate the news for the purpose of identifying signs of falsified evidence or allegations, such as manipulated or misquoted images and citations, as well as for the purpose of exposing systematic disinformation campaigns, generating a blacklist of them²⁸.

Conclusions

Although we do not benefit from the appropriate tools to accurately quantify the impact of disinformation on voting participation, there are enough examples of notoriety to justify the policies undertaken against the phenomenon. A number of measures have been adopted in recent years, but further action is needed.

While different electoral systems and national legislations give varying degrees of autonomy and decision-making power to electoral bodies, I believe that concrete actions to combat disinformation, without infringing the freedom of expression and free movement of information, can only be achieved by empowering independent electoral bodies to manage and update “black” and “white” lists of users and sources of information, as well as to impose sanctions for the infringement of electoral silence in the virtual environment. At the same time, measures should be taken to ensure that lists have an effect on the content filtering actions displayed to online users, and *political astroturf* is assumed, allowing access to social media platforms and virtual sources of information only for real users.

References:

- Allcott, H., Gentzkow, M., 2017, “Social Media and Fake News in the 2016 Election”, *Journal of Economic Perspectives*, Volume 31(2).
- Anderson, C.J., Blais, A., Bowler, S., Donovan, T., Listhaug, O., 2005, *Losers' Consent: Elections and Democratic Legitimacy*, New York: Oxford University Press.
- Born, K. (2016). “The Future of Truth: Can Philanthropy Help Mitigate Misinformation?”, William and Flora Hewlett Foundation, <https://hewlett.org/future-truth-can-philanthropy-help-mitigate-misinformation/>.
- Comisia Europeană, 2018, *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – Combaterea dezinformării online: o abordare europeană*. COM(2018) 236 final, Bruxelles.

²⁷ Kelly Born, “The Future of Truth: Can Philanthropy Help Mitigate Misinformation?”, William and Flora Hewlett Foundation, 8 June 2017. Accessible on the Internet at the following address: <https://hewlett.org/future-truth-can-philanthropy-help-mitigate-misinformation/>.

²⁸ Maria Haigh, Thomas Haigh, Nadine Kozak, “Stopping Fake News: The Work Practices of Peer-to-Peer Counter Propaganda”, *Journalism Research News*, 16 May 2017. Accessible on the Internet at the following address: <http://www.tomandmaria.com/Tom/Writing/StopFakePreprint.pdf>.

- European Commission, 2019, *Code of practice against disinformation: Commission welcomes the commitment of online platforms ahead of the European elections*. Statement/19/2174, Bruxelles.
- Eddy, M., Scott, M., 2017, “Delete Hate Speech or Pay Up, Germany Tells Social Media Companies”, *New York Times*, <https://www.nytimes.com/2017/06/30/business/germany-facebook-google-twitter.html>.
- European Union, 2018, *Special Eurobarometer 477. “Democracy and Elections”*, Kantar Public Brussels.
- European Commission, 2018, *Code of Practice on Disinformation*, Bruxelles. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/code-practice-disinformation>.
- Frances Stead, S., 2015, “Cruz campaign paid \$750,000 to ‘psychographic profiling’ company”, *The Washington Post*.
- Funke, D., 2018, “In Brazil’s presidential election, hoaxes about voter fraud run rampant”, Poynter, <https://www.poynter.org/fact-checking/2018/in-brazils-presidential-election-hoaxes-about-voter-fraud-run-rampant/>.
- Garmann, S., 2015, *Voter Fatigue and Turnout*, Paper issued by the University of Dortmund, https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=RESConf2016&paper_id=1009.
- Ferrara, E., Varol, O., Davis, C., Menczer, F., Flammini, A., 2016, “The Rise of Social Bots”, *Communications of the ACM*, vol. 59, no. 7.
- Glavaš, D., 2017, “Political advertising and media campaign during the pre-election period: A Comparative Study”, OSCE Mission to Montenegro, <https://www.osce.org/mission-to-montenegro/346631?download=true>.
- Gunther, R., Beck, P.A., Nisbet, E.C., 2018, “Fake News Piece for ‘The Conversation’ with Methodological Appendix”, <https://cpb-us-west-2-juc1ugur1qwqqo4.stackpathdns.com/u.osu.edu/dist/d/12059/files/2015/03/Fake-News-Piece-for-The-Conversation-with-methodological-appendix-11d0ni9.pdf>.
- Haigh, M., Haigh, T., Kozak, N., 2017, “Stopping Fake News: The Work Practices of Peer-to-Peer Counter Propaganda”, *Journalism Studies*, <http://www.tomandmaria.com/Tom/Writing/StopFakePreprint.pdf>.
- Kang, C., Frenkel, S., 2018, “Facebook Says Cambridge Analytica Harvested Data of Up to 87 Million Users”, *The New York Times*, <https://www.nytimes.com/2018/04/04/technology/mark-zuckerberg-testify-congress.html>.
- Kerr, N., Lührmann, A., 2016, *Public Trust in Elections: The Role of Election Administration Autonomy and Media Freedom*, Gothenburg: V-Dem Institute.
- Lee, C.E., Kent, J.L., 2017, “Facebook Says Russian-Backed Election Content Reached 126 Million Americans”, <https://www.nbcnews.com/news/us-news/russian-backed-election-content-reached-126-million-americans-facebook-says-n815791>.
- Liao, Z., 2016, “An Economic Analysis on Internet Regulation in China and Proposals to Policy and Law Makers”, *International Journal of Technology Policy and Law*, 2, 2/3/4.
- Musiał-Karg, M., 2013, *The Election Silence in contemporary democracies. Questions about the sense of election silence in the Age of Internet*. Przegląd Politologiczny. 3.
- Norris, P., 2014, *Why electoral integrity matters*, New York, Cambridge University Press.
- Palatino, M., 2017, *Philippine Senator Moves to Criminalize ‘Fake News’ – Could This Lead to Censorship?*, Global Voices, <https://globalvoices.org/2017/07/07/philippine-senator-moves-to-criminalize-distributing-fake-news-could-this-lead-to-censorship/>.

- Ratkiewicz, J., Conover M.D., Meiss, M., Gonçalves, B., Flammini, A., Menczer, F., 2011, “Detecting and Tracking Political Abuse in Social Media”, *Proceedings of the Fifth International AAAI Conference on Weblogs and Social Media*, 11.
- Schofield, H., 2017, “Holograms, mistrust and ‘fake news’ in France’s election”, BBC News, Paris, <https://www.bbc.com/news/world-europe-39067409>.
- Silverman, C., 2016, “This Analysis Shows How Viral Fake Election News Stories Outperformed Real News on Facebook”, BuzzFeedNews, <https://www.buzzfeednews.com/article/craigsilverman/viral-fake-election-news-outperformed-real-news-on-facebook>.
- West, D.M., 2017, “How to combat fake news and disinformation”, Brookings, <https://www.brookings.edu/research/how-to-combat-fake-news-and-disinformation/>.

Quelques hypothèses concernant la participation électorale dans les pays d'Europe de l'Est

Camelia RUNCEANU

« [...] les peuples dans leurs revendications du gouvernement selon le suffrage universel n'avaient qu'une aspiration : se saisir du pouvoir pour le meilleur et pour le pire. Les nôtres sont mus par une inspiration exactement opposée : accomplir la liberté en se délivrant du pouvoir. L'esprit de liberté aujourd'hui vise une liberté privée, dans un sens très profond, qui veut s'accomplir en se retirant de l'histoire se faisant et en s'abstrayant [...] d'un cadre d'exercice politique, lequel le rattrape fatalement. Car on ne se débarrasse à volonté ni de l'histoire ni du politique. »¹

La participation électorale en Europe est en déclin depuis les années 1980. Mais la chute de la participation électorale en Europe de l'Est est encore plus importante par rapport aux années – 1990 et 1991/1992, dans la plupart des cas qui nous intéressent ici – qui ont marqué la fin du communisme et la tenue des premières élections libres et transparentes². Entre 1990 et 1994, le taux de participation aux élections législatives en Europe de l'Est était de 76,58%, tandis que celui enregistré en Europe de l'Ouest se situait à 83,04%. Et les différences s'accroissent dans les périodes suivantes. Entre 1995 et 1999, le taux de participation en Europe de l'Est était de 66,09% alors qu'en Europe de l'Ouest il était de 77,05%. La différence (10,96) augmente presque deux fois jusqu'à la fin de la décennie suivante. Entre 2005 et 2009, le taux de participation en Europe de l'Est était de 54,50% alors qu'en Europe de l'Ouest il était de 76,85%³.

La faible participation électorale dans les « nouvelles démocraties » d'Europe de l'Est, par rapport à celle enregistrée dans « les démocraties établies de l'Ouest », et la baisse « bien plus prononcée pendant les vingt ans qui ont suivi la chute du mur de Berlin » sont expliquées par des « raisons particulières à la région », à savoir l'« histoire récente communiste » et le « processus de transition postcommuniste »⁴. Dans les pays ex-communistes d'Europe de l'Est, « l'image des partis politiques [...] semble plutôt mauvaise » alors que « la société civile était vue comme une *conditio sine qua non* de la démocratie ». Or la formation après 1989 d'une « élite politique

¹ Marcel Gauchet, « Crise dans la démocratie », *La revue lacanienne*, vol. 2, n° 2, 2008, pp. 59-72. Marcel Gauchet remarque la tendance à la « dissolution du politique dans le marché mondial » (p. 71) qui marque nos sociétés et l'état de la démocratie aujourd'hui. Dans le même sens va une analyse, parue en Roumanie et en roumain, au sujet du déficit démocratique au sein de l'Union européenne via le remplacement de l'ethos démocratique par une sorte de nomos démocratique : Daniel Barbu, « Între drept și piață. Alte note despre criza reprezentării » [Entre droit et marché. D'autres notes sur la crise de la représentation], *RRSE*, vol. VI, n° 1, 2018, pp. 5-24.

² Cf. les tableaux, présentés lors du Séminaire du RECEF sur la participation électorale et l'éducation à la démocratie par Therese Pearce-Laanela, chargée de programme senior à la Division des processus électoraux de l'International IDEA. Les tableaux « Voter turnout in Europe (1945-2015) » et « Decline of voter turnout in Eastern Europe » concernent tous les pays ex-communistes, et donc non seulement ceux qui sont ici pris en compte (voir sur le site du RECEF, à l'adresse suivante : <http://recef.org/wp-content/uploads/1.1-IDEA.pdf>).

³ Antony Todorov, « Y-a-t-il démocratie sans participation ? », *SociologieS*, « L'engagement citoyen en Europe centrale et orientale », p. 2, mis en ligne le 5 novembre 2009. L'auteur renvoie à la base de données de l'International IDEA : http://www.idea.int/vt/view_data.cfm.

⁴ *Ibidem*, p. 3.

professionnelle » a conduit progressivement à la diminution du rôle de l'engagement citoyen et a entraîné une « déception générale de la démocratie » dans les pays d'Europe de l'Est⁵.

Les études sur l'avènement des régimes démocratiques en Europe de l'Est semblent s'accorder sur « le fait qu'il n'y a pas eu renversement mais en quelque sorte auto-destruction de l'ancien régime »⁶. La faible participation électorale est « liée à la perte de prestige des institutions, et notamment des partis politiques », traduisant le « jugement porté sur les nouvelles démocraties », l'insatisfaction croissante entre 1991 et 1994 face au « fonctionnement de la démocratie »⁷. À part le « développement visible de l'inégalité sociale et la propagation du chômage et de la pauvreté dans certains groupes sociaux », le comportement électoral, y compris l'abstention, est rendu dépendant du système partisan : la fragmentation des partis politiques, les scissions et les repositionnements, la rivalité entre des anciens alliés et le manque de fiabilité d'une différenciation selon l'échelle gauche-droite des partis politiques aux yeux de l'électorat⁸, à savoir la « perception floue des partis » et le « profil [...] si imprécis » des partis « qu'il était difficile d'associer une politique et un parti, sauf dans le cas des formations au pouvoir » vu qu'il s'agissait des « sociétés aux identités politiques et idéologiques mal différenciées et donc peu à même d'œuvrer au développement d'un système de partis forts »⁹.

J'esquisserai quelques pistes de réflexion à titre d'hypothèse au sujet de la participation électorale lors des élections législatives dans les pays de l'Europe de l'Est. Je présenterai la participation électorale dans les pays ex-communistes qui sont devenus depuis plus d'une dizaine d'années des États membres de l'Union européenne. La Roumanie et la Bulgarie ont intégré l'Union européenne en janvier 2007 alors que les huit autres pays sont devenus membres de l'Union européenne en mai 2004¹⁰. Les informations sur lesquelles je m'appuie seront présentées sous forme de graphiques¹¹. Les séries de graphiques qui suivent portent sur la participation aux élections législatives durant toute la période de l'après communisme, de 1990 à 2019, mais aussi sur la période marquée par l'adhésion à l'Union européenne¹².

Même si dans tous ces cas il s'agit d'anciens régimes communistes, ces pays se distinguent pourtant entre eux non seulement par leur histoire d'avant le communisme et par leur version particulière du socialisme d'État, mais aussi par leur parcours postcommuniste. La Roumanie, la Bulgarie, la Hongrie et la Pologne sont des États indépendants au moment de la chute du communisme et du passage au régime démocratique (1989). Les autres sont sortis des fédérations toutefois fort différentes, l'Union soviétique (pour les pays baltes – l'Estonie, la Lettonie et la Lituanie) et la Yougoslavie (pour la Slovénie et la Croatie). La République tchèque et la Slovaquie représentent un cas à part, car avant 1992 ils formaient ensemble un État fédéral.

⁵ *Ibidem*, p. 6.

⁶ Carmen González Enríquez, « Le comportement électoral en Europe de l'Est », *Revue d'études comparatives Est-Ouest*, n° 3, 1996, pp. 5-29. S'appuyant sur les analyses de Ralf Dahrendorf et de György Schöpflin – dans Peter Volten (ed.), *Uncertain Futures: Eastern Europe and Democracy*, Westview Press, Boulder, Colorado, 1990 –, l'auteur note par la suite que « la transition en Europe de l'Est est avant tout la conséquence de l'effondrement ou de l'échec des régimes socialistes, les pressions en faveur de la démocratisation n'ayant joué qu'un rôle secondaire » (p. 14).

⁷ *Ibidem*, pp. 13-14.

⁸ *Ibidem*, notamment pp. 6-27.

⁹ *Ibidem*, p. 29.

¹⁰ Alors que la Croatie est membre de l'Union européenne depuis le 1er juillet 2013.

¹¹ J'ai utilisé des informations disponibles en ligne sur la participation électorale par pays : <http://www.parties-and-elections.eu/countries.html>.

¹² Pour cette présentation des graphiques je voudrais remercier mes collègues du Département d'informatique, plus précisément le responsable de ce département de l'Autorité Électorale Permanente – au moment de cet exposé –, monsieur Gabriel Saucă, et madame Petruța Nica, qui a réalisé les représentations graphiques accompagnant ma communication.

Tableau 1 :
« Les taux de participation électorale dans les pays de l'Europe de l'Est entre 1990 et 2019 »

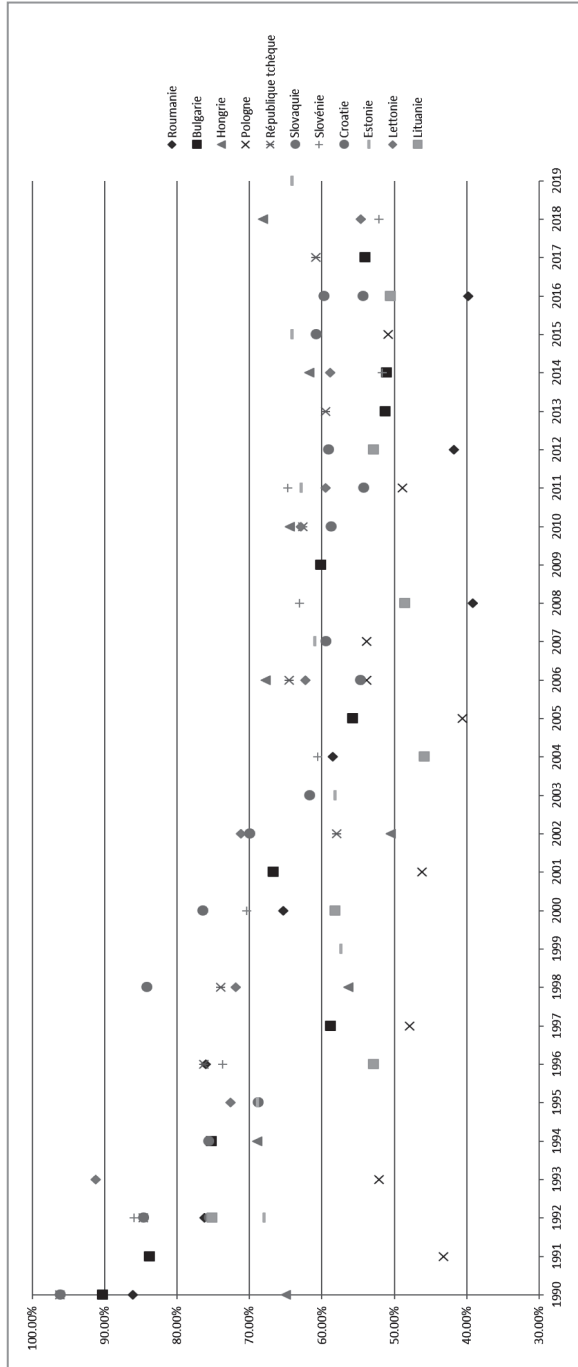

Tableau 2 :
« Les taux de participation électorale dans les pays de l'Europe de l'Est entre 1990 et 2019 »

Roumanie	Bulgarie	Hongrie	Pologne	République tchèque	Slovaquie	Slovénie	Croatie	Estonie	Lettonie	Lituanie
1990 86.10%	1990 90.30%	1990 65.00%	1991 43.20%	1990 96.20%	1990 96.20%	1992 85.90%	1992 75.60%	1992 68.00%	1993 91.20%	1992 75.20%
1992 76.20%	1991 83.90%	1994 68.90%	1993 52.10%	1992 84.70%	1992 84.70%	1996 73.70%	1995 68.80%	1995 68.90%	1995 72.60%	1996 52.90%
1996 76.00%	1994 75.30%	1998 56.30%	1997 47.90%	1996 76.30%	1994 75.70%	2000 70.40%	2000 76.50%	1999 57.40%	1998 71.90%	2000 58.20%
2000 65.30%	1997 58.90%	2002 50.50%	2001 46.20%	1998 74.00%	1998 84.20%	2004 60.60%	2003 61.70%	2003 58.20%	2002 71.20%	2004 45.90%
2004 58.50%	2001 66.80%	2006 67.80%	2005 40.60%	2002 58.00%	2002 70.00%	2008 63.10%	2007 59.50%	2007 61.00%	2006 62.30%	2008 48.60%
2008 39.20%	2005 55.80%	2010 64.40%	2006 53.80%	2006 64.50%	2006 54.70%	2011 64.70%	2011 54.30%	2011 62.90%	2010 62.90%	2012 52.90%
2012 41.80%	2009 60.20%	2014 61.70%	2007 53.80%	2010 62.60%	2010 58.80%	2014 51.70%	2015 60.80%	2015 64.20%	2011 59.50%	2016 50.60%
2016 39.80%	2013 51.30%	2018 68.10%	2011 48.90%	2013 59.50%	2012 59.10%	2018 52.10%	2016 54.40%	2019 64.20%	2014 58.90%	
	2014 51.10%		2015 50.90%	2017 60.80%	2016 59.80%				2018 54.60%	
	2017 54.10%									
Moyenne 60.36%	Moyenne 64.77%	Moyenne 62.84%	Moyenne 48.60%	Moyenne 70.73%	Moyenne 71.47%	Moyenne 65.28%	Moyenne 63.95%	Moyenne 63.10%	Moyenne 67.23%	Moyenne 54.90%

Tableau 3 : « Les taux de participation électorale dans les pays de l'Est entre 2004 et 2019 »

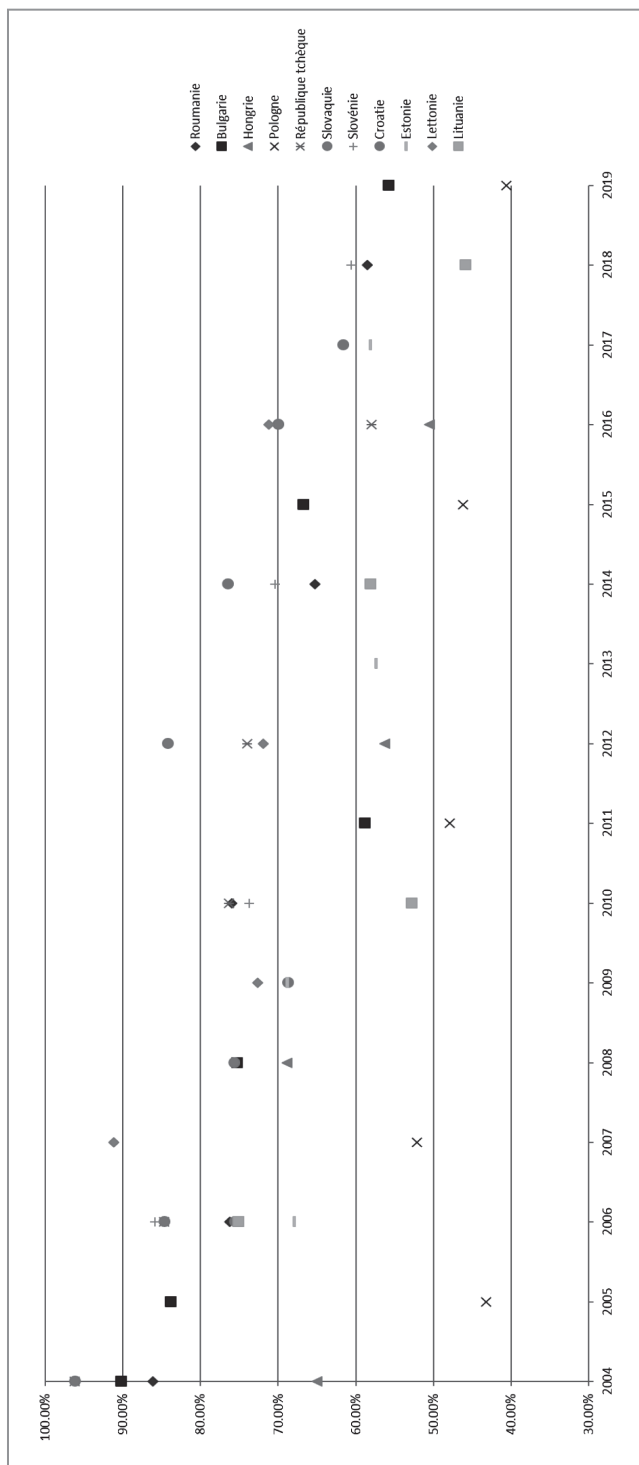

Tableau 4 : « Les taux de participation électorale dans les pays de l'Europe de l'Est entre 2004 et 2019 »

Roumanie	Bulgarie	Hongrie	Pologne	République tchèque	Slovaquie	Slovenie	Croatie	Estonie	Lettonie	Lituanie	
2004	58.50%	2006	67.80%	2006	64.50%	2004	60.60%	2007	61.00%	2004	45.90%
2008	39.20%	2009	60.20%	2010	62.60%	2006	54.70%	2011	62.30%	2008	48.60%
2012	41.80%	2013	51.30%	2007	59.50%	2012	58.80%	2015	62.90%	2012	52.90%
2016	39.80%	2014	51.10%	2011	60.80%	2014	59.10%	2019	59.50%	2016	50.60%
		2017	54.10%	2017	60.80%	2018	59.80%	2019	58.90%	2018	
						2018	58.10%	2019	54.60%		
Moyenne	44.83%	Moyenne	65.50%	Moyenne	61.85%	Moyenne	58.10%	Moyenne	63.30%	Moyenne	49.50%

Tableau 5 :
« Les taux de participation en Roumanie entre 1990 et 2016 »

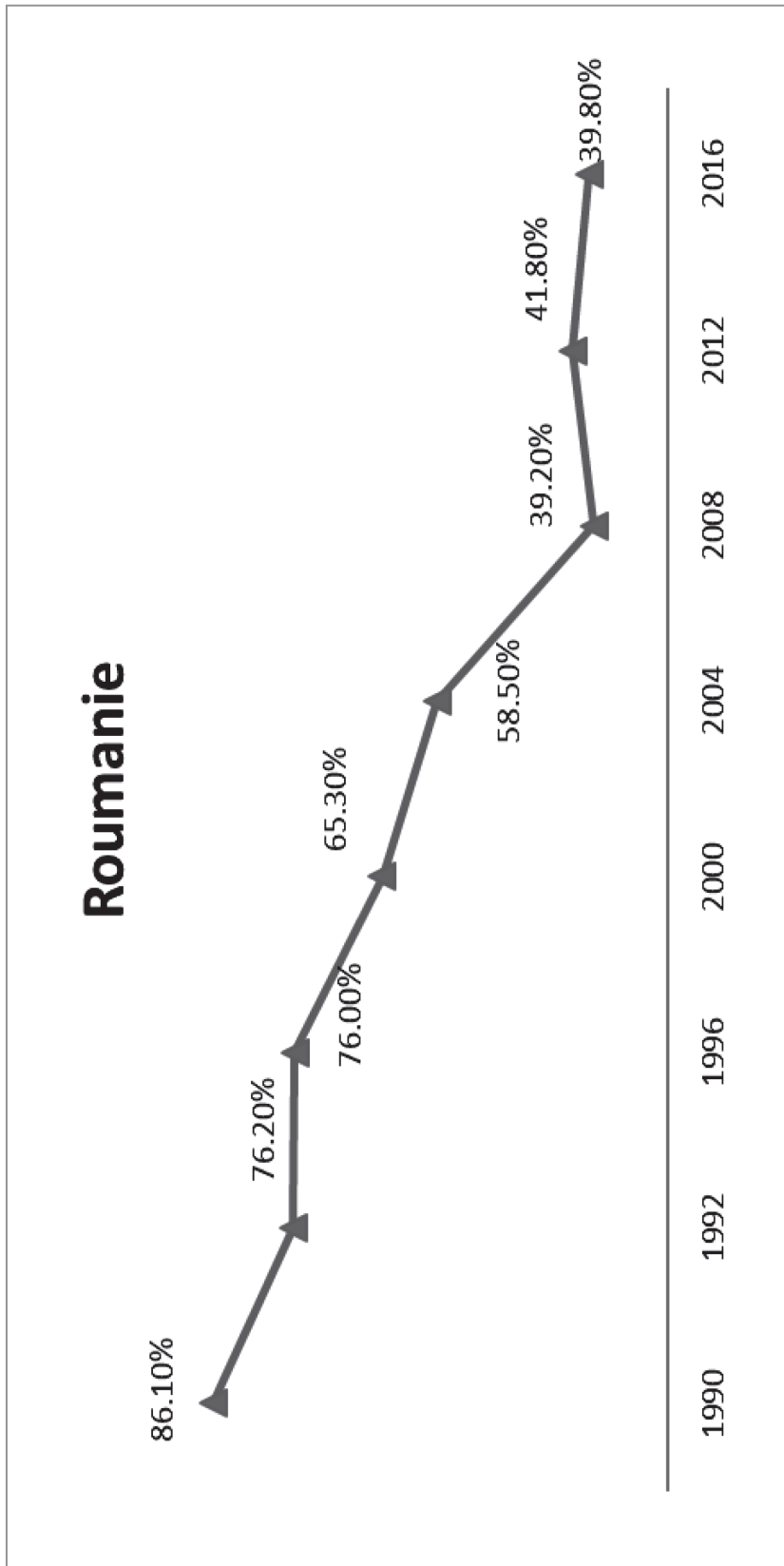

Tableau 6 :
« Les taux de participation en Bulgarie entre 1990 et 2017 »

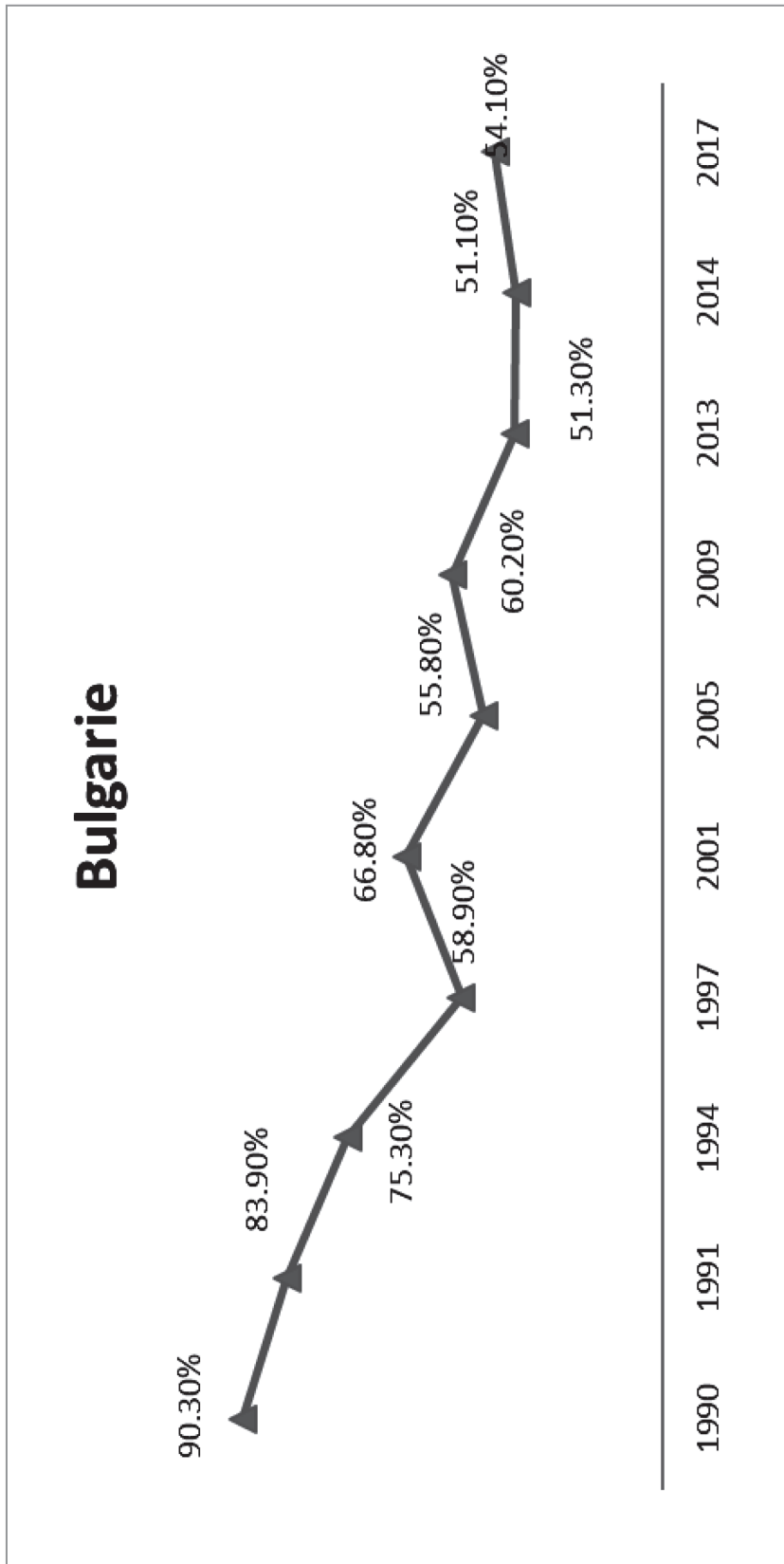

Tableau 7 :
« Les taux de participation en Hongrie entre 1990 et 2018 »

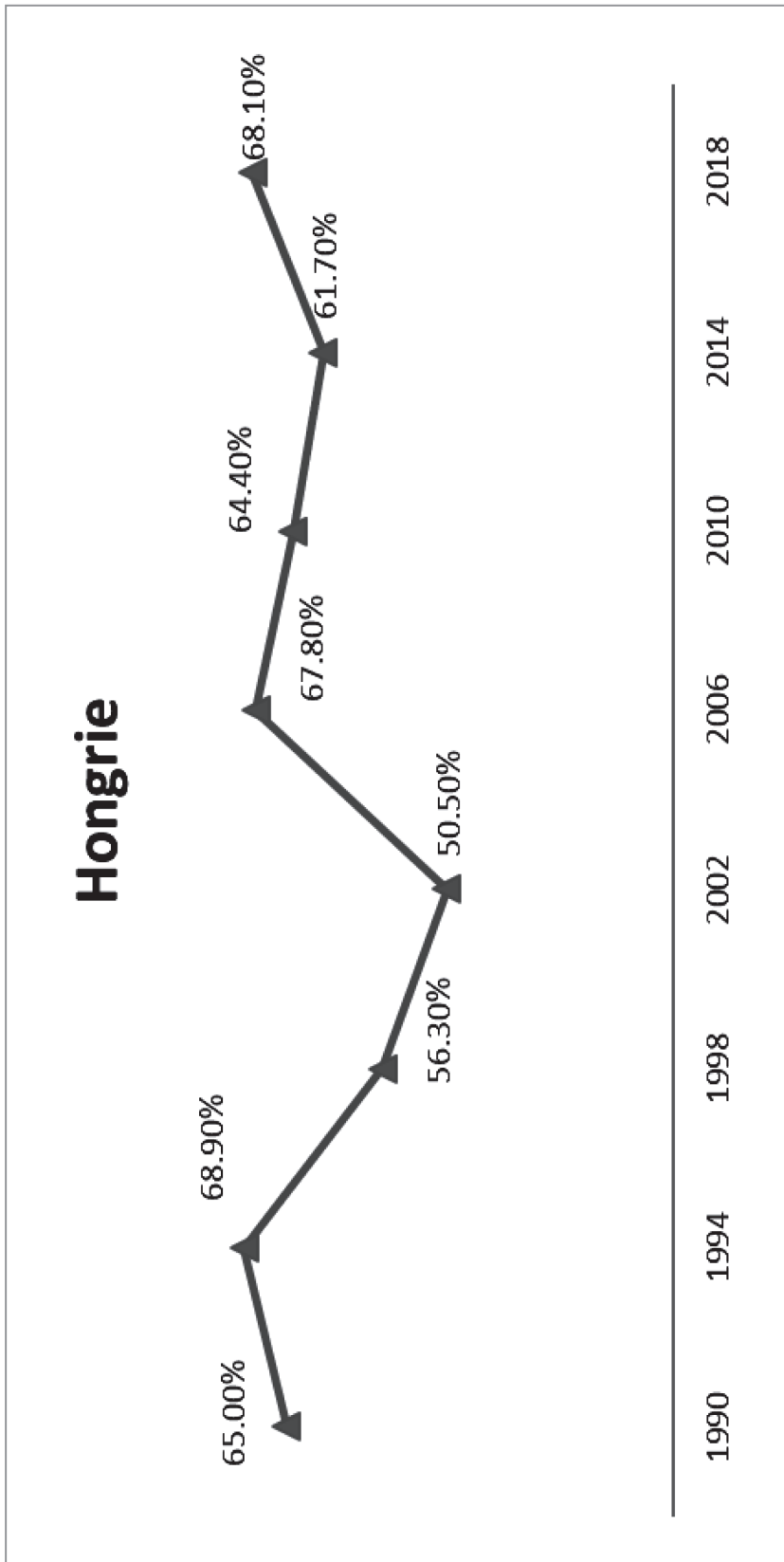

Tableau 8 :
« Les taux de participation en Pologne entre 1991 et 2015 »

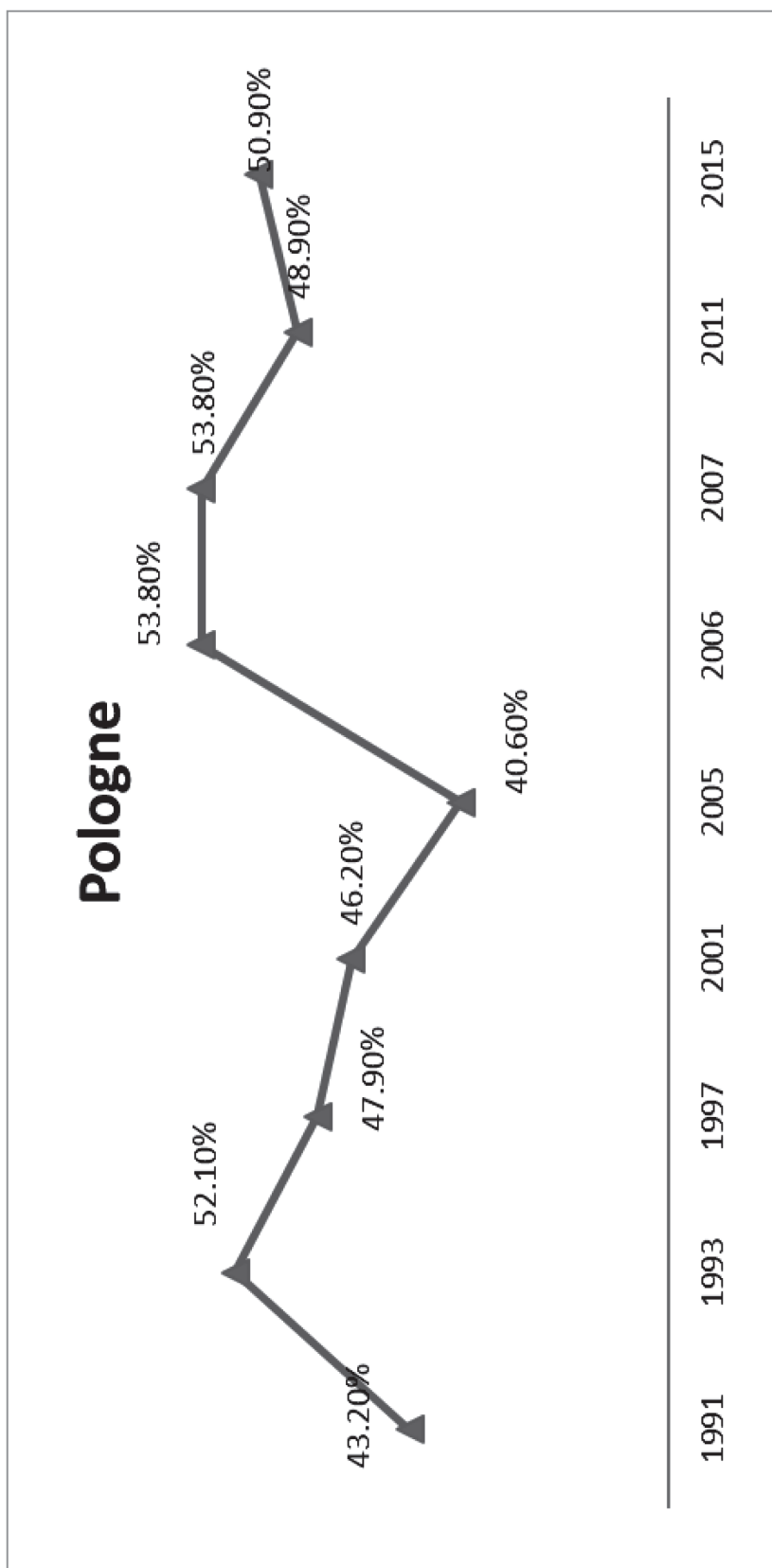

Tableau 9 :
« Les taux de participation en République tchèque entre 1990 et 2017 »

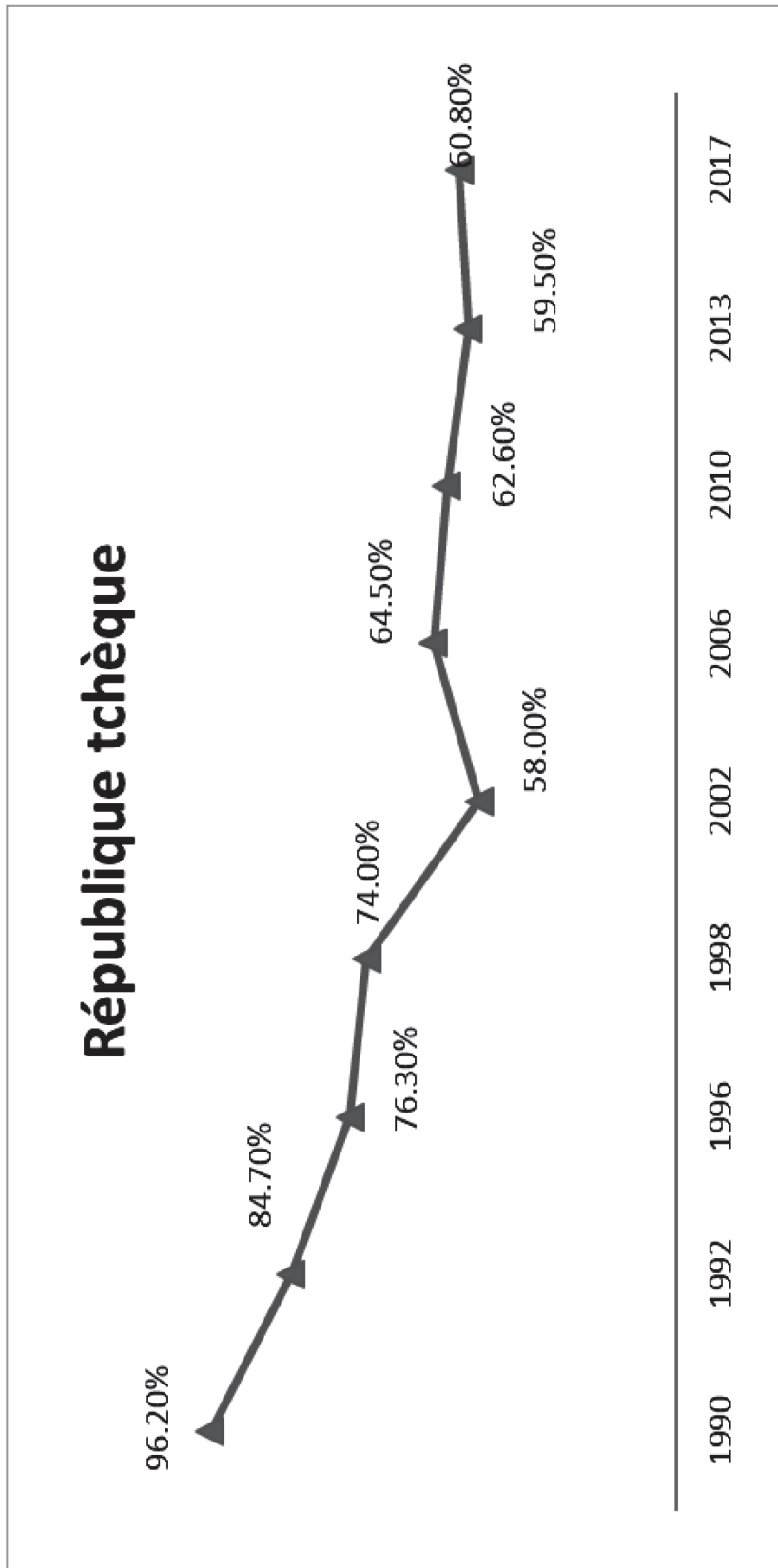

Tableau 10 :
« Les taux de participation en Slovaquie entre 1990 et 2016 »

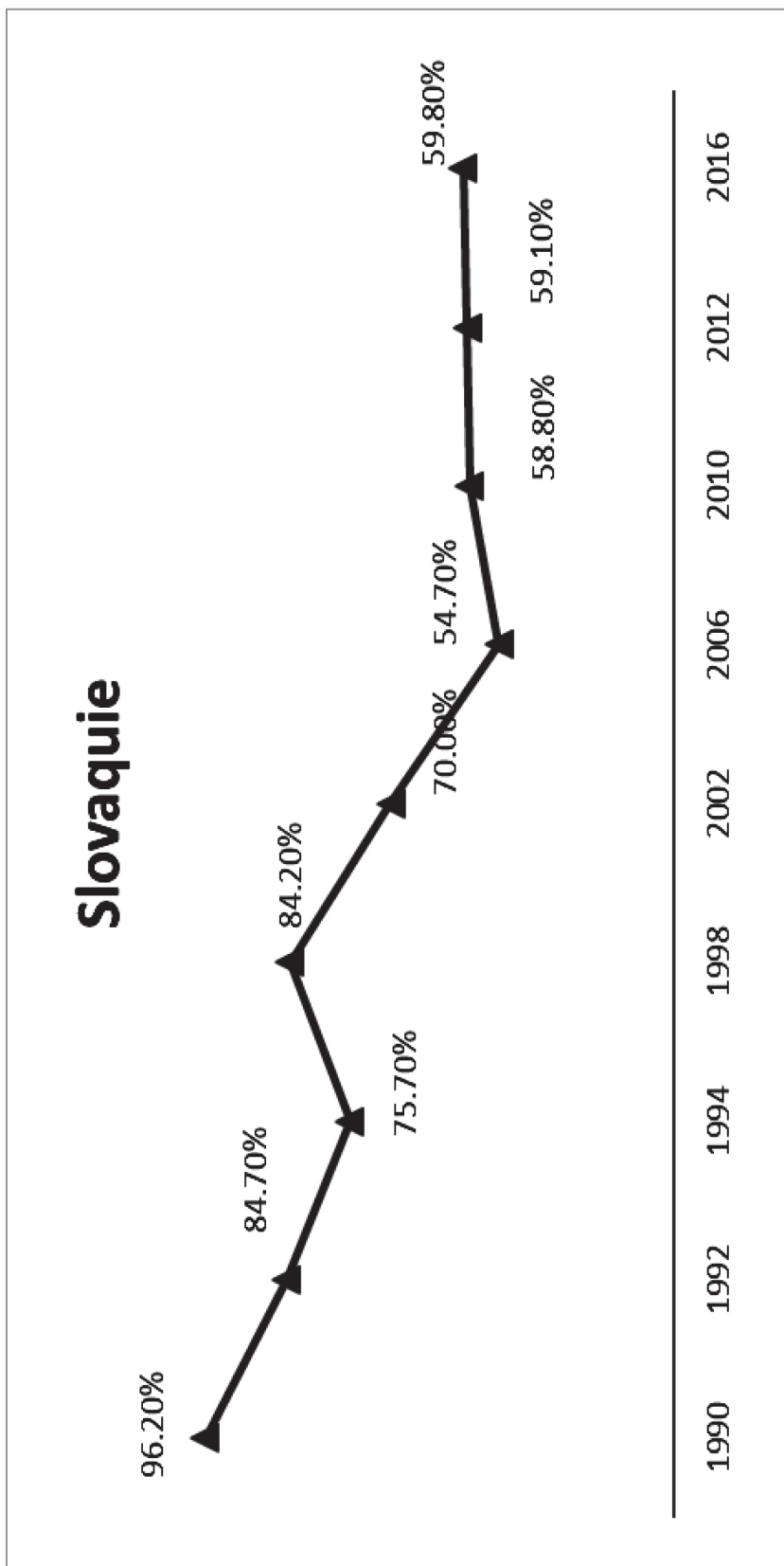

Tableau 11 :
« Les taux de participation en Slovénie entre 1992 et 2018 »

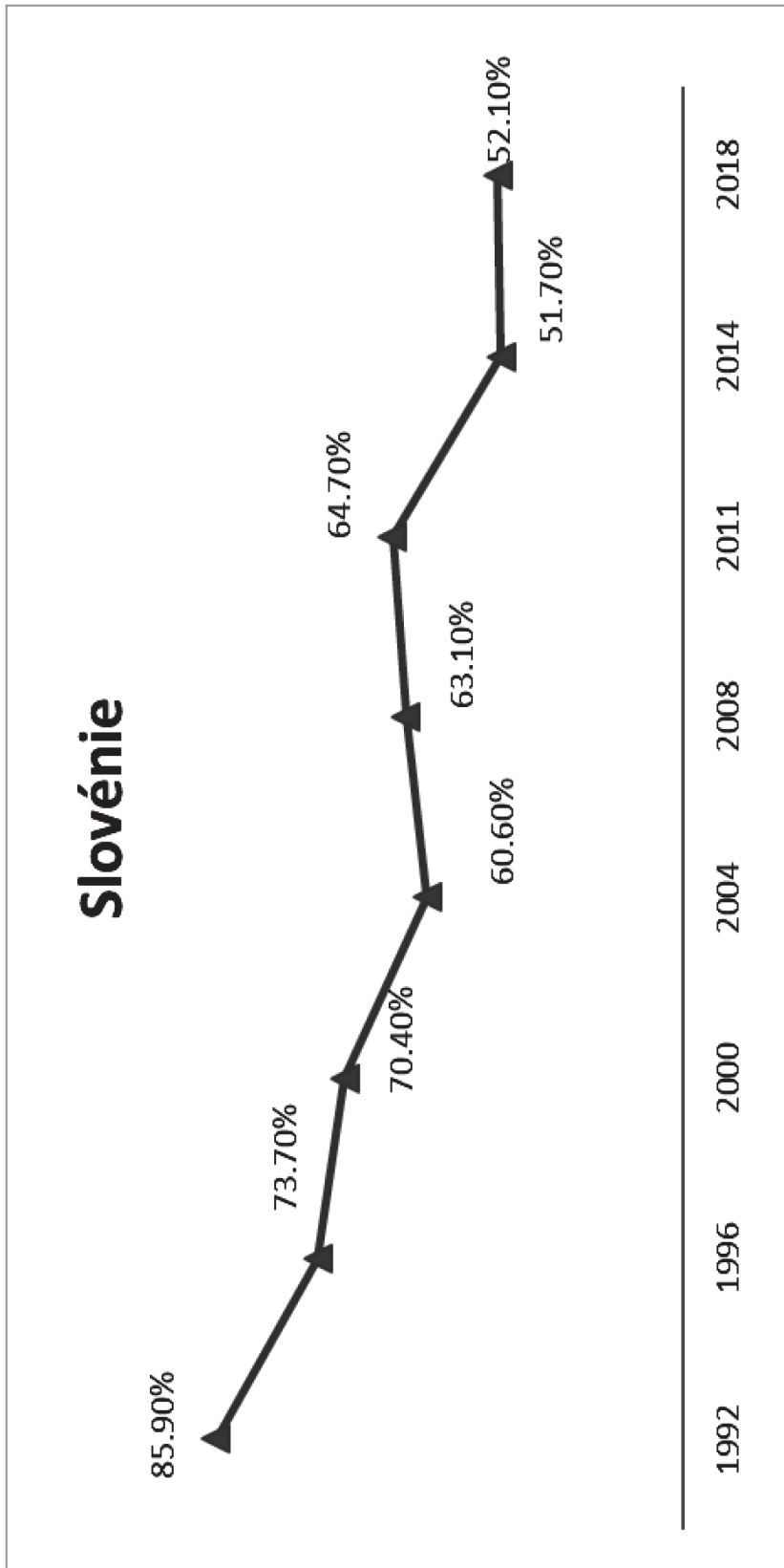

Tableau 12 :
« Les taux de participation en Croatie entre 1992 et 2016 »

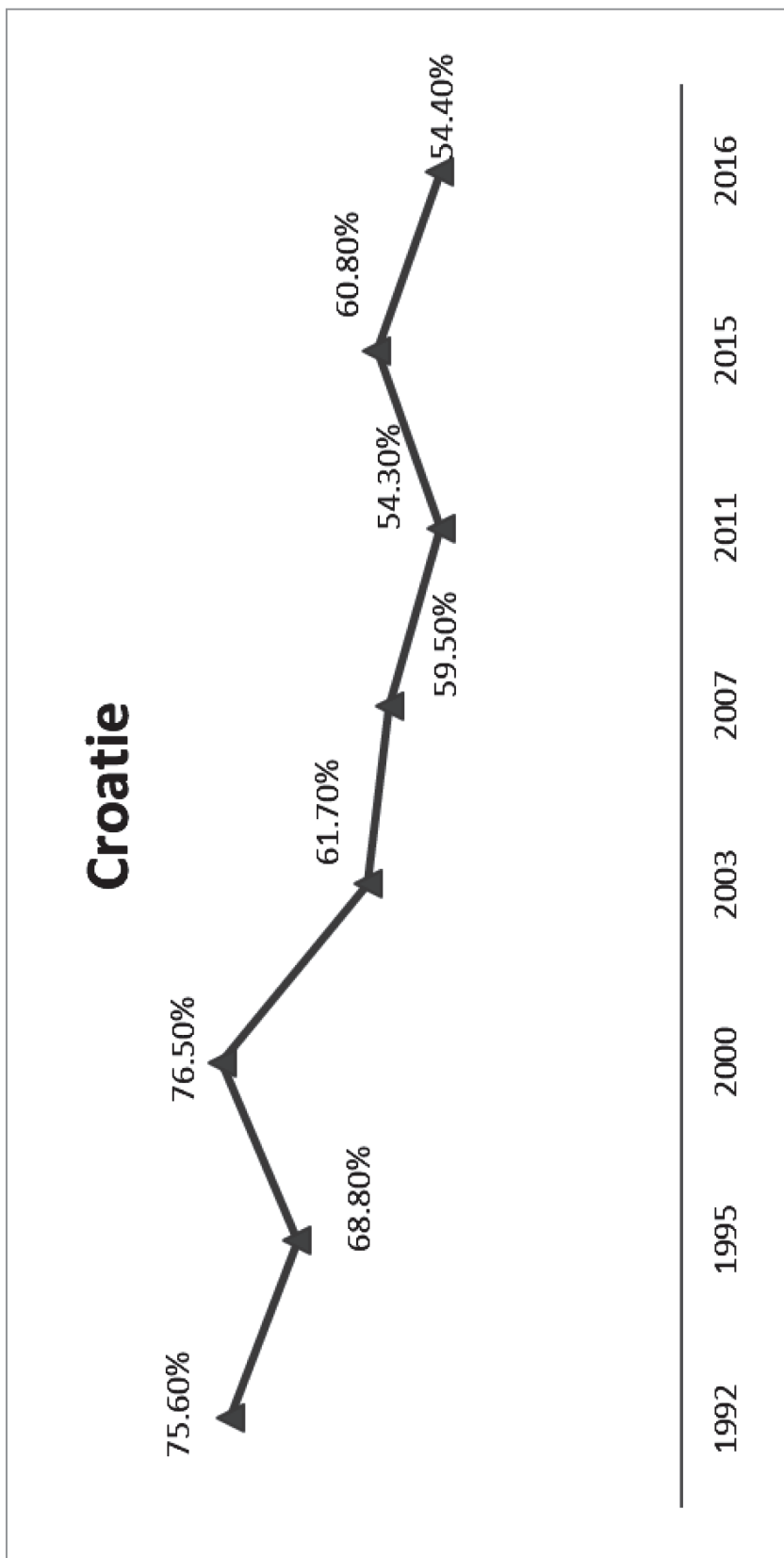

Tableau 13 :
« Les taux de participation en Estonie entre 1992 et 2019 »

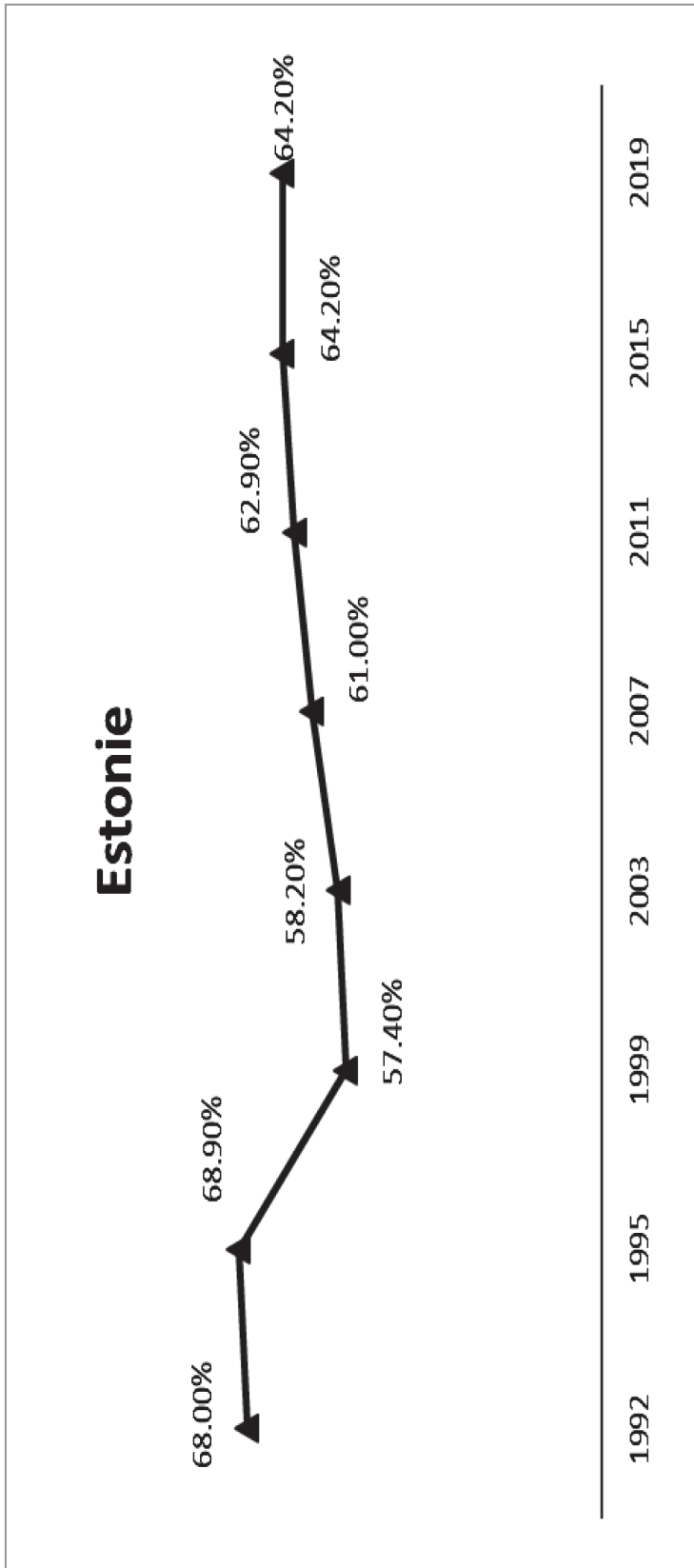

Tableau 14 :
« Les taux de participation en Lettonie entre 1993 et 2018 »

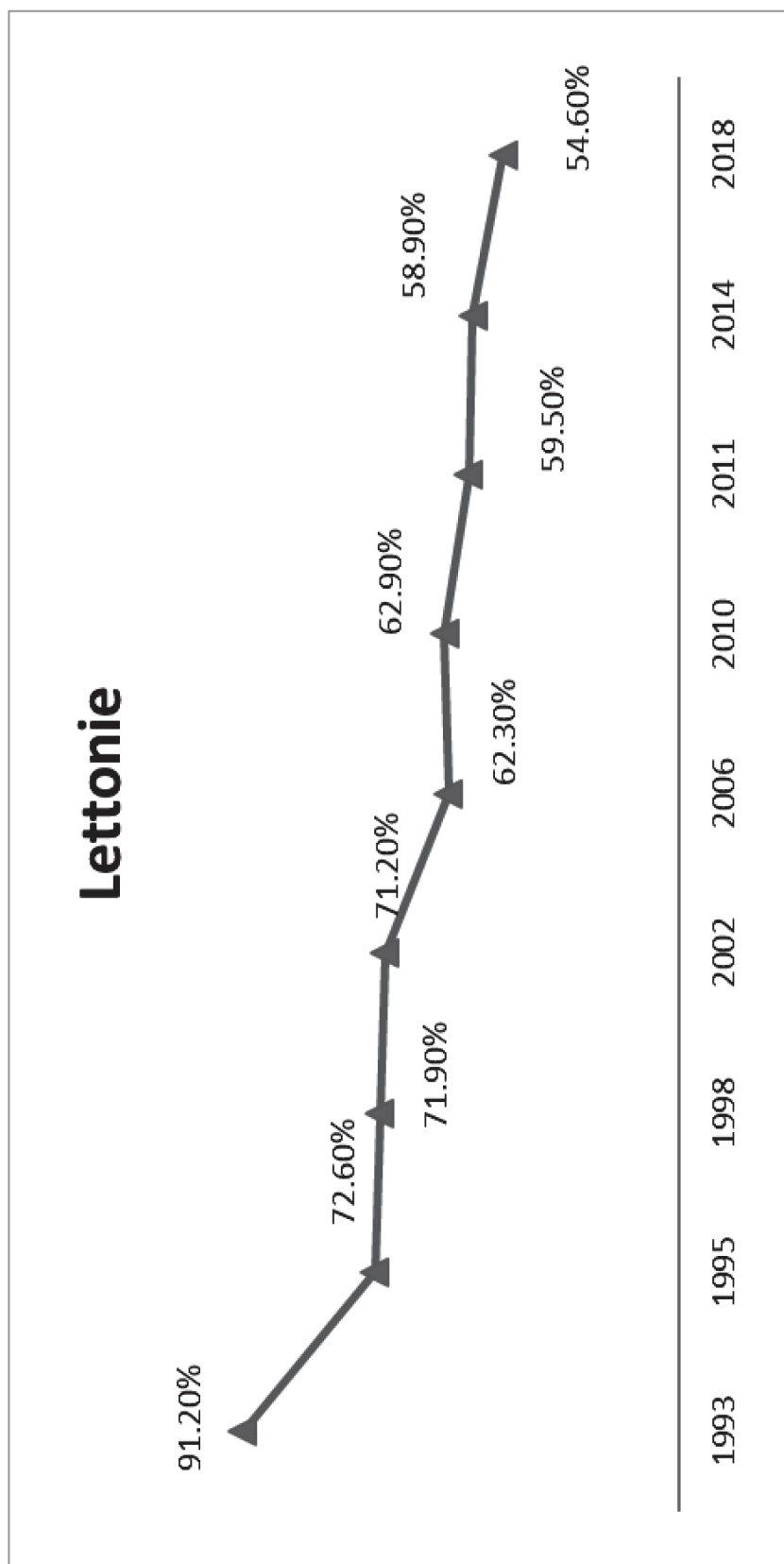

Tableau 15 :
« Les taux de participation en Lituanie entre 1992 et 2016 »

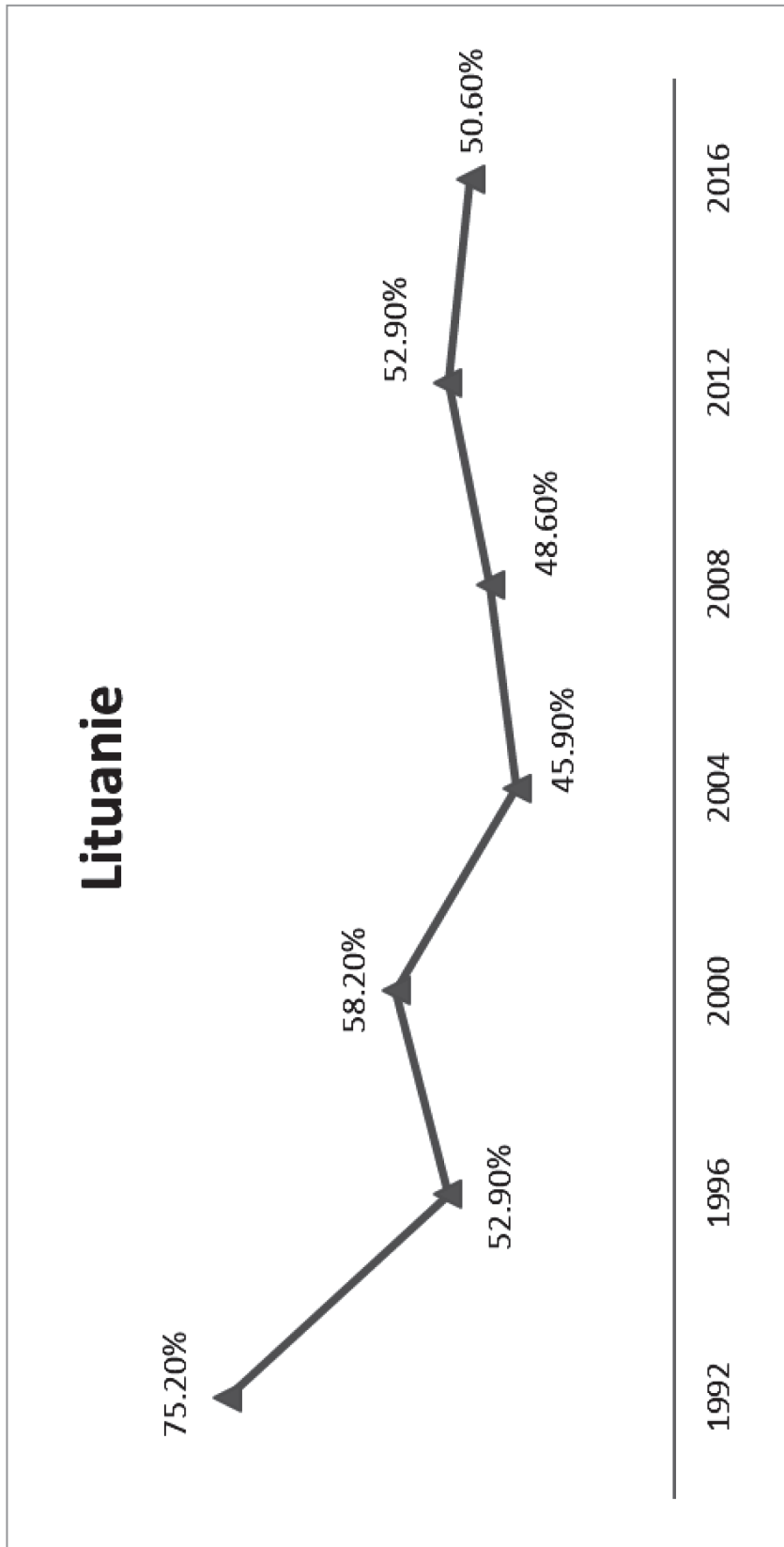

Tableau 16 : « Les moyennes des taux de participation électorale dans chaque pays de l'Europe de l'Est entre 1990 et 2019 »

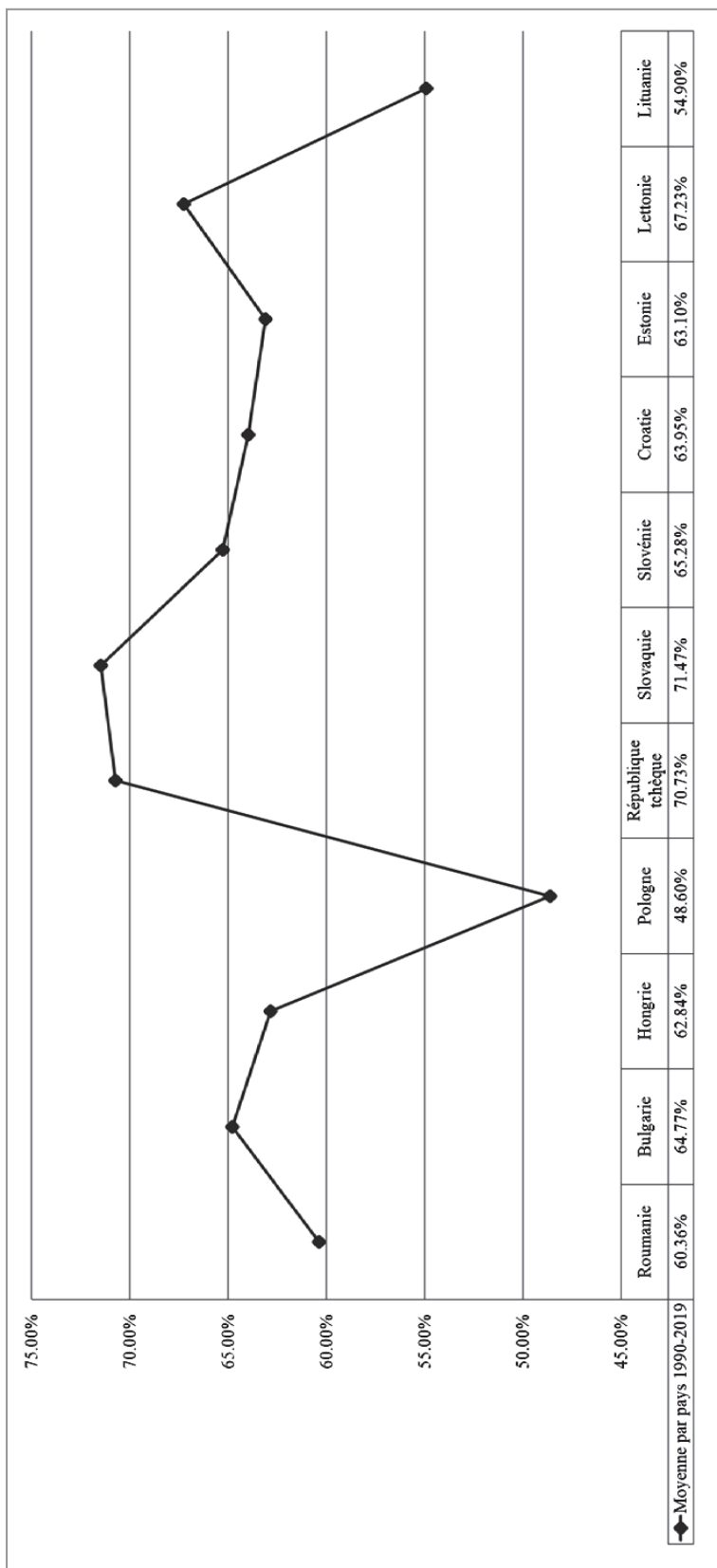
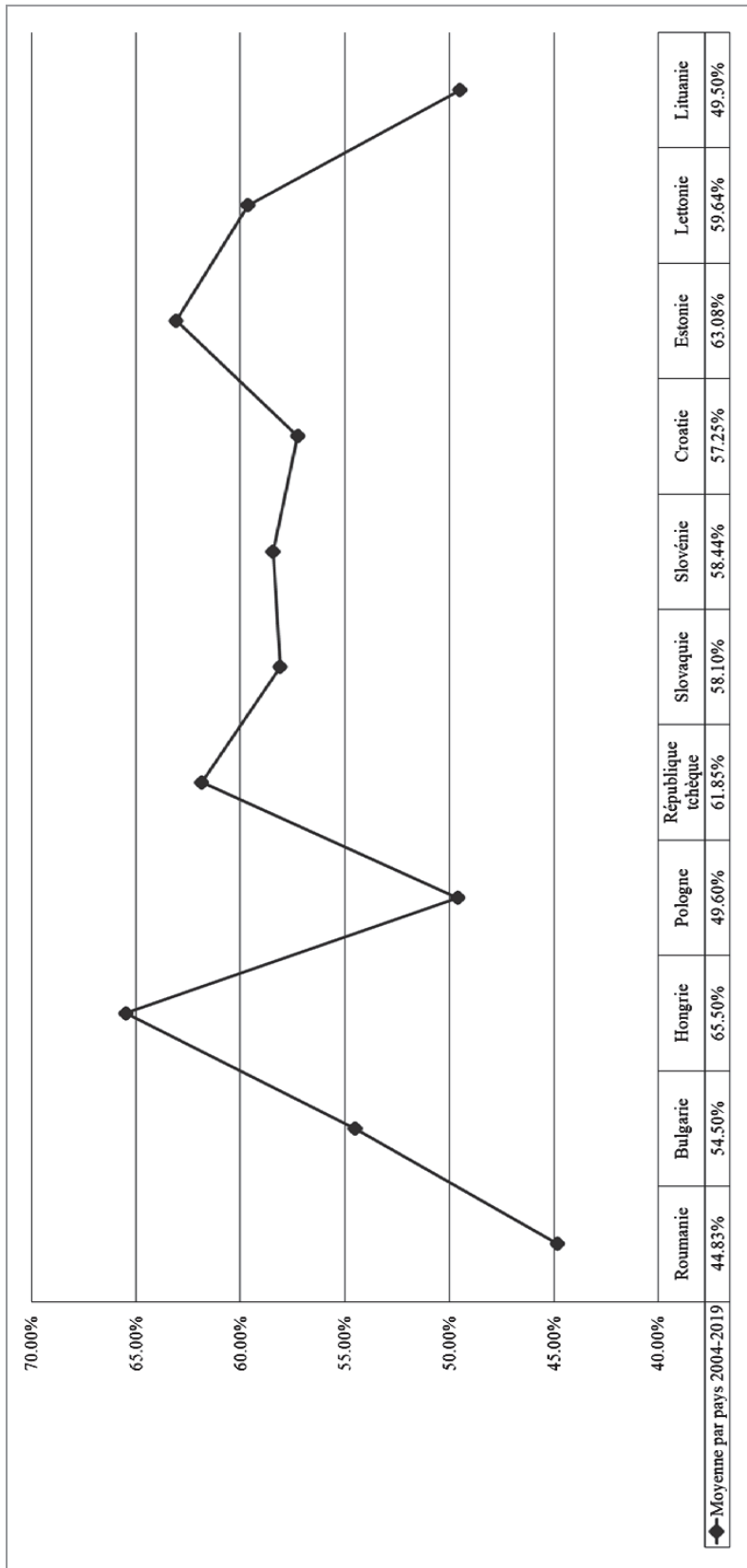

Tableau 17 :
« Les moyennes des taux de participation électorale dans chaque pays de l'Europe de l'Est entre 2004 et 2019 »

Un regard comparatif sur les taux de participation dans tous ces pays nous indique que le choix du système électoral ne semble pas à lui seul influencer sur la participation électorale étant donné que tous ces pays ont adopté un système électoral de représentation proportionnelle, différentes variantes du scrutin proportionnel plurinominal ou un système mixte alliant scrutin majoritaire uninominal et représentation proportionnelle¹³, comme c'est le cas de la Lituanie ou de la Hongrie, à partir de 2012.

Dans ce dernier cas, 106 membres du Parlement sont élus au système uninominal majoritaire à un tour et 93 selon la représentation proportionnelle. Cette modification ou ce système adopté en 2012 bénéficie au parti le plus grand (car on a renoncé à une compensation qui s'appliquait aux plus petits partis politiques). Mais même avant cette modification la prime accordée au parti arrivé en tête était importante (10% des sièges en moyenne).

C'est à peu près le même système électoral en Lituanie où, cependant, le système est équilibré car seulement la moitié des membres du Parlement (70) sont élus au scrutin majoritaire à deux tours.

La Roumanie a adopté le système majoritaire pour les élections législatives ayant eu lieu en 2008 et ensuite en 2012¹⁴. À part ces deux scrutins, pour toutes les autres élections législatives, c'est la représentation proportionnelle à scrutin de liste – listes bloquées –, avec un seuil de 5% des suffrages pour être représenté, tout comme en Croatie¹⁵.

Les autres pays (la République tchèque, de la Slovaquie, de la Slovénie, de l'Estonie et de la Lettonie) ont adopté une variante du scrutin proportionnel plurinominal, à savoir la représentation proportionnelle assortie d'un vote préférentiel.

La Pologne, quant à elle, utilise la représentation proportionnelle avec une (version de la) méthode Sainte-Laguë, selon la loi électorale d'avril 2001 (avant les législatives de 2001), modifiée pour la dernière fois en 2011. Cette méthode assure une meilleure représentation des petites listes.

Parlant des facteurs déterminants de la participation électorale :

Ce qui a des effets significatifs sur le taux de participation c'est un fait qui tient plus de l'architecture du régime politique que du mode de scrutin.

Certaines études révèlent la « logique dualiste »¹⁶ qui git aux tréfonds du régime politique roumain « instauré en 1866, c'est-à-dire un régime politique où le pouvoir est partagé entre le roi et le parlement », qui fait que « jamais les gouvernements ne soient pas le produit des élections, mais bien au contraire, que les élections soient toujours le résultat de la volonté exécutive »¹⁷. Et bien que, du fait du mode de démission du communisme en Roumanie, les élections sont devenues « la méthode politique du changement du régime [...], les gouvernements ne sont pas toujours le résultat démocratique et prévisible des élections législatives » car les « élections législatives

¹³ Pour les systèmes électoraux dans les pays d'Europe de l'Est, je me suis rapportée à Alexandru Radu, *Sisteme electorale. Tipologie și funcționare* [Systèmes électoraux. Typologie et fonctionnement], 3e édition revue et augmentée, Bucarest, Pro Universitaria, 2012.

¹⁴ Le scrutin majoritaire à deux tours fonctionne toujours pour les élections du président de la république et des maires (cf. Daniel Barbu, « Votul uninominal sau despre entuziasmul ignoranței » [Le vote uninominal ou sur l'enthousiasme de l'ignorance], *Ziarul Financiar* [Le Journal financier], le 19 février 2007).

¹⁵ En Roumanie, les circonscriptions électorales correspondent aux départements.

¹⁶ Daniel Barbu, « Regim și scrutin. Cum au cristalizat alegerile din 2004 sistemul politic românesc » [Régime et scrutin. Comment les élections de 2004 ont cristallisé le système politique roumain], *RRSE*, vol. VI, n° 2, 2018, p. 213.

¹⁷ Idem, *Republica absentă. Politică și societate în România postcomunistă* [La République absente. Politique et société dans la Roumanie postcommuniste], Nemira, Bucarest, 1999, p. 150.

sont plutôt l'instrument de légitimation *ex post* des gouvernements constitués à l'initiative présidentielle »¹⁸. Alors que le « scrutin de liste sans vote préférentiel appliqué en Roumanie dans un premier temps entre 1919 et 1937 et par la suite après 1990 concède aux appareils de partis une extraordinaire influence sur le processus électoral », conduisant ainsi à la transformation de « la démocratie représentative en une *démocratie des partis* »¹⁹.

Il s'agit des cas où le président de la république est élu au suffrage universel à des échéances décalées par rapport aux élections législatives.

Comme règle, les élections présidentielles ont une plus grande capacité de mobilisation électorale que les élections législatives.

C'est en fait la principale explication pour la baisse importante du taux de participation en Roumanie après 2004²⁰. De 1990 et jusqu'à 2004 le Parlement et le président étaient élus au même moment pour une durée de quatre ans. Par contre le fait de changer de mode de scrutin, comme cela a été le cas pour les élections de 2008 et de 2012 lorsqu'on adopte le scrutin majoritaire à un tour, ne change rien pour la participation électorale.

Le président est élu par vote direct en Roumanie, en Bulgarie, en Pologne, en Lituanie et en Tchéquie (seulement à partir de 2013 mais sans influence sur la participation aux législatives dans ce cas-ci). En effet dans presque tous les pays dont le président est élu au suffrage universel direct subsiste un décalage d'une année²¹, de deux années²² ou de quelques mois²³ entre les législatives et les présidentielles, comme en Bulgarie, en Pologne ou en Lituanie.

On constate donc que les pays qui élisent le président au suffrage universel direct sont les pays ayant une participation moins importante aux élections législatives. En miroir, dans les pays où le président n'est pas élu au suffrage universel direct, le taux de participation aux élections législatives reste plus élevé. À titre provisoire, il est vraisemblable qu'il s'agisse là d'une sorte de concurrence en termes de légitimité électorale en défaveur des parlements dans tous les régimes (sémi-)présidentiels de la région²⁴.

¹⁸ Idem, « Regim și scrutin. Cum au cristalizat alegerile din 2004 sistemul politic românesc », art. cit., p. 216.

¹⁹ L'auteur précise que le scrutin de liste « suppose un système partisan de sélection des candidats qui récompense l'attachement vis-à-vis du parti en défaveur de la fidélité vis-à-vis de l'électorat et punit l'indépendance du jugement qui constitue, dans la plupart des cas, la matière dont les compétences sont faites » (Idem, *op. cit.*, p. 149).

²⁰ Les élections législatives ont lieu en 2008 alors que les présidentielles suivent, en 2009. En 2012 ont lieu les législatives et deux ans après, en 2014, les présidentielles. Deux ans après, en 2016, suivent les élections pour le Parlement. Les présidentielles auront lieu vers la fin de l'année, en 2019, alors que les législatives se tiendront l'année suivante, en 2020.

²¹ En Bulgarie les élections législatives ont lieu en 1997, en 2005 et en 2017. En Pologne les élections présidentielles ont lieu en 2000 et en 2010 alors que les législatives ont lieu en 2001 et en 2011.

²² La Bulgarie en 2009. En Pologne les législatives ont lieu en 1991, en 1993 et en 1997, alors que les présidentielles ont lieu en 1990, en 1995 et en 2000. En Lituanie, par exemple, les élections législatives ont lieu en 2012 et en 2016 alors que les présidentielles en 2014.

²³ En Bulgarie en 2001 les élections législatives ont lieu en juin alors que les présidentielles ont lieu en novembre. En 2004 en Lituanie les présidentielles ont lieu en juin, alors que les législatives en octobre.

²⁴ La faible confiance dans le Parlement apparaît comme un des effets de la *partitocratie* dans Daniel Barbu, *op. cit.*, p. 160 : « Le paradoxe, dans les partitocraties, consiste dans le fait que les électeurs sont appelés à désigner un corps souverain collectif dont la mission est de déléguer, aussitôt qu'une majorité s'est dégagée en son sein, la souveraineté effective au pouvoir exécutif et, par cela même, aux partis politiques qui l'exercent. » L'auteur note alors qu'« il n'est pas surprenant que dans les sondages d'opinions en Europe Centrale et de l'Est [...] le parlement se trouve toujours à la dernière place, recevant seulement entre 7% et 29% d'opinions favorables et très favorables » (les données se retrouvent dans Carmen González Enríquez, art. cit., p. 14.). Voir aussi Daniel Barbu, « Regim și scrutin. Cum au cristalizat alegerile din 2004 sistemul politic românesc », art. cit., p. 218.

Il faut dire d'autre part que dans le cas de la Pologne – et contrairement à ce qu'on croyait dans les années suivant la fin des régimes communistes vue l'organisation de l'opposition anticommuniste dans les années 1980 – la relative hégémonie de l'Église catholique comme mode de socialisation alternatif aux modes proprement politiques d'agrégation citoyenne pousse à un certain désintérêt de l'électorat et donc à la démobilisation et à la non-participation électorale – tout comme en Lituanie.

Parlant toujours des facteurs déterminants de la participation électorale :

Plus encore, c'est le système de partis et le fonctionnement des partis qui influent sur la participation électorale tout comme les médias mais aussi les nouvelles technologies de communication.

La « logique dualiste »²⁵ du régime politique roumain, à savoir la « fabrique d'une *majorité présidentielle* différente de la pluralité parlementaire dégagée par le vote populaire » est inséparable de la *partitocratie*²⁶. C'est pourquoi les élections aboutissent non pas à « envoyer dans un corps délibératif et législatif les volontés contrastées et les valeurs concurrentes de la société politique » mais seulement à « mesurer [...] le poids avec lequel les partis entrés dans la structure de l'État participent aux négociations conduites par le président pour la constitution de l'exécutif », permettant à « un président constitutionnel ambitieux de produire un gouvernement de partis »²⁷.

Une analyse de la participation électorale devra prospecter non seulement ou moins le système électoral et plus encore le système de partis (c'est-à-dire le fonctionnement des partis politiques et les moyens de mobilisation mis en place, les ressources utilisées pour inciter à la mobilisation ainsi que le contenu de leurs messages²⁸), mais aussi la structure de l'espace politique, les décompositions et les recompositions de la société (ici j'ai en vue notamment la disparition de la classe ouvrière) et le poids des médias dans la construction du politique (de l'espace politique et de la décision politique).

En Europe de l'Est la société civile a été investie du pouvoir de participer au pouvoir tout en prônant son apolitisme²⁹. De plus, la « société civile » se pose en alternative et en concurrent des partis politiques et contribue à jeter le discrédit sur le système partisan. Quoique dernièrement des organisations de la société civile roumaine évoluent rapidement en intégrant le même

²⁵ *Ibidem*, p. 213.

²⁶ *Ibidem*, p. 217.

²⁷ *Ibidem*, p. 222. L'auteur remarque que, « dans une partitocratie [...], le chef du gouvernement est le plus souvent élu indépendamment du processus électoral si ce n'est pas en dépit de celui-là » (p. 215), comme dans la Roumanie postcommuniste. Neuf des treize chefs du gouvernement roumain (entre 1990 et 2019) ne siègent pas au Parlement et ont réussi à « diriger l'exécutif exclusivement par la volonté du président ou par la volonté conjointe du président et du parti majoritaire » (p. 215).

²⁸ *Idem*, *op. cit.*, pp. 175-177 ; *Idem*, « Regim și scrutin. Cum au cristalizat alegerile din 2004 sistemul politic românesc », art. cit., p. 214 : « seulement devant les urnes un parti a l'occasion de faire connaître ses valeurs, son projet de société, son programme, ses politiques et son équipe ». Traitant du scrutin législatif de 2004, l'auteur montre comment, « avant le début de la campagne électorale [...], les partis politiques parlementaires n'avaient aucune idée qui sont ceux qui vont les représenter au parlement » (p. 213) et les « partis politiques roumains se sont présentés devant leurs électeurs sans connaître des choses élémentaires sur eux-mêmes, au sujet des cadres dont ils disposent et des programmes qu'ils veulent transformer en politiques publiques » (p. 214).

²⁹ En Roumanie, le discours qui met en avant l'apolitisme des intellectuels tout comme des organisations de la société civile apparaît dès le début des années 1990, recevant une nouvelle formule par la suite dans les années 2010, dans un discours antiparti. En Bulgarie des années 2000, des « mobilisations citoyennes diverses préfèrent se définir 'non politiques', 'non partisans' justement parce que l'activité partisane perdit beaucoup de son attraction initiale » (Antony Todorov, art. cit., p. 6).

système partisan³⁰. Comment alors le rôle joué par ou qu'on accorde à certaines associations civiques comme concurrents des politiques mais aussi critiques du système partisan contribue à donner confiance dans la démocratie électorale ? Tout comme des théoriciens et des praticiens de la « société civile » roumaine, une analyse qui se propose de traiter de la faible participation électorale dans les « nouvelles démocraties » d'Europe de l'Est et de « la baisse [...] plus prononcée pendant les vingt ans qui ont suivi la chute du mur de Berlin » soutient que l'« engagement citoyen [...] peut être stimulé par une politisation de la société civile »³¹.

L'évolution des médias ne peut pas être ignorée pour appréhender la participation électorale : la perte de l'autonomie par la presse d'opinion qui s'appuyait sur le succès auprès du public, la standardisation de la presse ou de la télévision (notamment à partir des années 2000), la présence des médias transnationaux dans les pays ex-communistes, la polarisation et la politisation des médias suivant la structure de l'espace politique.

Aujourd'hui, il semble que le système de partis fragmenté à parti dominant a créé une pluralité très solide avec un degré élevé de satisfaction matérielle mais aussi ou surtout post-matérielle – comme en Pologne et en Hongrie à partir de 2006³² –, incitant à la participation électorale.

Quoiqu'il en soit, si on prête attention aux discours de ceux qui s'intéressent à la politique avec autorité ou aux voix des citoyens, la tendance est au désenchantement ou parfois même à la contestation de la politique et des politiques dans tous ces pays. Une tendance qu'on détecte déjà vers la fin des années 2000.

Le registre d'actions et de formes de mobilisation a évolué depuis les années 1990 surtout avec l'accès plus large et plus facile à d'autres moyens d'expression politique comme celui donné par l'utilisation de l'Internet, à savoir la contestation ou la dénonciation en ligne. Certainement les nouvelles technologies d'information ont eu des effets sur la participation politique dans toutes ses formes. Mais peut-on dire si leur utilisation a renforcé l'individualisation de la société ou bien au contraire a encouragé les engagements et a impulsé à la mobilisation y compris la mobilisation au vote ?³³

Le poids de la logique économique semble de plus d'emblée altérer le fonctionnement de l'État, le système des partis, le gouvernement, l'espace proprement politique ou, au sein des sociétés, des attitudes envers la politique et des représentations du politique et de l'engagement. Comme « la démocratisation [...] va de pair avec le passage à une économie de marché avec la redécouverte du marché et du système des valeurs de la société de consommation [...] aux yeux des Européens de l'Est la démocratie moderne est intimement liée au marché, marque fortement les attitudes envers les institutions démocratiques »³⁴. Les « partis, au gouvernement ou en opposition, font partie de la même société par actions qu'est la *partitocratie* » et dans la « *partitocratie* roumaine, gouvernée par le président, l'exécutif [...] est un appareil bureaucratique qui gère, en nom propre

³⁰ Voir sur ce phénomène Frédéric Sawicki, « Les partis politiques sont-ils voués à disparaître ? », in Daniel Gaxie, Willy Pelletier (dir.), *Que faire des partis politiques ?*, Éditions du Croquant, 2018, pp. 289-308.

³¹ Antony Todorov, art. cit., p. 7.

³² Fidesz en Hongrie. Loi et Justice en Pologne.

³³ Désormais ces questions, qui ressortent des études menées sur d'autres terrains que celui des pays ex-communistes, peuvent aussi s'appliquer à ces derniers. Voir Bernard Fournier, Min Reuchamps, « Représentation et participation politiques », *Politique et Sociétés*, vol. 27, n° 3, 2008, pp. 3-11 (notamment pp. 5-6) ; Eric Agrikoliansky, Pascale Dufour, « Les frontières des mouvements sociaux / Les mouvements sociaux aux frontières », *Politique et Sociétés*, vol. 28, n° 1, 2008, pp. 3-11.

³⁴ Antony Todorov, art. cit., p. 6.

ou chargé par le président, les affaires courantes d'une population » alors que le politique roumain « est dans la plupart des cas un entrepreneur dont la tâche consiste à s'occuper des affaires des citoyens », c'est pourquoi les « mangers de succès sont [...] vus comme les plus aptes candidats pour l'occupation des postes ministériels »³⁵.

L'analyse électorale et les études de la démocratie parlent du critère essentiel voire indispensable dans l'évaluation du caractère démocratique des régimes politiques, à savoir l'organisation régulière des élections libres et transparentes³⁶, mais également de l'importance de « penser la démocratie au-delà des élections »³⁷. Comme « une société ne devient pas subitement 'démocratique' »³⁸, d'autres modes de participation politique avec leurs contextes social, institutionnel et politique, avec l'héritage culturel et politique de ces espaces, devraient être pris en compte pour une analyse des « raisons de 'désintéret' pour la politique »³⁹ ainsi que des ressorts de la mobilisation⁴⁰.

*
* *
*

Enfin, les derniers graphiques présentés concernent les données recueillies par l'Autorité Électorale Permanente (de Roumanie) lors des élections législatives de 2016 grâce au fonctionnement du système informatique de monitoring de la présence au vote (pour tous les citoyens roumains indifféremment du lieu de vote, sur le territoire de la Roumanie ou à l'étranger). On dispose à présent grâce à ce système⁴¹ des données sur les votants (c'est-à-dire la date de naissance, le sexe et le lieu de domicile) aux élections générales de 2016⁴² et aux élections européennes de 2019. Désormais nous pouvons travailler avec ces données pour appréhender la participation électorale.

³⁵ Daniel Barbu, « Regim și scrutin. Cum au cristalizat alegerile din 2004 sistemul politic românesc », art. cit., pp. 218-219. Voir aussi Daniel Barbu, *op. cit.*, pp. 154-155 : « Le modèle *office-seeking* du modèle partisan est inspiré d'un raisonnement de facture économique : les partis essayent de détenir le plus de postes, le plus long possible et avec le moindre coût d'investissements humains [...] Les postes ne sont pas sollicités pour que des objectifs d'intérêt national soient atteints par les plus compétents cadres qu'un parti peut attirer, mais pour consolider la position politique du parti à l'aide des fidèles militants dont il dispose ». Et du fait que les partis roumains sont « des partis 'de patronage' ils sont contraints de se trouver en permanence à la recherche de clients » (p. 161).

³⁶ Hervé Pourtois, « Les élections sont-elles essentielles à la démocratie ? », *Philosophiques*, 43/2, 2016, p. 411 ; Michel Bussi, « Pour une approche comparative des élections », *Espaces, populations, sociétés*, n° 3, « Populations, élections, territoires », 2003, p. 428.

³⁷ Amadou Moctar Diallo, « Penser la démocratie au-delà des élections », *Éthique publique*, vol. 13, n° 2, « Dialogues pour réinventer la démocratie », 2011, mis en ligne le 23 octobre 2012.

³⁸ Michel Bussi, art. cit., p. 429.

³⁹ Bernard Fournier, Min Reuchamps, art. cit., p. 4.

⁴⁰ Voir Pierre Rosanvallon, *La contre-démocratie. La politique à l'âge de la défiance*, Seuil, Paris, 2006.

⁴¹ Cf. aux articles 114 et 115 de la Loi n° 115 de 2015 (<https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2015/05/LEGE-Nr-115.pdf>). Sur le fonctionnement du système informatique de monitoring de la présence au vote, voir le site de l'Autorité Electorale Permanente : <http://www.roaep.ro/prezentare/en/stire/cum-va-functiona-sistemul-informatic-de-monitorizare-a-prezentei-la-vot-si-de-prevenire-a-votului-ilegal/>.

⁴² Voir <http://parlamentare2016.bec.ro/>.

Tableau 18 :
« Roumanie. Élections législatives de 2016. Taux de participation par tranches d'âge et sexe »

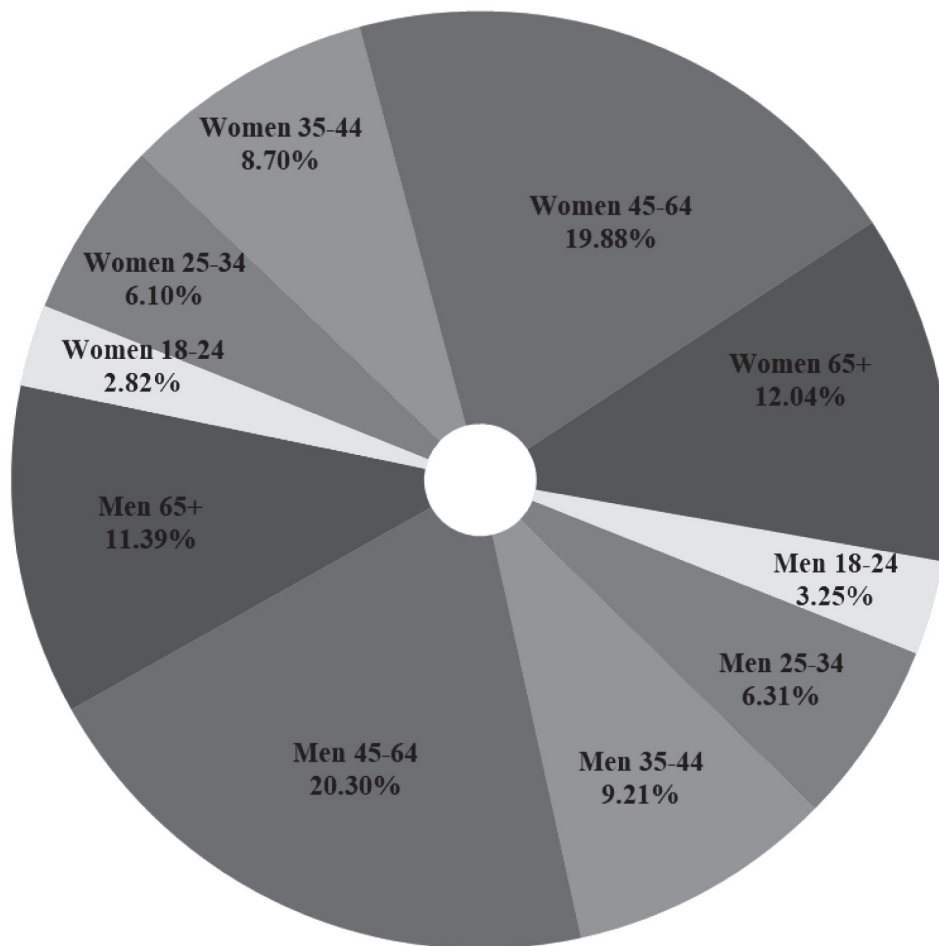

Tableau 19 : « Roumanie. Élections législatives de 2016. Taux de participation par tranches d'âge et sexe. Milieux urbain et rural »

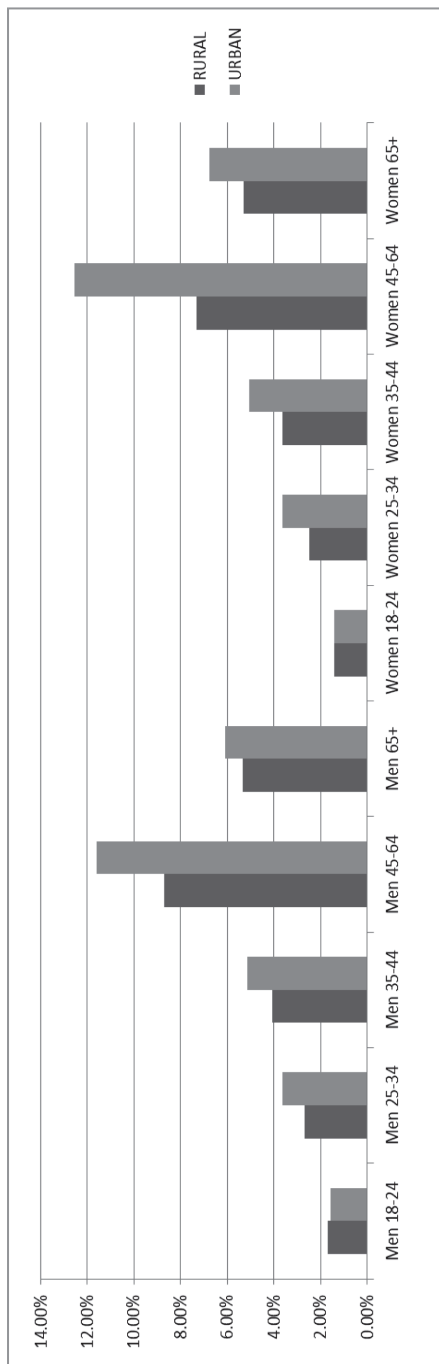
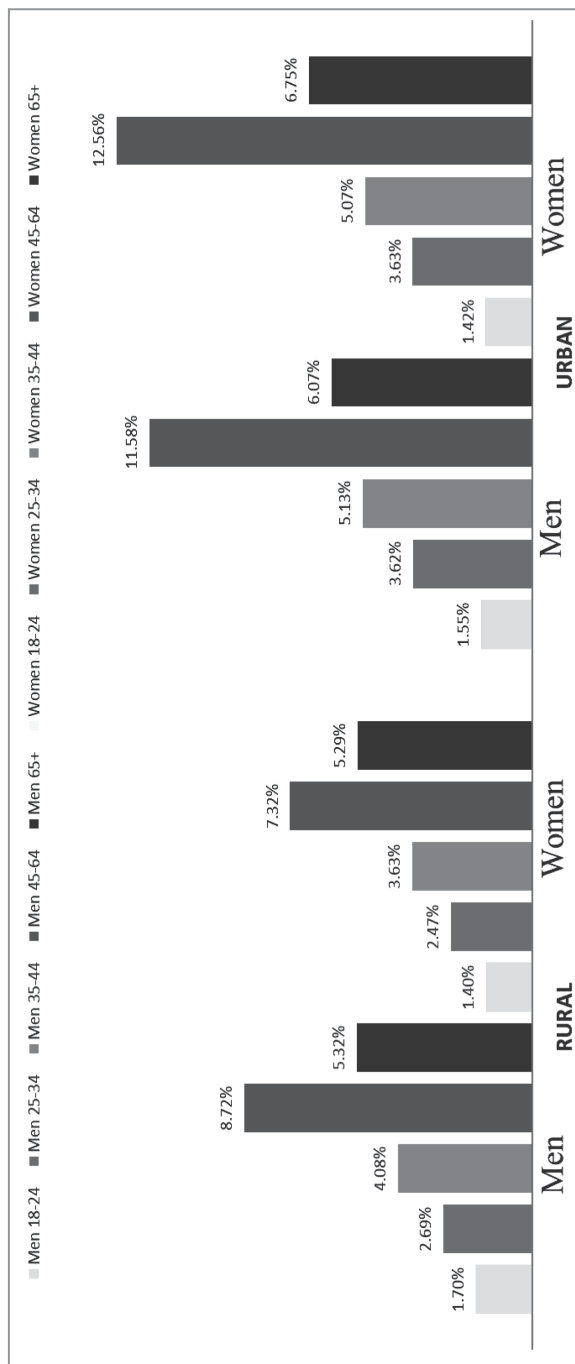

Tableau 20 : « Roumanie. Élections législatives de 2016. Taux de participation par tranches d'âge et sexe. Milieux urbain et rural »

Comme on peut observer, les données présentées pour les législatives de 2016 en Roumanie, plus précisément les tranches d'âge devraient être affinées. Pour les élections européennes de 2019 nous avons nous-même établi les groupes d'âge. Le taux de participation aux élections européennes a été le plus élevé par rapport aux élections précédentes (du même type), ce scrutin électoral étant accompagné d'un autre, un référendum consultatif, organisé à l'initiative du président en place. Si aux dernières élections européennes tenues en Roumanie la participation a dépassé la moitié des votants, 51,07%, pour les premières à être organisées en Roumanie, en 2007, date de l'entrée de la Roumanie dans l'Union européenne, le taux de participation n'a pas dépassé 30% (29,47%), tout comme aux élections de 2009 avec un taux de participation encore un peu moins élevé (27,67%), alors qu'aux élections de 2014 le taux de participation a dépassé de peu les 30% (32,44%).

On retient pour l'instant que pour les dernières élections européennes, de mai 2019, ce sont les citoyens des milieux urbains qui ont voté en plus grand nombre (59,13%) que ceux des milieux ruraux (un peu plus de 40%). Par contre, le taux de participation varie beaucoup moins entre les sexes. La répartition par sexe indique une participation électorale des femmes (50,93%) qui est supérieure de moins de 2% par rapport à celle des hommes (49,07%).

Tableau 21 :
« Roumanie. Élections européennes de 2019. Taux de participation par tranches d'âge et sexe »

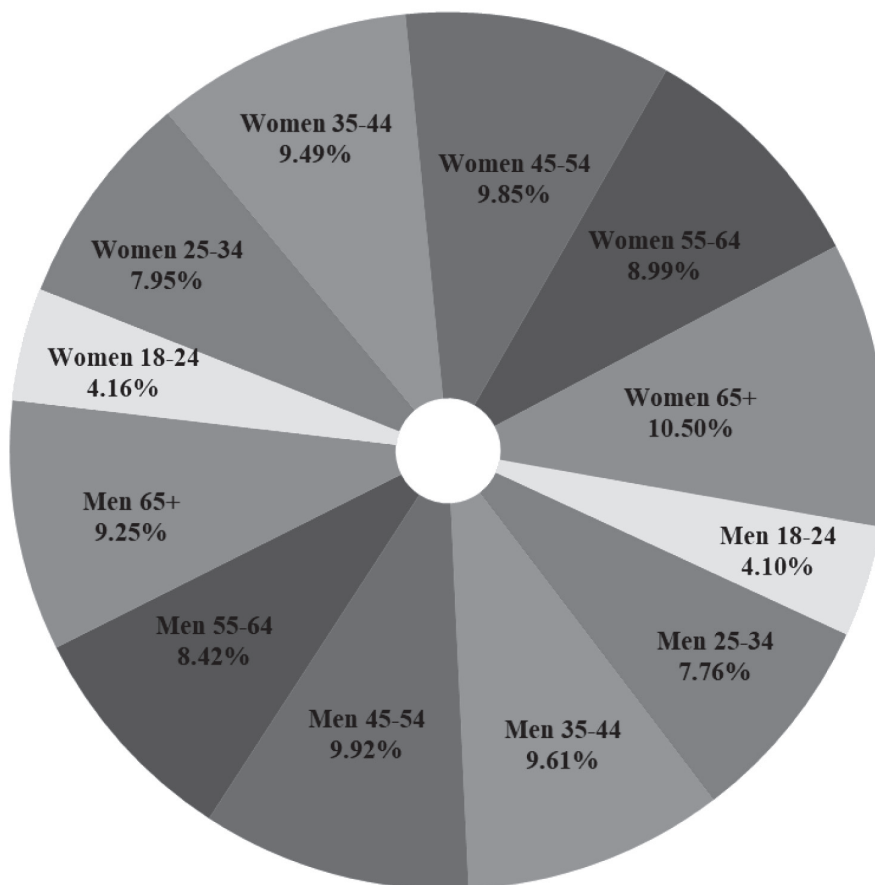

Tableau 22 : « Roumanie. Élections européennes de 2019. Taux de participation par tranches d'âge et sexe. Milieux urbain et rural »

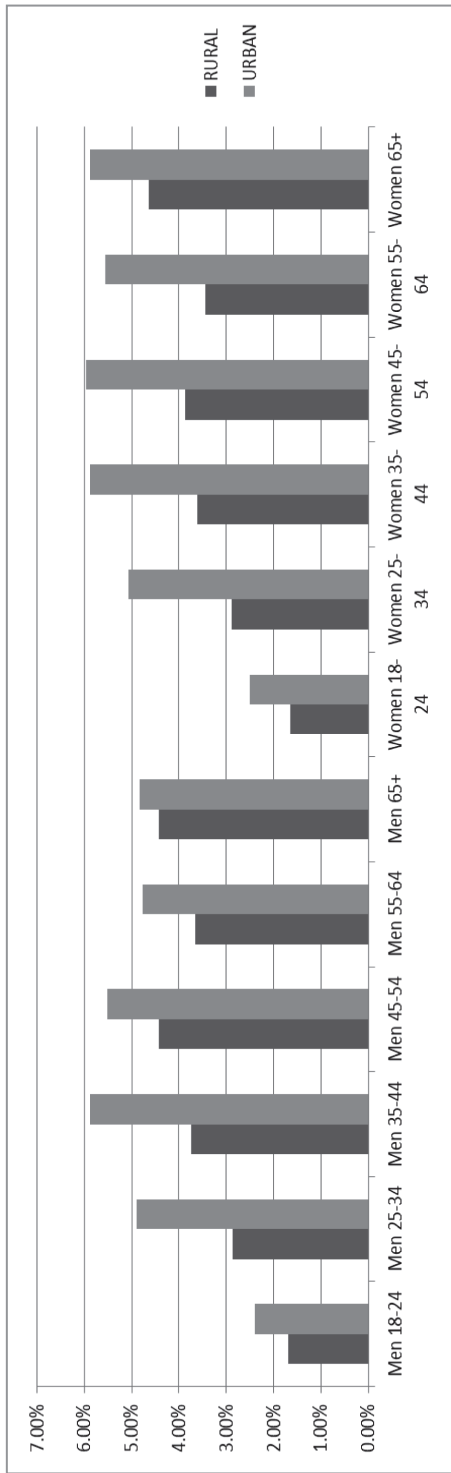
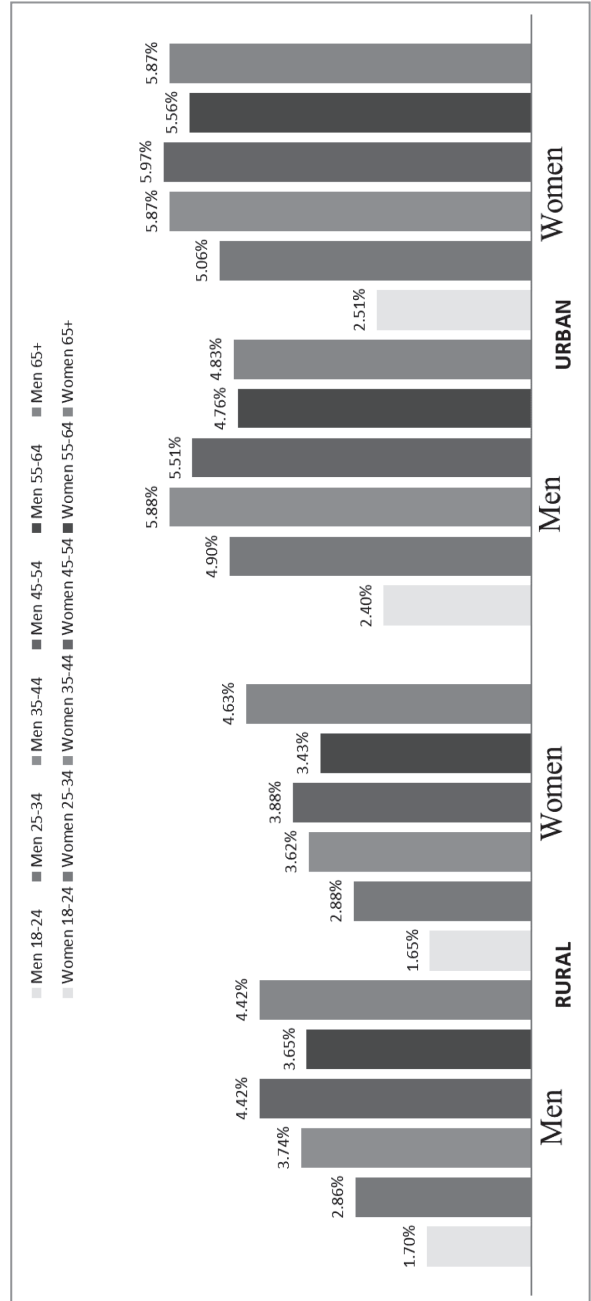

Tableau 23 : « Roumanie. Élections européennes de 2019. Taux de participation par tranches d'âge et sexe. Milieux urbain et rural »

Bibliographie :

- Eric Agrikoliansky, Pascale Dufour, « Les frontières des mouvements sociaux / Les mouvements sociaux aux frontières », *Politique et Sociétés*, vol. 28, n° 1, 2008, pp. 3-11. <https://doi.org/10.7202/001722ar>.
- Daniel Barbu, *Republica absentă. Politică și societate în România postcomunistă* [La République absente. Politique et société dans la Roumanie postcommuniste], Nemira, Bucarest, 1999 ; 2e édition, revue et augmentée, 2004.
- Daniel Barbu, « Între drept și piață. Alte note despre criza reprezentării » [Entre droit et marché. D'autres notes sur la crise de la représentation], *RRSE*, vol. VI, n° 1, 2018, pp. 5-24.
- Daniel Barbu, « Regim și scrutin. Cum au cristalizat alegerile din 2004 sistemul politic românesc » [Régime et scrutin. Comment les élections de 2004 ont cristallisé le système politique roumain], *RRSE*, vol. VI, n° 2, 2018, pp. 213-223.
- Daniel Barbu, « Votul uninominal sau despre entuziasmul ignoranței » [Le vote uninominal ou sur l'enthousiasme de l'ignorance], *Ziarul Financiar* [Le Journal financier], le 19 février 2007.
- Michel Bussi, « Pour une approche comparative des élections », *Espaces, populations, sociétés*, n° 3, « Populations, élections, territoires », 2003, pp. 427-441.
- Bernard Fournier, Min Reuchamps, « Représentation et participation politiques », *Politique et Sociétés*, vol. 27, n° 3, 2008, pp. 3-11. <https://doi.org/10.7202/029845ar>.
- Marcel Gauchet, « Crise dans la démocratie », *La revue lacanienne*, vol. 2, n° 2, 2008, pp. 59-72.
- Carmen González Enríquez, « Le comportement électoral en Europe de l'Est », *Revue d'études comparatives Est-Ouest*, n° 3, 1996, pp. 5-29.
- Amadou Moctar Diallo, « Penser la démocratie au-delà des élections », *Éthique publique*, vol. 13, n° 2, « Dialogues pour réinventer la démocratie », 2011, mis en ligne le 23 octobre 2012. <https://doi.org/10.4000/ethiquepublique.782>.
- Hervé Pourtois, « Les élections sont-elles essentielles à la démocratie ? », *Philosophiques*, 43/2, 2016, pp. 411-439. <https://doi.org/10.7202/1038213ar>.
- Alexandru Radu, *Sisteme electorale. Tipologie și funcționare* [Systèmes électoraux. Typologie et fonctionnement], 3e édition revue et augmentée, Bucarest, Pro Universitaria, 2012.
- Pierre Rosanvallon, *La contre-démocratie. La politique à l'âge de la défiance*, Seuil, Paris, 2006.
- Frédéric Sawicki, « Les partis politiques sont-ils voués à disparaître ? », in Daniel Gaxie, Willy Pelletier (dir.), *Que faire des partis politiques ?*, Éditions du Croquant, 2018, pp. 289-308.
- Antony Todorov, « Y-a-t-il démocratie sans participation ? », *SociologieS*, « L'engagement citoyen en Europe centrale et orientale », p. 2 (mis en ligne le 5 novembre 2009). <http://journals.openedition.org/sociologies/3009>.

Finanțarea partidelor politice: tendințe și orientări naționale și europene

Constantin RADA

Cultura politică și educațională din cadrul oricărei societăți se constituie într-un factor determinant în procesul de elaborare a legilor care reglementează finanțarea partidelor politice.

Totodată, partidele politice reprezintă fundamentul sistemului democratic ce guvernează statul de drept, fiind un instrument important de exprimare liberă a voinței politice a cetățenilor.

Formațiunile politice au nevoie de finanțare adecvată pentru a-și îndeplini funcțiile de bază, atât în campaniile electorale, cât și pentru activitatea curentă, pentru a-și putea desfășura activitatea politică. Atât reglementarea finanțării partidelor politice, cât și modul de aplicare în practică sunt aspecte esențiale pentru a garanta independența partidelor politice față de finanțatori privați sau publici (finanțarea de la bugetul de stat), pentru a asigura partidelor posibilitatea de a concura în conformitate cu principiul egalității de șanse, dar și pentru a asigura transparența în finanțarea politică.

Grupul Statelor Împotriva Corupției (GRECO) a fost înființat de Consiliul Europei cu scopul de a asigura un set de principii democratice de bază, unitare în competiția politică, pentru a îmbunătăți capacitatea statelor membre de a combate corupția, prin aplicarea și monitorizarea aplicării standardelor anticorupție ale Consiliului Europei. De asemenea, GRECO derulează o procedură continuă de monitorizare și evaluare, elaborând rapoarte de evaluare și recomandări. Întotdeauna, recomandările GRECO reprezintă un punct de reper pentru politicile naționale ale statelor membre și cuprinde urmărirea transparenței în finanțarea partidelor politice.

Pentru România a fost publicat în anul 2010 raportul privind finanțarea partidelor, urmat de raportul de evaluare a stadiului implementării recomandărilor, aceste documente fiind invocate ca principal motiv de amendare a Legii nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale.

Deși modificările legislative au condus în mod constant la îmbunătățiri ale cadrului normativ și de reglementare, rămân încă aspecte care nu răspund în totalitate cerințelor și standardelor în materie de finanțare a partidelor politice. Deficiențele constatate se datorează fie dezinteresului actorilor politici, fie faptului că noile prevederi nu au reușit să reglementeze întru totul unele aspecte.

O succintă diagnoză semnalează anumite dificultăți constatate și consemnate în recomandările GRECO și care ar putea persista și după ultimele modificări legislative, fiind necesară monitorizarea evoluției lor în viitor: o anumită discrepanță între cadrul legislativ și modul de aplicare, existența unei părți de finanțare informală, o anume contribuție a structurilor asociate partidelor politice în procesul de finanțare, precum și o definiție insuficientă a scopului și rolului împrumuturilor.

Legat de aspectele referitoare la discrepanța dintre reglementările legislative și modul de aplicare a acestora, GRECO consemnează faptul că Legea nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale este un act normativ bun, care prevede măsuri pentru creșterea transparenței generale a finanțării partidelor pentru activitățile curente și în campaniile electorale.

De asemenea, GRECO evidențiază și consideră ca fiind surprinzătoare diferența dintre cerințele relativ stricte ale legii și realitatea practică, așa cum este descrisă de partidele politice, reprezentanții media și societatea civilă.

În acest sens, este limpede că normele legislative nu sunt singurul element care dictează modul în care decurge finanțarea partidelor politice în practică, fiind, de altfel, absolut necesar ca, în multe alte cazuri, prevederile legislative să fie susținute de o voință politică adecvată.

Totodată, reglementările privind finanțarea campaniilor electorale „excesiv de limitative” în ceea ce privește producerea și utilizarea materialelor de propagandă electorală, precum și cele referitoare la afișajul stradal au condus la mutarea campaniei electorale în precampanie, sub pretextul publicității politice, astfel fiind disimulată practic o parte consistentă a campaniei electorale.

Se poate evidenția și faptul că, pe același palier al relației biunivoce dintre prevederile legale și practica legislativă, în 2017, Consiliul Europei, în *Manualul Consiliului Europei pentru organizațiile societății civile*, coroborând informații de la alte organisme internaționale (International IDEA, ONU și OSCE), evidențiază două aspecte deosebit de importante pentru finanțarea activității curente a partidelor politice și a campaniilor electorale, din punctul de vedere al modului în care este construit cadrul legal, dar și din punctul de vedere al sancțiunilor aplicabile. Concordant cu principiul legalității, acest organism consideră că normele legale ar trebui să promoveze transparența și să vizeze integritatea întregului proces electoral, precum și să asigure condiții de concurență echitabile pentru toți competitorii, iar statul trebuie să creeze, totodată, și un aparat sancționator corespunzător care să intervină cu „sancțiuni eficace, proporționale și disuasive”¹.

Caracterul descurajator al aplicării sancțiunilor trebuie corelat cu eficacitatea acestora, respectiv cu eliminarea oricărui beneficiu dobândit ca urmare a încălcării normelor legale și pot varia, în funcție de gravitatea faptelor, de la sancțiuni administrative până la sancțiuni penale, în situația în care abaterile au caracter infracțional și sunt sancționate penal.

Principiul legalității este important în democrație prin sporirea forței statului de drept, cea determinată de sfera relației dintre săvârșirea faptelor și atragerea răspunderii, inclusiv pentru faptul că acesta constituie o puternică garanție juridică a drepturilor și libertăților cetățenești, dar în egală măsură și în ceea ce prevede libertatea și independența funcționării formațiunilor politice.

Recomandările GRECO pentru toate statele converg spre adoptarea unui cadru legal și complet, coerent și explicit în finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale care să precizeze în mod clar sursele de finanțare diferite și cheltuielile admisibile, modalitatea exactă în care trebuie înregistrate veniturile și cheltuielile, transparentizarea acestora.

Se poate observa că și GRECO, precum celelalte organisme internaționale preocupate de problematica transparentizării finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale provenite din surse private, își concentrează recomandările pe menținerea colectării veniturilor din fonduri private, dar și din finanțarea publică, ambele clar definite și reglementate legal, astfel încât să asigure transparența, egalitatea de șanse a tuturor competitorilor electorali, dar și independența acestora față de finanțatori.

Raportul optim între finanțarea privată și finanțarea publică ține de specificitatea fiecărui stat, de cultura politică și instituțională, dar și de recomandările în domeniu ale organismelor europene și internaționale.

Acest raport între finanțarea publică și cea privată a partidelor politice trebuie să fie determinat atât de condițiile specifice ale fiecărei țări, cât și de utilitatea acestor finanțări.

Natura complexă a alegerilor, precum și a campaniilor electorale în diferite state face imposibilă identificarea unui mod de finanțare aplicabil universal. Legislația ar trebui să pună în aplicare

¹ Consiliul Europei, *Utilizarea standardelor electorale internaționale. Manualul Consiliului Europei pentru organizarea societății civile*, Chișinău, 2017, p. 58.

mecanisme de revizuire care vizează determinarea periodică a impactului finanțării publice, dar și private, după caz, modificarea cuantumului și proporției dintre finanțarea publică și privată. Subvențiile ar trebui stabilite la un nivel semnificativ pentru a îndeplini obiectivul de a oferi sprijin, dar nu ar trebui să fie singura sursă de venit sau să creeze condițiile pentru supra-dependență față de contribuția oferită de stat.

Relevantă este evoluția din România, unde nivelul extrem de mare al finanțării publice (subvenții alocate pentru activitatea curentă, precum și rambursarea cheltuielilor electorale), de peste 95% din totalul finanțării formale a partidelor politice, a condus la dezinteresul partidelor în utilizarea finanțării private, crescând astfel dependența acestora față de stat.

Finanțarea publică și privată a activităților curente ale partidelor politice, precum și finanțarea campaniilor electorale au o mare importanță din punctul de vedere al politicilor anticorupție, „rolul sistemelor mixte de finanțare este acela de a crea un echilibru între finanțarea privată și finanțarea publică, astfel încât organizațiile publice să nu devină dependente de niciuna dintre cele două surse”². Pe de o parte, nu este posibilă o politică democratică, cu adevărat concurențială, fără partide funcționale și ancorate social, ceea ce necesită resurse financiare adecvate. Pe de altă parte, având în vedere faptul că partidele concurează pentru puterea guvernamentală și influența politică, este de așteptat ca aceia care donează bani partidelor politice să aștepte un tratament favorabil prin deciziile politice. Aceasta reprezintă o provocare a instituțiilor abilitate să reglementeze, supravegheze și să controleze finanțarea politică și să contribuie la eliminarea corupției în activitatea de finanțare a formațiunilor politice.

Definirea generică a controlului în legislația din România este dată de acțiunea de stabilire a exactității operațiunilor materiale care se efectuează anticipat executării acestora, concomitent sau la scurt timp de la desfășurarea lor.

Potrivit art. 42 alin. (1) din Legea nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, republicată, cu modificările și completările ulterioare, „Autoritatea Electorală Permanentă este abilitată să controleze respectarea prevederilor legale privind veniturile și cheltuielile partidelor politice, ale alianțelor politice sau electorale, ale candidaților independenți, precum și legalitatea finanțării campaniilor electorale”.

Controlul activității de finanțare are ca obiectiv cunoașterea modului în care sunt administrate mijloacele materiale și financiare de către partidele politice, modul de realizare și cheltuire a fondurilor publice și private, potrivit legii. Controlul privind activitatea de finanțare reprezintă un mijloc de prevenire a faptelor ilicite, de identificare a deficiențelor și de stabilire a măsurilor necesare pentru restabilirea legalității.

Finanțarea publică și inclusiv rambursarea cheltuielilor electorale sunt supuse și controlului financiar preventiv al activității de finanțare a partidelor politice și a campaniilor electorale, care este o activitate prin care operațiunile privind fondurile publice utilizate de către partide sunt verificate sub aspectul respectării legalității și regularității.

Controlul privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale are ca scop verificarea activității curente a partidelor politice, a campaniilor electorale și a referendumului. Controlul se desfășoară sub autoritatea Directorului general al Departamentului de control al finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale, care organizează activitatea de control al finanțării partidelor politice și propune președintelui Autorității Electorale Permanente (AEP) aplicarea sancțiunilor prevăzute de lege.

² Consiliul European, *Utilizarea standardelor electorale internaționale. Manualul Consiliului European pentru organizarea societății civile*, Chișinău, 2017, p. 58.

Departamentul de control al finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale poate solicita documente și informații care trebuie să fie exclusiv în legătură cu activitățile care privesc obținerea de venituri și realizarea de cheltuieli.

Organizarea și desfășurarea misiunilor de control se realizează pe baza Planului anual de control, aprobat de conducerea AEP, și care cuprinde următoarele:

- aprobarea calendarului misiunii de control;
- emiterea ordinului de serviciu;
- notificarea controlului către competitorii electorali;
- ședința de prezentare a echipei și a obiectivelor de control.

Principalele obiective ale misiunilor de control efectuate de către Departamentul de control al finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale din cadrul AEP sunt:

- verificarea documentelor de identificare a entității controlate;
- verificarea informațiilor din registrul fiscal;
- verificarea modului de organizare a contabilității conform reglementărilor contabile în vigoare;
- verificarea organizării evidenței cotizațiilor, donațiilor și împrumuturilor;
- verificarea înregistrărilor în contabilitate a veniturilor provenite din alte surse, conform prevederilor legale, inclusiv a veniturilor provenite din dobânzile bancare;
- verificarea organizării cheltuielilor efectuate;
- verificarea modului de preluare a datelor din timpul campaniilor electorale în evidența contabilă a partidului;
- verificarea concordanței dintre rapoartele pentru venituri publicate în *Monitorul Oficial al României*, Partea I, și datele rezultate din evidența contabilă a entității controlate și a celor declarate la AEP;
- verificarea respectării implementării recomandărilor menționate în raportul de control întocmit cu ocazia controlului efectuat anterior la formațiunea politică controlată;
- verificarea transmiterii, inclusiv a respectării termenelor legale de raportare a situațiilor și rapoartelor prevăzute de lege, după caz;
- verificarea situațiilor și rapoartelor transmise și înregistrate la AEP cu datele rezultate din evidența contabilă a entității controlate;
- verificarea restituirii contribuțiilor către candidați, dacă este cazul;
- orice alte verificări necesare stabilirii legalității finanțării activității curente a partidelor politice.

Rezultatele controlului anual privind respectarea prevederilor legale referitoare la veniturile și cheltuielile partidelor politice se publică în *Monitorul Oficial al României*, Partea I, și pe pagina de internet a AEP, în termen de 45 de zile de la efectuare.

AEP poate controla respectarea prevederilor legale referitoare la finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale și atunci când există suspiciuni de încălcare a prevederilor legale privitoare la finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, la sesizarea oricăror persoane interesate sau din oficiu.

Rezultatele constatărilor din raportul privind controlul realizat la sesizarea oricărei persoane care prezintă dovezi cu privire la nerespectarea prevederilor legale referitoare la finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale se publică sintetic în *Monitorul Oficial al României*, Partea I, și pe pagina de internet a AEP.

În cazul în care, în cadrul controlului efectuat de către AEP privind respectarea prevederilor legale referitoare la finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale, apar suspiciuni

privind săvârșirea unor fapte de natură penală, AEP sesizează de îndată organele de cercetare penală ale statului.

Partidele politice reprezintă unul dintre elementele centrale ale vieții democratice și, prin urmare, se așteaptă ca, din punctul de vedere al organizării și funcționării lor interne și în raport cu autoritățile publice și interesele private din societate, să acționeze și să se comporte conform principiilor de legalitate, egalitate de șanse, de transparență a veniturilor și cheltuielilor, a independenței partidelor politice și a candidaților independenți față de finanțatori și pe baza principiului integrității competiției politice și electorale.

În acest sens, este evident că statul ar trebui să stabilească anumite reguli de bază pentru toate partidele politice, reguli care să contribuie la reglementarea modalității de organizare și de desfășurare a activității acestora, fără ca legislația să reprezinte un obstacol în calea principiilor libertății de asociere și de voluntariat. Unii autori consideră reglementarea organizării și finanțării partidelor politice o încercare de a umple golul creat prin absența standardelor etice și de a preveni formarea anumitor percepții negative care pot discredita rolul și legitimitatea partidelor politice în societate.

În acest context, un element important ar trebui să conștientizeze în angajamentul partidelor politice pentru respectarea conținuturilor normelor legislative și a principiilor care stau la baza legislației finanțării partidelor. În ceea ce privește întregul cadru legislativ, ar trebui ca partidele politice, împreună cu societatea civilă (instituții de presă sau organizații nonguvernamentale), să coopereze pentru evidențierea posibilităților de îmbunătățire și de creștere a eficacității reglementărilor în vigoare privind finanțarea activității curente și a campaniilor electorale.

Bibliografie:

- Legea nr. 334 din 17 iulie 2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, republicată, *Monitorul Oficial al României* nr. 446, Partea I, 23 iunie 2015, accesibilă la adresa Web <https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2019/11/>
- Legea-nr.-334-2006-actualizata-2.pdf și la adresa Web <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/73672>
- Consiliul Europei, *Utilizarea standardelor electorale internaționale. Manualul Consiliului Europei pentru organizarea societății civile*, Chișinău, 2017.

Programul electoral pentru observarea alegerilor prezidențiale din data de 10 noiembrie 2019

Luiza NEDELCU

Observarea alegerilor este o demonstrație extrem de vizibilă a angajamentului internațional de a sprijini democrația și de a promova respectarea drepturilor omului în toată lumea.

Autoritatea Electorală Permanentă s-a remarcat pe plan extern printr-o serie de acțiuni internaționale, ce au sporit vizibilitatea și transparența instituției, beneficiind astfel de recunoaștere în rândul celor mai prestigioase organizații internaționale din domeniul electoral și nu numai.

Alegerile prezidențiale din România, care au avut loc în data de 10 noiembrie 2019 (primul tur de scrutin), au reprezentat o oportunitate de împărtășire a experiențelor în domeniul electoral, o platformă pentru schimbul de expertiză cu privire la procesul electoral, dar și o ocazie pentru stabilirea unor obiective comune pentru inițierea de proiecte de colaborare cu organizații și organisme de management electoral, care au ca obiectiv consolidarea democrației.

În cadrul programului electoral au fost prezentate acțiunile întreprinse de Autoritatea Electorală Permanentă pentru pregătirea, organizarea și desfășurarea alegerilor prezidențiale, în special cele impuse prin modificările aduse în 2019 Legii nr. 370 din 20 septembrie 2004 pentru alegerea Președintelui României¹.

În baza Legii nr. 208 din 2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, cu modificările și completările ulterioare², și a Hotărârii Birourilor Permanente ale Camerei Deputaților și Senatului nr. 2 din 2019 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Autorității Electorale Permanente³ s-a organizat o misiune de observare a alegerilor prezidențiale, organizate la 10 noiembrie 2019 (primul tur de scrutin), și un schimb de bune practici în materie electorală.

Departamentul Cooperare internațională și relații publice promovează imaginea Autorității Electorale Permanente în spațiul public românesc și internațional, gestionează relația Autorității cu mass-media, întocmește documentația necesară deplasărilor în străinătate, inclusiv programul delegațiilor străine, și asigură însoțirea acestora pe toată perioada șederii lor în România, conform legii, face propuneri de colaborare și cooperare internațională cu organisme care au activitate în domeniul electoral, face propuneri de participare la activități de observare a proceselor electorale din alte state, precum și misiuni de asistență electorală sub egida unor organizații internaționale sau în nume propriu.

De asemenea, la solicitarea cetățenilor români care doresc să candideze la alegerile pentru Parlamentul European și la alegerile locale în alt stat membru al Uniunii Europene, eliberează adeverințe care atestă că nu au fost lipsiți de dreptul de a fi aleși în România sau că o asemenea interdicție nu este cunoscută de autoritățile românești.

Totodată, Departamentul de cooperare și relații publice din cadrul Autorității Electorale Permanente acreditează, atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege, observatorii elec-

¹ Legea nr. 370 din 20 septembrie 2004 pentru alegerea Președintelui României, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 887 din 29 septembrie 2004, republicată în *Monitorul Oficial* nr. 650 din 12 septembrie 2011, modificată prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 64 din 12 septembrie 2019, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 746 din 12 septembrie 2019.

² *Monitorul Oficial* nr. 553 din 24 iulie 2015.

³ *Monitorul Oficial* nr. 313 din 22 aprilie 2019.

torali și reprezentanții mass-mediei, precum și organizațiile nonguvernamentale și instituțiile mass-media.

Astfel, în perioada 9-10 noiembrie 2019, Autoritatea Electorală Permanentă a organizat Programul electoral pentru observarea alegerilor prezidențiale, dedicat instituțiilor omoloage și organizațiilor internaționale cu responsabilități în domeniu.

Aceste întâlniri permit schimburi de idei în vederea adoptării, armonizării și modificării legislației electorale în conformitate cu standardele internaționale certificate prin activitatea Comisiei de la Veneția.

La eveniment au participat 26 de experți și oficiali electorali din partea următoarelor instituții: Comisia Electorală Centrală din Georgia, Comisia Electorală Centrală din Republica Moldova, Comisia Electorală Centrală din Bulgaria, Comisia Electorală Centrală din Rusia, Comisia Centrală pentru Alegeri și Referendum din Kirghistan, Oficiul Electoral Național din Ungaria, Comisia Electorală din Thailanda, Comisia Electorală de Stat din Croația, Comisia Electorală Centrală din Ucraina, Comisia Electorală Centrală din Lituania, Consiliul Suprem pentru Alegeri din Turcia, Comisia Electorală Independentă din Iordania, Institutul pentru Sprijin Electoral din Statele Unite ale Americii. Participanții la eveniment au avut statut de observator internațional în baza acreditărilor emise de Autoritatea Electorală Permanentă.

În cele două zile ale Programului electoral pentru observarea alegerilor prezidențiale, participanții s-au familiarizat cu cadrul legislativ și procedurile de organizare și desfășurare ale procesului electoral și au vizitat o serie de secții de votare din București și împrejurimi.

În data de 9 noiembrie a avut loc la sediul Autorității Electorale Permanente o întâlnire cu participanții internaționali. În deschidere, președintele Autorității Electorale Permanente, domnul Constantin-Florin Mitulețu-Buică, a descris principalele etape și particularități ale scrutinului prezidențial din România. În cadrul întâlnirii au fost prezentate, de către reprezentanții Autorității, aspecte legate de legislația care guvernează alegerile prezidențiale din anul 2019, îmbunătățirile aduse legii electorale, campania de informare pentru alegătorii din țară și străinătate, sistemul de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal, registrul electoral și elemente legate de organizarea Biroului Electoral Central.

Agenda din data de 10 noiembrie a cuprins un tur al secțiilor de votare din București, observarea deschiderii secțiilor de votare și a închiderii acestora, dar și o vizită la Biroul Electoral Central pentru concluzii.

Programul electoral pentru observarea alegerilor prezidențiale a permis participanților internaționali să se familiarizeze cu activitatea Autorității Electorale Permanente și cu sistemul electoral pentru alegerea Președintelui României. Programul electoral pentru observarea alegerilor prezidențiale a reprezentat, de asemenea, un prilej pentru Autoritatea Electorală Permanentă și Comisia Electorală Centrală din Republica Moldova să discute aspecte legate de continuarea cooperării în domeniul electoral. Astfel, în data de 11 noiembrie 2019, s-a semnat un acord de colaborare în domeniul electoral între cele două instituții omoloage. Documentul a fost semnat la sediul Autorității Electorale Permanente de către președintele Autorității, domnul Constantin-Florin Mitulețu-Buică, și de către președintele Comisiei Electorale Centrale a Republicii Moldova, domnul Dorin Cimil.

Principalele domenii de colaborare convenite de părți vizează perfecționarea legislațiilor naționale privind organizarea și desfășurarea alegerilor și referendumurilor, asigurarea apărării drepturilor constituționale ale cetățenilor de a alege și de a fi aleși, reglementarea juridică a activității subiecților de drept implicați în procesul electoral, organizarea, administrarea și funcționarea sistemelor informaționale și a sistemelor moderne de evidență a alegătorilor,

realizarea de programe și campanii naționale și internaționale vizând educarea, responsabilizarea civică și promovarea participării la vot.

Cele două părți au reafirmat, cu acest prilej, angajamentul de a se sprijini reciproc în demersurile de modernizare a sistemelor electorale din țările lor, colaborarea urmând să se concretizeze în schimbul de informații și de expertiză privind soluțiile legislative și tehnice în materie de management electoral, dar și prin proiecte comune de îndrumare a personalului electoral și de educare a alegătorilor.

Misiunea de observare a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE)/Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR)

OSCE/ODIHR a desfășurat o misiune de observare a alegerilor prezidențiale organizate în data de 10 noiembrie 2019 în conformitate cu mandatul său, dar și ca urmare a unei invitații oficiale și bazându-se pe raportul Misiunii de identificare a necesităților, desfășurate de OSCE/ODIHR în perioada 16-18 iulie 2019.

Echipa OSCE/ODIHR, condusă de domnul ambasador Christian Strohal, și-a început activitatea în România pe data de 29 octombrie, fiind compusă din șase oficiali internaționali, din cinci țări care fac parte din OSCE.

Misiunea a evaluat procesul electoral în ceea ce privește respectarea angajamentelor OSCE și a altor obligații și standarde internaționale pentru alegerile democratice, precum și legislația națională. Observatorii au examinat, în special, cadrul legal pentru alegeri, administrarea alegerilor, desfășurarea regulilor de finanțare a campaniilor electorale, precum și mediatizarea alegerilor. În turul doi de scrutin, OSCE/ODIHR și-a continuat misiunea în România pentru evaluarea desfășurării procesului electoral.

Președintele Autorității Electorale Permanente, Constantin-Florin Mitulețu-Buică, s-a întâlnit în data de 26 noiembrie 2019, la sediul instituției, cu delegația OSCE/ODIHR care a efectuat misiunea de observare a alegerilor pentru Președintele României.

La întrevvedere au participat și conducătorii următoarelor departamente din cadrul Autorității Electorale Permanente: Departamentul legislativ, Departamentul cooperare internațională și relații publice, Departamentul suport organizatoric electoral, Direcția generală sistemul informațional electoral național, Departamentul de control al finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale, Direcția generală logistică și resurse electorale.

Discuțiile s-au axat pe concluziile generale în urma evaluării organizării și desfășurării alegerilor pentru Președintele României din 2019. Șeful misiunii OSCE/ODIHR, domnul ambasador **Christian Strohal**, a mulțumit conducerii Autorității pentru sprijinul oferit pe durata misiunii de observare și a felicitat modul în care instituția s-a implicat în buna organizare și desfășurare a scrutinului.

Concluzii

Grație experienței acumulate în sfera managementului electoral, România, mai precis AEP, poate împărtăși expertiza dobândită țărilor partenere prin intermediul programelor internaționale de asistență electorală.

Potrivit *Declarației de principii privind observarea internațională a alegerilor*, „alegerile democratice corecte sunt o expresie a suveranității, aparținând populației unei țări, libera expresie a celor care asigură bazele autorității și legitimității guvernării. Observarea internațională a alegerilor

exprimă interesul comunității internaționale pentru obținerea de alegeri democratice, ca parte a dezvoltării democratice, incluzând respectul pentru drepturile omului și domnia legii”⁴.

Diversitatea sistemelor electorale din statele democratice necesită lărgirea ariei de cooperare, misiunile de observare a alegerilor contribuind la evoluția democrației. Schimbul de experiență între organismele de management electoral prin intermediul programelor de observare a alegerilor reprezintă un instrument de bază pentru realizarea unor analize comparative ale proceselor electorale.

Programul electoral internațional pentru observarea alegerilor prezidențiale din data de 10 noiembrie 2019, organizat de Autoritatea Electorală Permanentă, a facilitat schimbul de experiență între diferite organisme de management electoral și organizații internaționale cu atribuții în domeniu și a creat o platformă propice pentru schimbul de bune practici în materie electorală.

Bibliografie:

- Scott, W. Richard, 2004, *Instituții și organizații*, trad. Alina Radu, Iași, Polirom.
- “Declaration of principles for international election observation and code of conduct for international election observers”, United Nations, New York, 2005, <https://www.osce.org/odihr/16935?download=true>
- Legea nr. 370 din 20 septembrie 2004 pentru alegerea Președintelui României, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 887 din 29 septembrie 2004, republicată în *Monitorul Oficial* nr. 650 din 12 septembrie 2011, modificată prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 64 din 12 septembrie 2019, *Monitorul Oficial* nr. 746 din 12 septembrie 2019. Disponibilă la <https://www.roaep.ro/legislatie/wp-content/uploads/2019/09/legea-nr-370-2004-pentru-alegerea-presedintelui-romaniei.pdf>
- Legea nr. 208 din 20 iulie 2015 privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, publicată în *Monitorul Oficial* nr. 553 din 24 iulie 2015.
- *Monitorul Oficial* nr. 313 din 22 aprilie 2019.

⁴ Publicată de Institutul Național pentru Democrație al Statelor Unite ale Americii, organizație non-guvernamentală care susține promovarea democrației în lume. Disponibilă la https://www.ndi.org/sites/default/files/1923_declaration_102705_ro_0.pdf

Alegerile din 1919. Câteva repere bibliografice

Bogdan Murgescu, Andrei Florin Sora (coord.), *România Mare votează. Alegerile parlamentare din 1919 „la firul ierbii”*, Polirom, col. „Historia”, Iași, 2019, 458 p.

Volumul prezentat aici este rezultatul unei inițiative venite din partea unor istorici, de generații diferite, din cadrul Universității din București, profitând de asocierea pe baze disciplinare, „cadru stimulativ al Societății Istorice din România” (p. 18), și de interesul acordat de alți istorici unor subiecte similare. 30 de autori, exceptând coordonatorii volumului, analizează alegerile la nivelul județelor constituind circumscripții electorale, prezentând „31 de studii de caz, suficiente [...] pentru a oferi o imagine circumstanțiată asupra realității complexe a alegerilor parlamentare din noiembrie 1919”, datorate coexistenței scrutinelor diferite în diversele provincii istorice (p. 18). Alegerile din toamna anului 1919 (2 – 4 noiembrie pentru Adunarea Deputaților și 7 – 8 noiembrie pentru Senat; 9 noiembrie în cele patru colegii universitare), organizate în toate provinciile românești, pe teritoriul noului stat, s-au desfășurat în baza unor „legi diferite” (p. 13) în aceste regiuni istorice.

Alegerile fondatoare ale României Mari sunt, în mai multe privințe, unice. Noutatea alegerilor parlamentare din 1919 este evidențiată în raport cu perioada anterioară, cu „practica dominantă în Vechiul Regat până în 1918 inclusiv” constând în implicarea „autorităților în campania electorală și chiar în stabilirea rezultatului alegerilor” (pp. 33 – 34). Dar alegerile din 1919 au constituit, în întreaga perioadă interbelică, și „unicul prilej când votul a contat decisiv în stabilirea rezultatului alegerilor” sau „barometrului unic al voinței politice a românilor din perioada interbelică (și nu numai)” fiind vorba de „singurele alegeri generale care nu au fost câștigate de partidul aflat la guvernare” (pp. 13 – 14). În plus, „pentru prima dată în istoria Regatului României, niciun partid politic nu obținuse o majoritate în Parlament” (p. 371).

Primele alegeri din România după Marea Unire s-au desfășurat pe baza sufragiului universal masculin. Dintre provinciile istorice, doar în Bucovina, „votul universal masculin fusese introdus încă din 1907” (p. 36). Sufragiul universal masculin fusese instituit prin modificările – chiar incomplete – aduse Constituției române în iulie 1917 (pp. 37 și 39, nota 27). Dar „votul [...] direct, egal, secret [...] pentru ambele sexe, în vârstă de 21 de ani” apărea printre revendicările incluse în Rezoluția adoptată la Marea Adunare de la Alba Iulia din 1918 (p. 23).

Studiile despre alegerile din noiembrie 1919, la nivelul circumscripțiilor electorale, în fiecare regiune istorică, sunt precedate de o primă parte despre „contextul politic” și „cadru legislativ”, purtând semnătura celor doi coordonatori ai volumului. Iar „contextul politic” apare marcat de dorința de schimbare, îndeosebi a unor categorii sociale cărora li se promisese sau care așteptau această schimbare. Așteptările unor categorii largi de populație se reflectă în înnoirea din spațiul politic prin apariția unor partide politice, dar și în tensiunile sociale cauzate de „lipsurile economice”, agravate de evenimentele politice petrecute în vecinătatea României (revoluția bolșevică și instaurarea Republicii Sfaturilor din Ungaria).

După amânarea în mai multe rânduri a alegerilor, decizia organizării acestora a fost luată în condițiile în care Parlamentul fusese dizolvat în noiembrie 1918, iar guvernul a demisionat în septembrie 1919 din cauza impasului în care se aflau relațiile României cu Antanta. Guvernul condus de generalul Arthur Văitoianu se instala în septembrie 1919 cu misiunea – strictă – de

a organiza alegerile (p. 27). În ciuda neîncrederii exprimate de unii actori politici cu privire la organizarea echitabilă a alegerilor, dar și a apropierii de liderii liberali, membrii guvernului Arthur Vătoianu „nu au participat la competiția electorală” (p. 32). Iar schimbarea prefecturilor în „majoritatea județelor din Vechiul Regat (și Basarabia)” cu prefecti care „exercitau această demnitate prin delegație și nu erau oameni politici, ci mai ales magistrați sau militari activi” este indicată ca o dovadă a faptului că „generalul Vătoianu nu a dorit să influențeze alegerile”: „Până atunci, în mod neoficial, dar cunoscut și acceptat de toți, misiunea principală a prefectului era aceea de a câștiga alegerile în favoarea partidului de la putere” (p. 33).

Sunt prezentate partidele politice – tradiționale sau constituite în cursul anului 1918 – din Vechiul Regat, din Bucovina și din Transilvania, evoluția și pregătirea acestora pentru alegeri¹, pentru a înțelege reușita sau insuccesul lor ulterior. Astfel, dintre partidele politice noi, aflăm că Partidul Țărănesc, „constituit oficial abia în decembrie 1918, [...] a profitat cel mai mult de amânarea alegerilor” și „a reușit să creeze multe rețele politice la nivel local, care s-au dovedit eficiente în 1919” chiar dacă nu „a întemeia[t] organizații în toate județele” (p. 28). Aflăm, de asemenea, că „socialiștii din diversele provincii [...] au fost primul partid care s-a unificat la nivelul întregii României unite” în octombrie 1919 (p. 32). Doar că, în fața refuzului „celorlalte partide de a accepta dreptul de vot pentru femei” și confruntate „cu măsurile represive ale autorităților”, Partidul Socialist „a decis să nu participe” la alegeri și le-a boicotat (pp. 32 și 34). Deși „aproape în toate țările se cerea insistent lărgirea dreptului de vot, fie pentru înlocuirea votului cenșitar cu votul universal masculin, fie pentru a acorda drept de vot și femeilor” (p. 26), decizia de a nu acorda drept de vot femeilor a fost susținută cu argumente strategice de cei mai importanți lideri ai partidelor politice tradiționale – Iuliu Maniu sau I.C. Brătianu –, așa cum se arată în studiul despre „cadrul legislativ” (p. 41).

O analiză detaliată a „legislației electorale distincte” aplicate în Vechiul Regat și Basarabia, în Bucovina și în Transilvania prezintă cele trei decrete-legi care instituie moduri de scrutin – reprezentare proporțională, majoritate relativă, majoritate absolută – și operațiuni de votare diferite pentru Adunarea Deputaților sau/și pentru Senat (pp. 39 și 48). Sunt discutate rând pe rând distincțiile care priveau „atât procesul electoral, cât și modul de atribuire a mandatelor de deputat și de senator” (p. 36), în condițiile în care norma de reprezentare „a deputaților și a senatorilor era identică în toate provinciile” (p. 47). Legile electorale și modelele care au inspirat sistemele electorale aplicate sunt discutate pentru a evidenția diferențele – precum definiția dată circumscripției electorale (p. 48) –, dar și elementele comune (între care cele care își au sursa în cadrul legislativ anterior, în Bucovina și în Transilvania). Unele prevederi legale – precum cele privind incompatibilități – sunt comune pentru Vechiul Regat, Basarabia și pentru Bucovina. Astfel, votul obligatoriu este adoptat în aceste provincii, dar nu și în Transilvania (pp. 39 și 44). Pe lângă câteva considerații privind consecințele diferitelor moduri de scrutin asupra rezultatelor obținute de partide (pp. 55 și 56, 57), este abordată și problema participării la vot, oferind astfel mai multe explicații privind absenteismul (p. 45) sau „numărul relativ mare de voturi anulate” (pp. 46 și 58).

¹ Partidele noi fiind: un „partid de lider”, Liga Poporului, creat în aprilie 1918 de generalul Alexandru Averescu; Partidul Țărănesc; Partidul Țărănesc din Basarabia, creat în august 1918; Partidul Democrat al Unirii, creat în 1919 în Bucovina; Partidul Socialist, fondat în noiembrie 1918 în Vechiul Regat, redefinit prin unificare anul următor. Partidele tradiționale: Partidul Național Liberal, Partidul Conservator Progresist, Partidul Conservator-Naționalist, Partidul Naționalist Democrat având doi lideri fondatori de mare notorietate în Vechiul Regat (Nicolae Iorga și A.C. Cuza), Partidul Național Român, „hegemonic pe ansamblul Transilvaniei” (p. 31).

Regăsim clasamentul partidelor politice după voturile adunate și, mai ales, mandatele obținute în cele patru texte intitulate „bilanț parțial”, semnate de coordonatori, pentru fiecare dintre cele patru provincii pentru care au fost analizate alegerile în circumscripții electorale. Partidul Țărănesc din Basarabia a reușit să se impună, devenind astfel „al treilea partid ca număr de parlamentari la nivelul României”, primele două fiind Partidul Național Român și Partidul Național Liberal (p. 92). Mai interesantă este analiza rezultatelor alegerilor în Bucovina, unde Partidul Democrat al Unirii a câștigat alegerile, reușită la care ar fi contribuit și boicotarea alegerilor de Partidul Socialist, având în vedere succesul său ulterior (pp. 120 – 121). În Transilvania se evidențiază slaba participare la vot, în condițiile candidaturii unice în cele mai multe circumscripții, atât la alegerile pentru Adunarea Deputaților, cât mai ales la cele pentru Senat, precum și „poziția dominantă la nivelul Transilvaniei” a Partidului Național Român, devenit astfel partidul cu cea mai bună reprezentare la „nivelul României întregite prin Marea Unire”. Celelalte mandate au fost obținute de o disidență, o nouă formațiune politică, creată la finele lunii octombrie 1919, Uniunea Națională, condusă de Avram Imbroane, dar și, mai ales, în condițiile altor candidaturi unice, de formațiuni ale minorităților, germanii obținând „reprezentarea cea mai consistentă” (pp. 212 și 214). Pentru Vechiul Regat, analiza privește rezultatele neașteptate și nesatisfăcătoare ale Partidului Național Liberal.

Formațiuni politice ale minorităților au obținut mandate cu sprijinul Partidului Național Român și Partidului Democrat al Unirii, cele ale minorității germane obținând cele mai multe mandate, urmate de reprezentanți ai minorității maghiare (pp. 213 – 214). Alți parlamentari ai minorităților vor participa la alegeri și obține mandate „ca independenți sau pe listele unor partide politice” (p. 34).

„Consecințele alegerilor”, sub semnătura principalilor autori ai volumului, semnaleză noutățile pe care le aduc alegerile din noiembrie 1919: pentru instituția reprezentativă a națiunii, în condițiile în care, conform unei statistici din epocă, „83% dintre deputații aleși erau pentru prima dată membri ai Parlamentului” și pentru constituirea guvernului, în condițiile în care „niciun partid politic nu obținuse o majoritate în Parlament” (p. 371). Sunt descrise negocierile care au condus la constituirea unei alianțe, Blocul Parlamentar, și a guvernului. Sunt prezentate programul guvernului, problemele abordate de acesta în perioada scurtului său mandat, începând cu cele privind situația la nivel european a noului stat și reușitele obținute, dar și proiectele de reformă elaborate și doar parțial finalizate.

Reacția unei părți a clasei politice, care nu participa la guvernare, și a „vechilor elite” sau „vechii elite” din Regat, dar și acțiunile sau reacția Regelui în privința proiectelor reformatoare ale guvernului și dezbaterile acestora în Parlament au provocat demisia guvernului format în urma și în virtutea alegerilor din noiembrie 1919 și dizolvarea Parlamentului „după doar 4 luni de mandat”. În acest text, dar și în următorul, ne sunt prezentați actorii politici care au susținut schimbarea și cei care, sprijiniți de șeful statului, Regele, au împiedicat acele demersuri care ar fi putut conduce la o transformare socială care ar fi pus în pericol sistemul politic consacrat (pp. 382 – 383 și 390).

Concluzia, semnată de Bogdan Murgescu, rezumă „noutatea” reprezentată de primele alegeri parlamentare din România Mare: organizarea alegerilor în toate regiunile istorice, pe întregul teritoriu al noului stat, pe baza sufragiului universal, „singurele alegeri rezonabil de libere și de echitabile din perioada interbelică”, reconfigurarea și înnoirea spațiului politic prin apariția unor noi partide și mai ales, la nivelul Parlamentului, intrarea multor figuri noi și impunerea sau crearea altor notorietăți. Autorul subliniază însă deschiderea doar de moment pentru „înnoire democratică” (p. 390) și „impact[ul] limitat” al acestei deschideri în sensul democratizării și al adoptării unor măsuri care răspundeau cerințelor mai vechi și problemelor mai noi ale societății ieșite din război. Slaba participare politică la alegerile din 1919, comparativ cu următoarele

scrutine, este discutată încă o dată, iar autorul consideră opțiunea unor partide de a boicota alegerile ca fiind factorul principal pentru absentism sau voturile neexprimate. Autorul remarcă totodată insuccesul „mesajului naționalist” atunci când cetățenii aveau alte preocupări, sociale și economice (p. 389).

În ciuda și în compensarea dificultăților întâmpinate, date fiind raritatea sau chiar „carența izvoarelor de epocă” la nivel de județ (p. 19) sau despre parlamentarii aleși în 1919, imprecizia unor informații sau lipsa posibilității de a le verifica, și astfel imposibilitatea prezentării unor date cu deplină acuratețe, volumul cuprinde numeroase tabele cu privire la alegători, candidați, aleși și rezultatele alegerilor și grafice reprezentând succesul partidelor la nivelul regiunilor la alegerile din 1919.

Volumul realizează o imagine suficient de largă a primului proces electoral constitutiv al instituției reprezentative a națiunii, realizate prin Marea Unire. În plus, oferă o listă aproape completă a lucrărilor dedicate alegerilor din 1919 sau alegerilor parlamentare din România interbelică și discută în „introducere” despre interesul acordat – începând cu perioada imediat următoare anului 1919 și până recent, după 1989 – în studiile istorice și de știință politică alegerilor fondatoare ale României Mari.

Autoritatea Electorală Permanentă, 1919. Primele alegeri parlamentare din România Mare, colecția „Arhiva electorală a României I”, coord. Alexandru Radu și Camelia Runceanu, Monitorul Oficial, București, 2019, 735 p.

Acest volum consacrat alegerilor fondatoare ale României Mari, realizat în cadrul instituției publice care se ocupă de administrarea alegerilor în România², este parte a unui proiect vizând reconstituirea memoriei electorale a României, inițiat în 2017. La documentarea acestui volum au participat mai mulți specialiști ai Autorității Electorale Permanente.

Prima parte a volumului cuprinde trei studii. Primul dintre acestea, „Un sistem electoral de factură particulară”, semnat de Alexandru Radu, analizează modurile de scrutin practicate, mecanismele și procedurile care au guvernat alegerile în cele trei regiuni ale statului, precum și efectele lor politice (pp. 11 – 62). Al doilea studiu, intitulat „Între entuziasm și confuzie”, aparținând lui Sorin Radu, prezintă contextul politic, starea de spirit a populației în preajma alegerilor parlamentare și corpul electoral, analizează acțiunile electorale ale partidelor și sprijinul acordat de administrație unora dintre acestea (pp. 63 – 94). Cel de-al treilea studiu, semnat de Claudia Ursuțiu, descrie „Impactul anului 1919 asupra destinului politic al evreimii române interbelice”, prin prezentarea comunităților evreiești, distincte, cuprinse în noile limite teritoriale ale statului român, a organizațiilor evreiești și evoluției lor ulterioare (pp. 95 – 111).

În a doua parte a volumului sunt cuprinse rezultatele alegerilor organizate în cele trei regiuni ale României – Vechiul Regat și Basarabia, Bucovina și Transilvania – și biografiile parlamentarilor, prezentate în ordinea alfabetică a circumscripțiilor electorale (județele) în care aceștia au candidat. Hărțile electorale – la nivel național și regional – pe care acest volum le cuprinde (reproduse aici) au fost realizate cu sprijinul specialiștilor din cadrul aceleiași instituții.

² A se vedea, de asemenea, Autoritatea Electorală Permanentă, 1919. *Primele alegeri parlamentare din România Mare. Culegere de acte normative*, ed. Constantin-Florin Mitulețu-Buică, Cristian-Alexandru Leahu, Bogdan Fartușnic, Monitorul Oficial, București, 2019.

Ultima parte a volumului reunește diverse documente electorale inedite, obținute și reproduse cu sprijinul cercetătorilor de la Arhivele Naționale ale României. Pentru conturarea tabloului general al alegerilor din 1919 au fost redată rezultatele electorale în fiecare provincie istorică, pentru Adunarea Deputaților și pentru Senat, dar și alte publicații privind alegerile din 1919.

În urma primului scrutin parlamentar din România Mare, bazat pe principiul votului universal, au fost aleși, în total, 805 parlamentari, 566 de membri în Adunarea deputaților și 239 în Senat, Camera superioară fiind completată cu mandatele de drept prevăzute de legislație. Din cei 566 de deputați, aleși în baza unui scrutin de tip mixt, 337 au provenit din Vechiul Regat și Basarabia, 203 din Transilvania și 26 din Bucovina. Din cei 239 de membri ai Senatului, constituit în baza unui scrutin de tip majoritar, 140 au provenit din Vechiul Regat și Basarabia, 87 din Transilvania și 12 din Bucovina. Lor li s-au adăugat parlamentarii aleși și validați pe parcursul legislaturii, care au ocupat locurile devenite vacante.

Vechiul Regat și Basarabia

- 337 de deputați aleși în 43 de circumscripții electorale plurinomiale;
- 138 de senatori aleși în 43 de circumscripții electorale plurinomiale și două uninominale.

Bucovina

- 23 de deputați aleși în 23 de circumscripții electorale uninominale, 3 deputați aleși într-o circumscripție plurinomială;
- 12 senatori aleși în 12 circumscripții electorale uninominale.

Transilvania, Banat, Crișana, Sătm̃ar și Maramureș

- 195 de deputați aleși în 195 de circumscripții electorale plurinomiale, 8 deputați aleși în 4 circumscripții cu câte 2 locuri;
- 87 de senatori aleși în 87 de circumscripții uninominale.

**RAPORT PRIVIND ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA
ALEGERILOR PENTRU MEMBRII DIN ROMÂNIA
ÎN PARLAMENTUL EUROPEAN
ȘI A REFERENDUMULUI NAȚIONAL
DIN DATA DE 26.05.2019**

(Prima parte)

CUPRINS

INTRODUCERE

1. CADRUL NORMATIV

- 1.1. ACTUALIZAREA LEGISLAȚIEI PRIVIND ALEGERILE PENTRU PARLAMENTUL EUROPEAN
- 1.2. ACTUALIZAREA LEGISLAȚIEI PRIVIND REFERENDUMUL NAȚIONAL ȘI CORELAREA CU LEGISLAȚIA PRIVIND ALEGERILE PENTRU PARLAMENTUL EUROPEAN

2. EVIDENȚA ALEGĂTORILOR

- 2.1. REGISTRUL ELECTORAL
 - 2.1.1. Operațiuni efectuate de Autoritatea Electorală Permanentă în Registrul electoral
 - 2.1.2. Monitorizarea operațiunilor efectuate de primari în Registrul electoral
 - 2.1.3. Utilizarea publică a Registrului electoral
- 2.2. FURNIZAREA DATELOR PRIVIND NUMĂRUL DE ALEGĂTORI ÎNSCRIȘI ÎN REGISTRUL ELECTORAL ȘI ÎN LISTELE ELECTORALE PERMANENTE

3. ORGANIZAREA SECȚIILOR DE VOTARE

- 3.1. SECȚIILE DE VOTARE DIN ȚARĂ
 - 3.1.1. Administrarea Registrului secțiilor de votare din țară
 - 3.1.2. Măsuri pentru accesibilizarea secțiilor de votare
 - 3.1.3. Monitorizarea modului de asigurare a logisticii electorale
- 3.2. SECȚIILE DE VOTARE DIN STRĂINĂTATE

4. ADMINISTRAȚIA ELECTORALĂ

- 4.1. AUTORITATEA ELECTORALĂ PERMANENTĂ
 - 4.1.1. Selecția experților electorali
 - 4.1.2. Instruirea și îndrumarea primarilor și a secretarilor unităților administrativ-teritoriale
 - 4.1.3. Desemnarea și instruirea președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare și a locuitorilor acestora
 - 4.1.4. Selecția, desemnarea și instruirea operatorilor de calculator din țară
 - 4.1.5. Participarea reprezentanților AEP la activitatea birourilor electorale și a comisiilor tehnice
- 4.2. BIROURILE ELECTORALE
 - 4.2.1. Biroul Electoral Central
 - 4.2.2. Birourile electorale județene/ale sectoarelor municipiului București
 - 4.2.3. Biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate
 - 4.2.4. Birourile electorale ale secțiilor de votare
- 4.3. ALTE INSTITUȚII CU ATRIBUȚII ÎN ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA ALEGERILOR ȘI REFERENDUMULUI

5. COMPETITORII ELECTORALI

- 5.1. ÎNREGISTRAREA ALIANȚELOR ELECTORALE, A SEMNELOR ELECTORALE ȘI A CANDIDATURILOR
- 5.2. RĂMÂNEREA DEFINITIVĂ A CANDIDATURILOR
- 5.3. MĂSURI PENTRU ASIGURAREA INTEGRITĂȚII CANDIDATURILOR

6. CAMPANIA ELECTORALĂ ȘI CAMPANIA PENTRU REFERENDUM

- 6.1. REGULI PRIVIND DESFĂȘURAREA CAMPANIEI ELECTORALE
- 6.2. MONITORIZAREA ȘI CONTROLUL FINANȚĂRII CAMPANIEI ELECTORALE ȘI A CAMPANIEI PENTRU REFERENDUM
 - 6.2.1. Aducerea la cunoștința publică a informațiilor privind finanțarea campaniei electorale și a campaniei pentru referendum
 - 6.2.2. Înregistrarea și instruirea mandatarilor financiari
 - 6.2.3. Controlul respectării prevederilor legale referitoare la veniturile și cheltuielile competitorilor electorali.
Rambursarea cheltuielilor electorale înregistrate în campania electorală
 - 6.2.4. Soluționarea solicitărilor de informații ale competitorilor electorali cu privire la campania electorală
 - 6.2.5. Soluționarea sesizărilor și contestațiilor vizând campania electorală

7. INFORMAREA ELECTORATULUI

- 7.1. CAMPANIA AUTORITĂȚII ELECTORALE PERMANENTE
- 7.2. CAMPANIA MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE
- 7.3. CAMPANIA MINISTERULUI AFACERILOR EXTERNE
- 7.4. CAMPANIA DE INFORMARE A INSTITUȚIILOR UNIUNII EUROPENE „DE DATA ASTA EU VOTEZ”

8. REȚEAUA ELECTORALĂ NAȚIONALĂ. COMBATerea DEZINFORMĂRII

INTRODUCERE

Prezentul raport descrie organizarea și desfășurarea alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European și a referendumului național din data de 26.05.2019, cuprinzând referiri la cadrul normativ, Registrul electoral și listele electorale, secțiile de votare și logistica electorală, administrația electorală, campania electorală și campania pentru referendum, informarea alegătorilor, participarea la cele două scrutine, rezultate, abaterile și neajunsurile constatate, precum și recomandările Autorității Electorale Permanente.

Perspectiva tehnică asupra scrutinelor amintite urmărește să ofere Parlamentului României date și informații obiective, de natură să contribuie la îmbunătățirea managementului alegerilor și referendumului.

La organizarea și desfășurarea alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European și a referendumului național din data de 26.05.2019 au participat Guvernul, Autoritatea Electorală Permanentă, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Afacerilor Interne, Inspectoratul General al Poliției Române, Inspectoratul General al Jandarmeriei Române, Ministerul Sănătății, Curtea Constituțională, Serviciul de Telecomunicații Speciale, Institutul Național de Statistică, Consiliul Național al Audiovizualului, instituțiile prefectului și primarii.

De asemenea, cetățenii au fost implicați activ în procesul electoral, atât în calitate de președinți ai birourilor electorale ale secțiilor de votare și locțiitori ai acestora, membri ai birourilor electorale, operatori de calculator, observatori, cât și ca participanți la alegeri și referendum care și-au exercitat dreptul de vot în condiții de legalitate.

1. CADRUL NORMATIV

Organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Parlamentul European este reglementată la nivel european de **Actul din 20 septembrie 1976** privind alegerea membrilor Parlamentului European prin vot universal direct, **Decizia (UE) 2018/937 a Consiliului European** din 28 iunie 2018 de stabilire a componenței Parlamentului European și **Directiva 93/109/CE a Consiliului** din 6 decembrie 1993 de stabilire a normelor de exercitare a dreptului de a alege și de a fi ales pentru Parlamentul European pentru cetățenii Uniunii care au reședința într-un stat membru în care nu sunt resortisanți.

Intervalul de desfășurare a alegerilor din anul 2019 a fost stabilit prin **Decizia (UE, Euratom) 2018/767 a Consiliului** din 22 mai 2018 de stabilire a perioadei pentru cea de a noua alegere a reprezentanților în Parlamentul European prin vot universal direct, respectiv între 23 și 26 mai 2019.

La nivel național, sediul materiei este reprezentat de **Legea nr. 33/2007** privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Parlamentul European, republicată, cu modificările ulterioare¹. Totodată, sunt aplicabile prevederi din **Legea nr. 208/2015** privind alegerea Senatului și a Camerei Deputaților, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente, cu modificările și completările ulterioare² și din **Legea nr. 334/2006** privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, republicată, cu modificările și completările ulterioare³.

1.1. ACTUALIZAREA LEGISLAȚIEI PRIVIND ALEGERILE PENTRU PARLAMENTUL EUROPEAN

În anul 2018 a fost inițiat un demers legislativ⁴ pentru actualizarea legislației naționale în materia alegerilor pentru Parlamentul European și a alegerilor pentru Președintele României, care urmau să aibă loc în anul 2019.

Proiectul de lege a vizat implementarea în cadrul Legilor nr. 33/2007, respectiv nr. 370/2004 a prevederilor privind utilizarea Sistemului informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal (SIMPV) și punerea în acord a textului acestora cu prevederile corespunzătoare din Legea nr. 208/2015, desemnarea președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare și a locțiitorilor acestora la alegerile prezidențiale și europarlamentare din cadrul Corpului experților electorali, înregistrarea video-audio a operațiunilor de numărare a voturilor și de consemnare a rezultatelor votării la alegerile prezidențiale și europarlamentare, stabilirea categoriilor principale de cheltuieli pentru organizarea și desfășurarea alegerilor prezidențiale și europarlamentare, precum și a autorităților responsabile de efectuarea acestora, precum și punerea în acord a legilor amintite cu deciziile pentru aplicarea/interpretarea legii adoptate de birourile electorale la scrutinele anterioare.

Întrucât proiectul de lege a făcut obiectul unei sesizări de neconstituționalitate formulată de Președintele României⁵, soluțiile legislative cuprinse în textul acestuia nu au putut fi aplicate la alegerile pentru Parlamentul European din 26.05.2019.

¹ Denumită în continuare Legea nr. 33/2007.

² Denumită în continuare Legea nr. 208/2015.

³ Denumită în continuare Legea nr. 334/2006.

⁴ Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte normative în materie electorală – PL-x nr. 427/2018 a fost adoptat de cele două Camere ale Parlamentului și a fost trimis la Președintele României, pentru promulgare, la data de 29.12.2018.

⁵ La data de 17.01.2019 Președintele României a formulat **Sesizarea de neconstituționalitate asupra Legii pentru modificarea și completarea unor acte normative în materie electorală**, care a făcut obiectul Dosarului Curții Constituționale nr. 127A/2019. Sesizarea a fost soluționată prin **Decizia Curții Constituționale nr. 146 din 13 martie 2019** referitoare la obiecția de neconstituționalitate a prevederilor

În aceste condiții, Guvernul României a adoptat **Ordonanța de urgență nr. 6/2019** privind unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019⁶, care a preluat o parte din soluțiile prevăzute de proiectul de lege amintit și, totodată, a stabilit măsuri pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor din 26 mai 2019. Rațiunile adoptării ordonanței de urgență sunt explicitate pe larg în preambulul acesteia, respectiv:

- alegerile pentru Parlamentul European din mai 2019 vor avea loc într-un context foarte diferit față de toate alegerile anterioare, provocările politice cu care se confruntă Uniunea și statele sale membre fiind semnificative;
- în climatul politic actual este imperios ca fraudele electorale și intruziunile în organizarea corectă a alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019 să fie prevenite și combătute în regim de maximă urgență;
- procedurile de achiziții publice prevăzute de legislația în vigoare nu sunt de natură să asigure realizarea în condiții de siguranță și în termenele prevăzute de legislația electorală a buletinelor de vot, a ștampilelor cu mențiunea „VOTAT”, a timbrelor autocolante, a aplicației informatice de centralizare a rezultatelor votării, precum și a celorlalte materiale de logistică electorală prevăzute de lege, iar nefinalizarea procedurilor de achiziții publice ar echivala cu imposibilitatea organizării procesului electoral;
- numărul mare de retrageri din Corpul experților electorali din anul 2018 generat de lipsa mecanismelor destinate prevenirii fraudelor electorale, de volumul mare al activității din secțiile de votare, precum și de lipsa timpului liber după finalizarea unei activități care durează în medie 20 de ore fără întrerupere;
- necesitatea reglementării primare a datelor personale care vor fi incluse în listele de susținători, precum și a implementării în context electoral a Regulamentului general privind protecția datelor⁷, astfel încât partidele politice și candidații independenți să poată îndeplini formalitățile necesare depunerii candidaturilor, în considerarea termenului scurt rămas până la data limită a depunerii candidaturilor;
- opțiunile legiuitorului pentru finanțarea campaniei electorale pentru Parlamentul European nu sunt clare, din actuala redactare a textelor legale rezultând că acesta vizează, în fapt, alegerile locale și parlamentare, unde contribuțiile solicitate candidaților formațiunilor politice sunt în general mai mici;
- în absența cadrului necesar pentru asigurarea responsabilității partidelor politice și a cooperării autorităților competente potrivit Recomandării Comisiei Europene C(2018) 5949 din 12 septembrie 2018 privind rețelele de cooperare în materie electorală, transparența online și protecția împotriva incidentelor de securitate cibernetică și combaterea campaniilor de dezinformare în

art. I pct. 11 [cu referire la art. 15 alin. (2) din Legea nr. 370/2004 privind alegerea Președintelui României], art. I pct. 12 [cu referire la art. 16 alin. (3) din Legea nr. 370/2004], art. I pct. 45 [cu referire la art. 49 alin. (1) din Legea nr. 370/2004], art. I pct. 50 [cu referire la art. 50 alin. (1⁴) lit. a) și b) din Legea nr. 370/2004], art. II pct. 4 [cu referire la art. 5 alin. (11) din Legea nr. 33/2007 privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Parlamentul European], art. II pct. 21 [cu referire la art. 23 alin. (2) lit. a) și lit. b) din Legea nr. 33/2007], art. II pct. 22 [cu referire la art. 24 alin. (3) din Legea nr. 33/2007] și art. II pct. 50 [cu referire la art. 50 alin. (5) lit. a) și b) din Legea nr. 33/2007] din Legea pentru modificarea și completarea unor acte normative în materie electorală.

⁶ Denumită în continuare Ordonanța de urgență nr. 6/2019.

⁷ Regulamentul (UE) 2016/679 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE, denumit în continuare Regulamentul general privind protecția datelor.

contextul alegerilor pentru Parlamentul European, campania electorală este expusă atacurilor cibernetice, campaniilor de dezinformare și utilizării abuzive a datelor cu caracter personal;

– centralizarea rezultatelor votării poate fi grav afectată de incidente cibernetice și convenționale, ceea ce reclamă asigurarea unei securități sporite a acesteia.

Pentru soluționarea acestor aspecte, **în cadrul Ordonanței de urgență nr. 6/2019 au fost stabilite următoarele soluții legislative:**

- aplicația, echipamentele și/sau serviciile informatice utilizate de Biroul Electoral Central pentru centralizarea rezultatelor votării vor fi asigurate de către Autoritatea Electorală Permanentă, cu sprijinul Serviciului de Telecomunicații Speciale;
- Serviciul de Telecomunicații Speciale va asigura serviciile de telefonie specială și de comunicații de voce și date, necesare birourilor electorale, precum și funcționarea Sistemului informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019;
- operatorii de calculator vor asigura înregistrarea video-audio neîntreruptă a operațiunilor efectuate de către membrii birourilor electorale ale secțiilor de votare pentru numărarea voturilor;
- Autoritatea Electorală Permanentă va îndeplini rolul de punct de contact unic pentru punerea în aplicare a Recomandării Comisiei Europene C(2018) 5949 din 12 septembrie 2018;
- la alegerile pentru Parlamentul European din anul 2019, fiecare partid politic, organizație a cetățenilor aparținând minorităților naționale, alianță politică și candidat independent utilizează pentru finanțarea campaniei electorale câte un singur cont bancar. Finanțarea campaniei electorale din veniturile prevăzute la art. 3 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, republicată, cu modificările ulterioare, se va realiza printr-un cont bancar distinct. Pentru finanțarea propriei campanii electorale, partidul politic și organizația cetățenilor aparținând minorităților naționale pot utiliza contribuții electorale ale candidaților și transferuri ale sumelor de bani provenite din venituri obținute în condițiile art. 3 alin. (1) din Legea nr. 334/2006, cu respectarea limitei totale prevăzute la art. 28 alin. (6) lit. o) din Legea nr. 334/2006. Cheltuielile privind finanțarea campaniei electorale pot fi efectuate numai în condițiile prevăzute de ordonanța de urgență și de Capitolul IV din Legea nr. 334/2006;
- Autoritatea Electorală Permanentă va rambursa competitorilor electorali sumele de bani aferente cheltuielilor electorale legal efectuate, cu excepția celor care au fost efectuate prin conturile bancare distinct deschise pentru finanțarea campaniei electorale din veniturile prevăzute la art. 3 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 334/2006, cu aplicarea corespunzătoare a art. 48 alin. (3) și alin. (10) – (13) din Legea nr. 334/2006;
- sunt stabilite elementele pe care trebuie să le conțină formularul listei susținătorilor;
- partidele politice, alianțele politice, alianțele electorale, organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale și candidații independenți vor asigura informarea susținătorilor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal în conformitate cu Regulamentul general privind protecția datelor. Informarea se realizează prin intermediul paginilor proprii de internet, în mod direct de către persoanele care colectează semnăturile de susținere sau prin orice alt mijloc de informare;
- desemnarea președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare din țară și a locțiitorilor acestora se va face cu aplicarea corespunzătoare a art. 15 alin. (2) din Legea nr. 208/2015. Funcționarii publici și funcționarii publici cu statut special pot fi președinți și locțiitori în birourile electorale ale secțiilor de votare și pot activa ca personal tehnic auxiliar pe lângă birourile electorale, operatori de calculator și informaticieni;

- sunt stabilite principalele categorii de cheltuieli pentru organizarea și desfășurarea alegerii membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019, precum și autoritățile responsabile de efectuarea acestora;
- întrucât textul Legii nr. 33/2007 nu mai stabilește un termen pentru organizarea și aducerea la cunoștință publică a secțiilor de votare din străinătate se propune ca, până cel mai târziu cu 30 de zile înaintea zilei de referință, Ministerul Afacerilor Externe să asigure organizarea și aducerea la cunoștință publică a secțiilor de votare din străinătate;
- stabilirea indemnizațiilor acordate președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare, locțiitorilor acestora și membrilor birourilor electorale, operatorilor de calculator, statisticienilor, informaticienilor și personalului tehnic auxiliar.

Autoritatea Electorală Permanentă și Ministerul Afacerilor Interne au elaborat și au înaintat Guvernului României, în vederea adoptării, **proiectele a 9 hotărâri** pentru organizarea alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019, respectiv:

1. Hotărârea Guvernului nr. 80/2019 privind stabilirea zilei de referință pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019;
2. Hotărârea Guvernului nr. 81/2019 privind aprobarea programului calendaristic pentru realizarea acțiunilor necesare pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European în anul 2019;
3. Hotărârea Guvernului nr. 82/2019 privind aprobarea modelului listei de susținători care va fi folosit la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019;
4. Hotărârea Guvernului nr. 100/2019 pentru aprobarea bugetului și a cheltuielilor necesare pentru pregătirea, organizarea și desfășurarea alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019;
5. Hotărârea Guvernului nr. 101/2019 privind stabilirea măsurilor pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019;
6. Hotărârea Guvernului nr. 98/2019 privind aprobarea modelelor listelor electorale care vor fi folosite la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019;
7. Hotărârea Guvernului nr. 99/2019 privind aprobarea modelului buletinului de vot care va fi folosit la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019;
8. Hotărârea Guvernului nr. 102/2019 privind modelul, dimensiunile, condițiile de tipărire, de gestionare și de utilizare a timbrului autocolant la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019;
9. Hotărârea Guvernului nr. 103/2019 pentru aprobarea modelelor ștampilelor birourilor electorale și a modelului ștampilei cu mențiunea „VOTAT”, care vor fi folosite la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019.

Totodată, Guvernul a adoptat Hotărârea nr. 226/2019 privind stabilirea modelului proceselor-verbale de consemnare și centralizare a rezultatelor votării la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019.

Autoritatea Electorală Permanentă a adoptat **3 hotărâri** privind aprobarea modelului declarației de acceptare a candidaturii, a modelului listei de candidați, a modelului cererii de admitere a candidaturii independente, a modelului cererii de renunțare la candidatură și a modelului certificatului doveditor al alegerii ca membru din România în Parlamentul European care au fost folosite la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019⁸, procedura de eliberare a adeverințelor care atestă îndeplinirea condițiilor prevăzute

⁸ Hotărârea Autorității Electorale Permanente nr. 6/2019.

de art. 73 alin. (3) și (4) din Legea nr. 33/2007 privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Parlamentul European, precum și procedura de acreditare a reprezentanților externi ai mass-mediei și a observatorilor externi la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European⁹, măsuri pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019¹⁰.

Consiliul Național al Audiovizualului, autoritate unică de reglementare în domeniul serviciilor media audiovizuale, a adoptat **Decizia nr. 308/2019** privind regulile de desfășurare în audiovizual a campaniei electorale pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European.

1.2. ACTUALIZAREA LEGISLAȚIEI PRIVIND REFERENDUMUL NAȚIONAL ȘI CORELAREA CU LEGISLAȚIA PRIVIND ALEGERILE PENTRU PARLAMENTUL EUROPEAN

Decretul Președintelui României nr. 420/2019 pentru organizarea unui referendum național în data de 26 mai 2019, simultan cu data alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European, a impus adoptarea **Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 29/2019** privind modificarea și completarea unor acte normative în materie electorală, precum și pentru unele măsuri pentru organizarea alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European și a referendumului național din 26 mai 2019¹¹, care a vizat corelarea prevederilor legislative specifice celor două tipuri de consultări electorale, respectiv clarificări legislative suplimentare cu privire la aplicabilitatea prevederilor Ordonanței de urgență nr. 6/2019, la listele electorale, urnele de vot, ștampilele cu mențiunea „VOTAT” și timbrele autocolante utilizate, precum și o serie de măsuri noi privind:

- asigurarea transparenței tuturor cheltuielilor efectuate de competitorii electorali;
- stabilirea la nivel de lege a numărului de mandate ce vor fi repartizate ca urmare a alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din 26 mai 2019;
- majorarea indemnizațiilor președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare, ale locțiitorilor acestora, ale operatorilor de calculator ai birourilor electorale ale secțiilor de votare, ale membrilor birourilor electorale județene, ale membrilor birourilor electorale ale sectoarelor municipiului București, ale membrilor și ale personalului tehnic auxiliar al biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate.

Autoritatea Electorală Permanentă și Ministerul Afacerilor Interne au elaborat și au înaintat Guvernului României, în vederea adoptării, proiectul Hotărârii privind organizarea și desfășurarea referendumului național din data de 26 mai 2019, precum și pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 100/2019 pentru aprobarea bugetului și a cheltuielilor necesare pentru pregătirea, organizarea și desfășurarea alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019, devenită **Hotărârea Guvernului nr. 278/2019**.

În contextul organizării referendumului național simultan cu alegerile europarlamentare, Autoritatea Electorală Permanentă a adoptat **Hotărârea nr. 12/2019** privind unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a referendumului național din 26 mai 2019, precum și pentru modificarea Hotărârii Autorității Electorale Permanente nr. 11/2019 privind unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019.

⁹ Hotărârea Autorității Electorale Permanente nr. 9/2019.

¹⁰ Hotărârea Autorității Electorale Permanente nr. 11/2019.

¹¹ Denumită în continuare Ordonanța de urgență nr. 29/2019.

2. EVIDENȚA ALEGĂTORILOR

2.1. REGISTRUL ELECTORAL

Registrul electoral este sistemul informatic național de înregistrare și actualizare a datelor de identificare ale cetățenilor români cu drept de vot și a informațiilor privind arondarea acestora pe secții de votare. Datele și informațiile conținute în Registrul electoral sunt destinate exclusiv proceselor electorale. În conformitate cu prevederile Legii nr. 208/2015, cu modificările și completările ulterioare, Registrul electoral este administrat de Autoritatea Electorală Permanentă.

În vederea bunei desfășurări a alegerilor europarlamentare din anul 2019, AEP:

- **a efectuat periodic importuri de date** de la Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date (DEPABD) și de la Direcția Generală de Pașapoarte (DGP) și **a adus la cunoștință publică, lunar, numărul alegătorilor** înregistrați în Registrul electoral;
- prin compartimentele specializate și prin filialele sale, **a asigurat suport tehnic și de specialitate persoanelor autorizate** din cadrul primăriilor în derularea tuturor acțiunilor desfășurate de aceștia în Registrul electoral.

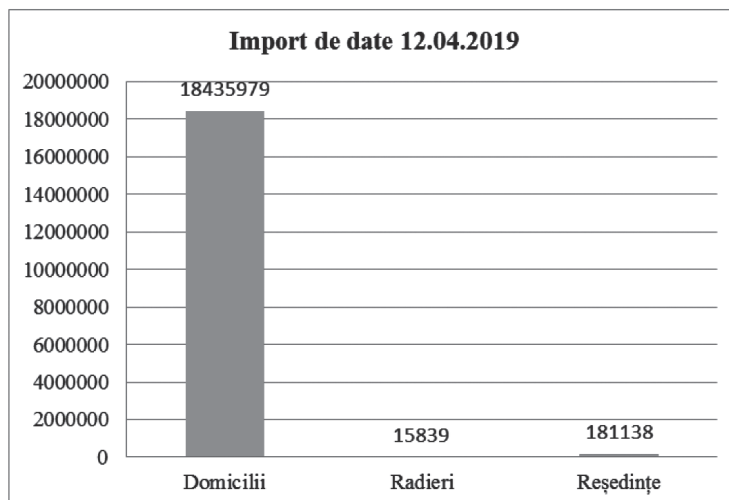
2.1.1. Operațiuni efectuate de Autoritatea Electorală Permanentă în Registrul electoral

Importurile de date privind alegătorii

În perioada electorală, în vederea creșterii acurateței listelor electorale permanente, Direcția Generală pentru Coordonarea Sistemului Informațional Electoral Național din cadrul Autorității a mărit frecvența actualizărilor de date de la Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date (DEPABD) și de la Direcția Generală de Pașapoarte (DGP), fiind efectuate două importuri complete de date și o actualizare de date de la DEPABD, precum și două importuri de date de la DGP, după cum urmează:

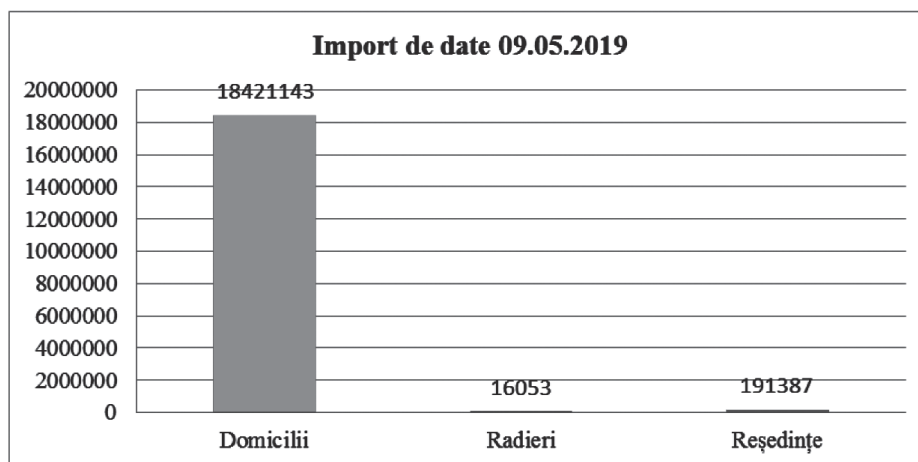
Importul de date din 12.04.2019:

- s-au primit de la DEPABD date privind domiciliul pentru 18.435.979 de persoane;
- s-au primit date pentru 181.138 de persoane privind reședința;
- s-au primit 15.839 de documente de radiere a dreptului de vot;

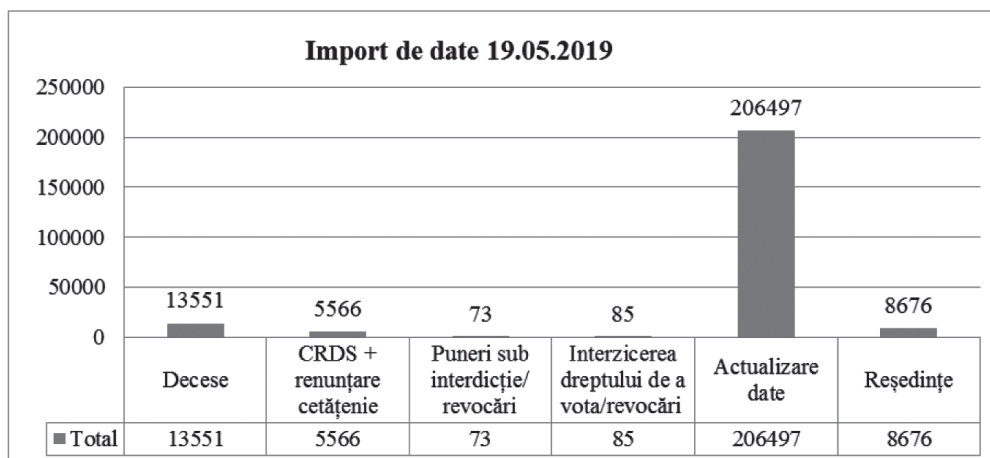
Importul de date din 09.05.2019:

- s-au primit de la DEPABD date privind domiciliul pentru 18.421.143 de persoane;
- s-au primit date pentru 191.387 de persoane privind reședința;
- s-au primit 16.053 de documente de radiere a dreptului de vot;

Importul parțial de date (actualizare) din 19.05.2019:

- s-au primit de la DEPABD date actualizate pentru 206.497 de persoane, privind schimbările intervenite în perioada 04.05.2019 – 19.05.2019, cu privire la domiciliu, actul de identitate, respectiv numele/prenumele persoanei;
- s-au primit date pentru 13.551 de persoane decedate, înregistrate în Registrul Național de Evidență a Persoanelor (RNEP) în perioada 04.05.2019 – 19.05.2019;
- s-au primit date pentru 5.566 de cetățeni români cu domiciliul în străinătate (CRDS)/persoane care au renunțat la cetățenie, informații înregistrate în RNEP în perioada 04.05.2019 – 19.05.2019;
- s-au primit date pentru 8.676 de persoane privind actualizarea reședinței, înregistrate în RNEP în perioada 04.05.2019 – 19.05.2019;
- s-au primit date pentru 73 de persoane cu mențiuni de punere sub interdicție, înregistrate în RNEP în perioada 04.05.2019 – 19.05.2019;
- s-au primit date pentru 85 de persoane cu mențiuni de interzicere a dreptului de a vota, înregistrate în RNEP în perioada 04.05.2019 – 19.05.2019.

Crearea machetelor listelor electorale

În vederea generării pachetelor electorale și a tipării listelor electorale permanente atât pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European cât și pentru referendumul național, în Registrul electoral au fost create *machetele modelelor listelor electorale* publicate în Monitorul Oficial al României.

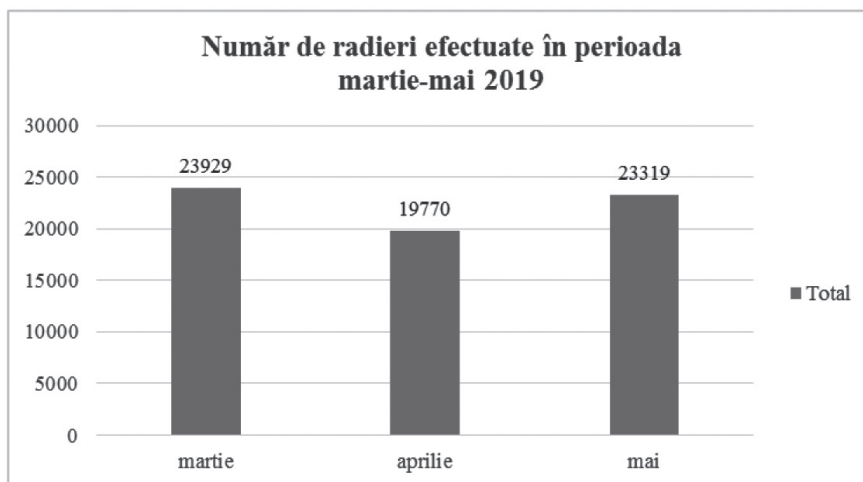
2.1.2. Monitorizarea operațiunilor efectuate de primari în Registrul electoral

Principalele operațiuni efectuate în Registrul electoral de către primari, prin intermediul persoanelor autorizate, au fost:

- radierea alegătorilor din Registrul electoral în caz de deces, interzicere a exercitării drepturilor electorale sau de punere sub interdicție – activitate permanentă, efectuată în 48 de ore de la data emiterii actului de deces sau în termen de 24 de ore de la data comunicării de către instanța judecătorească a copiei de pe dispozitivul hotărârii;
- delimitarea secțiilor de votare, prin dispoziție și aprobarea Registrului secțiilor de votare;
- generarea pachetelor electorale și tipărirea listelor electorale permanente – în perioada 21 – 24 mai 2019;
- introducerea în Registrul electoral a cererilor depuse de alegătorii comunitari pentru înscrierea în listele electorale speciale;
- introducerea în Registrul electoral a cererilor de vot la reședință.

Radierea alegătorilor din Registrul electoral se face de către persoanele autorizate din cadrul primăriilor localităților din România, permanent, conform art. 36 – 39 din Legea nr. 208/2015, cu modificările și completările ulterioare.

Situația radiierilor efectuate în perioada martie – mai 2019 este prezentată în graficul de mai jos:

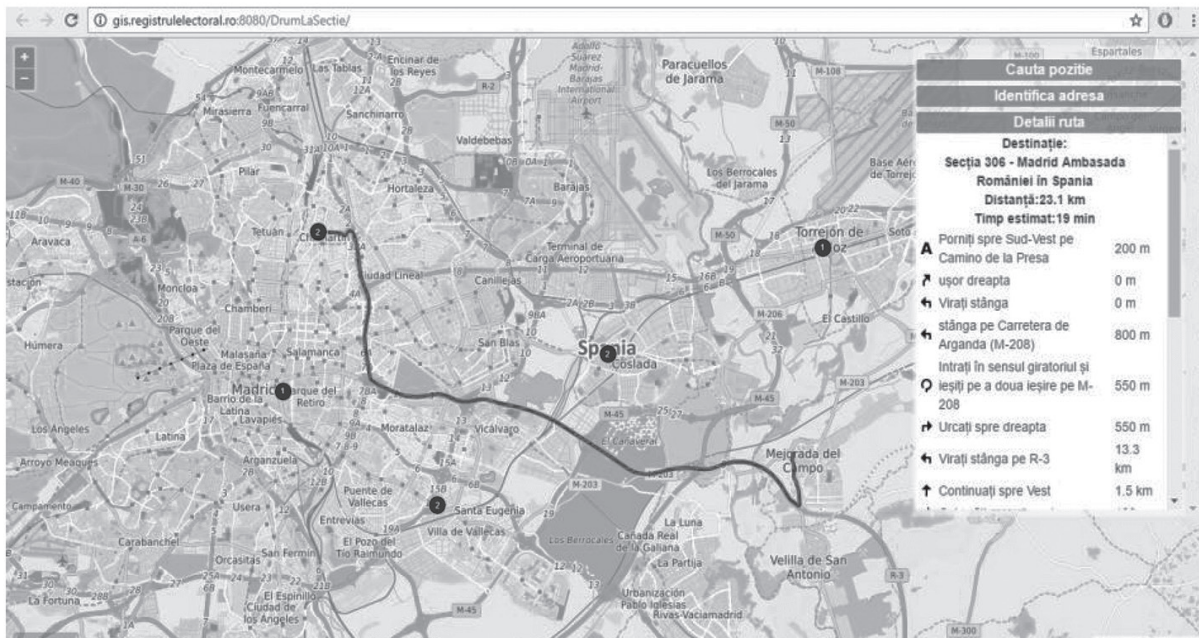
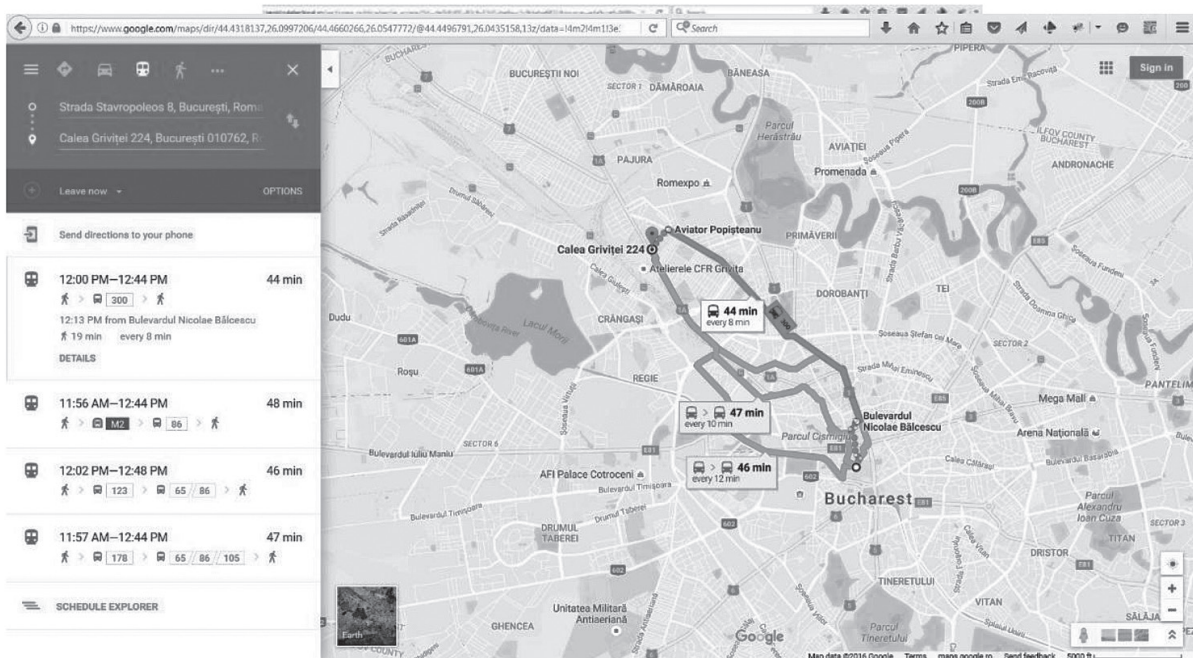
Totodată, AEP, prin compartimentul de resort, a acordat suport tehnic persoanelor din cadrul primăriilor autorizate să opereze în Registrul electoral pentru: resetare parole, deblocare IP, asistență în vederea efectuării radiierilor, asistență în vederea descărcării pachetelor electorale.

2.1.3. Utilizarea publică a Registrului electoral

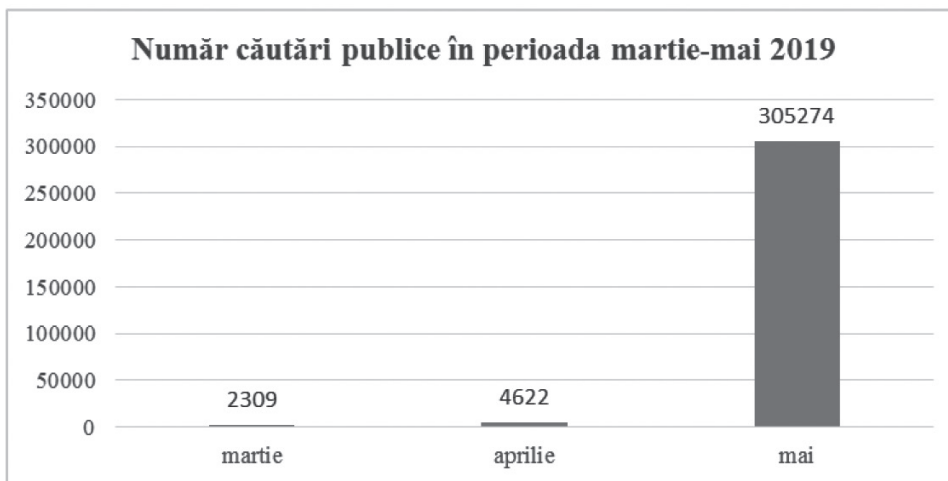
Prin interfața publică a Registrului electoral, alegătorii *pot verifica secția de votare la care au fost arondați* în funcție de adresa de domiciliu. Această funcționalitate a fost îmbunătățită prin

adăugarea în Registrul electoral a coordonatelor GPS ale secțiilor de votare și, astfel, alegătorii pot vizualiza locația secției de votare și drumul până la aceasta.

De asemenea, a fost pusă la dispoziția alegătorilor o hartă ce conține toate secțiile de votare organizate cu ocazia alegerilor din 26 mai 2019, atât pe teritoriul României, cât și în diaspora. Cu ajutorul acestei hărți alegătorii pot identifica locația secției de votare și drumul până la aceasta, fie din locația curentă, fie dintr-o locație selectată pe hartă.

Numărul de căutări publice în Registrul electoral a crescut în luna mai 2019, după cum se poate observa în graficul de mai jos:

2.2. FURNIZAREA DATELOR PRIVIND NUMĂRUL DE ALEGĂTORI ÎNSCRIȘI ÎN REGISTRUL ELECTORAL ȘI ÎN LISTELE ELECTORALE PERMANENTE

Lunar, inclusiv în timpul perioadei electorale, **Autoritatea Electorală Permanentă aduce la cunoștință publică**, pe site-ul propriu, **numărul de alegători înscriși în Registrul electoral**¹².

Potrivit *Comunicatului de presă al AEP privind numărul total de alegători înscriși în Registrul electoral la data de 25.05.2019*¹³, la data menționată, situația alegătorilor se prezenta astfel:

„Numărul total de alegători înscriși în Registrul electoral este de 18.987.675 de persoane, din care 18.835 au drepturile de vot radiate la data 26.05.2019, ca urmare a încadrării în prevederile art. 39 din Legea nr. 208/2015 (...).

Din totalul de alegători înscriși în Registrul electoral, exceptându-i pe cei cu drepturile de

vot radiate, un număr de 700.843 de cetățeni români cu drept de vot au domiciliul sau reședința în străinătate și sunt posesori de pașaport CRDS.

Numărul total de alegători români înscriși în „listele electorale permanente (persoane care au domiciliul sau reședința în România) este 18.267.997 de persoane”.

¹² A se vedea – Comunicat de presă privind numărul total de alegători înscriși în Registrul electoral la data de 28 februarie 2019, la adresa <http://www.roaep.ro/prezentare/comunicat-de-presa/comunicat-de-presa-privind-numarul-total-de-alegatori-inscrisi-in-registrul-electoral-la-data-de-28-februarie-2019/>, Comunicat de presă privind numărul total de alegători înscriși în Registrul electoral la data de 31 martie 2019, la adresa <http://www.roaep.ro/prezentare/comunicat-de-presa/comunicat-de-presa-privind-numarul-total-de-alegatori-inscrisi-in-registrul-electoral-la-data-de-31-martie-2019/> etc.

¹³ Accesibil la adresa <http://www.roaep.ro/prezentare/comunicat-de-presa/comunicat-de-presa-privind-numarul-total-de-alegatori-inscrisi-in-registrul-electoral-2/>.

Comunicatul prezintă și următoarele date centralizate:

– Anexa nr. 1 cuprinde numărul de alegători înscriși în listele electorale permanente (LEP) pentru alegerile europarlamentare, defalcat pe secții de votare;

– Anexa nr. 2 cuprinde numărul alegătorilor înscriși în listele electorale permanente (LEP) pentru referendumul național, defalcat pe secții de votare;

– Anexa nr. 3 cuprinde numărul de alegători români cu domiciliul în străinătate, posesori de pașaport CRDS, structurat pe țări, cu precizarea că în acest număr sunt incluși și cei 75 de alegători români care s-au înscris pe listele electorale ale altor state din Uniunea Europeană pentru a vota membrii acestora în Parlamentul European.

Totodată, în cadrul Comunicatului amintit se prezintă *Situația privind cetățenii cu drept de vot la alegerea membrilor din România în Parlamentul European*:

„În urma comunicărilor primite din partea instituțiilor cu atribuții similare ale statelor membre UE privind cetățenii români care s-au înscris pe listele de votare ale acestor state, au fost identificate în Registrul electoral 454 de persoane. Dintre acestea, 379 se aflau pe listele electorale permanente, având domiciliul sau reședința în țară și au fost radiate de pe listele aferente scrutinului european, iar 75 se regăsesc în evidența cetățenilor români cu domiciliul sau reședința în străinătate. Toate cele 454 de persoane vor apărea în evidența dedicată din Sistemul de monitorizare a prezenței la vot și prevenire a votului ilegal (SIMPV) pentru alegerile europarlamentare și au fost transmise către biroul electoral nr. 48 pentru secțiile de votare din străinătate.

Mai menționăm că în listele electorale speciale s-au înscris 114 cetățeni comunitari care și-au exprimat dorința de a vota pentru reprezentanții din România în Parlamentul European.

După efectuarea tuturor actualizărilor, listele electorale pentru alegerile europarlamentare se prezintă astfel:

Numărul total al alegătorilor înscriși în listele electorale permanente (LEP) este de 18.267.618 persoane;

Numărul total al alegătorilor înscriși în listele electorale speciale (LES) este de 114 persoane;

Numărul total de cetățeni români cu domiciliul sau reședința în străinătate cu drept de vot la acest scrutin este de 700.768 de persoane.”

Distinct, este prezentată *Situația privind cetățenii cu drept de vot la Referendumul național*:

„La generarea listelor electorale permanente pentru referendumul național consultativ, convocat de președintele României, nu au fost radiati din liste cei 379 de cetățeni români care s-au înscris pe listele de votare ale altor state pentru a vota reprezentanții acestora în Parlamentul European. Precizăm, de asemenea, că nu există posibilitatea ca un cetățean comunitar să voteze la acest scrutin.

Prin urmare, pentru referendumul național, numărul total al alegătorilor înscriși în listele electorale permanente (LEP) este 18.267.997 de persoane.

Pe lângă aceștia, în Registrul electoral mai figurează 700.843 cetățeni români cu domiciliul în străinătate care au drept de vot la acest scrutin.”

Totodată, pe tot parcursul perioadei electorale **a fost transmis către instituțiile prefectului numărul total de alegători corespunzător fiecărei secții de votare** pentru stabilirea numărului minim necesar de buletine de vot și numărul de alegători care dețin carte de identitate corespunzător fiecărei secții de votare, în vederea stabilirii numărului minim necesar de timbre autocolante.

3. ORGANIZAREA SECȚIILOR DE VOTARE

3.1. SECȚIILE DE VOTARE DIN ȚARĂ

3.1.1. Administrarea Registrului secțiilor de votare din țară

Autoritatea Electorală Permanentă administrează Registrul secțiilor de votare din țară. Pentru buna desfășurare a alegerii membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019 și pentru Referendumul național din 26 mai 2019, Autoritatea Electorală Permanentă a realizat operațiuni de verificare, prelucrare și actualizare a datelor și informațiilor cuprinse în Registrul secțiilor de votare din țară, a soluționat solicitările de aviz de modificare a delimitărilor și/sau sediilor secțiilor de votare și a acordat sprijin primarilor pentru realizarea unor corecții ale erorilor materiale privind denumirea sediului și a adresei secțiilor de votare pentru toate unitățile și subdiviziunile administrativ-teritoriale.

Conform datelor din Registrul secțiilor de votare, pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019 și pentru Referendumul național din 26 mai 2019 **au fost organizate 18.730 de secții de votare în țară**, cu 68 de secții de votare mai mult față de finele anului 2018, după cum urmează: **5.137 de secții în municipii, 1.269 de secții în municipiul București, 1.757 de secții în orașe și 10.567 de secții în comune**. Majoritatea secțiilor de votare sunt situate în mediul rural, respectiv 56,42%. *Situația privind numărul secțiilor de votare din țară, pe județe, respectiv pe municipiul București se găsește în Anexa nr. 1**.

Situația privind numărul secțiilor de votare din țară și numărul de alegători arondați acestora la scrutinul pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019 și pentru Referendumul național din 26 mai 2019, în funcție de tipul unităților administrativ-teritoriale, se prezintă astfel¹⁴:

Tipul unități administrativ-teritoriale	Număr secții de votare	Număr alegători înscriși în listele electorale permanente pentru alegerile europarlamentare	Număr alegători înscriși în listele electorale permanente pentru referendumul din 26 mai 2019	Număr mediu de alegători/ secție de votare		Nr. secții de votare cu peste 2000 de alegători	Nr. secții de votare cu mai puțin de 50 de alegători
				euro-parlamentare	referendum		
Municipii	5.137	6.751.291	6.751.442	1314,28	1314,28	20	1
Orașe	1.757	1.917.775	1.917.809	1091,51	1091,52	2	4
Subdiviziuni UAT (Mun. București)	1.269	1.799.032	1.799.075	1417,67	1417,71	30	0
Comune	10.567	7.799.520	7.799.671	738,10	738,12	14	56
TOTAL	18.730	18.267.618	18.267.997	975,31¹⁵	975,33¹⁶	66	61

* N. red.: Anexele apar la finalul Raportului și, astfel, vor fi publicate împreună cu a doua parte a acestui document, în următorul număr al RRSE.

¹⁴ Numărul cuprinde numărul total de înscriși în listele electorale permanente pentru alegerile europarlamentare, respectiv pentru referendumul din 26 mai 2019, valabil la data de 25 mai 2019, aferent fiecărei localități, disponibil la adresa <http://www.roaep.ro/prezentare/en/comunicat-de-presa/comunicat-de-presa-privind-numarul-total-de-alegatori-inscrisi-in-registrul-electoral-2/>.

¹⁵ Acest număr rezultă prin raportarea numărului total de secții de votare organizate în țară la numărul total de persoane înscrise în listele electorale permanente.

¹⁶ Idem.

Se poate observa că la nivel național, pentru cele două scrutine din data de 26 mai 2019, au fost organizate *66 de secții de votare cu un număr de peste 2000 de alegători arondați*, cu 58 mai puțin față de finele anului 2019. Factori determinanți pentru această situație sunt: emiterea actelor de identitate cuprinzând adrese de domiciliu/reședință noi; emiterea actelor de identitate noi; creșterea numărului de persoane care au împlinit 18 ani; emiterea actelor de identitate având aceeași adresă de domiciliu persoanelor cu cetățenie moldovenească care au redobândit cetățenia română. Totodată, au fost organizate *61 de secții de votare cu un număr mai mic de 50 de alegători arondați*, 91,80% dintre acestea fiind în mediul rural. Factori determinanți pentru această situație sunt: distanța dintre sediul celei mai apropiate secții de votare și domiciliul/reședința alegătorilor depășește 3 kilometri; plasarea secției de votare într-o zonă izolată; dificultăți majore întâmpinate în procesul de informatizare a secției de votare.

Emiterea avizelor pentru modificarea delimitării secțiilor de votare și/sau a sediilor acestora și pentru înființarea unor secții de votare¹⁷

În perioada ianuarie – 17 aprilie 2019¹⁸ s-au primit, de la primari, **446 de solicitări de aviz** pentru modificarea delimitărilor/sediilor secțiilor de votare, respectiv pentru înființarea unor secții de votare, care au fost soluționate astfel:

- în cazul a 442 dintre solicitări¹⁹, a fost emis avizul conform favorabil la care, după analizarea datelor și informațiilor, au fost indicate soluțiile optime pe baza cărora au fost aduse modificări delimitărilor și sediilor unui număr de 1.301 de secții de votare (6,95% din numărul total al secțiilor de votare);
- în cazul a 2 dintre solicitări a fost emis avizul conform neoportun pentru solicitarea de modificare a 2 secții de votare din comuna Ion Creangă, județul Neamț, respectiv pentru solicitarea de înființare a unei secții de votare și modificarea delimitării secțiilor de votare din orașul Babadag, județul Constanța;

¹⁷ Modificarea delimitării secțiilor de votare și/sau a sediilor acestora se poate realiza, potrivit dispozițiilor art. 20 alin. (3) din Legea nr. 208/2015, numai cu avizul conform al AEP, pe baza solicitărilor transmise de primari. Avizul conform este emis pentru:

1. modificarea delimitării secțiilor de votare în următoarele situații:

- a) apariția, desființarea sau redenumirea arterelor;
- b) emiterea de acte de identitate cuprinzând adrese de domiciliu noi;
- c) emiterea de dovezi de reședință cuprinzând adrese de reședință noi;
- d) modificarea limitelor unităților administrativ-teritoriale;
- e) rectificarea unor omisiuni sau erori privind elementele teritoriale arondate unei secții de votare;
- f) rectificarea sau modificarea mențiunilor privind domiciliul sau reședința din actele de identitate ale alegătorilor;
- g) emiterea unor acte de identitate noi.

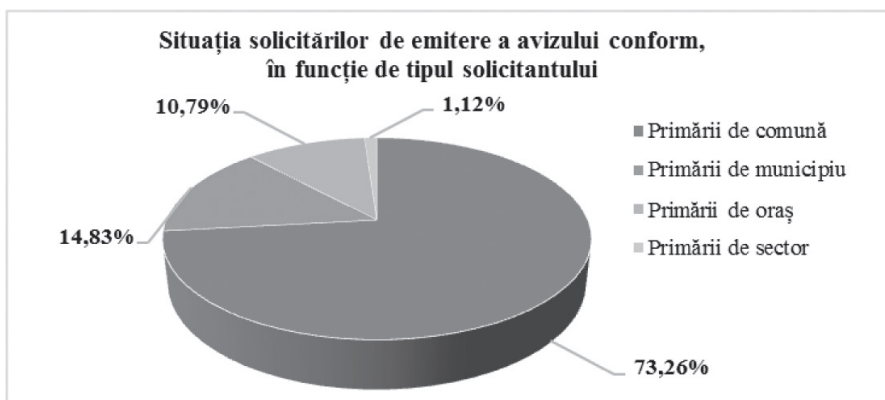
2. schimbarea sediului secției de votare în următoarele situații:

- a) în cazul în care acestea nu mai îndeplinesc condițiile prevăzute în Hotărârea Autorității Electorale Permanente nr. 44/2016;
- b) în cazul în care primarul poate asigura condiții și dotări de o calitate superioară celor existente în alte imobile;
- c) când este necesară reducerea distanței dintre sediile secțiilor de votare și domiciliile/reședințele alegătorilor arondați la acestea și există cereri scrise motivate din partea acestora privind schimbarea sediului secției de votare.

¹⁸ Conform *Hotărârii Birourilor Permanente ale Camerei Deputaților și Senatului nr. 2/2019 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Autorității Electorale Permanente*, potrivit art. 29 lit. I), filialele AEP emit avizele conforme privind delimitarea secțiilor de votare din țară și stabilirea sediilor acestora, conform legii și normelor aplicabile. Până la data intrării în vigoare a Hotărârii amintite, compartimentul de resort din cadrul AEP abilitat în acest sens a emis **372** de avize conforme și, ulterior datei menționate, filialele AEP au emis încă **74** de avize conforme.

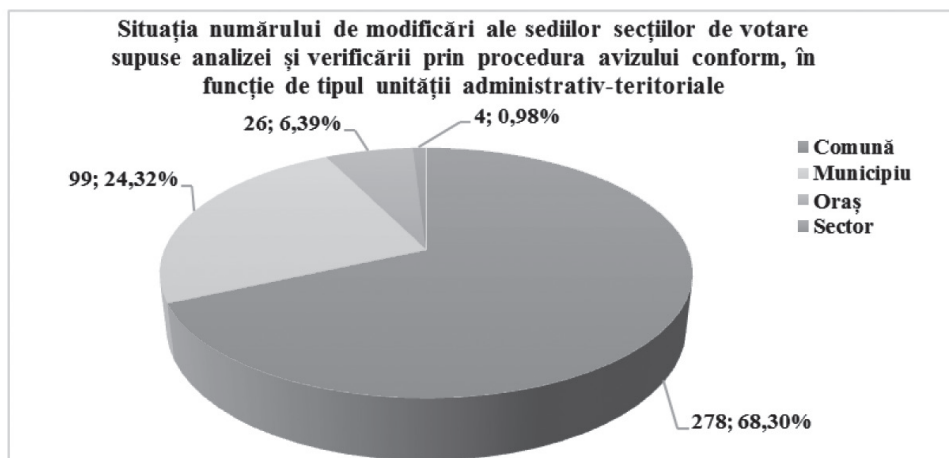
¹⁹ În cazul a 2 dintre solicitări, primarul a comunicat AEP *renunțarea parțială la solicitare*, astfel: primarul comunei Borș din județul Bihor a renunțat la solicitarea de schimbare a sediului unei secții de votare din cele 2 solicitate inițial a fi schimbate, iar primarul comunei Nușeni din județul Bistrița-Năsăud a renunțat la solicitarea de schimbare a sediului unei secții de votare din cele 3 solicitate inițial a fi schimbate.

- în cazul uneia dintre solicitări, primarul a comunicat AEP *renunțarea în totalitate la solicitare* (solicitarea primarului comunei Valcău de Jos din județul Sălaj privind modificarea sediului unei secții de votare);
- în cazul uneia dintre solicitări, primarul a comunicat AEP *renunțarea la avizul conform emis*, fapt pentru care acesta a fost *anulat* (solicitarea primarului comunei Parava din județul Bacău privind modificarea sediului unei secții de votare).

Solicitările primite au fost supuse analizei și verificării însumând 6.646 de solicitări de modificări punctuale (precum arterele, segmentele de artere, imobilele, respectiv numere administrative arondate unei secții de votare, modificarea sediului secției de votare, înființare/desființare secții de votare) cu următoarele rezultate:

- a. modificarea sediilor a 407 secții de votare.** 69,30% din totalul sediilor modificate sunt situate în mediul rural.

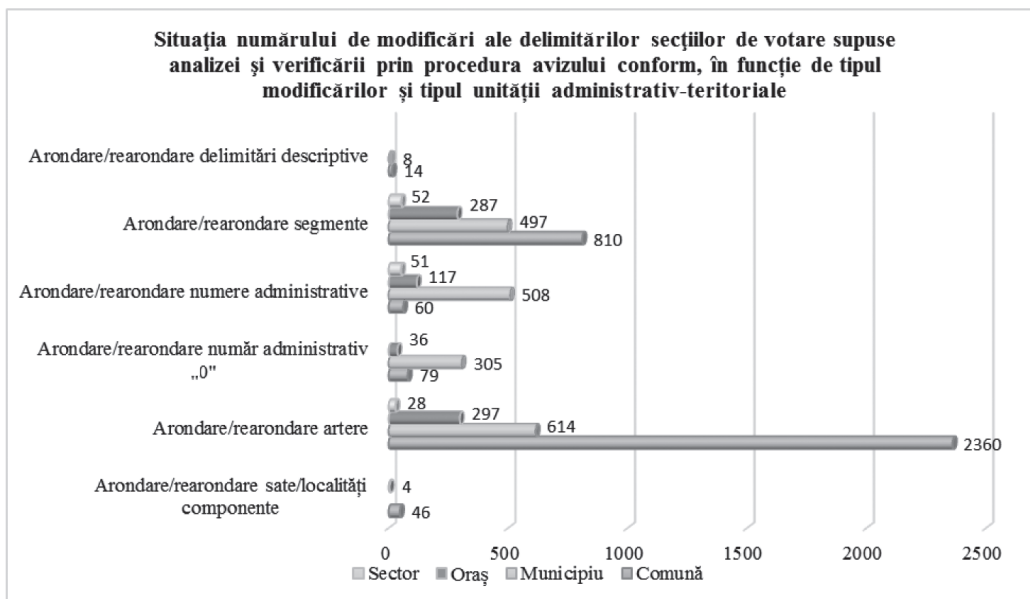
În situațiile în care primarii au solicitat AEP avizul conform pentru schimbarea sediilor/înființarea unor secții de votare, în conformitate cu dispozițiile art. 8 alin. (4) din Hotărârea AEP nr. 19/2017 pentru aprobarea Metodologiei de avizare a actualizării delimitării secțiilor de votare din țară și a stabilirii sediilor acestora, reprezentanții filialelor sau birourilor județene ale AEP au efectuat verificări la fața locului privind asigurarea condițiilor legale în imobilul propus pentru a deveni sediu al secției de votare.

b. au fost supuse analizei și verificării 36²⁰ de solicitări de înființare a unor secții de votare, fiind acordat aviz conform favorabil pentru înființarea a 66 de secții de votare, respectiv:

Județul	Unități/Subdiviziuni administrativ-teritoriale	Nr. secții de votare înființate
Bihor	Municipiul Oradea	2
Bihor	Comuna Nojorid	1
Brașov	Municipiul Săcele	1
Brașov	Municipiul Brașov	4
Cluj	Comuna Florești	6
Cluj	Municipiul Cluj-Napoca	2
Dâmbovița	Comuna Corbii Mari	1
Dolj	Comuna Malu Mare	1
Iași	Municipiul Pașcani	2
Iași	Municipiul Iași	6
Iași	Comuna Miroslava	2
Ilfov	Oraș Bragadiru	1
Ilfov	Comuna Tunari	1
Ilfov	Comuna Dobroești	1
Ilfov	Comuna Chiajna	3
Ilfov	Comuna Balotești	1
Maramureș	Comuna Vadu Izei	1
Maramureș	Comuna Coltău	1
Mehedinți	Comuna Stângăceaua	1
Mehedinți	Comuna Șișești	1
Mehedinți	Comuna Corcova	1
Mun. București	Sectorul 3	4
Mun. București	Sectorul 4	1
Neamț	Comuna Secuieni	1
Neamț	Comuna Borlești	1
Olt	Comuna Slătioara	1
Satu Mare	Comuna Lazuri	1
Satu Mare	Comuna Odoreu	1
Satu Mare	Comuna Viile Satu Mare	1
Suceava	Oraș Vicovu De Sus	1
Suceava	Municipiul Rădăuți	1
Timiș	Comuna Giroc	1
Timiș	Comuna Dumbrăvița	1
Vaslui	Municipiul Vaslui	10
Vâlcea	Oraș Horezu	1
TOTAL	-	66

²⁰ Pentru solicitarea de înființare a unei secții de votare și modificarea delimitării secțiilor de votare din orașul Babadag, județul Constanța a fost emis aviz conform neoportun.

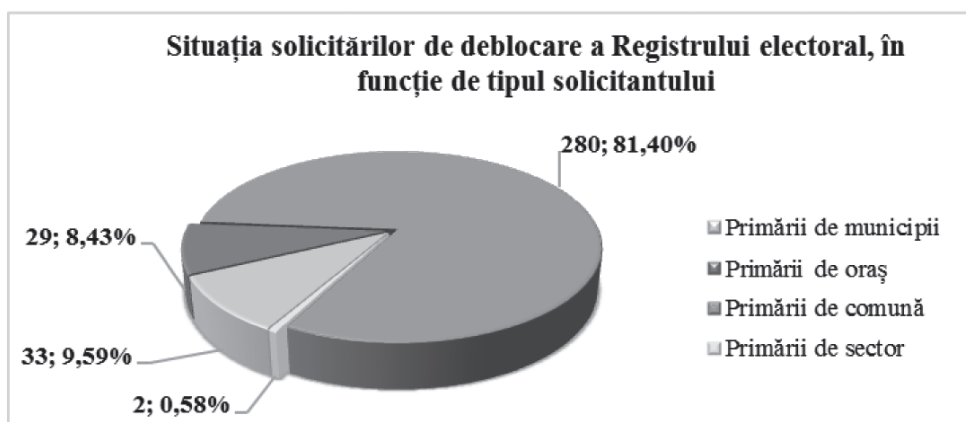
c. au fost avizate 6.173 de modificări ale delimitărilor secțiilor de votare. Acestea au vizat, în principal: arondarea/rearondarea unor sate în delimitarea secțiilor de votare; arondarea arterelor omise, respectiv a arterelor nou-înființate în delimitarea secțiilor de votare, arondarea imobilelor omise, respectiv a noilor imobile în delimitarea secțiilor de votare (imobile cu număr administrativ „0”, arondarea unor numere administrative, arondarea unor segmente de numere).

Soluționarea solicitărilor de deblocare a Registrului electoral

Pe lângă solicitările de obținere a avizului conform emis de AEP pentru înființarea de secții de votare ori pentru modificarea delimitării și/sau a sediului acestora, primăriile unităților administrativ-teritoriale din 35 de județe și dintr-o subdiviziune administrativ-teritorială din municipiul București au formulat 344 de solicitări de deblocare a Registrului electoral pentru autorizarea efectuării următoarelor operațiuni:

- 294 de solicitări privind efectuarea operațiunilor de arondare manuală a alegătorilor;
- 50 de solicitări pentru efectuarea unor corecții ale unor erori materiale în ceea ce privește tipul, denumirea și adresa secției de votare.

Aducerea la cunoștință publică a datelor și informațiilor din Registrul secțiilor de votare

Pentru informarea corectă a alegătorilor au fost postate pe site-ul AEP²¹ variante actualizate ale Registrului secțiilor de votare cuprinzând delimitarea, numerotarea și sediile secțiilor de votare.

The screenshot shows the website of the Romanian Permanent Electoral Authority (AEP). At the top, there is a logo and the text 'AUTORITATEA ELECTORALĂ PERMANENTĂ MANAGEMENT ELECTORAL'. To the right, there are links for 'Portal AEP', 'Logistică și materiale electorale', and 'Bugele electorale'. Below this is a dark header with the text 'Registrul secțiilor de votare'. Underneath, there is a breadcrumb trail: 'ACASĂ > Geografie electorală > Registrul secțiilor de votare'. The main content area contains a search form with the following fields: 'Alegeri' (set to 'Generale'), 'Tip alegeri*' (set to '-'), 'Circumscripție' (set to '-'), 'An*' (set to '-'), 'Luna' (set to '-'), and 'Zi' (set to '-'). A 'Cauta' button is located at the bottom right of the form.

3.1.2. Măsuri pentru accesibilizarea secțiilor de votare

În perioada premergătoare scrutinelor din 26.05.2019, mai multe persoane fizice, organizații neguvernamentale reprezentând drepturile persoanelor cu dizabilități²², partide politice²³ și autorități ale statului²⁴ s-au adresat Autorității Electorale Permanente cu privire la necesitatea sporirii accesului în secțiile de votare, sesizând faptul că o parte dintre secțiile de votare organizate la alegerile anterioare au fost situate la etajul imobilelor, nebeneficiind de rampe de acces.

În urma sesizărilor primite, Autoritatea Electorală Permanentă a inițiat demersuri pentru sporirea accesibilității secțiilor de votare:

- având în vedere faptul că Autoritatea Electorală Permanentă a stabilit încă din anul 2016²⁵, un set de condiții minimale pe care trebuie să le îndeplinească locațiile în care funcționează secțiile de votare, condiții care vizează, printre altele, și accesibilizarea secțiilor de votare pentru persoanele cu dizabilități, în textul Legii nr. 208/2015, astfel cum a fost modificat prin Ordonanța de urgență nr. 29/2019, al cărui proiect a fost elaborat de AEP, a fost stabilită *obligatia primarilor de a asigura accesibilitatea localurilor de vot conform metodologiei aprobate prin hotărâre a Autorității Electorale Permanente;*²⁶

²¹ La adresa: <http://www.roaep.ro/logistica/geografie-electoral/registrul-sectiilor-de-votare/>.

²² Asociația Persoanelor cu Dizabilități „Well” – Adresa înregistrată la Autoritatea Electorală Permanentă cu nr. 5202/21.03.2019, Consiliul Național al Dizabilității din România – Adresa înregistrată la Autoritatea Electorală Permanentă cu nr. 9525 din 08.05.2019.

²³ Alianța 2020 USR PLUS – Adresa înregistrată la Autoritatea Electorală Permanentă cu nr. 7574 din 12.04.2019.

²⁴ Biroul electoral nr. 46 – Sectorul 5 al Municipiului București – Adresa înregistrată la Autoritatea Electorală Permanentă cu nr. 10189 din 15.05.2019.

²⁵ În cadrul **Hotărârii Autorității Electorale Permanente nr. 44/2016 privind setul de condiții minimale pe care trebuie să le îndeplinească locațiile în care funcționează secțiile de votare, precum și dotarea minimală a acestora**, accesibilă la <http://www.roaep.ro/legislatie/articole-legislatie/hotararea-autoritatii-electorale-permanente-nr-442016-privind-setul-de-conditii-minimale-pe-care-trebuie-sa-le-indeplineasca-locatiile-in-care-functioneaza-sectiile-de-votare-precum-si-dotarea-mini/>.

²⁶ Autoritatea Electorală Permanentă a inclus în proiectul ordonanței de urgență amintite și alte măsuri pentru sporirea accesului la vot al persoanelor cu dizabilități, respectiv posibilitatea alegătorilor cu mobilitate redusă de a vota la orice secție de votare care le asigură accesul la procesul de votare, precum și obligația primarilor și a Autorității Electorale Permanente de a aduce la cunoștință publică lista secțiilor de votare care asigură accesul la vot al alegătorilor cu mobilitate redusă, până cel mai târziu cu 5 zile înaintea zilei de referință. Aceste prevederi nu au fost însă menținute în textul Ordonanței de urgență nr. 29/2019 adoptată de Guvernul României.

- în vederea stabilirii situației concrete a secțiilor de votare în care se vor desfășura scrutinele din 26 mai 2019, Autoritatea Electorală Permanentă a solicitat, în data de 14.04.2019, tuturor primăriilor unităților administrativ-teritoriale, respectiv ale subdiviziunilor administrativ-teritoriale, să completeze „Nota de constatare a îndeplinirii condițiilor prevăzute de Hotărârea Autorității Electorale Permanente nr. 44/2016 pentru secțiile de votare aferente”, pentru toate secțiile de votare din țară.

Raportul preliminar întocmit în urma centralizării datelor primite de la primari în perioada 14.04.2019-15.05.2019 **poate fi consultat pe site-ul AEP**²⁷. Prezentăm mai jos o situație sintetică privind accesibilitatea secțiilor de votare, așa cum rezultă din conținutul Raportului amintit.

Situație sintetică privind accesibilitatea secțiilor de votare

Din totalul de 18.730 de secții de votare organizate în țară, un număr de 537 de secții de votare sunt organizate la etaj, 13 secții de votare la demisol și 3 secții de votare la subsol.

Dintre cele 537 de secții de votare organizate la etaj, pentru un număr de 276 de secții de votare a fost bifat „nu” criteriul „*există rampe speciale pentru accesul persoanelor cu handicap locomotor care intenționează să își exercite dreptul de vot*”, cu mențiunea că pentru 89 din acestea există rampă de acces mobilă sau fixă doar la intrarea în clădire.

De asemenea, din cele 13 secții de votare amplasate la demisol, pentru un număr de 11 secții de votare a fost bifat „nu” criteriul „*există rampe speciale pentru accesul persoanelor cu handicap locomotor care intenționează să își exercite dreptul de vot*”, cu precizarea că pentru cele 6 secții de votare din Sectorul 3 al municipiului București s-a făcut mențiunea că „*se vor instala rampe*”, iar pentru secția de votare din municipiul Arad, județul Arad, a fost făcută precizarea că „*nu este cazul*”.

În ceea ce privește criteriul „*există rampe speciale pentru accesul persoanelor cu handicap locomotor care intenționează să își exercite dreptul de vot*” pentru un număr de 3.119 secții de votare²⁸ acesta a fost completat cu „nu”, din care pentru 2.442 de secții de votare nu au fost făcute mențiuni referitoare la faptul că nu este necesară rampă specială de acces.

Pentru un număr de 685 de secții de votare²⁹ criteriul „*există rampe speciale pentru accesul persoanelor cu handicap locomotor care intenționează să își exercite dreptul de vot*” a fost completat cu „nu” sau necompletat, însă au fost făcute mențiuni că nu este necesară rampă specială de acces deoarece fie „*nu este cazul/nu este necesară/nu este nevoie*”, fie „*intrarea în clădire este la nivelul solului*”, fie „*există rampă de acces la intrarea secundară*”, fie „*accesul este facil datorită faptului că diferența de nivel între cota 0 a clădirii și cota terenului natural este +10 cm*” etc.

²⁷ Raportul preliminar privind situația centralizată a îndeplinirii condițiilor prevăzute de Hotărârea Autorității Electorale Permanente nr. 44/2016 de către sediile secțiilor de votare din țară, din punct de vedere al accesibilității acestora, conform raportărilor primite, însoțit de anexa acestuia, este disponibil la <http://www.roaep.ro/management-electoral/management-electoral/evaluare-monitorizare-planificare-strategica/>. Trebuie menționat faptul că raportul, din cauza volumului mare de date ce include aproximativ 20.000 de rapoarte comunicate și prelucrate într-o perioadă scurtă și încărcată din punct de vedere al diverselor operațiuni electorale, poate conține inadvertențe ori inexactități ce merită a fi semnificate de participanții la procesul electoral, astfel încât forma finală să poată fi utilizată ca un „tablou de bord” pentru viitorul proiect al AEP de evaluare la scară națională a sediilor secțiilor de votare.

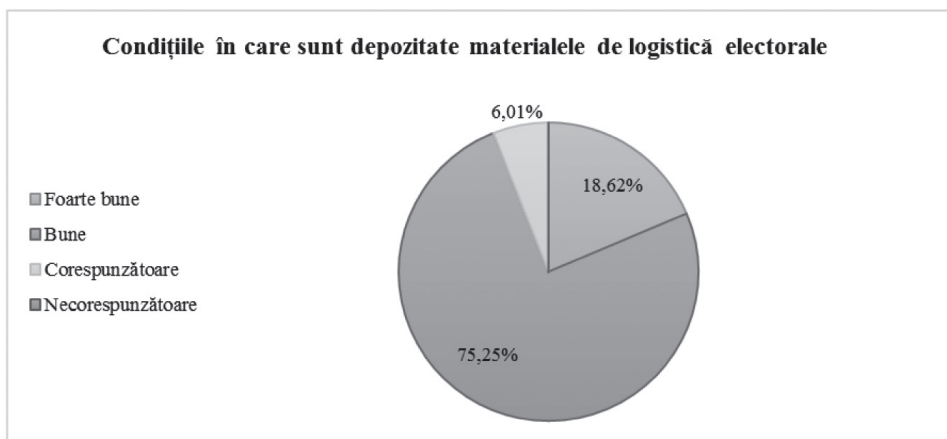
²⁸ Pentru acestea criteriul „*se află la parterul clădirilor*” a fost completat cu „da”.

²⁹ Pentru acestea criteriul „*se află la parterul clădirilor*” a fost completat cu „da”.

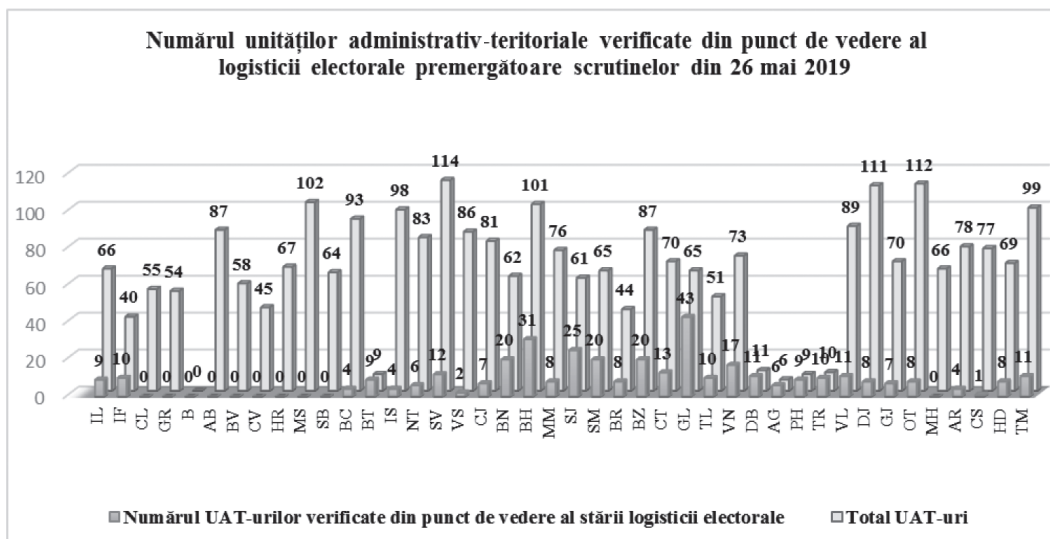
3.1.3. Monitorizarea modului de asigurare a logisticii electorale

În perioada premergătoare scrutinelor din 26 mai 2019, cu ocazia acțiunilor de control și îndrumare electorală desfășurate de către filialele și birourile județene ale AEP în unitățile administrativ-teritoriale, a fost monitorizată situația logisticii electorale de care dispun primăriile pentru organizarea și amenajarea secțiilor de votare.

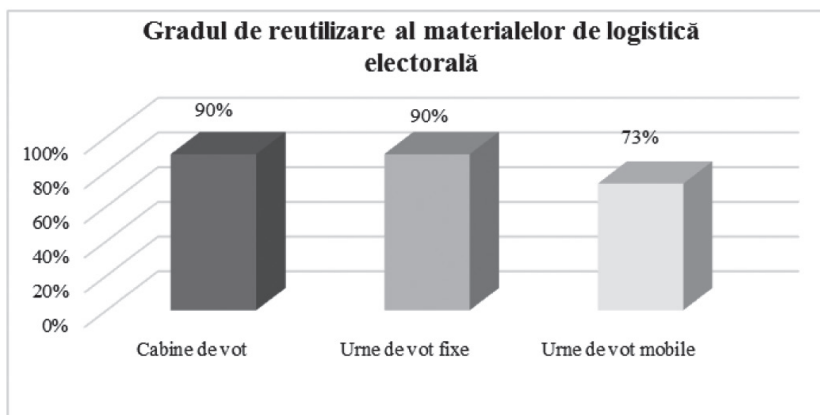
În urma verificărilor efectuate și a datelor comunicate de primării, s-a constatat că **unele unități administrativ-teritoriale depozitează materialele de logistică electorală în condiții foarte bune (18,62%), altele depozitează materialele de logistică electorală în condiții bune (75,25%) și corespunzătoare (6,01%),** niciuna dintre unitățile administrativ-teritoriale verificate nu depozitează în condiții necorespunzătoare.

În perioada premergătoare scrutinelor din 26 mai 2019 s-a realizat evaluarea dotărilor specifice secțiilor de votare, precum și a modului de păstrare a acestora între perioadele electorale în **342 de unități administrativ-teritoriale**, reprezentând 10,75% din numărul total al acestora (3.181 de unități administrativ-teritoriale la nivel național), respectiv: 48 de municipii, 106 orașe, 1.069 de comune.

În urma controalelor efectuate, gradul de reutilizare al materialelor de logistică electorală se prezintă după cum urmează:

Nu au fost raportate incidente privind logistica electorală la scrutinele din 26.05.2019. Totuși, chiar dacă se constată o tendință către modernizarea procesului electoral, în special prin informatizarea acestuia, ce permite îmbunătățirea exercitării drepturilor electorale, **logistica electorală utilizată este învechită**, utilizându-se resursele de la procesele electorale anterioare.

Apreciem că este **necesară demararea unui program de modernizare a logisticii electorale** care să aibă la bază fie modernizarea logisticii electorale în forma clasică (urne, cabine), fie cea bazată pe echipamente și soluții ICT (tehnologia informației și comunicațiilor).

3.2. SECȚIILE DE VOTARE DIN STRĂINĂTATE

Numeroși cetățeni români cu domiciliul/reședința în afara țării au transmis atât Autorității Electorale Permanente³⁰, cât și Ministerului Afacerilor Externe³¹ solicitări referitoare la necesitatea suplimentării numărului de secții de votare din străinătate, pentru scrutinele din data de 26 mai 2019.

Potrivit **Ordinului ministrului afacerilor externe nr. 730/2019** privind numerotarea secțiilor de votare din străinătate pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019, cu modificările ulterioare³², **au fost înființate 441 de secții de votare**, cele mai multe secții organizate în cadrul unui scrutin până în prezent, respectiv:

- comparativ cu alegerile anterioare pentru Parlamentul European (2014, 2009 și 2007 – când au fost organizate 190 de secții), numărul de secții de votare a fost suplimentat cu 251;

³⁰ **Comisia pentru comunitățile de români din afara țării a Senatului României** a centralizat și a transmis Autorității Electorale Permanente mai multe solicitări ale cetățenilor români din diaspora, care au solicitat înființarea de secții de votare în localități din străinătate în care există o comunitate semnificativă de alegători români.

³¹ MAE a primit 440 de petiții prin care se solicita înființarea de secții de votare. 194 dintre acestea au fost soluționate, în sensul în care în localitățile respective au fost organizate secții. În privința celorlalte 246 de petiții, situația este următoarea:

- 123 de solicitări de organizare de secții de votare în 123 de locații diferite, unice, dublate de alte 42 de petiții;
- 34 de solicitări de organizare de secții de votare pe teritoriile unor state precum Belgia, Finlanda, Marea Britanie, Spania sau Suedia, fără a se preciza locația exactă;
- 47 de solicitări de organizare de secții de votare formulate prin intermediul unor platforme online, care nu conțineau date cu privire la localități.

³² Ordinul ministrului afacerilor externe nr. 768/2019 pentru modificarea anexei la Ordinul ministrului afacerilor externe nr. 730/2019 privind numerotarea secțiilor de votare din străinătate pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019.

- în comparație cu referendumul național pentru revizuirea Constituției din 2018 (378 de secții organizate), au fost organizate 63 de secții în plus;
- față de alegerile parlamentare din 2016 (417 secții organizate), s-au înființat 24 de secții în plus.

Organizarea secțiilor din străinătate la alegerile pentru Parlamentul European s-a făcut în conformitate cu prevederile art. 34 alin. (7) – (10) din Legea nr. 33/2007, potrivit căruia:

- pe lângă misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României se organizează una sau mai multe secții de votare pentru alegătorii care se află în străinătate în ziua de referință;
- în afara secțiilor de votare prevăzute la alin. (7), pot fi organizate, cu acordul guvernului din țara respectivă, secții de votare și în alte localități decât cele în care își au sediul misiunile diplomatice sau oficiile consulare;
- sediile secțiilor de votare prevăzute la alin. (7) și (8) se organizează și se dotează prin grija Ministerului Afacerilor Externe. În acest scop, Ministerul Finanțelor Publice alocă fondurile necesare.

Numărul secțiilor organizate în principalele țări la diferite scrutine poate fi consultat în Anexa nr. 2.

Din cele 441 de secții de votare organizate, 186 au funcționat pe lângă sediile misiunilor diplomatice și ale Institutului Cultural Român, iar 255 de secții de votare în alte locații.

Față de procesele electorale anterioare, **63 de secții de votare au fost propuse în locații/localități noi** (19 în Italia, 10 în Marea Britanie, 10 în Germania, 4 în Spania, câte 3 în Franța și Danemarca, câte 2 în Austria, Olanda, Norvegia, Elveția și câte una în Republica Moldova, Canada, Finlanda, Grecia și Irlanda, la care s-a adăugat secția nou înființată ca urmare a operaționalizării Ambasadei din Sultanatul Oman).

Aproximativ 50 de secții de votare au fost propuse spre înființare ca urmare a petițiilor/solicitărilor înaintate misiunilor diplomatice de către un număr semnificativ de cetățeni români sau ca urmare a consultărilor inițiate de misiuni cu reprezentanții asociațiilor de români. Exemple: Freiburg im Breisgau, Würzburg, Regensburg, Ingolstadt, Augsburg, Köln, Bochum, Karlsruhe (Germania), Lecce, Taranto, Crotone, Catanzaro, Potenza, Parma, Siena, Pisa, Vittoria, Lodi, Chieri, Valeggio sul Mincio (Italia), Le Blanc Mesnil, Trappes, Rennes (Franța), Linz, Innsbruck (Austria), Moncton (Canada), Ringkøbing, Vejle, Sønderborg (Danemarca), Mariehamn (Finlanda), Zürich, Basel (Elveția), Cork (Irlanda), Vatne, Kristiansand (Norvegia), Amsterdam, Eindhoven (Olanda), Plymouth, Colchester, Northampton, Peterborough, Leicester, Nottingham, Doncaster (Marea Britanie), Tenerife, Santander (Spania), Creta (Grecia), Durlești/Chișinău (Republica Moldova).

4. ADMINISTRAȚIA ELECTORALĂ

4.1. AUTORITATEA ELECTORALĂ PERMANENTĂ

Autoritatea Electorală Permanentă, instituție administrativă autonomă cu personalitate juridică și competență generală în materie electorală, are misiunea de a asigura organizarea și desfășurarea alegerilor și a referendumurilor, precum și controlul finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale, cu respectarea Constituției, a legii și a standardelor internaționale și europene în materie.

Potrivit competenței stabilite prin Legea nr. 208/2015, cu modificările și completările ulterioare, pentru buna organizare și desfășurare a scrutinelor din 26.05.2019, AEP a exercitat următoarele atribuții principale:

- elaborarea, promovarea și adoptarea cadrului normativ secundar pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru Parlamentul European și a referendumului național;
- monitorizarea și controlul actualizării Registrului electoral;
- administrarea Registrului secțiilor de votare;
- urmărirea realizării din timp a dotărilor specifice secțiilor de votare: urne și cabine tipizate, stampile, tușiere, recipiente pentru transportul buletinelor de vot și alte materiale;
- sprijinirea activității birourilor și oficiilor electorale;
- controlul finanțării campaniei electorale și a campaniei pentru referendum;
- asigurarea informării și/sau instruirii participanților la procesul electoral, prin realizarea, distribuirea și/sau difuzarea de publicații, ghiduri, broșuri, pliante în materie electorală, respectiv:
 - instruirea președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare și a locțiitorilor acestora;
 - instruirea mandatarilor financiari;
 - informarea alegătorilor.

4.1.1. Selecția experților electorali

Actualizarea Corpului experților electorali din țară³³

În perioada 1 ianuarie – 25 mai 2019 au fost prelucrate, verificate și analizate în cadrul AEP **5.872 de cereri de admitere în Corpul experților electorali din țară**, dintre care **957 pe bază de aviz favorabil** și **4.915 pe bază de examen**. S-au înregistrat **297** de renunțări la cererile depuse, **7** cereri pe bază de aviz favorabil au rămas în lucru la nivelul compartimentului de specialitate deoarece nu a putut fi identificată experiența anterioară conform informațiilor comunicate de persoane în cerere, iar **2.455** de cereri de admitere în Corpul experților electorali au rămas în lucru la nivelul structurilor teritoriale ale AEP, nefiind transmise spre analiză compartimentului de specialitate, fie din cauza faptului că persoanele nu au depus toate documentele necesare (copie act de studii și/sau copie act de identitate), fie pentru că persoanele nu s-au prezentat sau nu s-au programat la sesiunile de examinare.

Situația cererilor de admitere în Corpul experților electorali depuse în perioada ianuarie – mai 2019, în funcție de județul de domiciliu, poate fi consultată în Anexa nr. 3.

³³ Corpul experților electorali (CEE) reprezintă o evidență permanentă a persoanelor din rândul cărora sunt selectați președinții birourilor electorale ale secțiilor de votare din țară și din străinătate și locțiitorii acestora, înființată, gestionată și actualizată de AEP, în conformitate cu dispozițiile art. 16 alin. (13) din Legea nr. 208/2015, cu modificările și completările ulterioare, și ale Hotărârii AEP nr. 11/2015 privind aprobarea Metodologiei de admitere în Corpul experților electorali, cu modificările și completările ulterioare.

Ca și în cazul proceselor electorale anterioare, principalele dificultăți întâmpinate cu ocazia analizei dosarelor conținând solicitări de admitere în Corpul experților electorali au rezultat din:

- *documentele depuse de către solicitanți:*
 - lipsa documentelor care să probeze mențiunile din cerere (act de studii, dovada reședinței);
 - în unele cazuri informațiile consemnate în cerere sunt inexacte. Spre exemplu, nu se confirmă participarea la scrutinul/anul declarat ori în calitatea menționată (nu a participat în calitate de președinte/locuitor la biroul electoral al secției de votare, ci la biroul electoral de circumscripție comunală, orășenească, municipală ori ca reprezentant al unei formațiuni politice);
 - datele de contact transmise de solicitant nu s-au confirmat atunci când s-a încercat contactarea acestuia;
- *aplicarea procedurilor adoptate prin Hotărârea AEP nr. 11/2015, cu modificările și completările ulterioare:*
 - încadrarea pe nivele de studii/pregătire a solicitanților a ridicat numeroase probleme întrucât condițiile prevăzute de legislația specifică s-au modificat de foarte multe ori, fiind adoptate câteva sute de acte normative care reglementează această materie;
 - solicitanții au făcut confuzie între studiile care îndreptătesc titularul să exercite o profesie juridică și celelalte domenii (distincție necesară pentru încadrarea ca absolvent de studii universitare de licență în domeniul juridic);
 - au fost depuse documente care probează insuficient/indirect nivelul de studii (adeverințe de absolvire, adeverințe simple, cărți de muncă etc.).

În urma procesului de verificare și analizare a cererilor de admitere în Corpul experților electorali din țară, AEP a emis 8 **decizii de admitere** pe bază de aviz favorabil și 13 decizii de admitere pe bază de examen³⁴, **pentru un total de 5.793 de persoane.**

Totodată, în perioada 1 ianuarie – 25 mai 2019 au fost adoptate 21 de **decizii de încetare a calității de expert electoral**³⁵, **pentru un total de 1.953 de persoane.**

Situația de ansamblu a deciziilor privind Corpul experților electorali emise în perioada ianuarie – mai 2019 se prezintă astfel:

Decizii privind Corpul experților electorali	Număr decizii	Număr de persoane
Decizii de admitere în Corp pe bază de aviz favorabil	8	883 de persoane admise pe bază de aviz favorabil
Decizii de admitere în Corp pe bază de examen	13	4.910 persoane admise în urma promovării examenului pentru admiterea în Corpul experților electorali
Decizii de încetare a calității de membru în Corp în urma retragerii	3	1.824 de persoane retrase

³⁴ Deciziile privind admiterea în Corpul experților electorali sunt afișate, potrivit art. 16 din Legea nr. 208/2015, cu modificările și completările ulterioare, pe site-ul AEP, la rubrica Corpul experților electorali, la adresa <http://www.roaep.ro/logistica/management-electoral/corpus-expertilor-electorali/>.

³⁵ Conform art. 2¹ alin. (1) din Hotărârea AEP nr. 11/2015, cu modificările și completările ulterioare, încetarea calității de expert are loc în următoarele cazuri: a) deces; b) neîndeplinirea oricăreia dintre condițiile prevăzute de art. 16 alin. (1) din Legea nr. 208/2015, cu modificările și completările ulterioare; c) retragerea din Corpul experților electorali.

Decizii de încetare a calității de membru în Corp în urma decesului	9	58 de persoane decedate
Decizii de încetare a calității de membru în Corp în urma neîndeplinirii oricăreia dintre condițiile prevăzute de art. 16 alin. (1) din Legea nr. 208/2015	9	71 de persoane care nu mai îndeplinesc condițiile legale pentru a deține calitatea de expert electoral

Pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019 și referendumul național din 26.05.2019, în urma fluxului de intrări/ieșiri din Corpul experților electorali, situația s-a prezentat astfel:

Corpul experților electorali	Număr de persoane
Persoane admise în Corp	58.047
Persoane excluse din Corp	159
Persoane cărora le-a încetat calitatea de membru în Corp	5.156
Persoane retrase anterior emiterii deciziilor de retragere	760
Persoane suspendate	5.181

Date statistice privind structura Corpului experților electorali din țară

Din punctul de vedere al studiilor absolvite, cele mai multe dintre persoanele admise în Corp au **studii de licență în alte domenii** (51,06%), urmate de cele cu învățământ general obligatoriu (28,72%) și de cele cu studii de licență în domeniul științelor juridice (20,20%). Astfel, necesarul de 37.460 de experți electorali poate fi acoperit în proporție de 34,10% cu persoane care au absolvit studii universitare de licență în domeniul științelor juridice, dacă aceștia nu se suspendă pentru un scrutin în curs de desfășurare.

Cu privire la *vârsta* persoanelor înscrise în Corpul experților electorali, cei mai mulți experți se încadrează în **intervalul de vârstă 35 - 54 de ani**.

Situația persoanelor admise în Corpul experților electorali în funcție de nivel de studii și de vârstă se prezintă astfel:

Vârsta	Număr de persoane în funcție de studiile absolvite			Nr. total de persoane
	Învățământ general obligatoriu	Studii licență juridice	Studii licență alte domenii	
Între 18 și 24 de ani	996	39	144	1.179
Între 25 și 34 de ani	2.028	1.914	4.998	8.940
Între 35 și 44 de ani	2.996	4.675	9.284	16.955
Între 45 și 54 de ani	5.641	4.150	11.103	20.894
Între 55 și 64 de ani	4.351	1.569	5.427	11.347
Între 65 și 74 de ani	2.050	401	1.228	3.679
Peste 75 de ani	102	27	105	234
Total	18.164	12.775	32.289	63.228

Referitor la distribuția experților electorali în funcție de mediul de proveniență (rural/urban), gen și vârstă, din tabelul de mai jos rezultă că **50,62%** din totalul experților electorali **sunt persoane din mediul urban**, iar **70,65%** din totalul experților electorali **sunt femei**. Totodată, marea majoritate a experților electorali sunt **femei din mediul urban, cu vârsta cuprinsă între 35 și 54 de ani**, urmate de cele din mediul rural, din același interval de vârstă.

Mediu/Vârstă	Gen		Total
	Feminin	Masculin	
Rural	22.430	8.788	31.218
Între 18 și 24 de ani	521	176	697
Între 25 și 34 de ani	3.529	1.240	4.769
Între 35 și 44 de ani	5.720	1.753	7.473
Între 45 și 54 de ani	8.054	2.635	10.689
Între 55 și 64 de ani	3.773	1.926	5.699
Între 65 și 74 de ani	819	982	1.801
Peste 75 de ani	14	76	90
Străinătate	-	2	2
Între 45 și 54 de ani	-	1	1
Peste 75 de ani	-	1	1
Urban	22.243	9.765	32.008
Între 18 și 24 de ani	287	195	482
Între 25 și 34 de ani	2.909	1.262	4.171
Între 35 și 44 de ani	6.911	2.571	9.482
Între 45 și 54 de ani	7.628	2.576	10.204
Între 55 și 64 de ani	3.671	1.977	5.648
Între 65 și 74 de ani	805	1.073	1.878
Peste 75 de ani	32	111	143
Total	44.673	18.555	63.228

Situația persoanelor admise în Corpul experților electorali în funcție de modalitatea de admitere, domiciliu și studii poate fi consultată în Anexa nr. 4.

4.1.2. Instruirea și îndrumarea primarilor și a secretarilor unităților administrativ-teritoriale

În aplicarea dispozițiilor art. 9 alin. (2) din Hotărârea Guvernului nr. 101/2019, personalul filialelor și birourilor județene ale Autorității Electorale Permanente a participat la sesiunile de instruire a primarilor și a secretarilor unităților administrativ-teritoriale în vederea organizării în bune condiții a scrutinelor din data de 26.05.2019. În cadrul instruirilor, reprezentanții Autorității au prezentat principalele sarcini și măsuri tehnice pe care trebuie să le ducă la îndeplinire primarii

și secretarii unităților administrativ-teritoriale, potrivit legislației în materie și Programului calendaristic aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 81/2019.

Situația centralizată a acțiunilor de instruire a primarilor și a secretarilor unităților administrativ-teritoriale se regăsește în Anexa nr. 5.

De asemenea, personalul filialelor și birourilor județene ale Autorității Electorale Permanente **a acordat sprijin de specialitate primarilor** în vederea realizării în termen a sarcinilor ce le revin, **a acordat sprijin persoanelor autorizate de aceștia să efectueze operațiuni în Registrul electoral** cu privire la arondarea alegătorilor nerepartizați și radierea persoanelor decedate, puse sub interdicție sau condamnate și **a acordat îndrumare privind întocmirea documentației necesare** pentru modificarea delimitării, schimbarea sediului și înființarea sau desființarea unor secții de votare.

4.1.3. **De desemnarea și instruirea președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare și a locțiitorilor acestora**

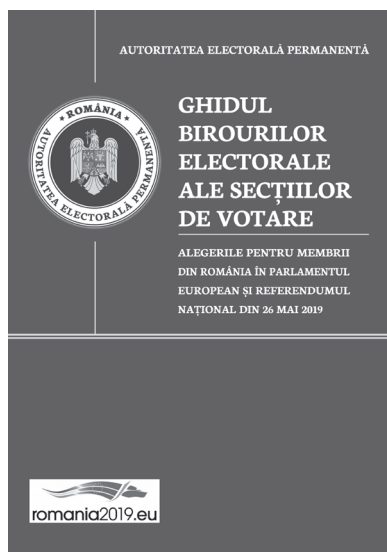
Potrivit art. 8 alin. (2) din Ordonanța de urgență nr. 6/2019 și art. 15 alin. (2) din Legea nr. 208/2015, cu modificările și completările ulterioare, în data de 12.05.2019 a avut loc **desemnarea președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare din țară și a locțiitorilor acestora**, prin tragere la sorți.

În perioada 15 - 23.05.2019 au avut loc sesiunile de **instruire a președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare din țară și a locțiitorilor acestora**, cu participarea reprezentanților AEP în birourile electorale județene și ale sectoarelor municipiului București, împreună cu președinți/reprezentanți ai birourilor electorale județene, reprezentanți ai Serviciului de Telecomunicații Speciale și ai Institutului Național de Statistică, ai Instituției Prefectului, ai Direcției Județene de Statistică, ai Inspectoratului pentru Situații de Urgență, ai Inspectoratului de Jandarmi și ai Inspectoratului de Poliție Județean.

Graficul instruirilor președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare și ale locțiitorilor acestora poate fi consultat în Anexa nr. 6.

În cadrul instruirilor au fost dezbătute prevederile legale care reglementează activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare și atribuțiile pe care le au de îndeplinit cu ocazia alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European și a referendumului național din 26 mai 2019, respectiv:

- organizarea și funcționarea biroului electoral al secției de votare;
- persoanele care pot asista la operațiunile electorale;
- listele electorale, ștampilele, buletinele de vot;
- operațiuni în preziua alegerilor, sâmbătă, 25 mai 2019;
- operațiuni în ziua alegerilor, duminică, 26 mai 2019, intervalul orar 06.00 - 07.00;
- desfășurarea votării, intervalul orar 07.00 - 21.00;
- verificarea condițiilor de exercitare a dreptului de vot, exercitarea dreptului de vot, contestarea identității alegătorului;
- suspendarea votării, sesizări cu privire la nereguli produse în timpul procesului de votare;
- votarea cu urna specială;

- colectarea datelor și informarea privind prezența la vot;
- încheierea votării, numărarea buletinelor de vot și consemnarea rezultatului votării;
- întocmirea dosarelor pentru biroul electoral ierarhic superior;
- grafice de distribuire/predare a materialelor electorale, informații privind plata indemnizațiilor membrilor birourilor electorale ale secțiilor de votare, decontarea transportului etc.

Autoritatea Electorală Permanentă a realizat și a pus la dispoziția președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare **materialul informativ „Legislație privind alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019”³⁶** și **„Ghidul birourilor electorale ale secțiilor de votare”³⁷**, conceput ca un instrument de lucru care să îi sprijine în activitatea pe care o desfășoară începând cu momentul investiției, în preziua votării, în ziua votării și până la momentul predării materialelor electorale către organismul electoral ierarhic superior.

De asemenea, în cadrul acțiunilor de instruire, reprezentanții Autorității au distribuit copii ale deciziilor și circularilor emise de Biroul Electoral Central privind operațiunile realizate de birourile electorale ale secțiilor de votare, precum și tipizatele speciale utilizate în activitate (*Circulara nr. 696/C/16.05.2019 privind predarea documentelor după încheierea votării etc.*).

Pe site-ul AEP, în secțiunea *Experți electorali* au fost publicate:

- legislația aplicabilă experților electorali;
- **clipul de informare a experților electorali** realizat de AEP în parteneriat cu TVR – Alegeri Europarlamentare 2019, care descrie succint atribuțiile acestora în preziua și în ziua votării.

Clip de informare a experților electorali realizat în parteneriat cu TVR – Alegeri Europarlamentare 2019

4.1.4. Selecția, desemnarea și instruirea operatorilor de calculator din țară

În vederea desfășurării alegerilor pentru Parlamentul European din anul 2019, Autoritatea Electorală Permanentă a desfășurat activități specifice pentru identificarea persoanelor interesate să participe ca operatori de calculator în birourile electorale ale secțiilor de votare, înregistrarea și încărcarea în aplicația informatică a cererilor de înscriere depuse de persoanele interesate, în conformitate cu prevederile **Hotărârii Autorității Electorale Permanente nr. 9/2015** pentru aprobarea Normelor metodologice privind funcționarea Sistemului informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal, cu modificările și completările ulterioare.

Începând cu luna noiembrie 2018, în urma evaluărilor persoanelor care doresc să fie desemnate ca operatori de calculator, **au fost admise 8.947 de persoane și respinse 245.**

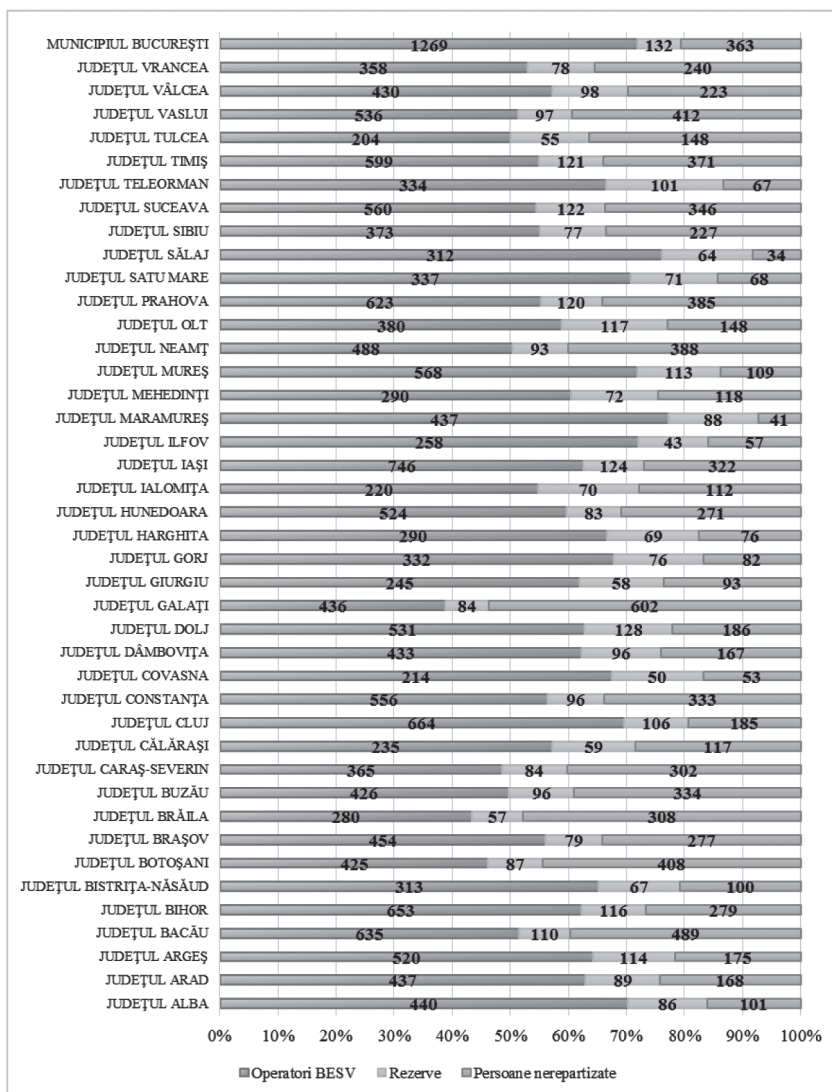
³⁶ Acesta cuprinde materiale de informare destinate membrilor birourilor electorale și personalului tehnic auxiliar al acestora, participanți la organizarea și desfășurarea alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019, și a fost realizat într-un tiraj de 1.000 de exemplare, în limba română.

³⁷ Realizat într-un tiraj de 38.000 de exemplare, în limba română.

Din totalul de 31.761 de persoane declarate admise ca urmare a examinării, în urma tragerii la sorți computerizate, desfășurate în data de 02.05.2019, ora 14, la sediul central al AEP, în ședință publică, **au fost desemnate ca operatori de calculator pentru alegerile din data de 26.05.2019 22.476 de persoane** dintre care: **18.730 de persoane repartizate ca operatori de calculator pe secții de votare și 3.746 de persoane ca operatori de calculator care nu sunt repartizați pe secții de votare**³⁸.

Operatorii de calculator care nu au fost repartizați pe secții de votare au avut rolul de a acorda suport tehnic, sub coordonarea Serviciului de Telecomunicații Speciale, pentru asigurarea funcționalității Sistemului informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal și de a înlocui operatorii de calculator repartizați pe secții de votare în cazul în care aceștia nu își mai pot îndeplini atribuțiile.

Situația centralizată a operatorilor de calculator desemnați la data de 02.05.2019, pe județe, se prezintă astfel:

³⁸ A se vedea **Decizia AEP nr. 37 din 2 mai 2019** privind desemnarea operatorilor de calculator ai birourilor electorale ale secțiilor de votare constituite pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019, pe site-ul AEP, la adresa <http://www.roaep.ro/instruire/operatori-de-calculator-sectii-votare/>.

După desemnare, au fost **înlocuiți 2.017 operatori de calculator ai birourilor electorale ale secțiilor de votare**³⁹.

Instruirea operatorilor de calculator desemnați și distribuirea tabletelor s-a realizat, în colaborare, de către direcțiile județene ale Serviciului de Telecomunicații Speciale și filialele și birourile județene ale AEP. În cadrul sesiunilor de instruire au fost puse la dispoziția participanților extrase din Decizia AEP nr. 37/2019 și le-au fost prezentate atribuțiile operatorilor de calculator și legislația aplicabilă.

„Îndrumarul operatorului de calculator din secția de votare” a fost publicat și actualizat pe platforma de instruire a operatorilor de calculator SIMPV – platformă de tip e-learning.

Graficul sesiunilor de instruire a operatorilor de calculator desemnați poate fi consultat în Anexa nr. 7.

Toți operatorii de calculator desemnați de Autoritatea Electorală Permanentă **au semnat o declarație de confidențialitate** prin care s-au angajat să păstreze confidențialitatea datelor cu caracter personal a căror prelucrare o efectuează în condițiile legii, în virtutea atribuțiilor primite, inclusiv după încetarea activităților de prelucrare a acestor date.

Totodată, pe site-ul Autorității Electorale Permanente, în secțiunea „Operatori de calculator” au fost publicate:

- legislația aplicabilă operatorilor de calculator;
- deciziile AEP de desemnare, respectiv de înlocuire a acestora;
- „Lista persoanelor desemnate operator de calculator al birourilor electorale ale secțiilor de votare constituite pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019 prin tragere la sorți în data de 02.05.2019 (pe județe)”;
- „Lista persoanelor desemnate operator de calculator pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019 prin tragere la sorți în data de 02.05.2019 la nivel de UAT – rezerve (pe județe)”⁴⁰;
- **clipul informativ destinat operatorilor de calculator** realizat de AEP în parteneriat cu TVR, care descrie atribuțiile operatorilor de calculator în preția și în ziua votării.

³⁹ A se vedea **Decizia AEP nr. 78 din 25.05.2019** privind constatarea îndeplinirii procedurii de înlocuire a unui număr de 1.941 de operatori de calculator ai birourilor electorale ale secțiilor de votare constituite pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019 și pentru Referendumul național din 26 mai 2019 și **Decizia AEP nr. 84 din 26.05.2019** privind constatarea îndeplinirii procedurii de înlocuire a unui număr de 76 de operatori de calculator ai birourilor electorale ale secțiilor de votare constituite pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019 și pentru Referendumul național din 26 mai 2019, la adresa <http://www.roaep.ro/instruire/operatori-de-calculator-sectii-votare/>.

⁴⁰ Cele două liste sunt accesibile la adresa <http://www.roaep.ro/instruire/operatori-de-calculator-sectii-votare/>.

4.1.5. Participarea reprezentanților AEP la activitatea birourilor electorale și a comisiilor tehnice

Potrivit prevederilor legale, Autoritatea Electorală Permanentă a avut **reprezentanți (membri) în Biroul Electoral Central, birourile electorale județene, birourile electorale ale sectoarelor municipiului București și biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate**. Astfel, din componența BEC au făcut parte președintele și cei doi vicepreședinți ai Autorității Electorale Permanente. Reprezentanții Autorității Electorale Permanente în birourile electorale județene, birourile electorale ale sectoarelor municipiului București și biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate, constituite la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019, au fost desemnați prin **Hotărârea AEP nr. 10/2019**.

De asemenea, în conformitate cu art. 16 alin (1) – (2) din Ordonanța de urgență nr. 6/2019, **Autoritatea Electorală Permanentă a asigurat, alături de alte instituții, personalul tehnic auxiliar al Biroului Electoral Central⁴¹, al birourilor electorale ale sectoarelor municipiului București, al birourilor electorale județene și al biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate**.

Astfel, personalul tehnic auxiliar al Biroului Electoral Central a fost asigurat de către Autoritatea Electorală Permanentă, Ministerul Afacerilor Interne și Institutul Național de Statistică, fiind coordonat de funcționari ai Autorității Electorale Permanente, desemnați în acest sens.

Personalul tehnic auxiliar al birourilor electorale județene a fost asigurat de către Autoritatea Electorală Permanentă, prefectii și Institutul Național de Statistică, acesta putând fi suplimentat acolo unde era necesar cu personal asigurat de către președinții consiliilor județene și primari. În aplicarea dispozițiilor mai sus enunțate, **cea mai mare parte a personalului birourilor județene ale AEP a fost desemnat în calitate de personal tehnic auxiliar al birourilor electorale județene**, cu excepția angajaților desemnați membri în birourile electorale județene.

Pe toată perioada exercitării atribuțiilor privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European și a referendumului național din 26.05.2019, personalul AEP și-a desfășurat activitatea cu respectarea normelor de conduită profesională prevăzute de lege, având, potrivit dispozițiilor art. 23 din Hotărârea Biroului Electoral Central nr. 1/H/07.03.2019, următoarele atribuții:

- realizarea lucrărilor de secretariat ale biroului electoral;
- redactarea proceselor-verbale de ședință, a deciziilor, hotărârilor și a oricăror alte acte emise de biroul electoral;
- elaborarea proiectelor de decizii și hotărâri la solicitarea biroului electoral;
- asigurarea relației cu publicul a biroului electoral, conform legislației aplicabile;
- orice alte sarcini dispuse de membrii biroului electoral, necesare îndeplinirii atribuțiilor acestuia.

Totodată, **Autoritatea Electorală Permanentă a avut reprezentanți în componența Comisiei tehnice centrale** pentru coordonarea activităților de organizare a alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European **și a comisiilor tehnice județene/a municipiului București⁴²**.

⁴¹ Angajații Autorității Electorale Permanente care și-au desfășurat activitatea în aparatul tehnic auxiliar al Biroului Electoral Central au fost desemnați prin Ordinul Președintelui Autorității Electorale Permanente nr. 92/2019, modificat și completat prin Ordinul nr. 185/2019.

⁴² Prin Ordinul nr. 101/04.03.2019, președintele Autorității Electorale Permanente a desemnat reprezentanții AEP în comisiile tehnice județene și a municipiului București.

4.2. BIROURILE ELECTORALE

La alegerile europarlamentare din anul 2019 au funcționat Biroul Electoral Central, 41 de birouri electorale județene, 6 birouri electorale pentru sectoarele municipiului București, biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate și birourile electorale ale secțiilor de votare din țară și din străinătate.

4.2.1. Biroul Electoral Central

Biroul Electoral Central are rolul de a urmări și de a asigura respectarea și aplicarea corectă a dispozițiilor legale privitoare la alegeri pe întreg teritoriul țării.

Începând cu data de 01.03.2019, Autoritatea Electorală Permanentă a asigurat sediul⁴³, dotarea tehnică și materială⁴⁴ necesară bunei desfășurări a activității Biroului Electoral Central.

Biroul Electoral Central pentru alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European s-a constituit la data de 03.03.2019⁴⁵ și **a avut în componență 18 membri**: 5 judecători de la Înalta Curte de Casație și Justiție⁴⁶, 3 reprezentanți ai Autorității Electorale Permanente⁴⁷ și 10 reprezentanți ai competitorilor electorali⁴⁸.

Prin **Hotărârea nr. 1H/07.03.2019**, Biroul Electoral Central a aprobat **Regulamentul de organizare și funcționare a birourilor electorale constituite pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019**⁴⁹.

În conformitate cu prevederile art. 25 alin. (1) din Legea nr. 33/2007, Biroul Electoral Central a avut următoarele atribuții principale:

- asigurarea aplicării și interpretării unitare a dispozițiilor legii;
- asigurarea publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, a listei cuprinzând denumirea și semnele electorale ale partidelor politice, alianțelor politice, alianțelor electorale și organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale legal constituite, care au dreptul să participe la alegeri;
- constatarea îndeplinirii condițiilor de fond și de formă prevăzute de lege pentru candidaturi;
- comunicarea către birourile electorale județene, birourile electorale de sector și biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate a candidaturilor admise și aducerea la cunoștință publică a acestora prin intermediul serviciilor publice de radio și de televiziune;

⁴³ În str. Eugeniu Carada nr. 1, sectorul 3, București.

⁴⁴ Tel.: 021/313.74.79, 021/313.67.66, 021/313.02.10, Fax: 021/313.51.96, E-mail: secretariat@bec.ro, pagină internet: www.bec.ro.

⁴⁵ A se vedea **Procesul-verbal al BEC nr. 1/PVC/03.03.2019** privind constituirea Biroului Electoral Central pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019 și **Procesul-verbal al BEC nr. 2/PVC/19.04.2019** cu ocazia completării Biroului Electoral Central cu reprezentanții partidelor politice care nu au membri în Parlamentul European și care participă la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019, la adresa <http://europarlamentare2019.bec.ro/comunicate-ale-biroului-electoral-central/>.

⁴⁶ Georgeta Carmen Negrilă – președinte, Mirela Vișan – locțiitor președinte, Geanina Cristina Arghir, Alina Sorinela Macavei și Anca Mădălina Alexandrescu.

⁴⁷ Constantin-Florin Mitulețu-Buică – președinte al Autorității Electorale Permanente, Marian Muhuleț – vicepreședinte, purtător de cuvânt al BEC, Zsombor Vajda – vicepreședinte.

⁴⁸ Cristian Ene – PNL, Daniela Călin – ALDE, Răzvan-Alexandru Pavelescu – PSD, Viorica Stoica – Partidul PRODEMO, Dóra-Emese Szilágyi – UDMR, Valentin-Olivian Trofin – Partidul PRO ROMÂNIA, Tiberiu-Ionuț Petrescu – PLUS, Mihai Traian Mustăciosu – PPU, Gabriela Tudor – PSR, Tatiana-Alina Frăsineanu – BUN.

⁴⁹ Modificat prin Hotărârea BEC nr. 4H/25.05.2019 privind modificarea art. 21 din Regulamentul de organizare și funcționare a birourilor electorale constituite la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019.

- rezolvarea întâmpinărilor referitoare la propria sa activitate și a contestațiilor cu privire la activitatea birourilor electorale județene, a birourilor electorale ale sectoarelor municipiului București și a biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate;
- constatarea, pe baza comunicărilor primite de la birourile electorale ierarhic inferioare, a partidelor politice, alianțelor politice, alianțelor electorale și organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale care au întrunit pragul electoral și a candidaților independenți care au întrunit coeficientul electoral și aducerea la cunoștință publică a listei acestora;
- centralizarea voturilor valabil exprimate pentru fiecare partid politic, alianță politică, alianță electorală, organizație a cetățenilor aparținând minorităților naționale și candidat independent, repartizarea și atribuirea mandatelor;
- organizarea și implementarea sistemului de colectare de date și de informare periodică a opiniei publice privind prezența populației la vot.

Totodată, în temeiul art. 25 alin. (1) lit. g) și h) și alin. (4) din Legea nr. 33/2007, Biroul Electoral Central anulează rezultatul alegerilor în cazul în care constată că votarea sau stabilirea rezultatului alegerilor a avut loc prin fraude de natură să modifice atribuirea mandatelor și dispune repetarea scrutinului în secțiile de votare unde s-a constatat fraudă și poate dispune renumărarea voturilor într-o secție de votare sau refacerea centralizării voturilor și a rezultatului alegerilor dintr-un județ, sector sau din secțiile de votare din străinătate, în situația în care constată, pe baza probelor administrate, că au fost comise erori sau au fost înregistrate neconcordanțe între datele înregistrate în procesele-verbale. După soluționarea cererilor de anulare a alegerilor pentru fraudă electorală și centralizarea rezultatului alegerilor, Biroul Electoral Central validează alegerile și asigură publicarea rezultatului acestora în Monitorul Oficial al României, Partea I.

În exercitarea atribuțiilor legale amintite, Biroul Electoral Central s-a întrunit într-un număr de **52 de ședințe**⁵⁰, a adoptat **4 hotărâri, 15 decizii în aplicarea unitară a prevederilor legale și 122 de decizii în soluționarea întâmpinărilor și contestațiilor**⁵¹ și a soluționat un număr de aproximativ **1.850 de lucrări curente/petiții/solicitări diverse**.

Activitățile pentru organizarea și desfășurarea alegerilor europarlamentare și a referendumului național din 26 mai 2019 s-au realizat cu respectarea dispozițiilor actelor normative elaborate pentru organizarea și desfășurarea celor două tipuri de scrutin.

În perioada 26 – 28.03.2019, Biroul Electoral Central a **înregistrat candidaturile** depuse de partidele politice, alianțele politice și organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale legal constituite, alianțele electorale și candidații independenți și, potrivit art. 19 alin. (2) din Legea nr. 33/2007, republicată, cu modificările ulterioare, **s-a pronunțat asupra admiterii sau respingerii candidaturilor** prin 33 de decizii.

Conform dispozițiilor art. 43 alin. (6) din Legea nr. 33/2007, republicată, cu modificările ulterioare, Biroul Electoral Central s-a pronunțat asupra **admiterii sau respingerii semnelor electorale** prin 7 decizii.

În ședința din 17.04.2019, Biroul Electoral Central a **constatat rămânerea definitivă a candidaturilor**, prin **Procesul-verbal nr. 470/C/BEC/PE/2019/17.04.2019** privind constatarea rămânerei definitive a candidaturilor la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019. Conform dispozițiilor art. 20 alin. (5) din Legea nr. 33/2007, republicată, cu modificările ulterioare, candidaturile definitive au fost aduse la cunoștință publică

⁵⁰ <http://europarlamentare2019.bec.ro/ordinea-de-zi-a-sedintelor-biroului-electoral-central/>

⁵¹ <http://europarlamentare2019.bec.ro/documente/>

prin afişare la sediul Biroului Electoral Central, la sediile birourilor electorale constituite, precum și prin intermediul Societății Române de Televiziune și al Societății Române de Radiodifuziune.

În ședința din 19.04.2019, conform art. 24 alin. (6) din Legea nr. 33/2007, republicată, cu modificările ulterioare, Biroul Electoral Central **a fost completat**, prin tragere la sorți, cu 2 reprezentanți ai partidelor politice, organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, alianțelor politice sau electorale dintre acestea care au participat la alegeri și care nu au avut membri în Parlamentul European⁵².

În ședința din 23.04.2019, în conformitate cu prevederile art. 15 alin. (2) din Ordonanța de urgență nr. 6/2019, reprezentantul R.A. Monitorul Oficial a prezentat membrilor Biroului Electoral Central, delegaților împuterniciți ai partidelor politice și candidaților independenți **macheta buletinului de vot care a fost folosit la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019**.

Conform **Procesului-verbal nr. 522/C/23.04.2019**, s-a constatat că macheta prezentată este conformă modelului stabilit prin Hotărârea Guvernului nr. 99/2019 privind aprobarea modelului buletinului de vot care va fi folosit la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019, precum și faptul că aceasta respectă Decizia Biroului Electoral Central nr. 58/D/2019 privind stabilirea dimensiunilor literelor și cifrelor care se înscriu în interiorul patruleterelor din buletinul de vot care va fi folosit la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019. Nu s-au formulat alte obiecții sau solicitări privind modificarea machetei și tipărirea corectă a buletinelor de vot.⁵³

De asemenea, s-a transmis către toate birourile electorale județene și de sector **Circulara nr. 602/C/06.05.2019** privind modul de completare a birourilor electorale ale secțiilor de votare, însoțită de *Modelul orientativ al listei reprezentanților formațiunilor politice în birourile electorale ale secțiilor de votare*.

În ședința din 10.05.2019, în conformitate cu prevederile art. 15 alin. (2) din Ordonanța de urgență nr. 6/2019, reprezentantul R.A. Monitorul Oficial a prezentat membrilor Biroului Electoral Central **macheta buletinelor de vot care vor fi folosite la Referendumul național din 26 mai 2019**. Conform **Procesului-verbal nr. 638/C/10.05.2019**, s-a constatat că macheta prezentată este conformă modelelor stabilite prin anexele nr. 1 și 2 la Hotărârea Guvernului nr. 278/2019 și nu s-au formulat obiecții sau solicitări privind modificarea machetei și tipărirea corectă a buletinelor de vot.⁵⁴

În perioada de activitate, Biroul Electoral Central a soluționat **31 de contestații împotriva deciziilor birourilor electorale județene**.

În data de 26 mai 2019, s-a transmis către toate birourile electorale județene și de sector **Circulara nr. 888/C/06.05.2019** privind predarea documentelor și materialelor la Biroul Electoral Central.

⁵² A se vedea *Procesul-verbal nr. 2/PVC/19.04.2019 cu ocazia completării Biroului Electoral Central cu reprezentanții partidelor politice care nu au membri în Parlamentul European și care participă la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019*, la adresa <http://europarlamentare2019.bec.ro/comunicate-ale-biroului-electoral-central/>.

⁵³ Specimenul buletinului de vot care a fost folosit la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019 a fost publicat pe pagina de internet www.bec.ro, în secțiunea COMUNICATE.

⁵⁴ Specimenele buletinelor de vot care au fost folosite la Referendumul național din 26 mai 2019 au fost publicate pe pagina de internet www.bec.ro, în secțiunea COMUNICATE: <http://europarlamentare2019.bec.ro/comunicate-ale-biroului-electoral-central/>.

Potrivit art. 50 alin. (3) din Legea nr. 33/2007, republicată, cu modificările ulterioare, coroborat cu art. 11 din Ordonanța de urgență nr. 6/2019, până la data de 29.05.2019, Biroul Electoral Central a **primit** de la birourile electorale județene și de sector **procesele-verbale privind consemnarea rezultatelor votării** la alegerile pentru Parlamentul European, procesele-verbale privind consemnarea rezultatelor votării la referendumul național, **împreună cu întâmpinările/ contestațiile de competența BEC.**

Drept urmare a centralizării rezultatelor la nivel național, în data de 03.06.2019, Biroul Electoral Central a comunicat **lista partidelor politice, organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, alianțelor politice, alianțelor electorale și candidaților independenți cărora li se pot repartiza mandate pentru Parlamentul European – 26 mai 2019.**

De asemenea, s-au încheiat **Procesul-verbal nr. 1/PVCVAM/BEC/PE/2019/03.06.2019** privind centralizarea voturilor și atribuirea mandatelor la alegerile pentru Parlamentul European din 26 mai 2019, **Procesul-verbal nr. 1/RFR1/BEC/PE/2019/03.06.2019** privind rezultatele referendumului național privind interzicerea amnistiei și grațierii pentru infracțiuni de corupție din 26 mai 2019 și **Procesul-verbal nr. 1/RFR2/BEC/PE/2019/03.06.2019** privind rezultatele referendumului național privind interzicerea adoptării de către Guvern a ordonanțelor de urgență în domeniul infracțiunilor, pedepselor și al organizării judiciare corelată cu dreptul altor autorități constituționale de a sesiza direct Curtea Constituțională cu privire la ordonanțe din 26 mai 2019.

După soluționarea cererilor de anulare a alegerilor pentru fraudă electorală și centralizarea rezultatului alegerilor conform art. 25 alin. (4) din Legea nr. 33/2007, republicată, cu modificările ulterioare, Biroul Electoral Central a validat alegerile și a publicat rezultatul acestora în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Potrivit art. 44 din Legea nr. 3/2000 din 22 februarie 2000 privind organizarea și desfășurarea referendumului, **rezultatele Referendumului național au fost înaintate cu pază militară, la Curtea Constituțională, în termen de 24 de ore de la încheierea centralizării**, în vederea confirmării rezultatului acestuia.

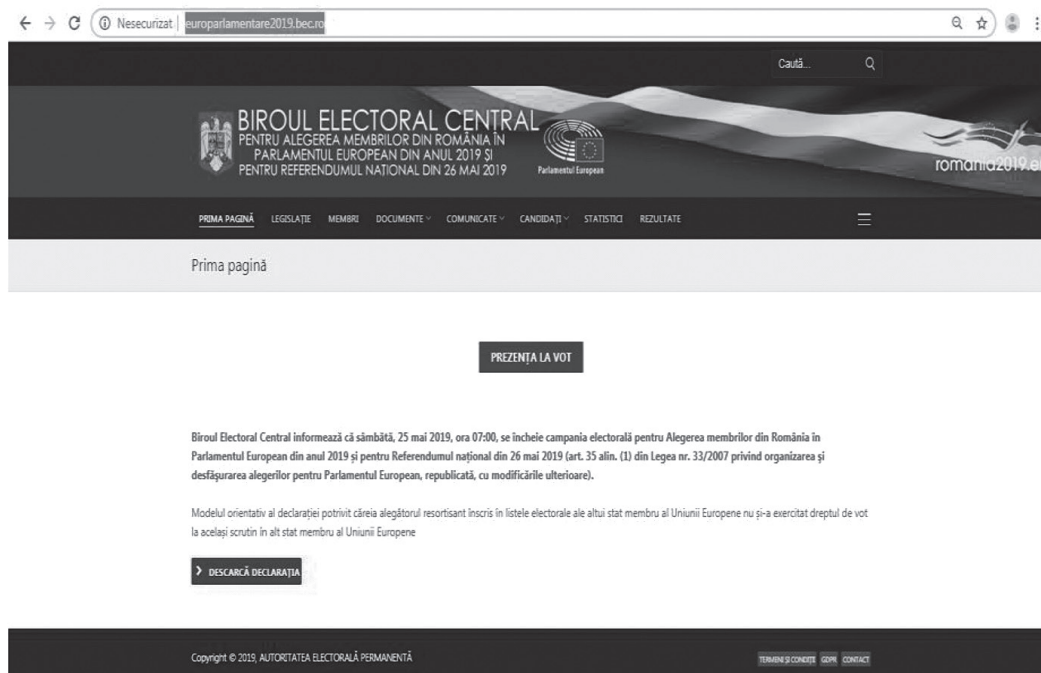
După predarea arhivei la Autoritatea Electorală Permanentă prin *Procesul-verbal nr. 1856/C/BEC/PE/2019/28.06.2019 (conform art. 121 alin. (4) din Legea nr. 2018/2015)*, Biroul Electoral Central pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019 și pentru Referendumul național din 26 mai 2019 **și-a încetat activitatea la data de 28 iunie 2019.**

Lista deciziilor BEC în soluționarea întâmpinărilor și contestațiilor poate fi consultată în Anexa nr. 8.

Transparența procesului decizional

Site-ul oficial al Biroului Electoral Central, <http://europarlamentare2019.bec.ro/>, administrat de Autoritatea Electorală Permanentă, a avut ca principal obiectiv asigurarea unei comunicări eficiente cu instituțiile și publicul larg, în vederea asigurării **transparenței procesului decizional în cadrul alegerilor și referendumului.** Astfel, în paginile site-ului au fost publicate hotărârile și deciziile Biroului Electoral Central, ordinea de zi a ședințelor Biroului și modul de soluționare a punctelor din ordinea de zi. De asemenea, pe site sunt disponibile rezultatele alegerilor și referendumului în format tabelar, precum și toate procesele-verbale generate în cadrul scrutinelor din 26.05.2019.

Periodic, Biroul Electoral Central a publicat comunicate de presă⁵⁵ privind derularea activităților specifice procesului electoral.

4.2.2. Birourile electorale județene/ale sectoarelor municipiului București

Fiecare dintre birourile electorale județene/ale sectoarelor municipiului București a avut în componență 3 judecători, un reprezentant al Autorității Electorale Permanente și cel mult 10 reprezentanți ai partidelor politice, organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, alianțelor politice sau electorale dintre acestea care au participat la alegeri.

La data de 28.03.2019 au fost desemnați în ședință publică, prin tragere la sorți, de către președinții tribunalelor, judecătorii care au intrat în componența birourilor electorale județene/ale sectoarelor municipiului București. Autoritatea Electorală Permanentă și-a desemnat reprezentanții în birourile electorale județene și birourile electorale ale sectoarelor municipiului București constituite la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019, prin **Hotărârea nr. 10/2019**.

Birourile electorale județene/ale sectoarelor municipiului București au avut următoarele atribuții principale:

- urmărirea și asigurarea aplicării unitare și respectarea dispozițiilor legii de către toate autoritățile, instituțiile și organismele cu responsabilități în materie electorală din cadrul județului sau sectorului municipiului București;
- participarea la instruirea președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare și a locțiitorilor acestora;
- rezolvarea întâmpinărilor referitoare la propria activitate și a contestațiilor cu privire la operațiunile birourilor electorale ale secțiilor de votare;

⁵⁵ Accesibile la adresa <http://europarlamentare2019.bec.ro/comunicate-ale-biroului-electoral-central/>.

- vegherea la organizarea din timp a secțiilor de votare;
- distribuirea, împreună cu primarii, a materialelor necesare procesului electoral birourilor electorale ale secțiilor de votare;
- totalizarea voturilor valabil exprimate pentru fiecare listă de candidați și fiecare candidat independent și comunicarea rezultatelor Biroului Electoral Central în vederea stabilirii pragului electoral;
- centralizarea rezultatelor numărării voturilor pentru județul sau sectorul municipiului București în care au funcționat.

Biroul Electoral Central a adoptat **Decizia nr. 15D/29.03.2019** privind aprobarea denumirii fiecărui birou electoral județean și a fiecărui birou electoral al sectorului municipiului București constituite pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019.

La nivelul birourilor electorale județene/ale sectoarelor municipiului București constituite la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European și referendumul național din data de 26 mai 2019 **s-au înregistrat:**

- plângeri și sesizări privind modul de desfășurare a campaniei electorale;
- solicitări din partea instituțiilor mass-media pentru acreditarea reprezentanților interni;
- solicitări din partea organizațiilor neguvernamentale pentru acreditarea observatorilor interni;
- cereri din partea formațiunilor politice care au participat la alegeri pentru acreditarea delegaților în birourile electorale ale secțiilor de votare;
- contestații privind desemnarea președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare și a loctiitorilor acestora;
- cereri de demisie din partea președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare și a loctiitorilor acestora.

De asemenea, **au fost adoptate decizii** pentru soluționarea unor probleme organizatorice și administrative și decizii pentru soluționarea cererilor, plângerilor, întâmpinărilor și contestațiilor primite, precum și pentru efectuarea unor corecții asupra datelor înscrise în procesele-verbale întocmite de birourile electorale ale secțiilor de votare, decizii care au avut ca finalitate:

- admiterea sau respingerea plângerilor și sesizărilor primite ca urmare a desfășurării campaniei electorale sau a procesului de votare;
- admiterea sau respingerea acreditării observatorilor interni propuși de organizațiile neguvernamentale;
- admiterea sau respingerea acreditării reprezentanților interni ai mass-mediei;
- acreditarea delegaților partidelor politice;
- demisii președinți/loctiitori ai birourilor electorale ale secțiilor de votare;
- înlocuirea unor președinți și loctiitori la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din 26 mai 2019;
- admiterea sau respingerea plângerilor formulate cu privire la modalitatea de tragere la sorți a președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare și a loctiitorilor acestora;
- stabilirea secțiilor de votare arondate spitalelor, centrelor de reținere și arestare preventivă din cadrul IPJ și penitenciarelor;
- redistribuirea buletinelor de vot pentru alegerea pentru membrii din România în Parlamentul European și pentru referendumul național din 26 mai 2019 de la o secție la alta;
- corecții efectuate pe procesele-verbale de consemnare a rezultatelor votării.

Deciziile adoptate au fost aduse la cunoștință publică, prin afișare la sediul birourilor electorale județene și pe paginile de internet.

Potrivit art. 50 alin. (3) din Legea nr. 33/2007, republicată, cu modificările ulterioare, coroborat cu art. 11 din Ordonanța de urgență nr. 6/2019, birourile electorale județene și ale sectoarelor municipiului București au înaintat către Biroul Electoral Central procesele-verbale centralizatoare, împreună cu întâmpinările, contestațiile și procesele-verbale primite de la birourile electorale ale secțiilor de votare. Activitatea privind predarea documentelor și materialelor la Biroul Electoral Central a fost detaliată în cadrul **Circularei Biroului Electoral Central nr. 888/C/26.05.2019**.

Birourile electorale județene/ale sectoarelor municipiului București, pentru secțiile de votare din străinătate și ale secțiilor de votare și-au încetat activitatea conform prevederilor **Deciziei BEC nr. 135D/04.06.2019**.

4.2.3. Biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate

Biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate a avut în componență 3 judecători în exercițiu ai Tribunalului București, un reprezentant al Autorității Electorale Permanente și 10 reprezentanți ai partidelor politice, alianțelor politice, alianțelor electorale sau organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale care au participat la alegeri⁵⁶.

La data de 28.03.2019 au fost desemnați în ședință publică, prin tragere la sorți, de către președintele Tribunalului București, judecătorii care au intrat în componența biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate. Autoritatea Electorală Permanentă a desemnat, prin **Hotărârea nr. 10/2019**, reprezentantul Autorității în biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate.

Biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate a avut următoarele atribuții principale:

- urmărirea și asigurarea aplicării unitare și respectarea dispozițiilor legale privitoare la alegeri de către toate autoritățile, instituțiile și organismele cu responsabilități în materie electorală pentru organizarea scrutinului în străinătate;
- vegherea la organizarea din timp a secțiilor de votare din străinătate;
- asigurarea instruirii președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare și a loctiitorilor acestora;
- rezolvarea întâmpinărilor referitoare la propria activitate și a contestațiilor cu privire la operațiunile birourilor electorale ale secțiilor de votare din străinătate;
- distribuirea birourilor electorale ale secțiilor de votare din străinătate, prin Ministerul Afacerilor Externe, a materialelor necesare procesului electoral;
- totalizarea numărului de voturi valabil exprimate pentru fiecare listă de candidați și candidați independenți și comunicarea acestuia către Biroul Electoral Central în vederea stabilirii pragului electoral;
- centralizarea rezultatelor alegerilor din secțiile de votare din străinătate.

4.2.4. Birourile electorale ale secțiilor de votare

Biroul Electoral Central a adoptat **Circulara nr. 602/C/06.05.2019**, care a detaliat modul de completare a birourilor electorale ale secțiilor de votare.

⁵⁶ Președinte și purtător de cuvânt – judecător Florentina Vasilățeanu, loctiitor – judecător Daria-Isabela Miheț, judecător Cornel-Lucian Andriocaei, Radu-Ionuț Bălașa, reprezentant AEP, UDMR – Vikárius Arany, Alianța 2020 USR PLUS – Mereacre Ana, PNL – Zapan Ina, ALDE – Jurcan Petru, PSD – Udangiu Silviu, PRO România – Iovan George-Valentin, PRODEMO – Ailincea Alina, BUN – Istrate Alina-Carmen, PSR – Iacov Ion, UNPR – Negoiu Marilena Rodica.

La data de 12.05.2019 a avut loc desemnarea președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare *din țară* și a locțiitorilor acestora, de către Autoritatea Electorală Permanentă, prin tragere la sorți.

Desemnarea președinților și membrilor birourilor electorale ale secțiilor de votare *din străinătate* s-a realizat de către biroul electoral nr. 48 în data de 17.05.2019, potrivit procedurii stabilite prin **Decizia Biroului Electoral Central nr. 59D/23.04.2019** privind unele măsuri pentru buna organizare a activității birourilor electorale ale secțiilor de votare din străinătate la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019.

Totodată, prin decizia mai sus menționată a fost stabilit și modul de completare a birourilor electorale ale secțiilor de votare cu *reprezentanții competitorilor electorali*. Cei 7 competitori electorali care aveau membri în Parlamentul European au avut dreptul să propună reprezentanți pentru toate cele 6 locuri de membri din componența secțiilor de votare⁵⁷. Lista acestora a fost înaintată Ministerului Afacerilor Externe, care a transmis-o biroului electoral nr. 48 în vederea desemnării în secțiile de votare din străinătate. Conform aceleiași decizii, în situația în care pentru o secție de votare din străinătate competitorii politici au propus mai puțin de 6 membri, completarea s-a făcut, dacă au existat persoane propuse, din rândul experților electorali propuși de Ministerul Afacerilor Externe.

În vederea obținerii calității de expert electoral, trebuia ca persoanele propuse (atât de misiunile diplomatice, cât și de Centrala MAE) să fie avizate de AEP.

Biroul electoral nr. 48 a desemnat în secțiile de votare din străinătate **995 de persoane propuse de Ministerul Afacerilor Externe și 1.273 de persoane reprezentanți ai competitorilor electorali**.

Ministerul Afacerilor Externe a sesizat o serie de disfuncționalități referitoare la completarea birourilor electorale ale secțiilor de votare din străinătate cu membrii propuși de competitorii electorali. Astfel, un aspect problematic a fost generat de faptul că multe persoane au fost propuse ca delegați ai partidelor politice fără să își dea acordul pentru acest lucru sau fără să fi fost înștiințați de partidul respectiv.

De asemenea, au existat cazuri în care partidele politice au comunicat numere de telefon incorecte ale unor delegați, precum și cazuri în care o persoană a fost propusă ca delegat din partea mai multor partide.

86 de reprezentanți ai partidelor politice s-au retras sau au refuzat să facă parte din birourile electorale ale secțiilor de votare. De asemenea, 66 de delegați ai partidelor politice au lipsit de la secțiile de votare în preziua sau chiar în ziua scrutinului, 38 fiind înlocuiți cu persoane propuse de Ministerul Afacerilor Externe, pentru alți 28 nefiind identificate persoane care să înlocuiască membrii propuși de partide. 90% dintre secțiile la care delegații propuși de partide au absentat au fost din Europa.

Birourile electorale ale secțiilor de votare s-au reunit în preziua votării, la ora 18.00 (ora locală), în vederea verificării localului secției de votare (număr de urne, cabine), a materialelor necesare votării, a conexiunii la internet, a funcționării tabletei (SIMPV), a sigilării localului secției și a asigurării componenței minime a biroului, în scopul asigurării funcționării secției de votare în ziua următoare.

⁵⁷ A se vedea în acest sens *Procesul-verbal al Biroului Electoral Central nr. 470/17.04.2019*.

Birourile electorale ale secțiilor de votare au exercitat următoarele atribuții principale:

- primirea, de la primari, a materialelor necesare procesului electoral; birourile electorale ale secțiilor de votare din străinătate au primit aceste materiale din partea biroului electoral nr. 48, pe bază de proces-verbal, cu sprijin logistic din partea Ministerului Afacerilor Externe;
- conducerea operațiunilor de votare;
- numărarea voturilor și consemnarea rezultatelor votării;
- soluționarea întâmpinărilor referitoare la propria lor activitate;
- verificarea, prin mijloace electronice, a îndeplinirii condițiilor prevăzute de lege pentru exercitarea dreptului de vot, precum și a corelațiilor din procesele-verbale de consemnare a rezultatelor votării;
- înaintarea, către birourile electorale județene sau oficiul electoral de sector, a proceselor-verbale cuprinzând rezultatele votării, prin mijloace electronice și pe suport hârtie, a buletinelor de vot întrebuițate și necontestate, a buletinelor de vot nule și a celor contestate, alături de contestațiile depuse și materialele la care acestea se referă, precum și a listelor electorale utilizate în cadrul secției de votare, îndosariate pe tipuri de liste; birourile electorale ale secțiilor de votare din străinătate au predat aceste materiale biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate, cu sprijin logistic din partea Ministerului Afacerilor Externe, iar în cazul în care acesta și-a încetat activitatea, Tribunalului București.

4.3. ALTE INSTITUȚII CU ATRIBUȚII ÎN ORGANIZAREA ȘI DESFĂȘURAREA ALEGERILOR ȘI REFERENDUMULUI

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE⁵⁸

În contextul desfășurării simultane, în data de 26.05.2019, a alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European și a referendumului național, Ministerul Afacerilor Interne s-a concentrat pe asigurarea mijloacelor necesare funcționării birourilor electorale și sprijinirea AEP și BEC în organizarea și coordonarea activităților specifice procesului electoral, respectiv pe asigurarea pazei sediilor și a securității transporturilor materialelor electorale, precum și pe menținerea climatului de siguranță publică, premurgător și în timpul procesului electoral.

Responsabilitățile instituțiilor administrației publice centrale au fost prevăzute în Hotărârea Guvernului nr. 101/2019, stabilindu-se că, pentru coordonarea și urmărirea îndeplinirii sarcinilor stabilite de legislația în vigoare, va fi constituită **Comisia tehnică centrală**, iar prin ordin⁵⁹ al ministrului afacerilor interne va fi stabilită componența nominală a acesteia, din reprezentanți ai ministerelor și ai celorlalte organe de specialitate ale administrației publice centrale, în scopul coordonării activităților de organizare a alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European.

Coordonarea și urmărirea îndeplinirii sarcinilor ce revin ministerelor, celorlalte organe de specialitate ale administrației publice centrale, precum și instituțiilor prefectului s-au realizat pe trei paliere:

- **național**, de către *Comisia tehnică centrală* pentru coordonarea activităților de organizare a alegerilor europarlamentare și a referendumului național, sub autoritatea ministrului afacerilor interne, din cadrul căreia au făcut parte secretarul de stat pentru ordine și siguranță publică și secretarul de stat pentru relația cu instituțiile prefectului;

⁵⁸ Informațiile au fost preluate din Adresa Ministerului Afacerilor Interne nr. 99586 din 16.07.2019, înregistrată la AEP cu nr. 12615 din 19.07.2019.

⁵⁹ Emis ulterior cu nr. 23 din 5 martie 2019.

- **central**, pentru asigurarea sprijinului conducerii ministerului, a funcționat *Grupa de coordonare „Alegeri Europarlamentare 2019”*, formată din reprezentanți cu funcții de decizie din cadrul structurilor Aparatului Central, respectiv din cadrul structurilor MAI cu responsabilități în desfășurarea procesului electoral;
- **teritorial**, în vederea asigurării caracterului unitar și complementar al măsurilor dispuse pentru menținerea ordinii publice, monitorizarea, centralizarea și comunicarea integrată a datelor de interes operativ referitoare la evenimentele și misiunile din competență, s-a constituit *Grupa MAI – Alegeri Parlament European 2019* (la nivelul județelor/municipiului București).

Ministerul Afacerilor Interne a urmărit, pe durata întregii perioade electorale, ca toate instituțiile prefectului să monitorizeze/realizeze acțiunile din *Programul calendaristic* la termenele aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 81/2019. Astfel, în perioada electorală, prefectul, în calitate de reprezentant al Guvernului, și instituțiile prefectului au îndeplinit o serie de atribuții importante, după cum urmează:

- prefectii, împreună cu președinții consiliilor județene, respectiv primarii sectoarelor municipiului București, au asigurat sediile și dotarea tehnico-materială ale birourilor electorale județene și ale birourilor electorale ale sectoarelor municipiului București;
- prefectii, împreună cu structurile Ministerului Afacerilor Interne, au asigurat menținerea ordinii publice la secțiile de votare, în ziua votării, precum și în zilele care premerg și succedă acestei zile;
- instituțiile prefectului au asigurat confecționarea ștampilelor birourilor electorale județene, dimensiunea acestora urmând să asigure ca toate datele înscrise să fie lizibile, conform modelului stabilit prin Hotărârea Guvernului nr. 103/2019;
- instituțiile prefectului au asigurat confecționarea ștampilelor birourilor electorale ale sectoarelor municipiului București, precum și a ștampilelor de control ale secțiilor de votare;
- instituțiile prefectului au asigurat transportul, amabalarea și distribuirea materialelor, documentelor și a tipizatelor prevăzute de lege pentru desfășurarea proceselor electorale.

Activități desfășurate pentru buna organizare a scrutinelor din 26.05.2019

În vederea derulării într-o concepție unitară a activităților circumscrise procesului electoral, la nivelul MAI a fost aprobat **Planul general de măsuri privind aplicarea măsurilor din competența structurilor MAI, în contextul desfășurării procesului electoral pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European (PGM)**, ale cărui prevederi au fost aplicate și referendumului național. Documentul cuprinde responsabilitățile tuturor structurilor implicate, misiunile și activitățile desfășurate, precum și modalitățile concrete de cooperare, raportare și coordonare a misiunilor, stabilind o serie de paliere de intervenție pentru gestionarea problematicei de referință, la nivelul județelor, al inspectoratelor generale, respectiv al aparatului central al MAI.

În colaborare cu Autoritatea Electorală Permanentă, Ministerul Afacerilor Interne a contribuit la **elaborarea proiectului Ordonanței de urgență nr. 6/2019** și a unor proiecte de hotărâri care au fost aprobate de Guvern, contextualizate procesului electoral.

În scopul unei bune desfășurări a alegerilor europarlamentare și a referendumului național, la nivelul MAI au mai fost derulate și următoarele activități:

- asigurarea personalului tehnic auxiliar al Biroului Electoral Central;
- stabilirea cantităților de timbre autocolante, ștampile cu mențiunea „VOTAT” și a buletinelor de vot, precum și întocmirea *Notei-raport privind achiziționarea acestor materiale*, necesare pentru buna desfășurare a procesului electoral;

- convocarea ședințelor și asigurarea secretariatului *Comisiei tehnice centrale pentru coordonarea activităților de organizare a alegerilor și referendumului*;
- *întocmirea informării săptămânale a Guvernului în legătură cu stadiul îndeplinirii acțiunilor privind pregătirea și organizarea procesului electoral*;
- întocmirea graficului de distribuire către instituțiile prefectului a buletinelor de vot și a celorlalte materiale necesare votării;
- repartizarea alocațiilor bugetare instituțiilor responsabile pentru fiecare categorie de cheltuieli necesare pregătirii desfășurării în bune condiții a activităților;
- în conformitate cu prevederile *Protocolului încheiat între Autoritatea Electorală Permanentă și Direcția pentru Evidența Persoanelor și Administrarea Bazelor de Date*, la nivelul acestei direcții au fost extrase, prelucrate și comunicate periodic către AEP datele cu caracter personal din Registrul Național de Evidență a Populației, cu relevanță în domeniul electoral, în vederea actualizării periodice a Registrului electoral;
- aducerea la cunoștință publică a sediilor birourilor electorale de circumscripție și a programului de activitate al acestora;
- **instruirea prefecților, subprefecților și a întregului personal al autorităților implicate în procesul electoral**, respectiv a primarilor, secretarilor unităților administrativ-teritoriale, președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare și a locuitorilor acestora cu privire la sarcinile ce le revin în vederea organizării și desfășurării în bune condiții a activităților.

Activități desfășurate pentru asigurarea protecției și menținerea ordinii publice

Activitățile MAI pentru asigurarea protecției și menținerea ordinii publice au debutat începând cu data de 01.03.2019, când au fost instituite astfel de măsuri la sediul Biroului Electoral Central din municipiul București și sediile birourilor electorale județene, respectiv de la nivelul sectoarelor municipiului București, inclusiv la sediul biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate.

La nivel național, structurile MAI au asigurat protecția celor 18.730 de secții de votare. În acest context, pentru asigurarea protecției sediilor secțiilor de votare, în intervalul 25.05.2019, ora 18.00 – 26.05.2019, ora 22.00, au fost implicate 37.245 de cadre ale MAI, iar în ziua de 26.05.2019 au fost planificate, suplimentar, 8.603 efective pentru menținerea/asigurarea ordinii publice în localități.

În continuare, pentru derularea în condiții de normalitate publică a procesului electoral, MAI a angrenat un număr suficient de lucrători și a instituit măsuri specifice pentru:

- desfășurarea, începând cu data de 12.04.2019, de către structurile de specialitate ale MAI, a *Campaniei de informare, prevenire și conștientizare a cetățenilor privind respectarea legislației electorale*;
- stabilirea modului de valorificare a oportunităților de informare privind efectivele și mijloacele MAI angrenate, incidentele și măsurile dispuse, precum și alte aspecte de interes instituțional;
- efectuarea controalelor/verificărilor tehnice de specialitate în domeniul asigurării protecției localurilor de vot, premergător desfășurării activităților în aceste spații, pentru a verifica condițiile pe care trebuie să le îndeplinească locațiile secțiilor de votare, din punctul de vedere al măsurilor de protecție și securitate, de către structurile teritoriale care asigură efectivele destinate protecției acestora, împreună cu primarii;
- efectuarea controalelor de prevenire a situațiilor de urgență, premergător desfășurării activității în locațiile secțiilor de votare, la toate cele 18.730 de secții de votare;

- menținerea, asigurarea și restabilirea ordinii și siguranței publice, pe întreaga perioadă de organizare și desfășurare a alegerilor europarlamentare și a referendumului pe tema justiției;
- protecția sediilor Biroului Electoral Central, birourilor electorale de circumscripție ale județelor, biroului electoral de circumscripție al municipiului București, oficiilor electorale ale sectoarelor municipiului București, biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate și birourilor electorale ale secțiilor de votare;
- asigurarea securității transportului documentelor cu rezultatul votării, buletinelor de vot și al celorlalte materiale utilizate în procesul votării, dar și al dosarelor electorale și ștampilelor;
- asigurarea măsurilor de prevenire și intervenție în situații de urgență pe timpul perioadei electorale.

Pe parcursul zilei votării, MAI a emis mai multe declarații de presă privind activitățile desfășurate de structurile proprii⁶⁰.

În adresa MAI nr. 99586 din 16.07.2019 se concluzionează că „structurile MAI au asigurat, prin modul de organizare și desfășurare a activităților, un climat optim de siguranță pentru buna desfășurare a alegerilor, în condițiile unei participări ridicate a persoanelor cu drept de vot. De asemenea, cooperarea MAI atât la nivel central, cu AEP, BEC și celelalte instituții reprezentate în Comisia tehnică centrală, cât și la nivelul structurilor teritoriale s-a realizat în condiții bune, facilitând soluționarea în timp cât mai scurt a situațiilor și incidentelor sesizate”.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE⁶¹

Pentru organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Parlamentul European, MAE a avut următoarele atribuții:

- organizarea și dotarea secțiilor de votare din străinătate, numerotarea acestora prin ordinul ministrului afacerilor externe și aducerea la cunoștință publică a numerotării secțiilor de votare și a locurilor de desfășurare a votării, cel mai târziu cu 30 de zile înaintea zilei alegerilor;
- asigurarea sprijinului logistic necesar pentru pregătirea și organizarea alegerilor pentru Parlamentul European;
- identificarea spațiilor pentru sediile secțiilor de votare din străinătate și obținerea acordului autorităților din statele străine pentru organizarea acestora pe teritoriul lor;
- asigurarea sumelor necesare pentru acoperirea cheltuielilor necesare organizării și dotării secțiilor de votare din străinătate;
- întocmirea listei cu propuneri de persoane (experți electorali avizați de AEP) care să fie desemnate ca președinți și membri (în caz de necompletare de către reprezentanții partidelor politice) în birourile secțiilor de votare din străinătate;
- întocmirea listei cu persoane care să fie avizate de AEP ca operatori de calculator în cadrul secțiilor de votare din străinătate;
- instruirea președinților secțiilor de votare din străinătate;
- asigurarea serviciilor de comunicații în secțiile de votare din străinătate (art. 6 lit. i) din Hotărârea Guvernului nr. 100/2019, art. 11 alin. (3) din Hotărârea Guvernului nr. 101/2019);

⁶⁰ Acestea pot fi consultate pe site-ul MAI, la adresa:

http://www.comunicare.mai.gov.ro/stiri.php?start_from=60&ucat=&archive=&subaction=&id=0&

⁶¹ Informațiile au fost preluate din Adresa Ministerului Afacerilor Externe nr. F7779 din 02.08.2019, înregistrată la AEP cu nr. 12525 din 12.08.2019.

- asigurarea pazei secțiilor de votare din străinătate, cu luarea în considerare a condițiilor specifice de organizare a procesului de votare din străinătate;
- confecționarea ștampilei biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate și a ștampilelor de control ale birourilor electorale ale secțiilor de votare din străinătate;
- comunicarea către AEP, în timp util, a necesarului de buletine de vot, ștampile cu mențiunea „VOTAT” și timbre autocolante folosite la secțiile de votare din străinătate;
- asigurarea, din bugetul MAE, a sumelor pentru plata indemnizațiilor membrilor biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate, a indemnizațiilor membrilor birourilor electorale ale secțiilor de votare din străinătate, precum și ale operatorilor de calculator și informaticienilor care își desfășoară activitatea pe lângă acestea;
- distribuirea către birourile secțiilor de votare din străinătate a materialelor necesare votării (ștampile, buletine de vot, tipizate, procese-verbale etc.), precum și asigurarea sumelor necesare pentru acoperirea cheltuielilor pentru ambalarea, transportul și distribuirea materialelor necesare votării;
- asigurarea sumelor necesare pentru acoperirea cheltuielilor de deplasare în vederea participării la procesul electoral a președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare din străinătate, a membrilor birourilor electorale pentru secțiile de votare din străinătate desemnați din rândul experților electorali propuși de către MAE, precum și a operatorilor de calculator, potrivit art. 6 lit. j) din Hotărârea Guvernului nr. 100/2019 și art. 14 alin. (3) din Ordonanța de urgență nr. 6/2019;
- asigurarea și dotarea sediului biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate;
- asigurarea personalului tehnic auxiliar al biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate;
- asigurarea plății indemnizației președinților, membrilor și operatorilor de calculator din cadrul secțiilor de votare din străinătate și a indemnizației președintelui, membrilor biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate și a personalului tehnic auxiliar al biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate;
- transmiterea către secțiile de votare din străinătate a listei întocmite de AEP cu cetățenii români care își exercită dreptul de vot la alegerile pentru Parlamentul European din alt stat membru al Uniunii Europene, precum și a tabelului întocmit de AEP cuprinzând alegătorii comunitari înscriși în listele electorale speciale, potrivit art. 28 lit. d) din Legea nr. 33/2007;
- predarea către Tribunalul București a dosarelor întocmite la nivelul secțiilor de votare din străinătate după numărarea voturilor și consemnarea rezultatelor votării;
- distribuirea către secțiile de votare din străinătate a buletinelor de vot, ștampilelor de control și ștampilelor cu mențiunea „VOTAT”, a formularelor pentru încheierea proceselor-verbale și a celorlalte materiale necesare desfășurării procesului electoral;
- transmiterea către AEP a cererilor în vederea acreditării observatorilor externi și reprezentanților externi ai mass-mediei;
- informarea cetățenilor români cu drept de vot cu domiciliul sau reședința în străinătate privind modalitatea de exercitare a dreptului de vot, împreună cu AEP.

Art. 15¹ din Legea nr. 3/2000 și art. I din Ordonanța de urgență nr. 29/2019 prevăd că, în situația organizării în același timp a unui referendum național și a alegerilor pentru Parlamentul European, **atribuțiile MAE în organizarea și desfășurarea referendumului sunt corespunzătoare atribuțiilor în cazul alegerilor pentru Parlamentul European.**

Singura atribuție distinctă a fost de natură administrativă și s-a concretizat în transmiterea în timp util către AEP a numărului de buletine de vot pentru referendum, distribuirea buletinelor de vot către secțiile de votare din străinătate și asigurarea existenței în fiecare secție de vot a trei urne de vot distincte.

Pregătirea procesului electoral

Organizarea secțiilor de votare din străinătate

MAE a organizat în străinătate 441 de secții de votare, cele mai multe secții în cadrul oricărui scrutin de până acum⁶². La data de 25.04.2019 a fost publicat în Monitorul Oficial Ordinul ministrului afacerilor externe nr. 730/24.05.2019 cu numerotarea celor 441 de secții de votare organizate în străinătate la alegerile pentru Parlamentul European.

În propunerile de înființare de secții de votare, misiunile diplomatice ale României au ținut cont de solicitările cetățenilor români în decursul consultărilor organizate în toate țările cu comunități importante de români: Italia, Spania, Germania, Franța, Marea Britanie, Danemarca, Finlanda, Olanda, Grecia, Austria, Cehia, Elveția, Irlanda, Norvegia, Portugalia, Suedia, Australia, SUA, Canada.

Transmiterea materialelor necesare votării

Au fost transmise misiunilor diplomatice, în vederea distribuirii către secțiile de votare, un număr de 1.330.050 de buletine de vot pentru fiecare din cele 3 tipuri de buletine de vot utilizate (unul pentru alegerile pentru Parlamentul European și câte două pentru referendumul național), 1.301.230 de timbre autocolante și 2.147 de ștampile cu mențiunea „VOTAT”.

Ministerul Afacerilor Externe a comunicat Autorității Electorale Permanente următoarea situație centralizată privind buletinele de vot transmise secțiilor de votare din străinătate:

Număr de secții de votare/număr de buletine/alegători prezenți la urne la alte scrutine

Scrutin	Număr secții de votare în străinătate	Număr de alegători prezenți la urne	Buletine de vot trimise în străinătate
2007 - referendum demitere președinte	186	75.027	640.000
2008 - alegeri Senat și Camera Deputaților	221	24.008	620.000
2009 - alegeri Parlamentul European	190	14.330	393.808
2009 - alegeri prezidențiale tur I	294	95.068	595.084
2009 - alegeri prezidențiale tur II	294	147.754	597.389
2009 - referendum simultan cu alegeri prezidențiale	294	91.616	595.564
2012 - alegeri Senat și Camera Deputaților	306	61.014	446.947
2014 - alegeri Parlamentul European	190	30.428	299.941
2014 - alegeri prezidențiale tur I	294	161.262	597.624
2014 - alegeri prezidențiale tur II	294	379.116	797.712
2016 - alegeri Senat și Camera Deputaților	417	106.038	996.965
2018 - referendum național	378	126.140	1.000.000
2019 - alegeri Parlamentul European și referendum	441	384.943	1.333.050

În cea mai mare parte a secțiilor de votare din țările Uniunii Europene cu comunități semnificative de cetățeni români au fost distribuite câte 6 ștampile, cazurile în care misiunile au cerut mai puține ștampile fiind coroborate cu numărul maxim de cabine de vot care au putut fi amplasate în spațiile găsite spre închiriere. Au existat câteva secții (3 în Spania și 4 în Finlanda) care au avut 3 ștampile. Motivul a fost suprafața mică a locației avute la dispoziție pentru secția de

⁶² Situația centralizată a numărului secțiilor de votare organizate în principalele țări la diferite scrutine se regăsește în Anexa nr. 2.

votare, care a permis amplasarea unui număr limitat de cabine de vot. La referendumul național s-au folosit aceleași ștampile cu mențiunea „VOTAT” ca în cazul alegerilor europarlamentare.

Menționăm că numărul de ștampile aferent fiecărei secții de votare a fost evaluat și comunicat de fiecare misiune diplomatică, ținând cont de următoarele criterii stabilite conform Hotărârii AEP nr. 44/2016:

- numărul de ștampile nu poate fi mai mare decât numărul maxim de membri ai secției;
- numărul de ștampile trebuie să fie cel puțin egal cu cel al cabinelor de vot.

Cazurile izolate în care unele secții de votare organizate în țările Uniunii, cu aflus semnificativ de alegători, au avut mai puțin de 4 ștampile au fost determinate de corelarea cu numărul de cabine care au putut fi amplasate în secțiile de votare respective, în funcție de suprafața respectivei locații: Praga, Basel, Berna, Helsinki, Salonic, Cork, Limerick, Varșovia, Cuenca, Tarancón, Albacete.

Activități în vederea desemnării președinților și membrilor necesari pentru completarea birourilor electorale ale secțiilor de votare

Președinții secțiilor de votare din străinătate, precum și ceilalți membri necesari completării birourilor secțiilor de votare au fost desemnați, potrivit art. 8 alin. (4) din Ordonanța de urgență nr. 6/2019 coroborat cu art. 30 alin. (1) din Legea 33/2007 din rândul experților electorali propuși de MAE. În vederea realizării acestei atribuții, MAE a transmis AEP, spre avizare ca experți electorali, un număr de 2.031 de persoane (de la misiuni și din Centrală). Trebuie menționat faptul că o parte importantă dintre acestea au provenit din rândul comunităților de români, misiunile diplomatice neavând resursa umană necesară, în condițiile în care numărul total de posturi din serviciul exterior este de sub 1.500. Pentru rezolvarea unor situații deosebite, cauzate de absența unui număr de 86 de delegați ai partidelor în preziua și în ziua votării, MAE a solicitat AEP, inclusiv în ziua alegerilor, avizarea a 20 de persoane ca experți electorali, pentru a asigura funcționarea optimă, cu numărul maxim de membri, a secțiilor de votare din Europa.

În total, MAE a avut desemnat la nivelul secțiilor de votare 1.434 de persoane, dintre care 1.060 de experți electorali.

Instruirea operatorilor de calculator din străinătate

Ministerul Afacerilor Externe a avut desemnat la nivelul secțiilor de votare 374 de operatori de calculator. Ministerul, în colaborare cu Serviciul de Telecomunicații Speciale și cu Autoritatea Electorală Permanentă, a organizat 3 sesiuni de instruire: una la sediul MAE, în data de 17.05.2019 și două prin sistem de videoconferință, în datele de 20 și 21.05.2019.

Instruirea președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare din străinătate

MAE a elaborat, în urma consultării Autorității Electorale Permanente, **Ghidul birourilor electorale ale secțiilor de votare din străinătate**, un material amplu, cu informații privind operațiunile care trebuiau efectuate din preziua votării și până la completarea proceselor-verbale și constituirea dosarelor, după finalizarea procesului electoral.

Ghidul a fost însoțit de 8 anexe (modele de procese-verbale de completat în funcție de cazurile semnalate de SIMPV, de declarații, de consemnare a unor situații deosebite etc).

Demersuri pentru acreditarea jurnaliștilor și a observatorilor externi

Potrivit Legii nr. 33/2007, acreditarea jurnaliștilor străini și a observatorilor externi se face de către AEP, la propunerea MAE, pentru toate secțiile de votare din străinătate.

MAE a transmis către AEP 39 de cereri de acreditare din partea jurnaliștilor străini, soluționate pozitiv, și trei solicitări de acreditare de observatori externi: AEGEE – Europa (2 observatori); Election-Watch.EU (1 observator); Promo-LEX (33 de observatori).

INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ⁶³

Potrivit prevederilor Legilor nr. 33/2007 și nr. 3/2000 și ale actelor normative subsecvente în materia alegerilor pentru Parlamentul European și a referendumului, Institutul Național de Statistică a desfășurat următoarele activități:

- a asigurat, împreună cu Autoritatea Electorală Permanentă și Serviciul de Telecomunicații Speciale, implementarea și operaționalizarea Sistemului informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal;
- a asigurat *editarea și tipărirea proceselor-verbale privind constatarea rezultatelor alegerilor*, dotarea cu echipamente, tehnică de calcul și consumabile, precum și instruirea personalului implicat în efectuarea operațiunilor tehnice privind stabilirea rezultatelor alegerilor, în stațiile de prelucrare organizate la nivelul Biroului Electoral Central, al birourilor electorale județene, al biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate și al birourilor electorale ale sectoarelor municipiului București, la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019;
- *a asigurat statisticienii necesari* (personal tehnic auxiliar) pentru sprijinirea activității Biroului Electoral Central, a birourilor electorale județene, a birourilor electorale ale sectoarelor municipiului București și a biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate.

SERVICIUL DE TELECOMUNICAȚII SPECIALE⁶⁴

Conform prevederilor art. 5 din Hotărârea Guvernului nr. 101/2019, Serviciul de Telecomunicații Speciale a dus la îndeplinire următoarele măsuri tehnice principale:

- a asigurat funcționarea și asistența tehnică a Sistemului informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal;
- a asigurat serviciile de telefonie specială și de comunicații de voce și date, necesare birourilor electorale din țară;
- a asigurat terminalele informatice necesare înregistrării video-audio a operațiunilor efectuate de către membrii birourilor electorale ale secțiilor de votare pentru numărarea voturilor.

Astfel, Serviciul de Telecomunicații Speciale a asigurat, la nivelul fiecărui județ, constituirea *centrelor de intervenție operativă* pentru remedierea eventualelor disfuncționalități ale Sistemului informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal, precum și funcționarea *Centrului de suport tehnic* prin care a furnizat asistență tehnică pentru operatorii de calculator din secțiile de votare. Dotarea și funcționarea centrelor de intervenție operativă și a Centrului de suport tehnic a fost asigurată de către Serviciul de Telecomunicații Speciale.

⁶³ Prin Adresa nr. 12616 din 12.06.2019, Autoritatea Electorală Permanentă a solicitat Institutului Național de Statistică o contribuție privind modul de organizare și desfășurare a scrutinelor din data de 26.05.2019 referitoare la activitățile desfășurate de INS.

⁶⁴ Prin Adresa nr. 12522 din 12.06.2019, Autoritatea Electorală Permanentă a solicitat Serviciului de Telecomunicații Speciale o contribuție privind modul de organizare și desfășurare a scrutinelor din data de 26.05.2019 referitoare la activitățile desfășurate de STS.

CONSILIUL NAȚIONAL AL AUDIOVIZUALULUI⁶⁵

În calitatea sa de garant al interesului public și de autoritate unică de reglementare în domeniul serviciilor media audiovizuale, Consiliul Național al Audiovizualului (CNA) a adoptat în ședința publică din data de 26.03.2019 **Decizia nr. 308 privind regulile de desfășurare în audiovizual a campaniei electorale pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European.**

Întrunit în ședințe publice, CNA a analizat rapoartele de monitorizare întocmite de direcția de specialitate cu privire la modul în care posturile de televiziune centrale au reflectat campania electorală pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European în cadrul emisiunilor electorale difuzate în perioada 27.04 – 26.05.2019, respectiv campania electorală pentru referendumul din data de 26.05.2019. Astfel, în perioada campaniei electorale, **au fost monitorizate opt posturi centrale de televiziune** (TVR 1, Antena 3, B1 TV, Digi 24, Național TV, Realitatea TV, România TV, Prima TV) și **patru posturi de radio** (Digi FM, Europa FM, Radio România Actualități și RFI România). De asemenea, Serviciul Inspecție din cadrul CNA a monitorizat **95 de posturi din teritoriu**, dintre care numai 84 de posturi au reflectat campania (64 de canale de televiziune și 20 de radio).

În urma analizării rapoartelor, membrii Consiliului au decis să aplice **6 somații publice posturilor centrale și 4 somații posturilor din teritoriu** pentru nerespectarea Deciziei nr. 308/2019. În cazul posturilor centrale, pentru abateri minore, Consiliul a decis să transmită scrisori de atenționare (10) către posturile Antena 3, B1 TV, Național TV, Realitatea TV, România TV, RFI România, Digi 24 și Digi FM, pentru a respecta cu strictețe prevederile legislației audiovizualului.

PRIMARII

În conformitate cu prevederile art. 8 din Hotărârea Guvernului nr. 101/2019, primarii au avut următoarele atribuții principale:

- întocmirea și tipărirea listelor electorale permanente, a listelor electorale speciale și a copiilor de pe listele electorale speciale;
- asigurarea urnelor de vot, a urnelor speciale și a cabinelor de vot;
- informarea alegătorilor privind delimitarea secțiilor de votare și sediile acestora;
- asigurarea locurilor speciale de afișaj electoral și amplasarea de panouri electorale;
- sprijinirea reprezentanților Serviciului de Telecomunicații Speciale pentru instalarea echipamentelor și furnizarea serviciilor necesare pentru funcționarea Sistemului informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal;
- asigurarea, prin personalul desemnat, a primirii pe bază de proces-verbal a echipamentelor instalate pentru asigurarea serviciilor necesare pentru funcționarea Sistemului informatic de monitorizare a prezenței la vot și de prevenire a votului ilegal, precum și protecția fizică a acestora;
- sprijinirea prefectului pentru exercitarea atribuțiilor cu caracter electoral ce îi revin, potrivit actelor normative în vigoare.

⁶⁵ Informațiile au fost preluate din Adresa Consiliului Național al Audiovizualului nr. 6656RF din 26.06.2019, înregistrată la AEP cu nr. 12523 din 27.06.2019.

5. COMPETITORII ELECTORALI

5.1. ÎNREGISTRAREA ALIANȚELOR ELECTORALE, A SEMNELOR ELECTORALE ȘI A CANDIDATURILOR

Potrivit Programului calendaristic aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 81/2019, până la data de 06.03.2019, formațiunile politice puteau depune la Biroul Electoral Central protocoalele de constituire a alianțelor electorale.

Biroul Electoral Central a respins protocolul de constituire a alianței electorale „Dreapta Liberală”⁶⁶, protocolul de constituire a alianței electorale „Alianța 2020 USR PLUS”⁶⁷, protocolul de constituire a alianței electorale „Alianța Partidelor Noi”⁶⁸, protocolul de constituire a alianței electorale „Alianța Naționaliștilor PRM – BUN – Noua Dreaptă”⁶⁹, protocolul de constituire a alianței electorale „Alianța PRM + PRU”⁷⁰ și **a admis** protocolul de constituire a alianței electorale „Alternativa Dreaptă”⁷¹ și protocolul de constituire a alianței electorale „Comuniștii pentru Socialism”⁷².

Până la data de 28.03.2019, formațiunile politice și candidații independenți aveau posibilitatea de a comunica Biroului Electoral Central semnele electorale, precum și de a depune listele de candidați/candidaturile independente.

Biroul Electoral Central a adus la cunoștință publică, pe site-ul propriu, **lista cuprinzând denumirea și semnele electorale** ale partidelor politice, alianțelor electorale, organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale și ale candidaților independenți care și-au depus candidaturile în vederea participării la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019, care a inclus următorii competitori:

1.	Partidul Alianța Liberalilor și Democraților – ALDE
2.	Partidul PRO România
3.	Partidul Național Liberal
4.	Alianța Națională a Agricultorilor
5.	Uniunea Democrată Maghiară din România
6.	Alianța Electorală „Alianța 2020 USR PLUS”
7.	Partidul Social Democrat
8.	Partidul Mișcarea Populară
9.	Candidat independent Simion George-Nicolae

⁶⁶ Decizia nr. 2D/07.03.2019.

⁶⁷ Decizia BEC nr. 3D/07.03.2019. Ulterior, sesizată de către Uniunea Salvați Romania (USR), Partidul Libertate, Unitate și Solidaritate (PLUS) și Alianța 2020 USR PLUS, Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția de contencios administrativ și fiscal a pronunțat Decizia nr. 1263 din 08.03.2019, prin care a dispus: i) admiterea Contestației formulate de Uniunea Salvați Romania (USR), Partidul Libertate, Unitate și Solidaritate (PLUS) și Alianța 2020 USR PLUS; și ii) anularea Deciziei nr. 3D din 07 martie 2019 a Biroului Electoral Central (BEC), cu consecința admiterii Protocolului de constituire a Alianței electorale „Alianța 2020 USR PLUS”.

⁶⁸ Decizia nr. 6D/07.03.2019.

⁶⁹ Decizia nr. 7D/07.03.2019.

⁷⁰ Decizia nr. 8D/07.03.2019.

⁷¹ Decizia nr. 4D/07.03.2019.

⁷² Decizia nr. 5D/07.03.2019.

10.	Candidat independent Gregoriana Carmen Tudoran
11.	Dreapta Liberală
12.	Uniunea Națională pentru Progresul României
13.	Partidul Națiunea Română
14.	Partidul Socialist Român
15.	Partidul Oamenilor Liberi
16.	Partidul România Unită
17.	Blocul Unității Naționale - BUN
18.	Candidat independent Maria Mădălina Turza
19.	Partidul Social Democrat Independent
20.	Partidul Democrației și Solidarității - Demos
21.	Candidat independent Costea Peter
22.	Partidul Comunitar din România-PCDR
23.	Partidul PRODEMO
24.	Partidul Noua Românie
25.	Partidul Neamul Românesc
26.	Partidul România Mare

Autoritatea Electorală Permanentă a stabilit, prin **Hotărârea nr. 6/2019**, modelul declarației de acceptare a candidaturii, modelul listei de candidați, modelul cererii de admitere a candidaturii independente, modelul cererii de renunțare la candidatură și modelul certificatului doveditor al alegerii ca membru din România în Parlamentul European care vor fi folosite la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019.

Biroul Electoral Central a adoptat **Decizia nr. 9D/13.03.2019** privind documentele pe care trebuie să le depună partidele politice, organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale, alianțele politice, alianțele electorale și candidații independenți în vederea admiterii candidaturilor la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019.

Pe site-ul <http://europarlamentare2019.bec.ro>⁷³, **au fost puse la dispoziția competitorilor electorali modelul** listei de candidați, al cererii de admitere a candidaturii independente, modelele declarațiilor care au intrat în componența dosarelor de candidatură, modelul cererii de renunțare la candidatură, precum și modelul listei de susținători. Totodată, a fost pus la dispoziția candidaților, în format electronic, **Ghidul de completare a declarațiilor de avere și de interese – 2019**.

Au depus liste de candidați 23 de formațiuni politice, după cum urmează:

1	PARTIDUL SOCIAL DEMOCRAT
2	ALIANȚA 2020 USR PLUS
3	PARTIDUL ALIANȚA LIBERALILOR ȘI DEMOCRAȚILOR - ALDE
4	PARTIDUL UNIUNEA NAȚIONALĂ PENTRU PROGRESUL ROMÂNIEI
5	PARTIDUL PRO ROMÂNIA

⁷³ În secțiunea **Documente/Decizii în aplicarea legii**, la adresa <http://europarlamentare2019.bec.ro/hotarari-ale-biroului-electoral-central-adoptate-in-interpretarea-legii/>.

6	PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL
7	UNIUNEA DEMOCRATĂ MAGHIARĂ DIN ROMÂNIA
8	PARTIDUL MIȘCAREA POPULARĂ
9	PARTIDUL NAȚIUNEA ROMÂNĂ
10	PARTIDUL ROMÂNIA MARE
11	PARTIDUL OAMENILOR LIBERI
12	PARTIDUL ROMÂNIA UNITĂ
13	PARTIDUL DEMOCRAȚIEI ȘI SOLIDARITĂȚII - DEMOS
14	PARTIDUL SOCIAL DEMOCRAT INDEPENDENT
15	PARTIDUL FORȚA PENSIONARILOR
16	DREAPTA LIBERALĂ
17	PARTIDUL PRODEMO
18	PARTIDUL COMUNITAR DIN ROMÂNIA
19	PARTIDUL ROMÂNIA NOASTRĂ
20	BLOCUL UNITĂȚII NAȚIONALE - BUN
21	PARTIDUL SOCIALIST ROMÂN
22	PARTIDUL NEAMUL ROMÂNESC
23	PARTIDUL NOUA ROMÂNIE

De asemenea, potrivit informațiilor publicate pe site-ul Biroului Electoral Central, și-au depus candidatura 7 candidați independenți:

1.	DOBRE ANA-DANIELA
2.	TIRON OCTAVIAN-IULIAN
3.	TUDORAN GREGORIANA CARMEN
4.	SIMION GEORGE-NICOLAE
5.	COSTEA PETER
6.	NUȚ GABRIELA-ȘTEFANIA
7.	VELCIU LUMINIȚA

5.2. RĂMÂNEREA DEFINITIVĂ A CANDIDATURILOR

În urma analizei dosarelor depuse de către formațiunile politice/candidații independenți, Biroul Electoral Central a admis candidaturile depuse de **13 formațiuni politice**, respectiv: Partidul Social Democrat, Alianța electorală „Alianța 2020 USR PLUS”, Partidul România Unită, Partidul Național Liberal, Partidul PRO România, Partidul Alianța Liberalilor și Democraților – ALDE, Uniunea Democrată Maghiară din România, Uniunea Națională pentru Progresul României, Partidul Mișcarea Populară, Partidul PRODEMO, Partidul Socialist Român, Blocul Unității Naționale – BUN și Partidul Socialist Democrat Independent și de **3 candidați independenți**: Gregoriana-Carmen Tudoran, George-Nicolae Simion și Peter Costea.

Toate listele de candidați au îndeplinit condiția prevăzută de art. 16 alin. (8) din Legea nr. 33/2007, potrivit căreia „listele de candidați pentru alegerea membrilor din România în

Parlamentul European se întocmesc astfel încât să asigure reprezentarea ambelor sexe”. Astfel, au rămas definitive candidaturile depuse de:

- 13 formațiuni politice însumând 473 de candidați dintre care 151 de femei și 322 de bărbați,
- 3 candidați independenți, dintre care o femeie și 2 bărbați.

Biroul Electoral Central a adus la cunoștință publică, pe site-ul propriu⁷⁴, **Procesul-verbal nr. 470/C/17.04.2019** privind constatarea rămânerii definitive a candidaturilor la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019.

Listele de candidați și candidaturile independente au fost aduse la cunoștința publică și prin intermediul Societății Române de Televiziune și al Societății Române de Radiodifuziune, potrivit art. 20 alin. (1) din Legea nr. 33/2007, republicată, cu modificările ulterioare.

În conformitate cu art. 16 alin. (6) din Legea nr. 33/2007, republicată, cu modificările ulterioare, **declarațiile pe propria răspundere ale candidaților** în sensul că au avut sau nu calitatea de lucrători ai Securității sau de colaboratori ai acesteia **au fost înaintate către Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității**.

Potrivit art. 3 alin. (5) din Legea nr. 176/2010, cu modificările și completările ulterioare, **declarațiile de avere și de interese** ale candidaților **au fost înaintate către Agenția Națională de Integritate**.

Totodată, potrivit art. 14 alin. (5) din Legea nr. 33/2007, republicată, cu modificările ulterioare, un exemplar al dosarului de candidatură al persoanei eligibile comunitar a fost transmis către Autoritatea Electorală Permanentă.

În urma rămânerii definitive a candidaturilor, la data de 17.04.2019, a avut loc **stabilirea numărului de ordine de pe buletinele de vot** al partidelor politice, alianței electorale, organizației cetățenilor aparținând minorităților naționale și al candidaților independenți care participă la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019⁷⁵, conform procedurii stabilite de art. 20 alin. (6) lit. a) din Legea nr. 33/2007 și Anexa la Hotărârea Guvernului nr. 99/2019 privind aprobarea modelului buletinului de vot care va fi folosit la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019. Ordinea rezultată în urma tragerii la sorți, respectiv ordinea înregistrării candidaturilor în cazul candidaților independenți, a fost următoarea:

1	PARTIDUL SOCIAL DEMOCRAT
2	ALIANȚA 2020 USR PLUS
3	PARTIDUL PRO ROMÂNIA
4	UNIUNEA DEMOCRATĂ MAGHIARĂ DIN ROMÂNIA
5	PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL
6	PARTIDUL ALIANȚA LIBERALILOR ȘI DEMOCRAȚILOR - ALDE
7	PARTIDUL PRODEMO
8	PARTIDUL MIȘCAREA POPULARĂ

⁷⁴ În secțiunea **Comunicate**, la adresa <http://europarlamentare2019.bec.ro/comunicate-ale-biroului-electoral-central/>.

⁷⁵ A se vedea Procesul-verbal al BEC nr. 471/C/17.04.2019 privind stabilirea numărului de ordine de pe buletinele de vot a partidelor politice, alianței electorale, organizației cetățenilor aparținând minorităților naționale și a candidaților independenți care participă la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019, la adresa <http://europarlamentare2019.bec.ro/comunicate-ale-biroului-electoral-central/>.

9	PARTIDUL SOCIALIST ROMÂN
10	PARTIDUL SOCIAL DEMOCRAT INDEPENDENT
11	PARTIDUL ROMÂNIA UNITĂ
12	PARTIDUL UNIUNEA NAȚIONALĂ PENTRU PROGRESUL ROMÂNIEI
13	BLOCUL UNITĂȚII NAȚIONALE - BUN
14	TUDORAN GREGORIANA CARMEN
15	SIMION GEORGE-NICOLAE
16	COSTEA PETER

La data de 23.04.2019, a fost prezentată Biroului Electoral Central, spre aprobare, de către reprezentantul R.A. Monitorul Oficial, **macheta buletinului de vot** care va fi folosit la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019⁷⁶. Pe site-ul Biroului Electoral Central a fost afișat⁷⁷ un exemplar anulat al **Specimenului buletinului de vot care va fi folosit la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019**.

5.3. MĂSURI PENTRU ASIGURAREA INTEGRITĂȚII CANDIDATURILOR

În vederea creșterii nivelului de transparentizare și de prevenire a incompatibilităților și a conflictelor de interese, **Agenția Națională de Integritate** a lansat pe propria pagină de internet **o secțiune dedicată alegerilor pentru Parlamentul European din anul 2019**⁷⁸.

Măsura a vizat optimizarea procesului de completare a declarațiilor de avere și de interese de către candidați prin afișarea modelelor declarațiilor, a unor ghiduri utile și prin postarea legislației de integritate, oferirea posibilității consultării de către cetățeni a declarațiilor de avere/interese depuse de către candidați, precum și **crearea unui formular online** prin care aceștia puteau semna o neregulă în declarațiile de avere sau de interese depuse.

Agenția Națională de Integritate a **publicat în cadrul acestei secțiuni**, în termen de 48 de ore de la primire, **toate declarațiile de avere și de interese depuse de candidații la alegerile europarlamentare**.

Totodată, Biroul Electoral Central a adus la cunoștință publică, prin publicare pe pagina de internet proprie, declarațiile de avere și de interese ale candidaților.

⁷⁶ A se vedea Procesul-verbal al BEC nr. 522/C/23.04.2019 cu ocazia prezentării machetei buletinului de vot care va fi folosit la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019, la adresa <http://europarlamentare2019.bec.ro/comunicate-ale-biroului-electoral-central/>.

⁷⁷ La adresa http://europarlamentare2019.bec.ro/wp-content/uploads/2019/04/specimen_bv.pdf.

⁷⁸ Disponibilă la adresa <https://www.integritate.eu/Alegeri-Europarlamentare-2019>.

6. CAMPANIA ELECTORALĂ ȘI CAMPANIA PENTRU REFERENDUM

6.1. REGULI PRIVIND DESFĂȘURAREA CAMPANIEI ELECTORALE

În conformitate cu art. 35 alin. (1) din Legea nr. 33/2007, republicată, cu modificările și completările ulterioare, campania electorală pentru alegerile europarlamentare a început la data de 27.04.2019.

Potrivit art. 30 alin. (2) din Legea nr. 3/2000, cu modificările și completările ulterioare, și art. 35 din Legea nr. 33/2007, republicată, cu modificările ulterioare, în campania pentru referendum, respectiv în campania pentru alegerile europarlamentare, partidele politice și cetățenii au avut dreptul să își exprime opiniile în mod liber și fără nicio discriminare, prin mitinguri, prin adunări publice și prin mijloace de informare în masă. Legea specifică faptul că mijloacele folosite în campania pentru referendum nu trebuie să contravină ordinii de drept.

Consiliul Național al Audiovizualului a adoptat **Decizia nr. 308/2019** privind regulile de desfășurare în audiovizual a campaniei electorale pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European.

Totodată, în 48 de ore de la rămânerea definitivă a candidaturilor, la data de 18.04.2019, Societatea Română de Radiodifuziune și Societatea Română de Televiziune au stabilit, în temeiul art. 38 alin. (4) din Legea nr. 33/2007, **orarul pentru campania electorală și repartizarea timpilor de antenă** pentru accesul partidelor politice, organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, alianțelor politice, alianțelor electorale și al candidaților independenți la serviciile publice de radio și televiziune.

Primarii au stabilit până la data de 26.04.2019, prin dispoziție care s-a adus la cunoștință publică prin afișare la sediul primăriei, **locurile speciale pentru afișajul electoral**.

Pe parcursul campaniei electorale au fost aplicate de către reprezentanții Ministerului Afacerilor Interne mai multe sancțiuni pentru încălcarea prevederilor referitoare la desfășurarea campaniei. Faptele sancționate au vizat:

- utilizarea pe același panou, de către același competitor electoral, a două sau mai multe afișe sau a unui afiș electoral ce a depășit dimensiunile prevăzute de lege,
- distrugerea, deteriorarea, murdărirea, acoperirea prin scriere sau în orice alt mod a afișelor electorale tipărite,
- afișajul electoral fără acordul scris al proprietarului sau deținătorului,
- amplasarea unor materiale electorale în alte locuri decât cele stabilite de lege.

Campania electorală pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019 și campania pentru referendumul național din 26 mai 2019 s-au încheiat sâmbătă, 25.05.2019, ora 7⁰⁰.

6.2. MONITORIZAREA ȘI CONTROLUL FINANȚĂRII CAMPANIEI ELECTORALE ȘI A CAMPANIEI PENTRU REFERENDUM

Principalele activități desfășurate de către Autoritatea Electorală Permanentă cu prilejul scrutinelor din 26.05.2019 au constat în:

- 1) activități de aducere la cunoștința publică a informațiilor privind finanțarea campaniei electorale și a campaniei pentru referendum;
- 2) înregistrarea și îndrumarea mandatarilor financiari în timpul campaniei electorale;
- 3) controlul respectării prevederilor legale referitoare la veniturile și cheltuielile competitorilor electorali în campania electorală/pentru referendum;

4) soluționarea solicitărilor de informații ale competitorilor electorali cu privire la campania electorală;

5) soluționarea petițiilor și a contestațiilor vizând campania electorală.

6.2.1. Aducerea la cunoștința publică a informațiilor privind finanțarea campaniei electorale și a campaniei pentru referendum

Departamentul de control al finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale a transmis un **comunicat de presă** în data de 24.06.2019 prin care s-a reamintit formațiunilor politice obligația de a depune la AEP, până cel mai târziu la data de 26.06.2019, cererea de rambursare care va fi înregistrată la Autoritatea Electorală Permanentă, în termen de 30 zile de la data desfășurării alegerilor, până cel mai târziu la data de 26 iunie 2019, ora 17.00. Cererea de rambursare trebuie însoțită de adresa de înaintare și de OPIS-ul documentelor depuse, în următoarele condiții:

- cererea de rambursare (în original) este semnată de președintele formațiunii politice sau de președinții formațiunilor politice membre ale unei alianțe sau de împuterniciții desemnați ai acestora/de candidatul independent și de mandatarul financiar coordonator și este completată cu toate datele obligatorii (contul bancar destinat finanțării private a campaniei electorale, precum și contul bancar destinat finanțării publice);
- lista candidaților către care urmează să se facă restituirea contribuțiilor încasate pentru campania electorală (în original), vizată de conducerea partidului politic la nivel central;
- toate documentele justificative prevăzute de art. 59 alin. (2) – (12) din Normele metodologice de aplicare a Legii nr. 334/2006, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 10/2016, se depun în ORIGINAL și în COPIE, pe baza unui centralizator.

6.2.2. Înregistrarea și instruirea mandatarilor financiari

În perioada anterioară alegerilor, personalul Departamentului de control al finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale din cadrul AEP a înregistrat și **a alocat coduri unice de identificare unui număr de 17 mandatarilor financiari coordonatori** ai competitorilor electorali participanți la alegerile membrilor din România în Parlamentul European din data de 26.05.2019, respectiv:

- 14 mandatarilor financiari coordonatori pentru formațiunile politice;
- 3 mandatarilor financiari coordonatori pentru candidați independenți.

În data de 06.05.2019, s-a înregistrat și **s-a alocat codul unic de identificare pentru mandatarul financiar coordonator al partidului politic participant la campania pentru referendumul național** din data de 26.05.2019.

Fiecare mandatar financiar coordonator înregistrat la Autoritatea Electorală Permanentă a fost verificat sub aspectul îndeplinirii condițiilor prevăzute de art. 34 alin. (8) din Legea nr. 334/2006, republicată, cu modificările și completările ulterioare, respectiv dacă persoana fizică are calitatea de expert contabil sau contabil autorizat sau dacă persoana juridică care oferă servicii specializate de contabilitate are calitatea de expert contabil sau contabil autorizat⁷⁹.

⁷⁹ În cazul în care mandatarul financiar coordonator desemnat nu avea calitatea de expert contabil sau contabil autorizat, competitorul electoral avea obligația de a încheia contract de asistență de specialitate cu persoane specializate, fizice autorizate sau juridice, în oferirea serviciilor de contabilitate conform prevederilor art. 34 alin. (9) din Legea nr. 334/2006, republicată.

Pentru înregistrarea mandatarilor financiari coordonatori au fost depuse la Autoritatea Electorală Permanentă următoarele documente:

- cererea de înregistrare a mandatarului financiar;
- copie a actului de identitate, în cazul persoanelor fizice sau extras din Registrul comerțului, în cazul persoanelor juridice;
- copii ale documentelor care atestă calitatea de expert contabil sau contabil autorizat a persoanelor fizice;
- copii ale atestatelor pentru persoanele juridice specializate în oferirea de servicii de contabilitate;
- copii ale contractelor de asistență de specialitate cu persoane fizice autorizate sau persoane juridice specializate în oferirea de servicii de contabilitate pentru mandatarii financiari care nu au calitatea de expert contabil sau contabil autorizat;
- copii ale contractelor încheiate între competitorul electoral și mandatarul financiar.

Situația înregistrării mandatarilor financiari coordonatori a fost actualizată permanent pe pagina AEP – www.finantarepartide.ro

Pentru o mai bună cunoaștere a legislației în materie și pentru a veni în sprijinul competitorilor electorali, Departamentul de control al finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale din cadrul AEP a realizat și a publicat pe pagina <http://www.roaep.ro/finantare/alegeri-europarlamentare/> **broșura „Finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale”⁸⁰**, care a inclus:

- „Ghidul finanțării campaniei electorale la alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019”, elaborat de Departamentul de control al finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale din cadrul AEP, care a urmărit să orienteze, de o manieră unitară, conduita competitorilor electorali, a mandatarilor financiari coordonatori, precum și a celorlalți participanți la campania electorală pentru alegerea membrilor din România în Parlamentul European din data de 26 mai 2019⁸¹;
- Legea nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale, republicată, cu modificările și completările ulterioare;
- Hotărârea Guvernului nr. 10/2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 334/2006 privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale;
- Ordonanța de urgență nr. 6/2019 privind unele măsuri pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019.

Pe site-ul AEP a fost adusă la cunoștință publică, prin comunicat de presă, publicarea „Ghidului finanțării campaniei electorale la alegerea membrilor din România în Parlamentul European din anul 2019”⁸².

⁸⁰ Broșura a fost tipărită în următoarele tiraje: limba română – 1.000 buc.; limba engleza – 250 buc.; limba franceză – 250 buc.; limba maghiară – 250 buc.

⁸¹ **Ghidul finanțării campaniei electorale la alegerea membrilor din România în Parlamentul European din data de 26 mai 2019** poate fi consultat la adresa <http://www.roaep.ro/finantare/alegeri-europarlamentare/>.

⁸² A se vedea în acest sens **Comunicatul de presă al AEP** la adresa <http://www.roaep.ro/prezentare/stire/aep-a-publicat-ghidul-finantarii-campaniei-electorale-la-alegerea-membrilor-din-romania-in-parlamentul-european-din-data-26-mai-2019/>.

6.2.3. Controlul respectării prevederilor legale referitoare la veniturile și cheltuielile competitorilor electorali. Rambursarea cheltuielilor electorale înregistrate în campania electorală

În vederea aducerii la îndeplinire a acestei atribuții, Autoritatea Electorală Permanentă desfășoară următoarele activități:

- înregistrarea și păstrarea evidenței contribuțiilor pentru campania electorală;
- înregistrarea rapoartelor detaliate ale veniturilor și cheltuielilor electorale, a cuantumului datoriei înregistrate ca urmare a campaniei electorale, însoțite de declarațiile prevăzute la art. 28 alin. (9) din Legea nr. 334/2006;
- înregistrarea cererilor de rambursare a cheltuielilor aferente campaniilor electorale, a listelor candidaților către care urmează să se facă restituirea contribuțiilor încasate pentru campania electorală;
- controlul finanțării campaniei electorale pentru competitorii electorali care au atins pragul de 3% din voturile valabil exprimate la nivel național și rambursarea cheltuielilor efectuate în campania electorală;
- controlul finanțării campaniei electorale pentru competitorii electorali care nu au atins pragul de 3% din voturile valabil exprimate;
- elaborarea propunerilor de rambursare sau nerambursare a cheltuielilor electorale;
- aplicarea sancțiunilor corespunzătoare, prevăzute de Legea nr. 334/2006, republicată.

Date privind veniturile și cheltuielile

Conform datelor înscrise în *Rapoartele de venituri și cheltuieli electorale*, **competitorii electorali participanți la alegerea membrilor din România în Parlamentul European** din data de 26.05.2019 au înregistrat **venituri totale în cuantum de 95.126.378,81 lei și cheltuieli totale în cuantum de 90.341.169,60 lei.**

Nr. crt.	Partidul politic/alianță electorală/ candidat independent	Venituri totale din RVC	Cheltuieli totale din RVC	% obținute
1	PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL (PNL)	23.826.434,00	23.324.805,17	27%
2	PARTIDUL SOCIAL DEMOCRAT (PSD)	31.472.749,00	30.292.536,42	22,50%
3	ALIANȚA 2020 USR PLUS - UNIUNEA SALVAȚI ROMÂNIA	6.624.978,81	4.669.780,36	22,36%
4	ALIANȚA 2020 USR PLUS - PARTIDUL LIBERTATE, UNITATE ȘI SOLIDARITATE	1.580.760,37	1.523.044,70	
5	PARTIDUL ALIANȚA LIBERALILOR ȘI DEMOCRAȚILOR (ALDE)	9.234.715,00	7.990.709,50	4,11%
6	PARTIDUL MIȘCAREA POPULARĂ (PMP)	4.482.749,63	4.482.094,08	5,76%
7	PARTIDUL PRO ROMÂNIA (PPR)	17.051.455,00	17.010.750,00	6,44%
8	UNIUNEA DEMOCRATĂ MAGHIARĂ DIN ROMÂNIA (UDMR)	540.000,00	529.010,31	5,26%
9	UNIUNEA NAȚIONALĂ PENTRU PROGRESUL ROMÂNIEI (UNPR)	73.235,00	73.235,00	Nu a obținut minimum 3%

10	PARTIDUL SOCIAL DEMOCRAT INDEPENDENT (PSDI)	0,00	233.349,48	Nu a obținut minimum 3%
11	PARTIDUL PRODEMO (P.PRO)	0,00	0,00	Nu a obținut minimum 3%
12	PARTIDUL BLOCUL UNITĂȚII NAȚIONALE (BUN)	23.096,00	22.922,17	Nu a obținut minimum 3%
13	PARTIDUL SOCIALIST ROMÂN (PSR)	0,00	0,00	Nu a obținut minimum 3%
14	PARTIDUL ROMÂNIA UNITĂ (PRU)	0,00	0,00	Nu a obținut minimum 3%
15	Candidat independent – COSTEA PETER	133.306,00	107.401,67	Nu a obținut minimum 3%
16	Candidat independent – TUDORAN GREGORIANA CARMEN	29.900,00	28.686,20	Nu a obținut minimum 3%
17	Candidat independent – SIMION GEORGE-NICOLAE	53.000,00	52.844,54	Nu a obținut minimum 3%
TOTAL		95.126.378,81	90.341.169,60	

Conform datelor centralizate la nivelul Departamentului de control al finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale, în baza documentelor transmise de partidul politic, la referendumul național din data de 26.05.2019, sumele din *Raportul de venituri și cheltuieli* depus la Autoritatea Electorală Permanentă sunt următoarele:

Nr. crt.	Partidul politic	Venituri	Cheltuieli
1	PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL (PNL)	2.600.000,45	2.542.012,61
	TOTAL REFERENDUM	2.600.000,45	2.542.012,61

Conform *documentelor justificative* depuse la Autoritatea Electorală Permanentă, **competitorii electorali participanți la alegerea membrilor din România în Parlamentul European** din data de 26.05.2019 au înregistrat contribuții pentru campania electorală în valoare totală de **95.126.378,81 lei** și cheltuieli electorale în valoare totală de **90.488.797,41 lei**, după cum urmează:

Raport privind organizarea și desfășurarea alegerilor
și a referendumului național din data de 26.05.2019

Nr. crt.	Partidul politic/alianță electorală/ candidat independent	Contribuții ale candidaților obținute din venituri proprii	Contribuții ale candidaților obținute din venituri din donații	Contribuții ale candidaților obținute din împrumuturi	Transfer fonduri obținute din sursele de finanțare a activității partidului politic (Finanțare privată)	Transfer fonduri obținute din sursele de finanțare a activității partidului politic (Finanțare publică)	Total contribuții	Cheltuieli electorale
1	PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL (PNL)	1.920.584,00	0,00	5.105.850,00	0,00	16.800.000,00	23.826.434,00	23.440.601,44
2	PARTIDUL SOCIAL DEMOCRAT (PSD)	1.618.345,00	0,00	1.854.404,00	0,00	28.000.000,00	31.472.749,00	30.286.046,32
3	ALIANȚA 2020 USR PLUS - UNIUNEA SALVAȚI ROMÂNIA	37.250,00	12.232,50	159.106,31	1.416.390,00	5.000.000,00	6.624.978,81	4.709.304,32
4	ALIANȚA 2020 USR PLUS - PARTIDUL LIBERTATE, UNITATE ȘI SOLIDARITATE	34.783,62	23.476,75	0,00	1.522.500,00	0,00	1.580.760,37	1.523.044,70
5	PARTIDUL ALIANȚA LIBERALILOR ȘI DEMOCRAȚILOR (ALDE)	1.556.515,00	0,00	4.243.200,00	1.935.000,00	1.500.000,00	9.234.715,00	7.989.549,25
6	PARTIDUL MIȘCAREA POPULARĂ (PMP)	3.201.960,13	0,00	1.280.789,50	0,00	0,00	4.482.749,63	4.482.094,12
7	PARTIDUL PRO ROMÂNIA (PPR)	269.165,00	0,00	6.633.000,00	10.149.290,00	0,00	17.051.455,00	17.010.750,00
8	UNIUNEA DEMOCRATĂ MAGHIARĂ DIN ROMÂNIA (UDMR)	0,00	0,00	0,00	540.000,00	0,00	540.000,00	529.010,31
9	UNIUNEA NAȚIONALĂ PENTRU PROGRESUL ROMÂNIEI (UNPR)	73.235,00	0,00	0,00	0,00	0,00	73.235,00	73.235,00
10	PARTIDUL SOCIAL DEMOCRAT INDEPENDENT (PSDI)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	233.349,48
11	PARTIDUL PRODEMO (P:PRO)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
12	PARTIDUL BLOCUL UNITĂȚII NAȚIONALE (BUN)	17.096,00	0,00	6.000,00	0,00	0,00	23.096,00	22.879,95
13	PARTIDUL SOCIALIST ROMÂN (PSR)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
14	PARTIDUL ROMÂNIA UNITĂ (PRU)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
15	Candidat independent - COSTEA PETER	133.306,00	0,00	0,00	0,00	0,00	133.306,00	107.401,67
16	Candidat independent - TUDORAN GREGORIANA CARMEN	29.900,00	0,00	0,00	0,00	0,00	29.900,00	28.686,31
17	Candidat independent - SIMION GEORGE-NICOLAE	53.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	53.000,00	52.844,54
	TOTAL	8.945.139,75	35.709,25	19.282.349,81	15.563.180,00	51.300.000,00	95.126.378,81	90.488.797,41

Conform *documentelor justificative* depuse la Autoritatea Electorală Permanentă, pentru referendumul național din data de 26.05.2019, **Partidul Național Liberal a înregistrat venituri totale în valoare de 2.600.000,93 lei și cheltuieli totale în valoare de 2.282.558,75 lei.**

Situația cererilor de rambursare depuse de competitorii electorali și a sumelor rambursate de Autoritatea Electorală Permanentă

Situația competitorilor electorali care au obținut minimum 3% din voturile valabil exprimate la nivel național și au solicitat Autorității Electorale Permanente rambursarea cheltuielilor electorale se prezintă astfel:

Nr. crt.	Partidul politic/alianță electorală/ candidat independent	Suma solicitată la rambursare conform cererii de rambursare	Suma rambursată de Autoritatea Electorală Permanentă	Suma invalidată de Autoritatea Electorală Permanentă
1	PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL (PNL)	6.955.023,21	6.730.813,28	224.209,93
2	PARTIDUL SOCIAL DEMOCRAT (PSD)	3.386.634,03	0,00	3.380.634,03
3	ALIANȚA 2020 USR PLUS – UNIUNEA SALVAȚI ROMÂNIA	1.624.694,15	1.595.763,92	28.930,23
4	ALIANȚA 2020 USR PLUS – PARTIDUL LIBERTATE, UNITATE ȘI SOLIDARITATE	1.523.029,70	1.519.314,69	3.715,01
5	PARTIDUL ALIANȚA LIBERALILOR ȘI DEMOCRAȚILOR (ALDE)	6.893.880,93	6.755.421,94	138.458,99
6	PARTIDUL MIȘCAREA POPULARĂ (PMP)	4.482.094,08	4.480.794,08	1.300,00
7	PARTIDUL PRO ROMÂNIA (PPR)	16.999.370,70	16.999.370,70	0,00
8	UNIUNEA DEMOCRATĂ MAGHIARĂ DIN ROMÂNIA (UDMR)	529.010,31	529.010,31	0,00
	TOTAL	42.393.737,11	38.610.488,92	3.777.248,19

*diferența de 6.000,00 de lei dintre suma solicitată de Partidul Social Democrat în cererea de rambursare și cea la a cărei rambursare ar avea dreptul a fost inclusă în mod eronat în cererea de rambursare

Situația centralizată a sancțiunilor aplicate competitorilor electorali participanți la alegerea membrilor din România în Parlamentul European

Nr. crt.	Partidul politic/alianță electorală/ candidat independent	Prevederi legale încălcate
1	PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL (PNL)	Art. 36 alin. (3), art. 38 alin. (2) lit. b) și lit. f) și art. 38 alin. (1) – (3) din Legea nr. 334/2006
2	PARTIDUL SOCIAL DEMOCRAT (PSD)	Art. 34 alin. (5) și art. 63 alin. (2) litera f) din Legea nr. 334/2006, coroborat cu art. 58 alin. (1) și art. 59 alin. (1) din HG nr. 10/2016, art. 36 alin. (3 ²), art. 36 alin. (3) lit. a) - c) și art. 38 alin. (2) din Legea 334/2006
3	ALIANȚA 2020 USR PLUS - UNIUNEA SALVAȚI ROMÂNIA	Art. 28 alin. (11), art. 36 alin. (3) lit. a) – d), art. 36 alin. (4), art. 38 alin. (2) și art. 47 alin. (1) din Legea nr. 334/2006

4	ALIANȚA 2020 USR PLUS - PARTIDUL LIBERTATE, UNITATE ȘI SOLIDARITATE	Art. 28 alin. (11), art. 60 alin. (3) și art. 36 alin. (3) lit. c) din Legea nr. 334/2006
5	PARTIDUL ALIANȚA LIBERALILOR ȘI DEMOCRAȚILOR (ALDE)	Art. 36 alin. (2), art. 36 alin. (3) lit. a) – c), art. 38 alin. (2) din Legea nr. 334/2006, art. 59 alin. (4) lit. e) din HG nr. 10/2016 și art. 2 pct. 33 din Legea nr. 500/2002
6	PARTIDUL MIȘCAREA POPULARĂ (PMP)	Art. 7 alin. (2) din Legea nr. 334/2006 coroborat cu art. 3 alin. (2) lit. a) și art. 28 alin. (3) lit. a) din HG nr. 10/2016 și art. 3 alin. (4) din Legea nr. 334/2006 coroborat cu art. 28 alin. (3) lit. b) din HG nr. 10/2016
7	PARTIDUL PRO ROMÂNIA (PPR)	Art. 36 alin. (3) și art. 47 alin. (1) din Legea nr. 334/2006
8	UNIUNEA NAȚIONALĂ PENTRU PROGRESUL ROMÂNIEI (UNPR)	Art. 36 alin. (3) lit. b), art. 36 alin. (3 ²) și art. 43 alin. (4) din Legea 334/2006
9	PARTIDUL SOCIAL DEMOCRAT INDEPENDENT (PSDI)	Art. 28 alin. (12) din Legea nr. 334/2006
10	PARTIDUL PRODEMO (P.PRO)	Art. 28 alin. (1) din Legea nr. 334/2006
11	PARTIDUL BLOCUL UNITĂȚII NAȚIONALE (BUN)	Art. 28 alin. (14) și art. 60 alin. (3) din Legea nr. 334/2006
12	PARTIDUL SOCIALIST ROMÂN (PSR)	Art. 28 alin. (1) din Legea nr. 334/2006
13	PARTIDUL ROMÂNIA UNITĂ (PRU)	Art. 28 alin. (1) din Legea nr. 334/2006
14	Candidat independent - COSTEA PETER	Art. 28 alin. (1), art. 36 alin. (3) lit. c), art. 38 alin. (2), art. 50 alin. (2) din Legea nr. 334/2006
15	Candidat independent - SIMION GEORGE-NICOLAE	Art. 28 alin. (10) – (12) și art. 34 alin. (12) din Legea nr. 334/2006

Situația centralizată a sancțiunilor aplicate participanților la referendumul național din data de 26.05.2019

Nr. crt.	Partidul politic	Prevederi legale încălcate
1	PARTIDUL NAȚIONAL LIBERAL (PNL)	Art. 31 alin. (1), art. 34 alin. (12) și art. 38 alin. (3) din Legea nr. 334/2006

6.2.4. Soluționarea solicitărilor de informații ale competitorilor electorali cu privire la campania electorală

Situația centralizată a solicitărilor de informații primite din partea competitorilor electorali cu privire la campania electorală, soluționate la nivelul Departamentului de control al finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale din cadrul AEP, se regăsește în tabelul de mai jos:

Nr. crt.	Aspecte sesizate	Număr de solicitări
1	contract de comodat	1
2	deschidere cont subvenții altă bancă	1
3	afișe geam sediu partid	1
4	nr. sesiuni de formare pentru reprezentanții partidelor	1
5	modalitatea și forma încheierii unui contract juridic	1

6	declarații necesare în timpul campaniei	1
7	contribuții – sursele proprii ale partidului	1
8	decontare cheltuieli de cazare și deplasare	1
9	confeccionare materiale electorale	1
10	ștergere mesaje încetare campanie electorală	1
11	întrebări Legea nr. 334/2006	7
12	raportări activitate Facebook	1
13	solicitări informații campanie	2
14	solicitări informații – distribuție afișe	1
15	cheltuieli de cazare și deplasare	1
16	cadru legal afișaj campanie	1
17	solicitări informații împrumuturi campanie	1
18	distribuție broșuri, pliante... etc.	1
19	solicitări informații declarații campanie	1
20	informare eveniment	1
21	plată datorii din subvenție	1
22	solicitări informații campania „Mergi la vot” – Paralela 45	1
23	echipament echipe campanie	1
24	echipament membrii de partid	1
25	mesaje campanie	1
26	lansare carte	1
27	solicitări informații campanie de promovare	1
28	solicitări informații difuzare TV	1
29	solicitări informații distribuție pliante	1
30	solicitări informații sondaje de opinie	1
31	Paralela 45	1
32	solicitări informații – dacă este legală o campanie	1
33	solicitări informații concert de promovare	1
34	solicitări informații prag electoral	1
35	solicitare informații documente rambursare	1
36	solicitări informații materiale	1

6.2.5. Soluționarea sesizărilor și contestațiilor vizând campania electorală

Situația centralizată a petițiilor și contestațiilor vizând campania electorală primite de către Departamentul de control al finanțării partidelor politice și a campaniilor electorale (DCFPPCE) din cadrul AEP se regăsește în tabelul de mai jos:

Nr. crt.	Obiectul sesizării	Soluționare
1	afișe PMP	Primăria sectorului 1 București
2	panou electoral PSD	Biroul Electoral Județean Vrancea

3	banner PSD	Biroul Electoral Județean Vrancea
4	materiale de propagandă electorală PSD	Biroul Electoral Județean Vrancea
5	banner PSD	Biroul Electoral Județean Constanța
6	Pro România	Biroul Electoral Județean Dâmbovița
7	banner PNL	Biroul Electoral sector 1 București
8	banner PNL	Biroul Electoral Județean Călărași/Biroul Județean Călărași
9	banner PSD	Biroul Electoral Județean Giurgiu
10	poster PSD	Biroul Electoral Județean Vâlcea
11	afișe PNL	Biroul Electoral sector 4 București
12	afișe PNL	Biroul Electoral sector 4 București
13	banner ALDE	Biroul Electoral Județean Arad
14	întâlnire comunitate românească din Spania, anunț postat pe facebook	Biroul Electoral nr. 48 pentru secțiile de votare din străinătate
15	banner PNL	Biroul Electoral Județean Călărași
16	vestimentație PSD	Da - la nivel DCFPPCE
17	sesizare PNL	Biroul Electoral Județean Brașov
18	bannere PSD, PNL, ALDE	Biroul Electoral Județean Hunedoara
19	panou electoral PSD și PNL	Biroul Electoral Județean Vrancea
20	afiș Alianța 2020 USR PLUS	Biroul Electoral Județean Constanța
21	pliante Alianța 2020 USR PLUS	Biroul Electoral Județean Teleorman
22	ziar Alianța 2020 USR PLUS	Biroul Electoral Județean Alba
23	afișe PSD	Biroul Electoral Județean Vrancea
24	denunț penal - liste de susținători	Inspectoratul de poliție județean Brașov
25	materiale de propagandă Blocul Unității Naționale	Filiala București Ilfov
26	materiale de propagandă PSD, ALDE, PMP, PRO ROMÂNIA	Biroul Județean Maramureș
27	materiale de propagandă electorală ALDE	Biroul Județean Teleorman
28	materiale de propagandă electorală PNL și PSD	Biroul Județean Arad
29	materiale de propagandă	Filiala Nord Vest
30	Paralela 45	Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție/Biroul Electoral al sectorului 5
31	Paralela 45	Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție/Biroul Electoral al sectorului 5
32	afișe electorale PSD	Biroul Electoral Județean Buzău, IPJ Buzău
33	sondaje de opinie	Departamentul pentru coordonarea filialelor și relația cu autoritățile locale

34	materiale de propagandă electorală PNL	Ministerul Afacerilor Interne – IPJ Dolj
35	ziar - Simion George	Da – la nivel DCFPPCE
36	materiale de propagandă electorală PNL	Biroul Electoral Județean Suceava
37	banner PMP	Biroul Electoral Județean Arad
38	postere PRO România	Filiala Nord Vest
39	materiale de propagandă electorală PNL, ALDE, PMP	Biroul Județean Bihor
40	banner PNL	Primăria sectorului 4 București Direcția Generală de Poliție a Municipiului București
41	materiale propagandă electorală PRO ROMÂNIA	Biroul Electoral Județean Dâmbovița/ IPJ Dâmbovița
42	banner PSD	Biroul Electoral Județean Neamț
43	afișe electorale PSD	Biroul Electoral Județean Ilfov
44	materiale de propagandă electorală PNL	Biroul Județean Dâmbovița
45	banner PRO ROMÂNIA	Biroul Județean Maramureș
46	campanie	Biroul Județean Prahova
47	afișe electorale PSD	Primăria Comunei Măicănești Primăria Comunei Mera Primăria Comunei Adjud
48	fotografie PRO România	clasare
49	materiale de propagandă electorală	Biroul Județean Prahova
50	materiale de propagandă electorală PSD Gorj	Biroul Județean Gorj
51	autocolante Blocul Unității Naționale	Filiala București Ilfov
52	materiale de propagandă electorală PSD	Biroul Județean Olt, Biroul Electoral Județean Olt
53	materiale de propagandă PRO ROMÂNIA	Biroul Județean Buzău, Primăria Comunei Cislău, IPJ Buzău
54	spectacol dedicat romilor, Partida Romilor	referat de clasare 11451/27.05.2019
55	promovare Simag Total	Da – la nivel DCFPPCE
56	sesizare PNL	Da – la nivel DCFPPCE
57	sesizare PNL	Biroul Județean Botoșani
58	materiale de propagandă electorală	clasare 11435/26.05.2019
59	Paralela 45	Da – la nivel DCFPPCE
60	materiale de propagandă electorală PNL	Da – la nivel DCFPPCE
61	materiale de propagandă electorală PNL	Biroul Electoral Central
62	emisiune PSD	Da – la nivel DCFPPCE
63	sesizare	IPJ Mehedinți, Poliția Municipiului Drobeta Turnu Severin

64	materiale de propagandă electorală PNL	Da – la nivel DCFPPCE
65	materiale de propagandă electorală PRODEMO	Partidul PRODEMO
66	campanie electorală Momax	Da – la nivel DCFPPCE
67	materiale electorale PNL	Da – la nivel DCFPPCE
68	materiale de propagandă electorală PSD	IPJ Buzău
69	sesizare Florin Ianovici	Da – la nivel DCFPPCE
70	Pro România	REFERAT CLASARE
71	USR	REFERAT CLASARE
72	materiale de propagandă electorală PNL	Da – la nivel DCFPPCE
73	sesizare Peter Costea	Da – la nivel DCFPPCE
74	PNL	Da – la nivel DCFPPCE
75	afișe electorale	Da – la nivel DCFPPCE
76	afișe electorale	Da – la nivel DCFPPCE
77	afișe electorale	Da – la nivel DCFPPCE
78	campanie electorală	da și redirectionare către Parchetul General de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție
79	campanie electorală	da și redirectionare către Parchetul General de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție
80	campanie electorală	redirectionare către Parchetul General de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție
81	materiale de propagandă electorală	REFERAT CLASARE
82	încălcări ale Legii nr. 334/2006	Da – la nivel DCFPPCE
83	sesizare Paralela 45	da și redirectionare către Parchetul General de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție
84	campanie electorală	redirectionare la IPJ Maramureș
85	materiale de propagandă electorală ALDE	Da – la nivel DCFPPCE
86	materiale de propagandă electorală PRO ROMÂNIA	Da – la nivel DCFPPCE
87	info campanie PSD	Da – la nivel DCFPPCE
88	materiale de propagandă electorală	referat clasare
89	materiale de propagandă electorală	referat clasare

7. INFORMAREA ELECTORATULUI

7.1. CAMPANIA AUTORITĂȚII ELECTORALE PERMANENTE

În vederea unei corecte și eficiente informări a alegătorilor în legătură cu cele două scrutine desfășurate simultan, AEP a inițiat și a derulat o amplă campanie de informare, utilizând toate canalele de comunicare ale instituției (pagina de internet, pagina de Facebook, canalul de YouTube) pentru a transmite într-o formă accesibilă informațiile necesare exercitării dreptului de vot și pentru a încuraja prezența cetățenilor la urne.

Pe site-ul AEP a fost deschisă secțiunea **Alegeri Parlamentul European 2019**, cu rubrici precum *Îndrumar pentru alegători*, *Expertul electoral*, *Operatorul de calculator*, *Acreditări*, acestea fiind alimentate permanent cu informații actualizate.

Totodată, au fost realizate, în parteneriat cu televiziunea publică, **două videoclipuri de informare a alegătorilor**, dublate de limbaj mimico-gestual, pentru care Consiliul Național al Audiovizualului a emis către toate posturile de televiziune o recomandare de preluare în regim nepublicitar. De asemenea, a fost realizat **un spot informativ audio**, în colaborare cu Radio România Actualități. Clipurile informative au fost preluate și de numeroase publicații online și site-uri ale unor organizații neguvernamentale.

În același timp, odată cu începerea perioadei electorale și până în data de 26.05.2019, **cetățenii au solicitat** în mod direct Autorității Electorale Permanente

informații cu privire la regulile aplicabile celor două tipuri de scrutine, respectiv:

Obiectul petițiilor	Nr. petiții
secțiile de votare la care sunt arondați sau la care își pot exercita dreptul de vot	31
înscrierea în listele electorale	12
componența birourilor electorale	3
procedura de votare	22
votarea cu urna specială	8

condiții pentru participarea la alegeri a candidaților partidelor politice/independenți	6
informații despre competitorii electorali	1
întocmirea listelor de susținători	6
reguli privind constituirea alianțelor electorale	1
regulile de desfășurare a campaniei electorale	13
posibilitatea exercitării la aceste scrutine a dreptului de vot prin metode alternative de votare (vot electronic, vot prin corespondență)	1
modalitatea de stabilire a rezultatului alegerilor/referendumului	5
modalitatea de selecție și desemnare a președinților birourilor electorale ale secțiilor de votare	21
modalitatea de selecție și desemnare a operatorilor de calculator	10
indemnizațiile prevăzute de lege pentru președinții birourilor electorale ale secțiilor de votare/ operatorii de calculator ai secțiilor de votare	9
reguli pentru predarea materialelor electorale de la secțiile de votare la birourile electorale județene/ale sectoarelor municipiului București	2
alte aspecte	8

Toate solicitările au fost soluționate prin comunicarea cu celeritate către petenți a informațiilor și clarificărilor solicitate.

Totodată, mai mulți reprezentanți ai mass-mediei și diverse organizații non-guvernamentale au solicitat Autorității Electorale Permanente informații și clarificări referitoare la dispozițiile legale aplicabile în materia alegerilor pentru Parlamentul European și a referendumului național, în scopul de a le pune la dispoziția alegătorilor, în mediul on-line.

7.2. CAMPANIA MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE

Pe site-ul MAI a fost creată **secțiunea Alegeri europarlamentare și referendum 2019** care a inclus legislația aplicabilă celor două tipuri de scrutine, informații generale privind procedura de votare, campania electorală și campania pentru referendum, atribuțiile Ministerului Afacerilor Interne, contravenții și infracțiuni electorale, precum și link-uri către paginile de internet ale Autorității Electorale Permanente – <http://www.roaep.ro/legislatie/> și ale Biroului Electoral Central pentru alegerea reprezentanților din România în Parlamentul European din anul 2019 – <http://europarlamentare2019.bec.ro>.

Totodată, în ziua votării, MAI a dat publicității o declarație de presă care a inclus referiri la principalele prevederi legislative aplicabile și atribuții ale structurilor MAI cu privire la Referendum și alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European⁸³.

7.3. CAMPANIA MINISTERULUI AFACERILOR EXTERNE

La data de 20 februarie 2019 a fost creată **o secțiune specială dedicată alegerilor europarlamentare pe pagina de internet a Ministerului Afacerilor Externe**, unde au fost publicate informații utile alegătorilor români din străinătate (modalitatea de exercitare a dreptului de vot, actele cu care se poate vota, interdicții, recomandări generale, lista secțiilor de votare).

⁸³ A se vedea **Declarație de presă ora 08.30 - alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European și Referendum**, accesibilă la adresa: http://www.comunicare.mai.gov.ro/stiri.php?subaction=showfull&id=1558849087&archive=&start_from=&ucat=9&.

Aceste informații au fost diseminate și de misiunile diplomatice și oficiile consulare ale României prin intermediul propriilor pagini de internet, prin canalele de social media, prin afișarea la sediul misiunii și prin distribuirea acestora în rândul comunităților cu ocazia consultărilor și întâlnirilor cu reprezentanții comunităților de români.

În colaborare cu Autoritatea Electorală Permanentă, MAE a elaborat două materiale informative destinate alegătorilor – „Ghidul alegătorilor din străinătate” și „Întrebări frecvente și răspunsuri”, care au fost publicate pe site-ul MAE și distribuite, prin intermediul misiunilor diplomatice ale României, cetățenilor români din străinătate. După publicarea Decretului Președintelui României privind convocarea unui referendum național și după adoptarea Ordonanței de urgență nr. 29/2019, cele două materiale informative au fost completate cu informații specifice votării la referendumul național.

La data de 25.04.2019, odată cu publicarea Ordinului ministrului afacerilor externe nr. 730/24.05.2019 privind numerotarea secțiilor de votare din străinătate, pe pagina de internet a Ministerului a fost creată o hartă interactivă cu locațiile acestor secții de votare.

7.4. CAMPANIA DE INFORMARE A INSTITUȚIILOR UNIUNII EUROPENE „DE DATA ASTA EU VOTEZ”

Parlamentul European a publicat pe pagina proprie de internet în limba română⁸⁴ informații privind structura, rolul și funcționarea Parlamentului European, condițiile și procedura pentru exercitarea dreptului de vot la alegerile din mai 2019 etc.

Materialele de informare au fost însoțite de îndemnul pentru alegători de a se implica în procesul electoral: „De data asta, nu este de ajuns doar să speri că viitorul va fi mai bun. De data asta, fiecare dintre noi trebuie să își și asume responsabilitatea și să își aleagă viitorul. De aceea, de data asta îți cerem să te angajezi că vei vota și vei încerca să-i convingi și pe alții să facă la fel.”

Campania de informare a inclus și videoclipul “Choose your future”, în limba engleză, subtitrat în 33 de limbi, distribuit pe YouTube, și pagina de internet dedicată dedataastavotez.eu.

Pe pagina de Facebook a Comisiei Europene au fost, de asemenea, postate informații privind alegerile pentru Parlamentul European și un videoclip de informare.

⁸⁴ <http://www.europarl.europa.eu/portal/ro>, <http://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/eu-affairs/20181122STO19860/tot-ce-trebuie-sa-stii-despre-alegerile-europene-din-2019> și https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-parliament_ro#alegeri.

8. REȚEAUA ELECTORALĂ NAȚIONALĂ. COMBATEREA DEZINFORMĂRII

La data de 12 septembrie 2018, Comisia Europeană a adoptat patru documente intitulate generic *Pachetul pentru alegeri libere și corecte*, respectiv: „Recomandarea Comisiei Europene C(2018) 5949 final din 12.09.2018 privind rețelele de cooperare în domeniul alegerilor, transparența online și protecția împotriva incidentelor de securitate cibernetică și lupta contra campaniilor de dezinformare în contextul alegerilor pentru Parlamentul European”, „Propunerea Comisiei Europene de revizuire a Regulamentului nr. 1141/2014”, „Liniile directoare ale Comisiei privind aplicarea legislației de protecție a datelor în context electoral” și „Comunicarea Comisiei privind asigurarea unor alegeri libere și corecte”.

În cadrul **Recomandării Comisiei Europene C(2018) 5949 din 12.09.2018⁸⁵**, fiecare stat membru este încurajat să înființeze și să sprijine funcționarea unei rețele electorale naționale, din componența căreia să facă parte autoritățile cu competențe în materie electorală, autoritățile de protecție a datelor, autoritățile de reglementare pentru mass-media, autoritățile cu competențe în materia securității cibernetică, cu **obiectivul de a detecta rapid potențialele amenințări la adresa alegerilor pentru Parlamentul European** și de a aplica imediat dispozițiile legale în vigoare.

Autoritatea Electorală Permanentă a demarat demersurile pentru constituirea rețelei electorale naționale și, ținând cont de atribuțiile specifice care îi revin potrivit legii în organizarea alegerilor, **și-a asumat rolul de punct de contact unic pentru punerea în aplicare a Recomandării Comisiei Europene C(2018) 5949 din 12 septembrie 2018⁸⁶**, precum și rolul de punct de contact în cadrul negocierilor referitoare la **Pachetul pentru alegeri libere și corecte, în relația cu Uniunea Europeană.**

Din Rețeaua electorală națională (REN) au făcut parte următoarele instituții:

- Autoritatea Electorală Permanentă (AEP),
- Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal (ANSPDCP),
- Ministerul Afacerilor Interne (MAI),
- Ministerul Afacerilor Externe (MAE),
- Centrul Național de Răspuns la Incidente de Securitate Cibernetică (CERT-RO),
- Centrul Național Cyberint (CNC),
- Serviciul de Telecomunicații Speciale (STS),
- Consiliul Național al Audiovizualului (CNA),
- Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD).

REN și-a început activitatea în data de 01.11.2018, în formatul unui *grup de lucru* în cadrul căruia instituțiile membre pot schimba informații relevante de natură publică privind posibile amenințări la adresa securității informatice a alegerilor, campanii de dezinformare a alegătorilor sau încălcarea regulilor privind protecția datelor cu caracter personal în contextul alegerilor pentru Parlamentul European. S-a agreat ca informațiile să fie evaluate la nivelul grupului de lucru și să fie transmise către instituțiile europene, prin intermediul Autorității Electorale Permanente, în măsura în care se apreciază că sunt relevante la nivel european. Acest demers nu a vizat crearea

⁸⁵ Disponibilă la <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2018/RO/COM-2018-636-F1-RO-MAIN-PART-1.PDF>.

⁸⁶ Conform art. 4 din Ordonanța de urgență nr. 6/2019, „La alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European din anul 2019, Autoritatea Electorală Permanentă îndeplinește rolul de punct de contact unic pentru punerea în aplicare a Recomandării Comisiei Europene C(2018) 5949 din 12 septembrie 2018 privind rețelele de cooperare în materie electorală, transparența online și protecția împotriva incidentelor de securitate cibernetică și combaterea campaniilor de dezinformare în contextul alegerilor pentru Parlamentul European”.

unei „suprastructuri” care să interfereze cu activitățile pe care fiecare instituție membră a grupului le desfășoară potrivit atribuțiilor legale, ci facilitarea schimbului de informații de natură publică pe care instituțiile le apreciază ca având impact asupra bunei organizări și desfășurării a alegerilor.

Activitatea REN a fost adusă la cunoștință publică periodic, în cadrul comunicatelor de presă ale Autorității Electorale Permanente publicate pe site-ul Autorității⁸⁷.

În vederea corectei informări a competitorilor electorali la alegerile pentru membrii din România în Parlamentul European, la data de 12.04.2019, **Autoritatea Electorală Permanentă a transmis acestora**⁸⁸ scrisoarea doamnei Věra Jourová, Comisarul European pentru justiție, protecția consumatorilor și egalitate de gen, referitoare la alegerile europene din 26.05.2019, precum și **Recomandarea Comisiei Europene C(2018) 5949 final din 12.09.2018** privind rețelele de cooperare în domeniul alegerilor, transparența online și protecția împotriva incidentelor de securitate cibernetică și lupta contra campaniilor de dezinformare în contextul alegerilor pentru Parlamentul European.

Totodată, în contextul alegerilor pentru Parlamentul European din luna mai 2019, Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării Datelor cu Caracter Personal – ANSPDCP a recomandat tuturor entităților implicate în acest proces să acorde o atenție sporită respectării legislației privind protecția datelor cu caracter personal pentru a se asigura că datele personale sunt utilizate în mod responsabil și că drepturile persoanelor vizate sunt respectate. Astfel, prin intermediul unui *comunicat de presă*⁸⁹ postat pe site-ul Autorității, aceasta a informat operatorii de date și persoanele vizate cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal în context electoral.

Punerea în aplicare a măsurilor propuse în cadrul Pachetului pentru alegeri libere și corecte a generat un volum mare de activități la nivelul statelor membre, coordonate de instituțiile Uniunii Europene – Comisia Europeană, Consiliul Uniunii Europene și Parlamentul European, respectiv exerciții de cartografiere a legislației statelor membre ale Uniunii și a măsurilor luate de acestea în vederea combaterii dezinformării, simulări ale unui atac cibernetic, recomandări, rapoarte și reuniuni ale *Rețelei europene de cooperare privind alegerile*, în cadrul căroră Rețeaua electorală națională a fost prezentă prin reprezentanții Autorității Electorale Permanente.

Comisia Europeană a transmis statelor membre ale Uniunii un *chestionar* care are ca obiect măsurile luate de către statele membre ale Uniunii Europene în vederea implementării *Pachetului*

⁸⁷ A se vedea, în secțiunea Presa/Comunicate de presă, la adresa <http://www.roaep.ro/prezentare/comunicate-de-presa/>:

– Comunicat de presă privind măsurile propuse de Comisia Europeană pentru asigurarea unor alegeri europene libere și corecte, din data de 13.09.2018,

– Comunicat de presă privind întâlnirea organizată de AEP cu reprezentanții instituțiilor cu atribuții în organizarea și desfășurarea alegerilor, asigurarea securității cibernetică și protecția datelor cu caracter personal din data de 13.03.2019,

– Comunicat de presă privind o nouă întâlnire organizată de AEP cu reprezentanții instituțiilor cu atribuții în organizarea și desfășurarea alegerilor, asigurarea securității cibernetică și protecția datelor cu caracter personal din data de 08.05.2019,

– Comunicat de presă privind o nouă întâlnire organizată de AEP cu reprezentanții instituțiilor cu atribuții în organizarea și desfășurarea alegerilor, asigurarea securității cibernetică și protecția datelor cu caracter personal din data de 15.05.2019,

– Comunicat de presă privind întâlnirea finală organizată de AEP cu reprezentanții instituțiilor cu atribuții în organizarea și desfășurarea alegerilor, asigurarea securității cibernetică și protecția datelor cu caracter personal din data de 29.05.2019.

⁸⁸ Adresele Autorității Electorale Permanente nr. 7536 -7552 din 12.04.2019 și din 15.04.2019.

⁸⁹ Comunicatul poate fi accesat utilizând link-ul: https://www.dataprotection.ro/?page=Prelucrarea_datelor_in_contextul_alegerilor_electorale&lang=ro

pentru alegeri libere și corecte, adoptat de Comisia Europeană în anul 2018, precum și date privind participarea cetățenilor europeni la procesul electoral, care va sta la baza Raportului Comisiei privind alegerile pentru Parlamentul European din anul 2019.

Din informațiile deținute de către instituția noastră rezultă că **nu au existat la nivel național incidente de securitate cibernetică sau campanii de dezinformare care să afecteze desfășurarea procesului electoral la nivel european.**

Așa cum precizam mai sus, una dintre instituțiile membre ale REN a fost **Ministerul Afacerilor Externe** care are, totodată, **rolul de punct național de contact** în cadrul Sistemului European de Alertă Rapidă (Rapid Alert System – RAS) prin Biroul pentru Comunicare Strategică din cadrul Ministerului.

Potrivit informațiilor comunicate de Ministerul Afacerilor Externe⁹⁰, de la lansarea sa, în martie 2019, RAS s-a dovedit a fi un instrument util la nivel european în detectarea dezinformării atunci când acest fenomen a fost promovat prin intermediul rețelelor online. Principalele elemente care au demonstrat utilitatea sistemului au constat în schimbul de monitorizări realizate între statele membre privind dezinformarea și schimbul de analize și materiale publicate relevante în domeniu pe care statele membre le împărtășesc prin intermediul acestei platforme. Astfel, RAS a devenit un instrument apreciat de toate părțile interesate în preajma alegerilor europarlamentare.

Monitorizarea efectuată de specialiști și concluziile disponibile între punctele naționale de contact din cadrul RAS nu au indicat campanii de dezinformare semnificative desfășurate înainte și în timpul alegerilor europarlamentare, dar mesaje anti-UE sau mesaje menite să descurajeze prezența la vot au fost răspândite în statele membre. Constatările au indicat, de asemenea, tendința de a răspândi mesaje cu caracter extremist.

În România, potrivit datelor furnizate de cercetători către punctele de contact ale RAS, **conținutul mediatic dedicat alegerilor nu a crescut în mod semnificativ, dar s-a înregistrat o creștere a gradului de conștientizare a opiniei publice cu privire la potențialele riscuri privind dezinformarea în preajma alegerilor europarlamentare.**

⁹⁰ Cu Adresa nr. F7779 din 02.08.2019, înregistrată la AEP cu nr. 12525 din 12.08.2019.

ENGLISH SUMMARY

1. Alexandru RADU, Daniel BUTI – Electoral Design in Central and Eastern Europe	5
--	----------

Abstract:

The collapse of communist regimes in Central and Eastern Europe (CEE) included, as a fundamental element of the transition to democracy, the reform of institutional arrangements for the election of national parliaments. This meant that majoritarian systems were replaced by proportional representation in the vast majority of the states in the region. Given this uniformity of post-communist transitory processes, the objective of our comparative research is to explore the existence of a pattern of electoral practice in 11 European Union states of CEE. At the same time, we propose to question the performances of electoral systems in those countries, more precisely to identify the degree of electoral justice that is to be found in each of them. The analysis leads us to the conclusion that the predominantly proportional electoral practice in the region finds its correspondent in the uniformity of the performances of the electoral systems only to a limited extent.

Keywords: *electoral systems, electoral disproportionality, Central and Eastern Europe, electoral formula; district magnitude, electoral threshold*

Alexandru Radu, PhD in philosophy at the University of Bucharest (1998), is a professor at the Faculty of Political Sciences of the National School of Political and Administrative Studies (SNSPA) in Bucharest, a member of the Department for Social Science of the Polytechnic University of Bucharest. Author, co-author and co-editor of more than 20 books on comparative studies and the Romanian political system, as well as author of more than 50 papers in Romanian journals in the field of political studies.

Daniel Buti, PhD in political sciences, is a lecturer at SNSPA in Bucharest and author and co-author of more than 20 books and papers regarding the post-communist Romanian political system. His research interests include comparative politics, electoral studies, party politics, democracy and public participation.

2. International Seminar on Electoral Participation and Education for Democracy and the 7th General Assembly of the Network of Francophone Skills (Sinaia, 5-7 June 2019)	25
---	-----------

• The Declaration of the Network of Francophone Electoral Skills in Sinaia	30
---	-----------

• Constantin-Florin MITULEȚU-BUICĂ – Welcome Speech	32
--	-----------

Constantin-Florin Mitulețu-Buică, President of the Permanent Electoral Authority

• Siaka SANGARÉ – Opening Speech	33
---	-----------

Siaka Sangaré, President of the Network of Francophone Electoral Skills

• Catherine LAGACÉ – Electoral Participation and Education for Democracy, the Pillars of Committed Citizenship	36
---	-----------

Catherine Lagacé, Secretary General of the Network of Francophone Electoral Skills and Secretary General of Elections Québec

• Tanor Thiendella FALL – Means of Access to Vote and Informing the Voters About the Presidential Elections of 24 February 2019	39
--	-----------

Tanor Thiendella Fall, Head of Elections of Sénégal

- **Marlène LEBREUX, Monica ROSALES** – *Education for Democracy: Future Prospects* 42

Marlène Lebreux, Adviser in Education for Democracy, Elections Québec

Monica Rosales, Head of Education for Democracy Service of Elections Québec

- **Dániel LISTÁR** – *Shape Your Future! Vote! A Youth Education Case Study from Hungary* 47

Listár Dániel, Head of department, Department of Communication and International Relations, National Election Office of Hungary

- **Octavian CHESARU** – *Misinformation of the Electorate – A Factor in Declining Participation in the Vote* 50

Abstract:

The means of electoral propaganda used are in a permanent evolution. Electoral competitors or interested third parties are calling for technical means and strategies to influence non-traditional electorate that have generated the possibility of rapidly disseminating false or misleading information. This kind of information may influence voter turnout and voters' choices, which is why the relevant authorities see themselves obliged to take action to combat them.

Keywords: *misinformation, false news, voter turnout*

Octavian Chesaru, PhD in Administrative Sciences, Head of Public Policy Service of the Permanent Electoral Authority

- **Camelia RUNCEANU** – *Some Hypotheses on Electoral Participation in the Eastern European Countries* 59

Abstract:

Voters' participation in Europe is in decline since the 1980s, but the declining turnout at elections in Eastern Europe is even more significant when compared with the years that immediately followed the fall of communism and of the first free elections. A comparative view on participation rates in Eastern European countries – that have become members of European Union for more than a decade – suggests that the choice of electoral system does not seem to be the only influence on the electoral turnout. The structure of the political regime and the party system rather than the voting system have had significant effects on the electoral turnout. As have had also the very structure of political space, the decomposition and the reconfigurations of society, and the weight of the media in the choice of public policies.

Keywords: *electoral participation, Eastern European countries, voting system, political regime, party system*

Camelia Runceanu holds a BA and a MA in political science from the University of Bucharest and a PhD in sociology, École des Hautes Études en Sciences Sociales, Paris.

- 3. **Constantin RADA** – *Financing of Political Parties: National and European Trends and Guidelines* 86

Abstract:

Political and organizational culture at national level, but also at global level, requires adequate funding for political organizations to perform their basic functions, during the election periods and also through the current political activity. The legal regulatory framework regarding the financing of political parties, as well as the practical application of the legal provisions, are essential aspects to guarantee the independence of the political parties in relationship with the funders, ensuring the effective possibility for the political parties to compete in accordance with the principles of legality, equality of chances, independence from funders,

transparency and integrity of electoral competitions. The principles of financing political parties and election campaigns are an expression of international trends in financing and the way in which democratic values are promoted in the rule of law.

Keywords: *financing political parties, legislative norms, principles of financing political parties, public financing, private financing, control of financing of political parties*

Constantin Rada, Director General, Department of Funding Control for the Political Parties and Electoral Campaigns. Co-author and co-editor on 3 books regarding the topics: the strategy of sustainable development of Vâlcea county, the guide of the present and future investor and the Romanian statistical magazine; scientific collaborator of "Spiru Haret" University from Râmnicu Vâlcea with published articles and editorials in the press.

4. Luiza NEDELUCU – The Election Observation Programme of the Presidential Elections of 10 November 2019 91

Abstract:

Election observation is an extremely visible outcome of the international commitment to support democracy and to promote human rights worldwide. The Permanent Electoral Authority has been actively engaged, through a series of international actions, which have increased the visibility and the transparency of the institution, thus benefiting from recognition among the most prestigious international organizations with responsibilities in election field. The Presidential elections in Romania, which took place on November 10th, 2019 (first round), represented an opportunity to share experiences in the electoral field, a platform for the exchange of know-how regarding the organization and conduct of the electoral process, but also an opportunity to establish common points of interest for future common projects with electoral management organizations and bodies, whose objectives are to strengthen the principles of democracy. During the Electoral Program, it was explained the special effort made by the Permanent Electoral Authority in order to prepare, organize and conduct the presidential elections, in particular through the amendments brought to Law No. 370/2004 for the election of the President of Romania, with subsequent amendments and completions.

Keywords: *Permanent Electoral Authority, presidential elections, electoral experts, international observers, electoral law, election observation mission*

Luiza Nedelcu is currently working within the International Cooperation and Public Relations Department as senior adviser. She has a college diploma on International Affairs and she has a master degree on Geopolitics. Previously she worked for the National Institute of Statistics as expert on international cooperation. Luiza Nedelcu wrote several articles published in *Electoral Expert*, publication preceding the RRSE, issued by the Permanent Electoral Authority.

5. Elections in 1919. Some References 95

6. Report on the Organization and Conduct of the Elections for the European Parliament in Romania and the National Referendum of 26 May 2019 101

Autoritatea Electorală Permanentă
Str. Stavropoleos nr. 6, sector 3, București
www.roaep.ro

ISSN: 2601-8454
ISSN-L: 2601-8454